International scientific-practical conference

CURRENT ISSUES OF THE WORLD ECONOMY, INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS AND INTERNATIONAL COMMUNICATIONS AMIDST THE FORMATION OF A NEW WORLD ORDER AND POLARIZATION OF THE WORLD

March 24–25, 2025

Volume 1

2025

Dedicated to the 60th birthday of Mykola Mykhailovych Palinchak,
Dean of the Faculty of International Economic Relations
of Uzhhorod National University

International scientific-practical conference **"Current Issues of the World Economy, International Economic Relations and International Communications Amidst the Formation of a New World Order and Polarization of the World"** (March 24–25, 2025). Vol. 1. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. 340 pages.

ISBN 978-9934-26-534-1 State University "Uzhhorod National University", 2025
© Authors of the articles, 2025

HEAD OF ORGANISING COMMITTEE

Smolanka V. I. – Rector of State University "Uzhhorod National University", Doctor of Medical Sciences, Professor;
Palinchak M. M. – Dean of the Faculty of International Economic Relations, State University "Uzhhorod National University", Doctor of Political Sciences, Professor;
Lazur Ya. V. – Dean of the Faculty of Law of State University "Uzhhorod National University", Doctor of Law, Professor;
Ostapets Yu. M. – Dean of the Faculty of Social Sciences of State University "Uzhhorod National University", Doctor of Political Sciences, Professor;
Nadolenko H. O. – Rector of Hennadiy Udovenko Diplomatic Academy of Ukraine at the Ministry of Foreign Affairs, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine;
Vashchynets I. I. – Head of the Educational and Advising Center of Kyiv University of Law of the National Academy of Sciences of Ukraine in Uzhhorod, PhD in Law, Associate Professor;
Vikhliaiev M. Yu. – Director of the Center for Ukrainian and European Scientific Cooperation, Doctor of Law, Professor;
Zymomria I. M. – Head of the Department of Theory and Practice of Translation, State University "Uzhhorod National University", Professor;
Korol M. M. – Deputy Dean of the Faculty of International Relations of State University "Uzhhorod National University", Doctor of Economics, Professor;
Kukharchyk R. – Dean of the Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia, PhD in International Relations;
Lipkova L. – Alexander Dubček University of Trenčín, Slovakia, Doctor of Economics, Professor;
Myronenko P. V. – President of the Academy of Political and Legal Sciences, Doctor of Political Sciences, Professor;
Panov A. A. – Head of the Department of International Politics, State University "Uzhhorod National University", PhD in History, Professor;
Prykhodko V. P. – Head of the Department of International Economic Relations, State University "Uzhhorod National University", Director of the Institute of Public Administration and Regional Development, Doctor of Economics, Professor;
Tomenchuk M. V. – Acting Head of the Department, State University "Uzhhorod National University", PhD in Philology, Associate Professor;
Toca C. V. – Vice Dean of the Faculty of History, International Relations, Political Sciences and Communication Sciences, University of Oradea, Doctor of Geography, Associate Professor, PhD;
Filipenko A. S. – President of the Ukrainian Association of International Economists, Head of the Educational-Scientific Center "Synthesis" of the Educational-Scientific Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Doctor of Economics, Professor, Academician of ASHSU;
Khymynets V. V. – Head of the Sector of Western Region Research, Center for Domestic Policy Studies, National Institute for Strategic Studies, Doctor of Economics, Professor;
Yanas K. – Head of the Department of Political Sciences, Alexander Dubček University of Trenčín, Slovak MP, Mayor of Považská Bystrica, Slovakia, Doctor of Political Sciences, Associate Professor.

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

CONTENTS

To the 60th birthday of Mykola Mykhailovych Palinchak 10

SECTION 1. WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Political and social determinants of state regulation in the context of global governance reforms
Alekseyenko L. M., Kvasovskyi O. R., Stetsko M. V. 76

Protection of the interests of the national producer in the context of the membership of Ukraine in the World Trade Organization: legal aspect
Almashi I. M., Almashi M. M. 80

Ukraine and its Regions in the Global Trade and Economic World: Regional Features in the Context of Global Trends
Barannik V. O. 84

Issue of the impact of information transparency on the volatility of virtual asset markets
Belinska Ya. V. 89

Mechanisms for Regulating Labor Emigration Processes
Bodashevska Yu. S. 94

Refugees from Ukraine at labour markets of Poland and Germany
Brenzovych K. S., Khyla Ye. P. 97

Assessment of factors influence on the formation of the investment climate in the economy of Ukraine through the prism of world globalization
Vakulich M. M. 101

Actual problems and challenges for TNCs in the world economy
Vdovychenko L. Yu., Rak I. V. 104

The role of universities in activating innovation clusters in Japan
Dvornyk I. V. 108

A new concept for an International B2B Trading Platform and its potential applications in a changing global economic and geopolitical landscape
Zhukova N. D. 112

Ways of positive impact of digitalization on international electronic trade in services
Zayats O. M., Yakob Ye. 115

Improvement of a comprehensive strategy for Ukraine's integration into global logistics networks
Kovalchuk T. G., Zaharii V. K. **118**

Characteristics of economic cooperation of Poland with the EU and other countries
Kovbatiuk M. V., Bohomolova O. M. **122**

Innovative solutions of transport logistics
Komchatnykh O. V., Serbeniuk D. Ya. **126**

The functioning of the banking sector in conditions of financial crises
Korol M. M., Duran V. I. **130**

International cooperation in the development of veteran entrepreneurship in Ukraine
Kryvtsov A. O. **133**

SECTION 2. POLITICAL INSTITUTIONS AND PROCESSES AMIDST GLOBAL GEOPOLITICAL CHANGES AND THE ESTABLISHMENT OF A NEW WORLD ORDER

The principle of respect for human dignity in the legal order of the French Republic
Badyda A. Yu. **137**

Participation of the deputy corps of the Volyn Regional Council in the organisation of volunteer assistance to the Armed Forces of Ukraine in 2024-2025
Bortnikov V. I. **141**

Volyn vision of the Lublin Triangle and the Three Seas initiative
Bortnikova A. V. **146**

Public opinion of the population of Ukraine towards democratic values during wartime
Valevskyi O. L. **150**

Overview of the party landscape ahead of the early parliamentary elections in Germany
Vasylyndra V. R. **154**

The Defense Army as an educational structure of the state
Vorona P. V. **158**

Exporting Populism in the Digital Era: Challenges for Political Processes and Institutions
Garaschuk D. V., Serhieiev V. S. **163**

Risks of transformations in the world geopolitical order
Goltsov A. G. 167
Geopolitical aspects of investment policy in conditions of global uncertainty
Yermoshkina A. O. 170
Corporate diplomacy as a tool for ensuring the competitiveness of Ukrainian enterprises during the period of global political transformations
Zhyliakov S. V. 174
The role and place of the church in Greece
Zabrodsky R. V. 178
Irredentist rhetoric of political leaders in Romania, Hungary and Slovakia at the present stage
Zan M. P. 181
Political and institutional interaction with the environment of African countries: realities and prospects of international relations
Ishchenko I. V. 187
Restoration of Ukraine's nuclear potential as an effective mechanism for deerring armed aggression in the context of geopolitical transformations
Koptiev O. S. 190
European experience of interaction of public associations with public and local authorities
Kritsak Yu. L. 194
The phenomenon of populism in the context of the democratic crisis: theoretical and practical aspects
Lavrynovych O. A. 198
The Black Sea – between strategic crossroads and human security
Laza L., Țoca C. V. 201
International conferences and agreements on the reconstruction of Ukraine's critical infrastructure
Lenets V. H. 206
The EU Strategic Compass as an Instrument for Implementing the Actorness of European Union in the Security Sphere
Lesyk B. A. 212
Changing the paradigm of state policy in the field of economic security is the order of the day
Litkevych V. S. 216

Development of the legal framework of Ukrainian-Polish cross-border cooperation in the humanitarian sphere
Lozynskyi S. M. 221
Management of public administration in Bihor and Hajdu-Bihar county through CBC projects
Merce D. E., Țoca C. V. 229

SECTION 3. ACTUAL PROBLEMS OF LAW UNDER THE NEW WORLD ORDER
Legal grounds for ensuring financial accessibility of medical care
Bilan S. Yu. 233
On artificial intelligence legislation
Biriukov M. O. 237
Regulation of the protection of private investors' interests in EU legislation
Vazhynskyi V. M. 240
Procedural aspects of applying the preventive procedure restructuring of the debtor
Vechirko I. O. 244
Peculiarities of ethnic organized criminal groups in Ukraine in the context of the processes of the new world order
Viedienieiev D. V., Semeniuk O. G. 248
Migration law and its development in Ukraine: theoretical and legal aspect
Hryshchuk A. B. 252
The role of gambling organizers in protecting players from gambling addiction: foreign experience
Denysenko O. Ye. 255
Artificial intelligence – analysis of the legal framework in the parallel civilian and military spheres
Derkach O. O. 259
"Sustainable Digital Future": international legal positions of the world communityin the context of the formation of a new world order
Zabara I. M. 263
Peculiarities of customs clearance of humanitarian aid during the legal regime of martial law
Ivanchenko E. P. 266
Constellation of the praxeological functioning of mechanisms for the transnational protection of human rights and fundamental freedoms
Kotov I. D. 270

Modern requirements for the regulatory and legal framework
of the virtual assets market
Kotukh Ye. V., Riabokin M. V., Nikolaievskyi D. S.,
Yefimenko Yu.O. **276**

SECTION 4. THE ROLE OF INTERNATIONAL COMMUNICATIONS IN OVERCOMING GLOBAL DIVISIONS: CULTURAL, EDUCATIONAL AND SOCIAL PERSPECTIVES
Research on the Level of Implementation of the Information Society in Ukraine
Andrieieva O. M. **280**
Literature as a Channel of International Communication in the Contemporary World: The Ukrainian-Hungarian Experience
Balla E. Yu., Stefuca V. **285**
Interpretation of cultural codes in international communications as conflict prevention
Bashkeieva O. M. **289**
Social perspectives of international communication
Bilokonenko L A. **293**
Literary pseudonyms of ukrainian warriors (based on the novel "The book of loss and deficiency" by Vladyslav Ivchenko)
Вегеш А. І. **297**
Outstanding slovak researcher of Ukraine Mykola Nevrly
Вегеш М. М. **301**
International institutions: inaction or dysfunction
Versetti E. O **305**
Language as a key to intercultural understanding
Verkhovtsova O. M. **309**
Libraries in Supporting Ukrainian Refugees Abroad
Voloshyn D. A. **312**
Digitalization and learning: defining the prospects for education
Zaiets O. M. **315**
The Word Against War: The Role of Literature in Overcoming Global Divides
Zymomrya I. M. **318**
Intercultural competence as a condition for effective business communication
Kakurina I. I. **321**

Organizational and educational activities of Tadeusz Chatsky in Right-Bank Ukraine (late 18th century – early 19th century)
Levenets O. M. **324**
Freedom in the communicative field of the Ukrainian short story genre at the end of XX – the beginning of XXI centuries
Liakh T. O. **327**
Educational Management for Victory and Peace (Anthropological Paradigm and Crisis)
Melnyk V. V. **332**

ДО ЮВІЛЕЮ М. М. ПАЛІНЧАКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Шановний Миколо Михайловичу!

Від імені колективу юридичного факультету Ужгородського національного університету та від себе особисто дозвольте висловити найщиріші вітання з нагоди Вашого славного ювілею – 60-річчя!

Ваша наполеглива праця та професіоналізм зробили вагомий внесок у розбудову та розвиток не тільки освіти і науки України, а й безпосередньо юридичного факультету Ужгородського національного університету, за що ми висловлюємо глибоку шану та повагу. Ми глибоко цінуємо Вашу участь у формуванні наукових традицій і збагаченні освітнього простору, що залишають вагомий слід у житті багатьох поколінь студентів та викладачів.

У цей святковий день бажаємо Вам щастя, міцного здоров'я, довгих років життя та благополуччя в родині! Зичимо Вам нових творчих звершень, успішного втілення найсміливіших ідей, невичерпної енергії, удачі і відкритих горизонтів для здійснення всіх задумів! Нехай кожен день приносить радість, мир і гармонію, а Ваша праця й надалі надихає та об'єднує!

Декан ***Ярослав ЛАЗУР***

Деканові факультету міжнародних економічних відносин, доктору політичних наук, професору

Миколі Михайловичу Палінчаку

з нагоди славетного ювілею, 60-річчя від дня народження

Вельмишановний Миколо Михайловичу!

Шість десятків років минає як Ви успішно просуваєтеся висхідними сходами життя, подолавши шлях від материнської колиски в с. Хижа на Виноградівщині, де Ви були допитливим та працьовитим школярем – підлітком, люблячим сином своїх батьків – Ганни Дмитрівни та Михайла Петровича, до відомого вченого-історика, юриста, політолога та міжнародника, досвідченого педагога та організатора системи вищої школи України, проректора Ужгородського національного університету, а відтак декана факультету міжнародних (міжнародних економічних) відносин УжНУ.

Притаманні Вам патріотизм, професіоналізм та порядність, знання свого фаху, тонке відчуття реалій повсякденного життя сімей, громад рідного краю та країни, студентоцентризм та гуманізм, розуміння подій, процесів розвитку держави, її ролі та місця в міжнародних і міжконфесійних відносинах, усвідомлення гостроти глобальних проблем людства дають Вам можливість досягати на всіх щаблях життєвої траєкторії зримих результатів у освітній, дослідницькій, управлінській, громадській та міжнародній діяльності, що знайшла своє відображення у захищених Вами дисертаціях кандидата та доктора наук, чисельних монографіях, підручниках та посібниках, наукових статтях, виданих в Україні та країнах ОЕСР, у творчому співробітництві з іноземними колегами та викладанні у закладах вищої освіти США, Канади, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Чехії, у фундації за Вашою ініціативою ряду фахових наукових видань України, головою та членом редколегії яких Ви є. Вами засновані та розвиваються за Вашої найактивнішої участі такі освітньо-дослідницькі центри як Науково-дослідницький інститут УжНУ «Інститут державного управління та регіонального розвитку», регіональні відділення Дипломатичної Академії України, Міжнародної академії політико-правових наук, Міжнародного Центру Українсько-Європейського наукового співробітництва, Української асоціації економістів міжнародників та Української асоціації релігієзнавців, що стали дієвими платформами творчих контактів та обмінів міжнародної та української академічної спільноти, генерують сучасні науково-методичні напрацювання та створюють умови для реалізації дослідницького потенціалу нових й нових поколінь Ваших студентів та аспірантів. Одним з пріоритетів у Вашій академічній діяльності є зміцнення та розширення контактів з підприємствами за участю міжнародного капіталу та дипломатичними установами України, що залюбки приймають за вашою рекомендацією на стажування, практики та роботу студентів ФМЕВ УжНУ.

Саме Ужгородський національний університет та його Факультет міжнародних економічних відносин є головним проектом Вашого життя, відданість якому і майбутнє якого у наш непростий час Ви не стомлюєтеся засвідчувати й зміцнювати новими й новими навчально-освітніми починаннями та ресурсними проектами, а викладацький склад і студентів плекаєте на засадах європейськості, інноваційності, доброчесності, демократичних і гуманістичних цінностей. Віримо: Вам вдасться успішно реалізувати задумане, а ми Вам у поміч.

Щиро бажаємо Вам, високо честований Миколо Михайловичу, доброго карпатського здоров'я, щастя й добробуту у чудовій родині, настання миру й подальших академічних здобутків на славу рідного університету та факультету, задля відбудови та подальшого розвитку країни, її освіти та інтелектуального потенціалу. Боже єдиний, великий, бережи Вас та Україну!

Колектив
Факультету міжнародних
економічних відносин.

Ужгород, 7 січня 2025

Форма 11

СПИСОК
наукових та навчально-методичних праць
Палінчака Миколи Михайловича

№	Назва	Характер роботи	Вихідні дані	Обсяг (с.)	Співавтори
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
Наукові праці, опубліковані до захисту докторської дисертації					
1	Школа і церква на Закарпатті в умовах Чехословацької республіки (20-30 рр.).	тези	Науково-практична конференція молодих вчених, присвяченої 45-річчю Ужгородського державного університету (м. Ужгород, 29-31 жовтня 1990 року). – Ужгородський державний університет. Ужгород, 1990. – С. 14-16.	3	
2	Державно-церковні відносини в Словаччині та Україні (порівняльний аналіз)	тези	Українсько-словацькі взаємини. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (м. Б.Бистриця (Словаччина), 1993 року). – Б.Бистриця, 1993. – С. 76-81.	6	
3	Державно-церковні відносини в Чехословаччині 40-50-х років XX століття	тези	Трансформація держави у постсоціалістичному суспільстві. Матеріли міжнародної науково-практичної конференції. (м. Баю-Маре (Румунія), 1993 року). – Баю-Маре, 1993. – С. 45-56.	12	
4	Сплатити борги має держава	стаття	Карпатський край: Громадсько-політичний журнал. – 1993. – №9 –11. – С.42-43.	2	

1	2	3	4	5	6
5	Держави й патріархи в історії православного руху на Закарпатті	стаття	Карпатський край: Громадсько-політичний журнал. – 1994. – №12. – С.37-39.	3	
6	Суспільство саме повинно бути справді моральним	стаття	Карпатський край: Громадсько-політичний журнал. – 1994. – Випуск 12. – С.39-42.	4	
7	Роль органів державної влади в розв'язанні міжконфесійних конфліктів	тези	Релігія в контексті суспільних і духовних реалій сьогодення: міжнародна конференція (м. Київ, 16-18 травня 1995 року). – Київ, 1995. - С.45-47.	3	
8	Міжконфесійна ситуація на Закарпатті	стаття	Права людини в Україні. Інформаційно-аналітичний бюлетень Українсько-американського Бюро захисту прав людини. – Харків, 1995. – Випуск 13. – С.73-78.	6	
9	Державно-церковні відносини в Закарпатській Україні (листопад 1944-січень 1946 рр.)	стаття	Закарпатська Україна. Осінь 1944 року. – Ужгород, 1995. – С.79-82.	4	
10	Масарик, релігія та церква	стаття	Науковий вісник УжНУ. Серія: Історія. – 1995. – С. 88-93.	6	

1	2	3	4	5	6
11	Нормалізація міжконфесійних відносин на Закарпатті: труднощі і перспективи	стаття	Релігія і церква в контексті реалій сьогодення (збірник статей). – Київ, 1995. – С. 47-49.	3	
12	Сучасне становище греко-католицької церкви Закарпаття	тези	Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 350-річчю Ужгородської унії (1646-1996) (м.Ужгород, 3-4 квітня 1996 року). – Ужгород, 1996. – С.90-105.	15	
13	Деякі аспекти церковно-політичних відносин на Закарпатті у 20-30-і роки	стаття	Науковий збірник Товариства “ПРОСВІТА” в Ужгороді. – Ужгород, 1996. – С.143-147.	5	
14	Правові основи державно-церковних відносин та регулювання міжконфесійних конфліктів на Україні	стаття	Довідник для депутатів та голів Рад. – Ужгород, 1996. – С.175-201.	27	
15	Правове регулювання державно-церковних відносин на Україні (політичний аналіз та прийняття рішення)	Моно-графія	Монографія – Ужгород: УжДУ, 1996. –32 с.	32/23	Д. Дернінг

1	2	3	4	5	6
16	Державно-церковні відносини на Закарпатті та в Східній Словаччині в 20-середині 30-х років XX століття	Моно-графія	Монографія – Ужгород, 1996. – 216 с.	216	
17	Релігія та церква на Закарпатті у міжвоєнний період	розділ моно-графії	Нариси історії Закарпаття. – У 3-х т. – Т.2: 1918-1945. – Ужгород: Закарпаття, 1995. – С. 340-358.	19	
18	Роль церкви в розвитку освіти на Закарпатті	стаття	Карпатський край: Громадсько-політичний журнал. – 1996. – № 7-8. – С. 34-39.	6	
19	Міжнародно-правовий захист прав національних меншин	тези	Державне регулювання міжетнічних відносин в Закарпатті: матеріали науково-практичної конференції. – (м. Ужгород, 1997 року). – Ужгород, 1997. – С.10-26.	17	
20	Поняття політичного аналізу та етапи прийняття політичного рішення	стаття	Актуальні проблеми формування органів місцевого самоврядування в Україні. – Ужгород, 1997. – С. 87-102.	16	
21	Правове регулювання державно-церковних відносин на Закарпатті та в Східній Словаччині	тези	Державно-правовий статус Закарпаття у складі Чехословаччини у 1919-1945 роках: матеріали наукової конференції 3-4 жовтня 1996 року (м. Ужгород, 3-4 жовтня 1996 року). –Ужгород, 1997. – С.32-41.	10	

1	2	3	4	5	6
22	Карпатський Єврорегіон як модель регіонального співробітництва у Центральній і Східній Європі	Моно-графія	Монографія – Ужгород, 1998. – 43 с.	43/20	І. Ілько, М. Лендєл
23	Держава та церква в Чехословаччині в 20-30 роках XX століття	тези	Актуальні питання розвитку Закарпаття в складі Чехословаччини у 1919-1945 роках: матеріали наукової конференції (м.Ужгород, 1998 року). – Ужгород, 1998. – С.26-30.	5	
24	Антитоталітар-ний рух в Україні і Румунії: загальне і особливе	стаття	Румунсько-українські відносини: історія і сучасність. – Сату-Маре (Румунія), 1999. – С. 313-318. **(провідне наукове видання Румунії)**	6/3	І.Ф. Король
25	Ліквідація греко-католицької церкви у Східній Словаччині	стаття	Закарпаття і Чехословаччина в 1945 -1948 роках. – Ужгород-Кошіце, 1999. – С. 19-23.	5	
26	Механізм захисту прав жителів міста	тези	Участь громадян та системна трансформація суспільства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м.Ужгород, 1999 року). – Ужгород, 1999. – С.56-59.	4	

1	2	3	4	5	6
27	Актуальні питання місцевого самоврядування та повноваження місцевих рад	тези	Соціально-економічний розвиток Перечинського району: матеріали зустрічі за круглим столом. – Ужгород-Перечин, 1999. – С.27-66.	40	
28	Деякі аспекти правового регулювання діяльності громадських організацій	стаття	Державне управління та місцеве самоврядування в Україні: шляхи реформування. – Ужгород: Мистецька лінія, 2000. – С.203-208.	6	
30	Роль релігійних громад у вирішенні міжконфесійних конфліктів	тези	На порозі тисячоліть: сучасні підходи до розвитку громад та регіонів: матеріали міжнародної наукової конференції (Ужгород, 14-15 березня 2000 року). – Ужгород, 2000. - С.67-70.	4	
31	Соціологічні дослідження проблем місцевого та регіонального розвитку в Закарпатській області. Основні висновки	стаття	Місцевий та регіональний розвиток в Україні. Досвід Закарпаття/ За редакцією М. Лендьел. – Ужгород, 2001 – С.13-29.	17	
32	Державно-церковні відносини у Словацькій Республіці	стаття	Регіональні студії. Науковий збірник. – Ужгород, 2001. – Випуск 2. – С.90-98.	9	
33	Правове регулювання державно-церковних відносин у Чеській Республіці	стаття	Регіональні студії. Науковий збірник. – Ужгород, 2001 – Випуск 3. – С.90-98.	9	

1	2	3	4	5	6
34	Конституційно-правовий статус релігійних організацій в постсоціалістичних країнах Центральної Європи	стаття	Науковий вісник УжНУ, Серія «Право». – 2002. – Випуск 1. – С.62-66. **(фахове видання)**	5	
35	Державно-церковні відносини у Польській Республіці	стаття	Регіональні студії. Науковий збірник. – Ужгород, 2002. – Випуск 4. – С.136-139.	4	
36	Правовий статус церкви в Україні та Словаччині	стаття	Zbornik prispevkov y medzinarodnej vedeckej konferencie Cestou vzajomnosti *Slovensko-ukrainske vstahy a suvislosti*, konanej v Banskej Bistrici 23-24 oktobra 2003. – С.68-75. **(провідне наукове видання Словацької республіки)**	8	
37	Трансформація державно-церковних відносин в постсоціалістичних країнах Центральної Європи (як можливий досвід для України)	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – Ужгород, 2003. – Випуск 1. – С.45-50. **(фахове видання)**	6	
38	Держава і церква (моделі взаємовідносин)	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Спеціальний випуск. – Ужгород, 2003. – С.87-90. **(фахове видання)**		

1	2	3	4	5	6
39	Державно-церковні відносини в Угорщині	стаття	Регіональні студії. Спецвипуск. – Ужгород, 2003. – С.67-69.	3	
40	Державно-церковні відносини в Польській Республіці	стаття	Регіональні студії. Спецвипуск. Ужгород, 2003. – С.89-91.	3	С.Р.Богдан
41	Школа і церква	тези	Правове регулювання міжнаціональних відносин в Україні. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород, 2003. – С.23-26	4	
42	Фінансове забезпечення діяльності релігійних організацій	стаття	Держава і право. Науковий збірник. – 2003. – С.56-59. **(фахове видання)**	4	
43	Політизація релігійного життя Закарпаття	тези	Церква і політика від Президентських виборів 2004 р. до Парламентських виборів 2006 р.: матеріали круглого столу (м.Київ, 17-18.02.2005 р.). – Київ, 2005. – С.73-74.	2	
44	Євроінтеграційні наміри: перспективи та проблеми	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні відносини. – 2007. – Випуск 1. – С.80-86.	7	

1	2	3	4	5	6
45	Правовий статус територіальної громади	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2007. – Випуск 7. – С.135-140. **(фахове видання)**	6	
46	Недержавна система пенсійного забезпечення України та ЄС: порівняльно-правовий аналіз	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2007. – Випуск 7. – С.205-213. **(фахове видання)**	9	
47	Європейські стандарти релігійної свободи	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні відносини. – 2008. – Випуск 2-3. – С.163-167.	5	
48	Місце та роль Північноатлантичного Альянсу в системі національної безпеки США після закінчення Холодної війни	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Регіональні студії. – 2008. – Випуск 6. – С.56-63.	8	
49	До питання про правовий статус школи, держави і церкви	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2008. – Випуск 9. - С.199-202. **(фахове видання)**	4	

1	2	3	4	5	6
50	Правове регулювання державно-церковних відносин у Словацькій Республіці	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2008. – Випуск 9. – С.78-83. **(фахове видання)**	6	
51	Правове регулювання державно-церковних відносин у Словацькій Республіці	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2008. – Випуск 9. – С. 88–93. (**фахове видання**)	6	
52	Державно-церковні відносини в Російській Федерації	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні відносини. – 2010. – № 6. – С. 189–192.	4/2	Л.О.Борейко
53	Фінансове забезпечення діяльності релігійних організацій в країнах Центральної Європи	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні відносини. – 2010. – № 4–5. – С. 68–72.	5/3	Б.І.Дяченко
54	Державно-церковні відносини в США	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні відносини. – 2010. – №6. – С. 41–46.	6/2	М.П.Матьовка, М.Б.Селменська

1	2	3	4	5	6
55	Україна на шляху до Європейської інтеграції	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні відносини. – 2010. – №4–5. – С. 90–95.	6/3	Б.І.Дяченко
56	Державно-церковні відносини в Угорщині	стаття	Ювілейний збірник до 80-річчя професора Лизанця П.М. – Ужгород : Центр гунгарології, 2010. – С. 441–446.	6	
57	Реституція церковного майна. Досвід країн Центральної Європи	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2010. – Випуск 8. – С. 85–87. **(фахове видання)**	3	
58	Реституція церковного майна. Досвід Словацької Республіки	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2010. – Випуск 9. – С. 55–61 **(фахове видання)**	7	
59	Державно-церковні відносини в Чехословаччині 40-50-х рр.	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Історія. – 2010. – Випуск 24. – С. 146–150. **(фахове видання)**	5	
60	Державно-церковні відносини в країнах СНД	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. – 2010. – Випуск 14. – С. 226–231. **(фахове видання)**	6	

1	2	3	4	5	6
61	Evolution of the Investment Theories	стаття	Regional and Cohesion Policy. Debrecen (Hungary), 2011. – P. 152–159. **(провідне наукове видання Угорщини)**	8/5	V.Bokoch
62	Державно-церковні відносини в Центральній Європі (політико-правовий аспект)	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2011 р. – Випуск 15, Частина 1. – С. 64–69. **(фахове видання)**	5	
63	Держава і церква у Центральній Європі	стаття	Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації: Український науковий журнал. – К.: Університет "Україна", 2011. – №7. – С. 78–83. **(фахове видання)**	6	
64	Реституция церковного имущества: опыт стран Центральной Европы	стаття	Вестник. Научный журнал. – г. Астана (Казахстан), 2011. – № 3. – С. 140–142. **(провідне наукове видання Республіки Казахстан)**	3	
65	Взаємини держави і церкви в Словацькій Республіці	стаття	Науковий журнал Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2013. – Випуск 5. – С. 106–111. **(фахове видання)**	6	

1	2	3	4	5	6
66	Зміст і теоретико-методологічні функції поняття «державно-церковні відносини»	стаття	Освіта регіону. Політологія, Психологія, Комунікації: Український науковий журнал. – К.: Університет "Україна", 2013. – Випуск 1. – С. 50–57. (**фахове видання**)	9	
67	Взаємини держави і церкви в Чеській Республіці	стаття	Вісник Дніпропетровського Університету. Серія: Політологія. – 2013. – Т.20. Випуск 23 (3). – С. 151–155. (**фахове видання**)	6	
68	Особливості та проблеми державно-церковних відносин у сучасній Україні: конфесійні та соціально-політичні аспекти	стаття	Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Серія : Політологія. Соціологія. – 2013. – Випуск 7(99). – С. 96–101. (**фахове видання**)	6	
69	До питань методології дослідження правових аспектів свободи релігії	стаття	Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Серія : Політологія. Соціологія. – 2013. – Випуск 3 (95). – С. 64–67. (**фахове видання**)	4	

1	2	3	4	5	6
70	До проблеми історіографії досліджень державно-церковних відносин	стаття	Науковий часопис Національного Педагогічного Університету імені М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін – 2013. – Випуск 10. – С. 10–17. **(фахове видання)**	8	
71	Типологія державно-церковних відносин: політологічний аналіз	стаття	Гілея: науковий вісник. – 2013. –Випуск 69 (№2). – С. 708–712. **(фахове видання)**	5	
72	Суспільний статус церкви в Польщі в умовах тоталітарного режиму	стаття	Гілея: науковий вісник. – 2013. – Випуск 75 (№8). – С. 563–565. **(фахове видання)**	3	
73	Державно-церковні відносини у країнах Центральної Європи: Головні особливості та динаміка змін	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Регіональні студії. – 2013. – Випуск 7. – С.72–83.	12	
74	Особенности и основные вехи истории украинского христианства в контексте государственно-церковных отношений	стаття	Научный диалог. Серия: Экономика. Право. Политология. 2013. – Выпуск 7 (19). – С.179–195.	17	

1	2	3	4	5	6
75	Взаємини держави і церкви в Чеській Республіці	стаття	Ужгородські чеські наукові читання : історія, культура, політика, право. Науковий збірник. – 2013. – С.178–189.	12	
76	Католицький фундаменталізм в сучасній Польщі: політичний аспект	стаття	Вісник національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право. – 2013. – № 1 (17). – С.48–53. **(фахове видання)**	6	
77	Модели государственно-церковных отношений в странах Центрально-Восточной Европы: основные особенности и динамика изменений	стаття	Научный диалог. Серия: Общественные науки. 2013. – №12(24). – С. 157–169.	13	
78	Государственно – церковные отношения в странах центральной Европы	стаття	Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. – г. Астана (Казахстан), 2013. – № 5 (96). – С.213–218. **(провідне наукове видання Республіки Казахстан)**	6	

1	2	3	4	5	6
79	Трансформація державно-церковних відносин у постсоціалістичному суспільстві (на прикладі країн Центральної і Східної Європи)	монографія	Монографія – Ужгород: Поліграфцентр “Ліра”, 2013. – 472 с.		
80	Місцеве самоврядування в Україні: історичне підґрунтя та сучасність	стаття	Регіональне та місцеве управління: український і зарубіжний досвід: збірн. наук. праць за матер. міжн. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 21 червня 2012 р.) / Гол. ред. Палінчак М.М. – Ужгород: Ліра, 2012. – С.138-150.	13	В.П.Приходько, К.С. Брензо-вич
81	Фінансове забезпечення релігійних організацій в країнах Європейського Союзу (на прикладі Словацької Республіки)	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні відносини. – 2010. – Ужгород: Ліра. – №4-5. – С.68-72.	5	Я.П.Дроздовський
82	Державне фінансування церкви (на прикладі Словацької республіки)	стаття	Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 9. – Ч. 6. – С.199-201. **(Фахове видання)**	3	Я.П.Дроздовський

1	2	3	4	5	6
83	Деофшоризація, як нове явище в економіці	тези	Актуальні проблеми економіки та управління сучасної України: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 16-17 травня 2014р.). – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 43-46.	4	Т.Є.Чебан
84	Особливості зберігання на складі в Україні	тези	Актуальні проблеми економіки та управління сучасної України: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 16-17 травня 2014р.). – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 76-79.	4/2	Е.Роман-нюк
85	Індустріальні парки України: сучасний стан та перспективи розвитку Україні	тези	Актуальні проблеми економіки та управління сучасної України: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 16-17 травня 2014р.). – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 95-98.	4/2	Т.Є.Чебан

1	2	3	4	5	6
86	Держава і церква у постсоціалістич-них суспільствах (на прикладі країн Центральної Європи та України)	моногр афія	Монографія – Ужгород: Поліграфцентр “Ліра”, 2014. – 408 с.		
87	Типові завдання для вступного іспиту з основ правознавства		Типові завдання для вступного іспиту з основ правознавства. – Ужгорд, 2002. – 192с.		Семерак О.С., Гарагонич О.В.
88	Основи Конституції та правознавства України	Метод ичні рекоме ндації	Ужгород: Ужгородського національного університету, 2000. – с. 27		Переш І.Є.
89	Цивільне право зарубіжних країн: порівняльно – правовий аналіз	Метод ичні матері али	Ужгород: Ужгородського національного університету, Підприємство «ЛІРА», 2001. – с.11	11	
90	Порівняльне правознавство.		Ужгород „Ліра” 2005 р.		Бисага Ю.М., Палінчак М.М., Сідак М.В., Рогач О.Я., Гарагонич О.В., Бєлов Д.М., Митровка Я.В.

1	2	3	4	5	6
91	Права людини.		Ужгород: „Ліра”. 2006 р.		Бисага Ю.М., Палінчак М.М., Чопей І.В., Бєлов Д.М., Ленгер Я.І.
92	Правові засади діяльності національного банку України		Ужгород: „Ліра”. 2006 р.		Бисага Ю.М., Ярема В.І., Сідак М.В., Гайніш Е.Й., Сідак С.В., Палінчак М.М., Фрідмансь кий Р.М., Ціпкало Й.І., Бєлов Д.М., Греца Я.В.
Наукові праці, опубліковані після захисту докторської дисертації					
93	Kwestie i spory religijne na terenie rusi zakarpackiej w czechoslowackim epizodzie jej dzieów	стаття	Spravy narodowościowe. Seria nowa. – Warszawa (Poland): Instytut Badania Spraw Narodowościowych, 2014. – №45. – С. 88-105. **(провідне наукове видання республіки Польщі)**	28/13	M.Jame-cki
94	Question about the legal status of schools and churches in the state	стаття	Visegrad Journal on Numan Rights. – Bratislava (Slovakia): Paneuropska vysoka škola, 2014. – № 2/1. – С.59-63. **(провідне наукове видання Словацької республіки)**	5	

1	2	3	4	5	6
95	On research methodology of legal aspects of freedom of religion	стаття	Visegrad Journal on Numan Rights. – Bratislava (Slovakia): Paneuropska vysoka škola, 2014. – № 2/2. – С. 61-65. **(провідне наукове видання Словацької республіки)**	5/3	M.V.Gro-movchuk
96	До питання про юрисдикцію православної церкви періоду першої Чехословацької республіки	стаття	Наукові записки Богословсько-історичного науково-дослідного центру імені архімандрита Василія (Проніна). – Ужгород: Всеукраїнське державне видавництво «Карпати», 2014. – №3.– С.85-93.	9/4	М.Громо-вчук
97	Конституційно-правове регулювання державно-церковних відносин в Угорщині	стаття	Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. – 2014. – Випуск 5-2. - Том 2.– С.30-32. **(фахове видання)**	3	
98	Основні віхи становлення християнства в контексті державно-церковних відносин в Україні	тези	Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи : тези III-ї Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дрогобич, 26 – 27 березня 2015 року). – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2015.– С. 89-91.	3	

1	2	3	4	5	6
99	Особливості трактування сутності і змісту поняття «державно-церковні відносини»	тези	Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті: матеріали І-ї Міжнародної науково-практичної конференції (м.Ченстохова (Польща) – м.Ужгород (Україна) – м.Дрогобич (Україна), 19-20 листопада 2015 року). – Ченстохова – Ужгород – Дрогобич: Посвіт, 2015. – С.28-29.	2	
100	Релігійні конфлікти в сучасній Україні	стаття	Visegrad Journal on Numan Rights. – Bratislava (Slovakia): Paneuropska vysoka škola, 2015. – № 3. – С. 92-102. **(провідне наукове видання Словацької республіки)**	11	
101	Конституційне регулювання державно-церковних відносин у Польській республіці	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2015. – Випуск 32. Том 1. – С. 136-139. **(фахове видання)**	4/3	С.Р.Богдан
102	Аналіз поняття «державно-церковні відносини» (правовий аспект)	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2015. – Випуск 34, Том 1. – С. 32-35. **(фахове видання)**	4/3	В.І.Сочка
103	Мережа релігійних організацій в Україні: стан і перспективи розвитку	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2015. – Випуск 35, Частина І, Том 1. – С.86-89. **(фахове видання)**	4	

1	2	3	4	5	6
104	Державно-церковні відносини: поняття та зміст	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2015. – Випуск 35, Частина 2, Том 1. – С. 52-54. **(фахове видання)**	3	
105	Моделі державно-церковних відносин у сучасній правовій практиці	стаття	Порівняльно-аналітичне право. 2015р. – № 2. – С. 66-69 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.pap.in.ua/index.php/arhiv-vidannja/49 **(фахове видання)**	4/2	М.В.Громовчук
106	Чинники політизації церкви в Україні	стаття	Порівняльно-аналітичне право. 2015р. – № 4. – С. 75-78 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.pap.in.ua/index.php/arhiv-vidannja/55 **(фахове видання)**	4	
107	Аналіз поняття «державно-церковні відносини»	стаття	Право і суспільство. – 2015. – № 6. – С. 56-60. **(фахове видання)**	5	
108	Політологічний зміст поняття «Державно-церковні відносини»	стаття	Політикус. – 2015. – Випуск 1. – С.77-83. **(фахове видання)**	7	
109	Свобода релігії в сучасному світі: теоретико-методологічний аспект	стаття	Політикус. – 2015. – Випуск 2. – С.70-73. **(фахове видання)**	4	
110	Аналіз поняття «державно-церковні відносини»	стаття	«Перспективи». Соціально-політичний журнал. Серія: філософія, політологія, соціологія. – 2015. – Випуск 1 (63). – С. 158-164. **(фахове видання)**	7/4	М.М.Лешанич

1	2	3	4	5	6
111	Моделі державно-церковних відносин у сучасній політичній практиці	стаття	Evropsky politicky a pravni diskurz. – Brno (Czech republic): Jižní Palmíra, 2015. – Svazek 2, 4. vydani. – С.254 -259. **(провідне наукове видання Чеської республіки)**	6/4	М.М.Ле-шанич
Основні навчально-методичні праці за період науково-педагогічної діяльності					
112	Міжнародна інформація: навчально-методичний посібник для студентів Ужгородського національного університету (методичні матеріали до вивчення дисципліни «Міжнародна інформація» для студентів факультету міжнародних відносин Ужгородського національного університету)	методичні матеріали	Ужгород: Ужгородського національного університету – 2010. – 76 с.	76/40	В.Я.Савка

1	2	3	4	5	6
113	Порівняльно-конституційне право: навчальний посібник (методичні матеріали до вивчення дисципліни «Порівняльно-конституційне право» для студентів факультету міжнародних відносин Ужгородського національного університету)	методичні матеріали	Ужгород: Видавництво «М.Л.» - 2011. – 250с.	250/48	Ю.М. Бисага, Д.М Бєлов., Л.О. Борейко, Р.Д. Сарай, А.В. Панов
114	Римське право: Навчально-методичний посібник.	Навчально-методичний посібник	Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2011. 252 с.	252 с.	Бисага Ю.М., Громовчук М.В., Петрецька Н.І., Фрідмансь кий Р.
115	Міжнародне публічне право (методичні матеріали до вивчення дисципліни «Міжнародне публічне право» для студентів факультету міжнародних відносин Ужгородського національного університету)	методичні матеріали	Ужгород: Ужгородського національного університету, 2011. − 34 с.	34/12	А.В. Панов, П.Ф. Русіняк, Л.О. Казакова

1	2	3	4	5	6
116	Методичні поради до написання курсових робіт з мікро- та макроекономіки для студентів спеціальності «Міжнародні економічні відносини» всіх форм навчання (методичні рекомендації)	методичні рекомендації	Ужгород: Ужгородського національного університету «Говерла», 2011. – 27 с.	27/10	Б.І.Дяченко, С.В. Сідак, К.С.Брензович
117	Міжнародне економічне право (методичні матеріали до вивчення дисципліни «Міжнародне економічне право» для студентів факультету міжнародних відносин Ужгородського національного університету)	методичні матеріали	Ужгород: Ужгородського національного університету, 2011. − 26 с.	26/12	В.П. Приходько, А.В. Панов, Л.О Казакова
118	Міжнародне інвестиційне право (методичні матеріали до вивчення дисципліни «Міжнародне інвестиційне право» для студентів факультету міжнародних відносин УжНУ)	методичні матеріали	Ужгород: Ужгородського національного університету, 2011. − 28 с.	28/11	В.П.Приходько, С.Б. Булеца, Л.О. Казакова

1	2	3	4	5	6
119	Міжнародні організації: навчально-методичні матеріали (методичні матеріали до вивчення дисципліни «Міжнародні організації» для студентів факультету міжнародних відносин Ужгородського національного університету)	методичні матеріали	Ужгород: Ужгородського національного університету, 2012. – 43 с.	43/14	В.П.Приходько, В.Я Савка
120	Вступ до права Європейського союзу: навчальний посібник	навчальний посібник	Ужгород:Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2013. – 214 с.	214/47	Ю.М.Бисага, Д.М.Бєлов, Я.І.Ленгер, І.В.Решетар, М.В.Сі-дак
121	Основи римського приватного права. Навчально-методична розробка для студентів юридичного факультету (відповідно до умов Болонського процесу) (методичне видання)	методичне виданння	Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2014. – 35 с.	35/11	М.В. Громовчук, Н.І. Петрецька, Р.М. Фрідманський
122	Релігійний фактор у міжнародних відносинах: навчальний посібник	навчальний посібник	Ужгород: Поліграфцентр «Ліра» - 2015. – 296 с.	296/164	П.П Галда, М.М.Лешанич

1	2	3	4	5	6
123	Методичні рекомендації щодо виконання та захисту дипломної роботи бакалавра за напрямом підготовки 6.030203 - Міжнародні економічні відносини, спеціаліста та магістра спеціальності 7.03020301, 8.03020301 - Міжнародні економічні відносини всіх форм навчання (методичні рекомендації)	Методичні рекомендації	Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2015. – 48 с.	48/15	Н.О. Кушнір, М.М. Король
124	Методичні рекомендації щодо написання курсових робіт за напрямами підготовки “Міжнародні економічні відносини”, “Міжнародна інформація”, “Міжнародна економіка" всіх форм навчання (методичні рекомендації)	Методичні рекомендації	Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2015. – 32 с.	32/10	К.С. Брензо-вич, С.В. Сідак, М.І. Цалан, В.В. Машкара-Чокнадій
125	Question about the legal status of school and churches in the state		Конституційно-правові академічні студії №1/2015 с. 5 – 12	7	

1	2	3	4	5	6
126	Моделі державно-церковних відносин у сучасній правовій практиці: конституційно – правовий аспект		Конституційно-правові академічні студії №1/2015 25 – 35	10	Громовчук М.М.
127.	Специфіка та основні віхи становлення християнства в контексті державно – церковних відносин в Україні		Die wirtschaftliche entwicklung Europaischer regionen in der / Nick Palinchak, Vladimir Chiminec, Natasa Bujdova, Stanislava Hunyadiova, Jan Holonic // - Україна – 2016р. – С.134- 143.	9	
128.	Україна в системі європейської інтеграції	друк	Палінчак М.М., Україна в системі європейської інтеграції / Частина 1. Монографія/ Частина 2. Навчальний посібник/ М.Палінчак, В.Приходько, В.Химинець, В.Шинкар, Ян Голонич, Петер Матішак, Моніка Мачкінова та ін., - ТОВ « РІК-У» - 2016р.- 344с.	344	В.Приходько, В.Химинець, В.Шинкар, Ян Голонич, Петер Матішак, Моніка Мачкінова та ін.
129.	Поняття державно – церковні відносини (правовий аспект)		Закарпатські правові читання. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (20-22 квітня 2017 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. В.І. Смоланки, О.Я. Рогача, Я.В. Лазура. – Ужгород: ТОВ «РІК-У» , 2017. – Т.2. С. 436-441.	6/3	Стеблак Д.М.

1	2	3	4	5	6
130.	Моделі державно – церковних відносин правовий аспект)	тези	Закарпатські правові читання. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (20-22 квітня 2017 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. В.І. Смоланки, О.Я. Рогача, Я.В. Лазура. – Ужгород: ТОВ «РІК-У» , 2017. – Т.2. С. 441-445.	5/3	Стеблак Д.М.
131.	Правове регулювання державно-церковних відносин в Угорській республіці	тези	Закарпатські правові читання. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (20-22 квітня 2017 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. В.І. Смоланки, О.Я. Рогача, Я.В. Лазура. – Ужгород: ТОВ «РІК-У» , 2017. – Т.2. С. 456-458	3/2	Новак О.О.
132.	Торговельно-економічне співробітництво ЄС та Україна		Порівняльно-аналітичне право. Електронне наукове фахове електронне видання. № 2/2017. с. 266. URL: www.pap.com.ua	3/1	Новак О.О., Леманинець В.М., Белякова І.Ю.
133.	TAFTA: потенційні можливості та ризики економічного НАТО		Порівняльно-аналітичне право. Електронне наукове фахове електронне видання. № 2/2017. с. 266. URL: www.pap.com.ua	3/1	Новак О.О., Стеблак Д.М., Мегела Р.Р.

1	2	3	4	5	6
134.	Моделі державно – церковних відносин (політико – правовий аспект)		Порівняльно-аналітичне право. Електронне наукове фахове електронне видання. № 2/2017. с. 266. URL: www.pap.com.ua	4/2	Харута В.Ф., Яцина П.Е.
135.	Європейський Союз (здобутки, проблеми та перспективи розвитку)		Порівняльно-аналітичне право. Електронне наукове фахове електронне видання. № 2/2017. с. 266. URL: www.pap.com.ua	4/2	Андріїв Б.Є., Майборода Ю.О.
136.	Політико-правові засади державно-церковних відносин у Польщі		Суспільно-політичні процеси. Науково-популярне видання ГО "Академія політичних наук". - К., 2017. Вип. 2-3 (6-7). - С. 268-282.	14	Шуба О.В.
137	Державно-церковні відносини у країнах Центрально-Східної Європи: цінність досвіду для України.		Міжнародна наукова конференція "Європейські культурно-історичні цінності: ретроспектива і перспектива. Інститут всесвітньої історії НАН України. м.Київ, 19 жовтня 2017 р.		Бокоч В.М.

1	2	3	4	5	6
138	Співробітництво Вишеградської групи та України	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 13, частина 2. - 2017. С. 71 – 77 **(фахове видання)**	7/3	Приходько В. П., Стеблак Д. М., Савка В. Я.
139	Принципи менеджменту в природно – заповідній сфері	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 16, частина 2. - 2017. С. 51 – 56 **(фахове видання)**	5/2	Дяченко І. Б., Рошко С. І.
140.	Класифікація природньо – заповідних територій та об’єктів у контексті конвенції МСОП та законодавчих актів України	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 16, частина 2. – 2017. С. 56 – 61 **(фахове видання)**	5/2	Дяченко І.Б., Рошко С.М.
141.	Історія, що об'єднує. Нариси новітнього транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні		Нариси новітнього транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні / М. М. Палінчак, В. П. Приходько, С. І. Устич, Д. М. Стеблак. Ужгород: УжНУ "Говерла", 2017. 465 с.	465/5	В. П. Приходько, С. І. Устич, Д. М. Стеблак

1	2	3	4	5	6
142.	Поняття та еволюція «захисту громадських прав людини в Україні у рамках Ради Європи»	тези	Закарпатські правові читання. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (19-21 квітня 208 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. В.І. Смоланки, О.Я. Рогача, Я.В. Лазура. Ужгород: РІК-У, 2018. Т.1. С. 112-118	13/4	Дір І.Ю., Стеблак Д.М.
143.	Захист прав людини в Україні у рамках Ради Європи Європейським Судом з прав людини	стаття	Die wirtschaftliche entwicklung Europaischer regionen in der Ausbildungs – und Arbeitsmarktpolitic – Ubergange und Strategien II. Krakow. Polska. 2018 P. 232-243.	12/4	Дір І.Ю., Стеблак Д.М.
144.	Специфіка угорської моделі державно – конфесійних взаємин	стаття	Die wirtschaftliche entwicklung Europaischer regionen in der Ausbildungs – und Arbeitsmarktpolitic – Ubergange und Strategien II. Krakow. Polska. 2018 с. 185	5/2	Яцина П.Е.
145	Державно – церковні відносини в країнах Центрально – Східної Європи: цінність досвіду для України	тези	Міжнародна науково практична конференція «Європейські культурно – історичні цінності: ретроспектива і перспектива», 19 жовтня 2017.		Бокоч В.М.
146	Еволюція та особливості становлення природно – заповідних територій Закарпатської області	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 18. 2018 Частина 2. С. 130 -134 **(фахове видання)**	5/2	Дяченко І. Б., Рошко С. М.

1	2	3	4	5	6
147	Стратегічні пріоритети державної економічної політики імпортозаміщення	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 18. 2018 Частина 3. С. 112-117 **(фахове видання)**	6/3	Цап М. В.
148	Сутнісні характеристики процесу імпортозаміщення та його ролі в соціально – економічному розвитку	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 18. 2018 Частина 3. С. 118- 122 **(фахове видання)**	5/2	Цап М. В., Стеблак Д. М.
149	Державно – правові основи існування Карпато-української держави (1938 – 1939)	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні відносини. Випуск 3. 2018. С. 17-28 **(фахове видання)**	12/6	Вегеш М.М.
150	Конституційне право України	підручник	Конституційне право України: підручник / І.М. Алмашій, М.М. Алмашій, А.В. Белюга та ін. ; вид. 9, перероб. та доп. – Ужгород, Видавничий дім «Гелветика», 2018. 462 с.	462	І.М. Алмашій, М.М. Алмашій, А.В. Белюга та інші.
151	Європейський Союз як провідне континентальне об'єднання політичної і економічної співпраці, важливий чинник глобального впливу.	монографія	Континентальні і регіональні об'єднання політико – економічної співпраці та Україна: Монографія / Я. Голоніч, М. Палінчак, В. Химинець, П. Матішак, М. Мачкінова та ін. – Ужгород: РІК-У, 2018. – 172 с. – [Серія «Кафедральна бібліотека. Міжнародні економічні відносини». Випуск 7]	21-35	Я. Голоніч, В. Химинець, П. Матішак, М. Мачкінова та ін.

1	2	3	4	5	6
152	Букові праліси українських Карпат та Закарпатської області в умовах транскордонного співробітництва	стаття	ZAKARPATSKÉ REGIONÁLNE SOCIÁLNO-EKONOMICKÉ DNI / КАРПАТСЬКИЙ. РЕГІОНАЛЬНИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ДЕНЬ, I. 2019. Merci, n.o., Komenského 12, Trebišov. 25 s. 2019. ISBN. EAN	18/6	Дяченко І.Б., Рошко С.М.
153	Vzťahy štátu a cirkvi v krajinách strednej a východnej európe (Sociálny rozmer religiozity a jej odraz v spoločnosti)		Trebisov 2019. 190 s.	190	Ján Holonič
154	Billy Graham and his Religious Influence on US Politics.	тези	Medzinárodné vzťahy 2019: Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky. Zborník príspevkov z 20. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v Smoleniciach 28. – 29. Novembra 2019. P. 860-864.	4/2	Diana Steblak
155	The Concepts of “State-Church Relations“ and “Models of State-Church Relations“	тези	Medzinárodné vzťahy 2019: Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky Zborník príspevkov z 20. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v Smoleniciach 28. – 29. Novembra 2019. P. 855-860.	5	
156	Релігійний фактор у міжнародних відносинах.	стаття	Регіональні студії. Науковий журнал. № 18. 2019. С. 62-66 **(фахове видання)**	4/2	Кучарчик Рудольф, Стеблак Д.М.

1	2	3	4	5	6
157	Митрополит Андрій Шептицький у джерелах	стаття	Регіональні студії. Науковий журнал. № 18. 2019. С. 126-135 **(фахове видання)**	9/4	Вегеш М.М.
158	Metropolitan Andrey Sheptytsky and the Greek Catholic Church in Eastern Galicia and Transcarpathia : collective monograph	моногр афія	Metropolitan Andrey Sheptytsky and the Greek Catholic Church in Eastern Galicia and Transcarpathia : collective monograph / M. M. Vehesh, M. M. Palinchak, V. V. Marchuk, Ye. B. Kish etc. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. 212 p.		M. M. Vehesh, V. V. Marchuk, Ye. B. Kish etc. –
159	Міжнародна підтримка уряду Карпатської України організаціями української еміграції (1938 – 1939 рр.)	стаття	Регіональні студії. Науковий журнал - № 20. Видавничий дім «Гельветика». 2020. С. 146-158 **(фахове видання)**	12/6	Вегеш М.М.
160	Історичні та канонічні аспекти отримання Томосу в Україні.	стаття	Регіональні студії. № 21. 2020. С. 82-88 **(фахове видання)**	6/2	Капітан Л.І., Мегела Р.Р., Пупена В.В.
161	Вплив політичних партій на функціонування парламентаризм у в Чеській Республіці	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27-28 квітня 2020 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В.В. Химинець, М.М. Король. Ужгород: РІК-У, 2020. С. 236-238.	3/2	Голечек Радім

1	2	3	4	5	6
162	Credibility of EU perspective for the Western Balkans	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27-28 квітня 2020 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В.В. Химинець, М.М. Король. Ужгород: РІК-У, 2020. С. 296-300.	4/2	Oleksandr Hleba
163	Вибори в об'єднаних територіальних громадах як індикатор рівня інституціалізації політичних партій (на прикладі Закарпатської області)	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27-28 квітня 2020 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В.В. Химинець, М.М. Король. – Ужгород: РІК-У, 2020. С. 300-304.	4/2	Лешанич Мирослав
164	Отримання Томосу православною церквою України: реакція міжнародної спільноти	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27-28 квітня 2020 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В.В. Химинець, М.М. Король. Ужгород: РІК-У, 2020. С. 309-313.	4/2	Мегела Роман Романович, Юрош Владислав Владиславович

1	2	3	4	5	6
165	Функціональні пріоритети політичних партій у демократичних суспільствах	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27-28 квітня 2020 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В.В. Химинець, М.М. Король. Ужгород: РІК-У, 2020. С. 305-308.	4/2	Комарницький Володимир Васильович
166	Характеристика економічного чуда Сінгапуру другої половини XX ст. в контексті державного втручання в економіку	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27-28 квітня 2020 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В.В. Химинець, М.М. Король. Ужгород: РІК-У, 2020. С. 314-319.	5/3	Шкріба В. П., Кіфор Г.М.
167	Політика і церква в країнах Західної Європи	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27-28 квітня 2020 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В.В. Химинець, М.М. Король. – Ужгород: РІК-У, 2020. С. 319-322.	3/2	Яцина Павло Ернестович, Юрош Владислав Владиславович

1	2	3	4	5	6
168	Екуменізм Митрополита Андрея Шептицького	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27-28 квітня 2020 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В.В. Химинець, М.М. Король. – Ужгород: РІК-У, 2020. С. 192-227.	35/17	Вегеш М.
169	Українська Греко-Католицька церква: минуле і сучасне.		Вегеш М., Концур-Карабінович Н., Марчук В., Палінчак М., Голонич Я. Українська Греко-Католицька церква: минуле і сучасне. Фермонт, 2020. 380 с.		Вегеш М., Концур-Карабінович Н., Марчук В., Голонич Я.
170	Geopolitics:Ukraine, Europe, world (socio-political view)		Mykola Vegesh, Mykola Palinchak, Ján Holonič. Geopolitics:Ukraine, Europe, world (socio-political view), Fairmont 2020. p. 249		MYKOLA VEGESH, JÁN HOLONIČ
171	Carpathian Ukraine in the Central European political crisis on the eve of the Second World War (1938-1939)		Vegesh M., Vegesh I., Palinchak M., Holonych J. Carpathian Ukraine in the Central European political crisis on the eve of the Second World War. Fairmont, USA, 2020, 290 p.		Vegesh M., Vegesh I., Holonych J.
172	Дослідник Олекси Довбуша і карпатських опришків. Життєвий шлях і наукова діяльність академіка Володимира Грабовецького. Спогади. Епістолярна спадщина. Вибрана бібліографія (1928-2015).		Вегеш Микола, Вегеш Ігор, Палінчак Микола, Голонич Ян. Дослідник Олекси Довбуша і карпатських опришків. Життєвий шлях і наукова діяльність академіка Володимира Грабовецького. Спогади. Епістолярна спадщина. Вибрана бібліографія (1928-2015). Academic publishing Fairmont, 2020. 562 с.		Вегеш Микола, Вегеш Ігор, Голонич Ян.

1	2	3	4	5	6
173	Оцінка американської моделі банківських злиттів і поглинань	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 31. 2020. С. 90-94. **(фахове видання)**	5/2	Король М.М., Карпюк І.М.
174	The APEC integrated competitive force index.	стаття	Baltic Journal of Economic Studies. 2020. Vol. 6. No. 4 September **(Web of Science)**		Zayats O. & Bokoch V.
175	Концептуалізація місцевого самоврядування крізь призму громадівських і державницьких теорій	тези	«Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та теми забезпечення прав національних меншин». Матеріали V Науково-практичної конференції (м.Ужгород, 25 вересня 2020 року). Ужгород. 2020. С. 78-80	3/2	Комарницький В.
176	Особливості дослідження рівня інституціалізації політичних партій (на прикладі партійної системи в Україні)	тези	«Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та теми забезпечення прав національних меншин». Матеріали V Науково-практичної конференції (м.Ужгород, 25 вересня 2020 року). Ужгород. 2020. С. 62-69	8/4	Лешанич М.

1	2	3	4	5	6
177	Основи реалізації державної освітньої політики Республіки Польща	тези	«Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та теми забезпечення прав національних меншин». Матеріали V Науково-практичної конференції (м.Ужгород, 25 вересня 2020 року). Ужгород. 2020. С. 133-137	5/2	Гжещук В.
178	Особливості конфесійної ситуації на Закарпатті	тези	«Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та теми забезпечення прав національних меншин». Матеріали V Науково-практичної конференції (м.Ужгород, 25 вересня 2020 року). Ужгород. 2020. С. 288-301	14	
179	Державно-церковні відносини в Словаччині	тези	«Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та теми забезпечення прав національних меншин». Матеріали V Науково-практичної конференції (м.Ужгород, 25 вересня 2020 року). Ужгород. 2020. С. 302-304	3/2	Пупена В.

1	2	3	4	5	6
180	Україна в системі європейської політичної інтеграції: політичний, правовий, економічний, безпековий, соціальний та релігійний аспекти	монографія	Україна в системі європейської політичної інтеграції: політичний, правовий, економічний, безпековий, соціальний та релігійний аспекти: монографія/кол. авторів/ПП Аутдор-Шарк. Ужгород. 2020. 320с.		
181	Contemporary Issues of the world community and the role of social sciences in ensuring its development.	монографія	Contemporary Issues of the world community and the role of social sciences in ensuring its development. Collective monograph. Lviv – Torun. Liha – Pres. 2020		
182	Human Community: Topical Issues of the Scientific Researches.	Колективна монографія	Human Community: Topical Issues of the Scientific Researches. Collective monograph. Lviv – Torun. Liha – Pres. 2020.		
183	The level of the efficiency and the need for the influence of social sciences on the development of modern civilization.	монографія	The level of the efficiency and the need for the influence of social sciences on the development of modern civilization. Collective monograph. Lviv – Torun. Liha – Pres. 2020.		
184	The Chinese Threat in the Modern International Economic Relations (social – economic view).		Palinchak Mykola, Korol Maryna, Holonic Jan, Posypanko Olga. The Chinese Threat in the Modern International Economic Relations (social – economic view). Trebosov. 2020		Palinchak Mykola, Korol Maryna, Holonic Jan, Posypanko Olga.

1	2	3	4	5	6
185	Геополітика в постатях і термінах : підручник для студентів і аспірантів спеціальності «Політологія»	підручник	Геополітика в постатях і термінах : підручник для студентів і аспірантів спеціальності «Політологія» / М. Вегеш, М. Палінчак, В. Петрінко. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 786 с		М. Вегеш, М. Палінчак, В. Петрінко.
186	Church, spirituality, nation: the Ukrainian greek-catholic church in the social life of Ukraine	колективна монографія	Church, spirituality, nation: the Ukrainian greek-catholic church in the social life of Ukraine : collective monograph / M.M. Vehesh, M.M. Palinchak, V.V. Marchuk, N.M. Kontsur-Karabinovych etc. – Lviv – Torun : Liha-Pres, 2020. – 224 p.		M.M. Vehesh, M.M. Palinchak, V.V. Marchuk, N.M. Kontsur-Karabinovych etc.
187	Carpathian Ukraine in the Central European political crisis on the eve of World War II : collective monograph	Колективна монографія	Carpathian Ukraine in the Central European political crisis on the eve of World War II : collective monograph / M.M. Vehesh, M.M. Palinchak, V.V. Marchuk, N.M. Kontsur-Karabinovych etc. – Lviv – Torun : Liha – Pres, 2020. – 220 p.		M.M. Vehesh, V.V. Marchuk, N.M. Kontsur-Karabinovych etc.
188	Особливості підготовки економістів і менеджерів у США та Польщі	підручник	Особливості підготовки економістів і менеджерів у США та Польщі: Підручник / М. М. Палінчак, Н. І. Шетеля, П. П. Галда, В. В. Ґжещук, В. М. Палінчак. – Ужгород: Поліграфцентр “Ліра”, 2020. – 198 с.		Н. І. Шетеля, П. П. Галда, В. В. Ґжещук, В. М. Палінчак.

1	2	3	4	5	6
189	Релігійний чинник у міжнародних відносинах	підручник	Релігійний чинник у міжнародних відносинах: Підручник / М. М. Палінчак, Д. М. Стеблак, Р. Кучарчик, В. В. Пупена. Ужгород: Поліграфцентр “Ліра”, 2020. 244 с.		Д. М. Стеблак, Р. Кучарчик, В. В. Пупена.
190	Фінансування релігійних організацій: багатоманття європейської практики.		Journal of Social Sciences, Nursing, Public health and Education. No.1- 2, vol 1 / 2020. с. 119 – 128		Бокоч В.М.
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
191	Суспільні науки: закономірності та тенденції розвитку	монографія	Суспільні науки: закономірності та тенденції розвитку: монографія. Рига, Латвія: «BaltijaPublishing», 2020. 325 с.		О. М. Антохів – Сколоздра, К. І. Біляков, М. А. Волківський, та ін.
192	Covid – 19, церква та фінансування релігійних організацій: дискусії у Верхвному суді США	стаття	Регіональні студії. 2020. № 23. С. 49-53. **(фахове видання)**	4/2	Стеблак Д.М.
193	Особливості та характеристика партійної системи України	стаття	Регіональні студії. 2020. № 23. С. 44-48. **(фахове видання)**	4/2	Лешанич М.М.
194	Виборча система України	стаття	Регіональні студії. 2021. № 24. С. 67-76. **(фахове видання)**	10	Лешанич М.М.

1	2	3	4	5	6
195	Народне вето як інститут безпосередньої демократії	моногр афія	Народне вето як інститут безпосередньої демократії: монографія / В.Ф. Харута, Д.М.Бєлов, М.М. Палінчак, І.Ю. Дір. Ужгород: Поліграфцентр “Ліра”, 2021. – 256 с.		Харута В.Ф., Бєлов Д.М., Дір І.Ю.
196	Інститут президентства у формуванні державної політики у релігійно – церковній сфері	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інте-грації : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної кон-ференції (м. Ужгород, 24-25 червня 2021 року) За заг. ред.: М. М. Па-лінчак, В. В. Химинець, М.М. Король. Ужгород: РІК-У. 2021. С. 121-124.	4/2	Бокоч В.М.
197	Карпатський Єврорегіон – основна інституційно-організаційна форма транскордонного співробітництва	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інте-грації : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної кон-ференції (м. Ужгород, 24-25 червня 2021 року) За заг. ред.: М. М. Па-лінчак, В. В. Химинець, М.М. Король. Ужгород: РІК-У. 2021. С. 125-128.	4/2	Була С.П.

1	2	3	4	5	6
198	Політичні партії та модель індексу інституціалізації політичних партій	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 24-25 червня 2021 року) За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. В. Химинець, М.М. Король. Ужгород: РІК-У. 2021. С. 129-132.	4/2	Лешанич М.М.
199	Особливості взаємодії держави та церкви в Чеській Республіці	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 24-25 червня 2021 року) За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. В. Химинець, М.М. Король. Ужгород: РІК-У. 2021. С. 133-135.	3/2	Мегела Р.Р.
200	Система підготовки майбутніх фахівців економічного спрямування в Республіці Польща	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 24-25 червня 2021 року) За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. В. Химинець, М.М. Король. Ужгород: РІК-У. 2021. С. 136-140.	5/2	Стеблюк С. В., Ґжещук Владислав

1	2	3	4	5	6
201	Держава і церква в Польщі	тези	Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 24-25 червня 2021 року) За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. В. Химинець, М.М. Король. Ужгород: РІК-У. 2021. С. 141-144.	4/2	Пал Ш.Ш.
202	Політичні науки в Ужгородському національному університеті: сторінки історії становлення і розвитку	стаття	Регіональні студії. 2021. № 26. С. 66-87 **(фахове видання)**	21/10	Вегеш М.М.
203	Радянська релігійна політика та її наслідки в незалежній Україні	стаття	Східноєвропейський історичний вісник / [головний редактор В. Ільницький]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 20. С. 184-194. **(Web of Science).**	10/5	Вікторія БОКОЧ
204	Competitiveness as the Basis of EU Regional Policy: Smart Specialization and Sustainability	стаття	Competitiveness as the Basis of EU Regional Policy: Smart Specialization and Sustainability / [M. Palinchak, M. Tsalan, K. Brenzovych etc.]. European Journal of Sustainable Development. 2021. Vol. 10 (4). P. 227-234. **(Scopus , Web of Science)**	7/3	M. Tsalan, K. Brenzovych etc.

1	2	3	4	5	6
205	Аналіз функціонування фінансово-бюджетної системи Німеччини	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 39. 2021. С. 130-135. **(фахове видання)**	6/2	Король М. М., Лапа І. В.
206	Information technology for time series forecasting based on the evolutionary method of the forecasting scheme synthesis	стаття	O. Mulesa, A. Batyuk, F. Geche, O. Melnyk, M. Palinchak and T. Radivilova, "Information technology for time series forecasting based on the evolutionary method of the forecasting scheme synthesis," 2021 IEEE 16th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT), 2021, pp. 258-261, doi: 10.1109/CSIT52700.2021.9648639. **(Web of Science)**	3/1	O. Mulesa, A. Batyuk, F. Geche, O. Melnyk, M. Palinchak and T. Radivilova
207	Економіко-релігійні відносини в умовах глобалізації.	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 41. 2022. С. 86-89. **(фахове видання)**	4/2	Стеблак Д. М.
208	Релігія як фактор економічного розвитку	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 41. 2022. С. 90-92 **(фахове видання)**	3/2	Стеблак Д. М.

1	2	3	4	5	6
209	Політико-правові відносини Угорщини з католицькою церквою в міжвоєнний період.	тези	Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень: матеріали III Міжнародної наукової конференції (Т. 2), м. Львів, 15 квітня, 2022 р. Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С. 121-123.	3/2	Ронай Л.М.
210	Features of diplomatic relations between Hungary and the Holy See in the period between the two world wars		VISEGRAD JOURNAL ON HUMAN RIGHTS № 2. 2022. P. 99-103	5/3	Ronai Larry
211	Розвиток державної освітньої політики в Польській Народній Республіці	стаття	Регіональні студії, 2022. № 30. С. 174-179. **(фахове видання)**	5	
212	Політична історія Закарпаття крізь призму українського державотворення. 1918–1950	монографія	Політична історія Закарпаття крізь призму українського державотворення. 1918–1950 : монографія / Микола Вегеш, Василь Міщанин, Микола Палінчак. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 834 с.		Микола Вегеш, Василь Міщанин .
213	У соборі Святого Юра: сторінки історії Української Греко-Католицької церкви	монографія	У соборі Святого Юра: сторінки історії Української Греко-Католицької церкви : монографія / М. Вегеш, Н. Концур-Карабінович, В. Марчук, М. Палінчак. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 750 с.		М. Вегеш, Н. Концур-Карабінович, В. Марчук .

1	2	3	4	5	6
214	Закарпаття: «Земля без імені» чи територія Соборної Української держави? Вибрана бібліографія політичної історії Закарпаття XX – першої половини XXI століть		Вегеш М., Міщанин В., Палінчак М. Закарпаття: «Земля без імені» чи територія Соборної Української держави? Вибрана бібліографія політичної історії Закарпаття XX – першої половини XXI століть: [Електронний ресурс] / ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Факультет історії і міжнародних відносин; Факультет міжнародних економічних відносин; Факультет суспільних наук. Ужгород, 2022. 241 с.		Вегеш М., Міщанин В.
215	Зовнішня політика України: опорний конспект лекцій (для студентів денної та заочної форм навчання освітнього ступеня бакалавра спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини)		Зовнішня політика України: опорний конспект лекцій (для студентів денної та заочної форм навчання освітнього ступеня бакалавра спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини) / Укладачі: Палінчак М. М., Бокоч В. М., Дір І. Ю., Савка В. Я., Стеблак Д. М., Лешанич М. М. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2022. 80 с.		Бокоч В. М., Дір І. Ю., Савка В. Я., Стеблак Д. М., Лешанич М. М.

1	2	3	4	5	6
216	Діяльність національного банку України з управління золотовалютним и резервами	стаття	Sciences of Europe. Praha, Czech Republic. 2022. Vol. 104. С.17-20.	4/2	Король М.М., Цебер М.Ю.
217	Аналіз основних форм консолідації банківського капіталу	стаття	Norwegian Journal of development of the International Science. 2022. № 96, С. 21-25.	5/2	Король М.М., Рябінчак Д.В.
218	Вплив Covid-19 на діяльність релігійних організацій у США	тези	Образи сучасності в гуманітарному знанні [Електронний ресурс] : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22 жовт. 2022 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. С. 170-173.	3/2	Стеблак Діана
219	Assessment of Ukraine's potential in transition to industry 4.0 and directions of its development in the context of globalization	стаття	Nadiia Stezhko, Ahmed J. Obaid, Mykola Palinchak, Ihor Korol, Myroslava Tsalan, Kateryna Brenzovych, Olena Zayats. Assessment of Ukraine's potential in transition to industry 4.0 and directions of its development in the context of globalization. AIP Conference Proceedings 2591, 040050 (2023). https://doi.org/10.1063/5.0119285 **(Web of Science)**	11/2	Nadiia Stezhko, Ahmed J. Obaid, Ihor Korol, Myroslava Tsalan, Kateryna Brenzovych, Olena Zayats

1	2	3	4	5	6
220	Local budgets in the context of decentralization processes in Ukraine	стаття	Sochka, K., Palinchak, N., Bobryk, O., & Andriiv, B. (2022). Local budgets in the context of decentralization processes in Ukraine. Scientific Collection «InterConf+», (24(121), 38–49. https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.08.2022.005 **(Web of Science)**	11/4	Sochka Kateryna, Bobryk Olexandr, Andriiv Bohdan
221	Правові особливості державно-церковних відносин в Польщі	стаття	Правові особливості державно-церковних відносин в Польщі. Регіональні студії. 2023. № 32. С. 130-133 **(фахове видання)**	4/2	Андріїв О.Б.
222	Характеристика та особливості політико-правових аспектів функціонування місцевих осередків політичних партій	стаття	Регіональні студії. 2023. № 33. С. 30-33 http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/33/5.pdf **(фахове видання)**	4/2	Комарницький В.В.
223	Особливості інституційної мережі релігійних організацій у Польщі та релігійний портрет поляків	стаття	Регіональні студії. 2023. № 33. С. 150-154 **(фахове видання)**	4/2	Андріїв О.Б.

1	2	3	4	5	6
224	Теоретико-методологічний аспект дослідження поняття місцевого самоврядування	тези	Міжнародне співтовариство та Україна в сучасних глобальних цивілізаційних процесах: актуальні економічні, політико-правові, безпекові та соціально- гуманітарні аспекти: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 18-19 квітня 2023 року) / за заг. ред.: М.М. Палінчак, М.М. Король, В.В. Химинець. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. С. 425-429.	5/3	Комарницький В.
225	Історична інституціалізація політичних партій	тези	Міжнародне співтовариство та Україна в сучасних глобальних цивілізаційних процесах: актуальні економічні, політико-правові, безпекові та соціально-гуманітарні аспекти: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 18-19 квітня 2023 року) / за заг. ред.: М.М. Палінчак, М.М. Король, В.В. Химинець. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. С. 430-433.	4/2	Лешанич М.

1	2	3	4	5	6
226	Фінансування релігійних організацій. порівняльний аналіз моделей фінансування релігійних організацій в країнах Європи та США	тези	Міжнародне співтовариство та Україна в сучасних глобальних цивілізаційних процесах: актуальні економічні, політико-правові, безпекові та соціально-гуманітарні аспекти: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 18-19 квітня 2023 року) / за заг. ред.: М.М. Палінчак, М.М. Король, В.В. Химинець. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. С. 434-438.	5/2	Стеблак Д.
227	Ознаки права спільної власності територіальних громад	стаття	Аналітично-порівняльне правознавство. № 2. 2023. С. 70-74	5/3	О.О. Новак
228	Конституційне право України	підручник	Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.	536	

1	2	3	4	5	6
229	Riskiness of value-creating corporate activities and their influence on strategic management of engineering companies	стаття	Straková, J.; Kollmann, J.; Kostiuk, Y.; Palinchak, M.; Černák, F. 2023. Riskiness of value-creating corporate activities and their influence on strategic management of engineering companies, Entrepreneurship and Sustainability Issues 10(3): 383-398. https://doi.org/10.9770/jesi.2023.10.3(25) **(Web of Science)**	16/3	Straková, J.; Kollmann, J.; Kostiuk, Y.; Černák, F
230	Enterprise risk analysis in an engineering company with a focus on custom manufacturing	стаття	Kollmann, J.; Straková, J.; Korauš, A.; Palinchak, M.; Černák, F. 2023. Enterprise risk analysis in an engineering company with a focus on custom manufacturing, Entrepreneurship and Sustainability Issues 10(3): 362-382. https://doi.org/10.9770/jesi.2023.10.3(24) **(Web of Science)**	20/4	Kollmann, J.; Straková, J.; Korauš, A.; Černák, F.
231	Religion and human rights in artificial insemination: a matter of ratio	стаття	Visegrad Journal on Human Rights. No 3. 2023. С. 5-10	6/3	Bielova Myroslava
232	Митні платежі як фіскальний інструмент держави: тенденції та виклики поточного періоду	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2023. Випуск 48. С. 65-72. **(фахове видання)**	8/4	Сочка К. А.

1	2	3	4	5	6
233	Роль та діяльність М. Ґорті в угорщині	стаття	Актуальні питання історії. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки. С. 295-299.	5/2	Капітан Л.І., Скиба І.І.
234	Державно-церковні відносини у Республіці Польща в умовах політичних трансформацій	стаття	Регіональні студії. № 34. 2023. С. 96-100. **(фахове видання)**	5/3	Андріїв О.Б.
235	Становлення і розвиток дипломатичної служби та дипломатичної освіти в Республіці Польща (кінець хх – початок ххі ст.)	стаття	Регіональні студії. № 32. 2023. С. 164-168. **(фахове видання)**	5/3	Бусленко В.В.
236	Державно-церковні відносини у Греції	тези	Україна у просторі соціальних комунікацій: суспільство, медіа, рефлексії війни (до річниці героїчного спротиву російському вторгненню) [Електронне видання] : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 27–28 лют. 2023 р.) / відп. ред. Д. С. Файвішенко, Є. В. Шкуров. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. С. 466-468.	3/2	Стеблак Діана

1	2	3	4	5	6
237	Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці XX – на початку XXI століть	колективна монографія	Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці XX – на початку XXI століть: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; [авт. колект.: В. Бурдяк, В. Бусленко, Є. Гайданка, І. Дудінська, В. Дудінський, М. Зан, Г. Зеленько, Н. Кічера, А. Ключкович, Н. Кононенко, Ю. Копинець, М. Лендьел, В. Литвин, Н. Марадик, Н. Нечаєва-Юрійчук, Ю. Остапець, М. Палінчак, В. Петрінко, А. Романюк, Н. Ротар, Д. Стеблак, М. Токар, М. Цірнер, Г. Шипунов]; Каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. 680 с.	680/	В. Бурдяк, В. Бусленко, Є. Гайданка, І. Дудінська, В. Дудінський, М. Зан, Г. Зеленько, Н. Кічера, А. Ключкович, Н. Кононенко, Ю. Копинець, М. Лендьел, В. Литвин, Н. Марадик, Н. Нечаєва-Юрійчук, Ю. Остапець, М. Палінчак, В. Петрінко, А. Романюк, Н. Ротар, М. Токар, М. Цірнер, Г. Шипунов
238	Компаративний аналіз ефективності підприємництва в туризмі та сільському господарстві як стратегічних галузях економічного розвитку регіону	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, 2023. Випуск 49. С. 105-109 **(фахове видання)**	5/3	Кубіній Н. Ю., Кубіній В. В.

1	2	3	4	5	6
239	Аналіз сучасного стану діяльності суб'єктів міжнародного бізнесу в умовах російсько-української війни	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, 2023. Випуск 49. С. 153-157 **(фахове видання)**	5/3	Ігнат Р.
239	Світова практика побудови моделей державно-церковних відносин: Австрія та Німеччина.	стаття	Регіональні студії. 2023. Випуск 35. С. 108-111 **(фахове видання)**	4/2	Стеблак Д.М.
240	Legal basis for regulating the status of churches in Hungary in the post-Trianon period	тези конференції	International scientific conference «World economy and civilizational progress amidst polystructural changes: economic-technological, resource, political-legal, security-social factors» : conference proceedings (April 16–17, 2024. Uzhhorod, Ukraine). Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2024. P. 255-257	3/2	Andriiv O. B.
241	Administrative and legal regime of martial law in Ukraine	тези конференції	International scientific conference «World economy and civilizational progress amidst polystructural changes: economic-technological, resource, political-legal, security-social factors» : conference proceedings (April 16–17, 2024. Uzhhorod, Ukraine). Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2024. P. 258-260	3/2	Ronai L. M.

1	2	3	4	5	6
242	A EVOLUÇÃO SINAL-SIMBÓLICA DO HEROÍSMO: EXPLORANDO A INTERSECÇÃO DA FILOSOFIA POP E DA LINGUÍSTICA PÓS-MODERNA NO FENÔMENO DA PERSONALIDA DE HEROICA	стаття	Ishchuk, A., Khrypko, S. ., Palinchak, M. ., Dobrodum, O. ., & Spudka, I. . (2024). A EVOLUÇÃO SINAL-SIMBÓLICA DO HEROÍSMO: EXPLORANDO A INTERSECÇÃO DA FILOSOFIA POP E DA LINGUÍSTICA PÓS-MODERNA NO FENÔMENO DA PERSONALIDADE HEROICA. Synesis (ISSN 1984-6754), 16(2), 33–46. Recuperado de https://seer.ucp.br/seer/index.php/synesis/article/view/3031 **(Web of Science)**	13/3	Alla Ishchuk, Svitlana Khrypko, Olga Dobrodum, Iryna Spudka
243	Людський розвиток як основа стратегічних перетворень Регіональної економічної системи	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2024. Випуск 50. С. 93-97 **(фахове видання)**	5/3	Ножов Е. М., Сипливий А. О.
244	INTERNATIONAL ASPECTS AND LEGISLATIVE FRAMEWORKS REGULATION OF STATE-CHURCH RELATIONS IN HUNGARY IN THE PERIOD OF THE REIGN OF M. HORTY	моногр афія	State and church: historical, philosophical, and political-legal aspects :Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”. 2024. P.328-362.		Viktoriya Mykhailivna Bokoch, Petro Mykolaiovych Bondarchuk, Olena Viktorivna Vasylenko, Richard Anatoliiovych Gorban, Lerri Merabiiovych Ronai and other.

1	2	3	4	5	6
245	Релігійний фактор у міжнародних економічних відносинах: Методичні вказівки	методичні вказівки	Релігійний фактор у міжнародних економічних відносинах: Методичні вказівки до самостійної роботи для студентів 1-го курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ». Ужгород, РІК-У. 2024. 44 с.	22	Стеблак Д.М.
246	Міжнародні відносини і світова політика: Методичні вказівки		Міжнародні відносини і світова політика: Методичні вказівки до самостійної роботи для студентів 2 курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ». Ужгород, РІК-У. 2024. 40 с.	20	Стеблак Д.М.
247	Глобальне торговельне лідерство США: передумови, фактори та механізм забезпечення	монографія	Глобальне торговельне лідерство США: передумови, фактори та механізм забезпечення : монографія / Ю. О. Майборода, К. С. Брензович, М. М. Палінчак. Ужгород: Поліграфцентр «ЛІРА». 2024. 252 с.	252/84	Ю. О. Майборода, К. С. Брензович, М. М.

1	2	3	4	5	6
248	Поняття та значення логістичної інфраструктури в міжнародних економічних відносинах	тези	Міжнародні економічні відносини у глобальному та регіональному вимірі: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 18–19 жовтня 2024 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, В. В. Химинець та ін. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 209-301.	3/2	Медвідь М.М.
250	Перспективи ініціативи «один пояс один шлях» для розвитку міжнародного бізнесу	тези	Міжнародні економічні відносини у глобальному та регіональному вимірі: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 18-19 жовтня 2024 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, В. В. Химинець та ін. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 306-308.	3/2	Новак О.О., Буркуш І.І.
251	Вплив торгових санкцій на діяльність суб'єктів міжнародного бізнесу	тези	Міжнародні економічні відносини у глобальному та регіональному вимірі: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 18-19 жовтня 2024 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, В. В. Химинець та ін. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 309-311.	3/2	Пупена В.В., Бокоч А.В.

1	2	3	4	5	6
252	Людський розвиток як основа стратегічних перетворень регіональної економічної системи	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2024. Випуск 50. С. 93-97 **(фахове видання)**	5/3	Ножов Е. М., Сипливий А. О.
253	Іноземний досвід стимулювання експортної діяльності підприємств.	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 52. 2024. С. 126-130. **(фахове видання)**	5/2	Стеблак Д.М., Куклишин М.М.
254	Демографічні аспекти євроінтеграції України	стаття	Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 52. 2024. С. 121-125. **(фахове видання)**	5/2	Кубіній Н.Ю., Кубіній В.В.
255	MYRON KORDUBA AND "NOTES OF THE SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY": COOPERATION FEATURES.	стаття	SKHIDNOIEVROPEISKYI ISTORYCHNYI VISNYK-EAST EUROPEAN HISTORICAL BULLETIN. 2024. Iss. 33. P. 93-103. **(Web of Science)**	10/5	Batiuk T
256	Глобальний бізнес на світовому ринку нафтопродуктів	тези	Образи сучасності в гуманітарному знанні [Електронний ресурс] : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 жовт. 2024 р.) / відп. ред. Д. С. Файвішенко. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. С. 432-438	7/2	Стеблак Д., Мегела Р., Кіндяк А.

1	2	3	4	5	6
257	Особливості міграційної політики розвинутих країн та їх вплив на розвиток міжнародного бізнесу	тези	Образи сучасності в гуманітарному знанні [Електронний ресурс] : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 жовт. 2024 р.) / відп. ред. Д. С. Файвішенко. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. С. 438-442	5/1	Стеблак Д., Тракслер Р., Медвідь М.
258	Сутність та структура міжнародного готельного бізнесу	тези	Образи сучасності в гуманітарному знанні [Електронний ресурс] : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 жовт. 2024 р.) / відп. ред. Д. С. Файвішенко. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. С. 443-445	3/1	Іванчо В., Яцола О.
259	Перспективи розвитку опек у світовій енергетичній системі	тези	Образи сучасності в гуманітарному знанні [Електронний ресурс] : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 жовт. 2024 р.) / відп. ред. Д. С. Файвішенко. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. С. 446-448	3/1	Стрічик О., Кіндяк А.
260	Interdisciplinarity in International Relations: Theory, Methodology, Evidence		Interdisciplinarity in International Relations: Theory, Methodology, Evidence. Cambridge Scholars Publishing. 2024. P. 247.	13/7	Valerii Kopiika, Anton Filipenko, Diana Steblak, and others

1	2	3	4	5	6
261	Політичні інститути та процеси в Україні в кінці XX – на початку XXI століть	колективна монографія	Політичні інститути та процеси в Україні в кінці XX – на початку XXI століть (колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; [авт. колект.: В. Бортніков, В. Бурдяк, М. Готра, В. Дудінський, І. Дудінська, М. Зан, Н. Кононенко, А. Круглашов, В. Лебедюк, Ю. Остапець, М. Палінчак, Н. Ротар, Н. Сабадаш, Д. Стеблак, І. Тодоров, М. Токар, Т. Федорчак, К. Червеняк, М. Шелемба]; Каф. політ. і держупр.; Каф. соціології та соц. роб.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород, 2025. 488 с.	488/23	В. Бортніков, В. Бурдяк, М. Готра, В. Дудінський, І. Дудінська, М. Зан, Н. Кононенко, А. Круглашов, В. Лебедюк, Ю. Остапець, М. Палінчак, Н. Ротар, Н. Сабадаш, Д. Стеблак, І. Тодоров, М. Токар, Т. Федорчак, К. Червеняк, М. Шелемба

SECTION 1. WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

DOI

POLITICAL AND SOCIAL DETERMINANTS OF STATE REGULATION IN THE CONTEXT OF GLOBAL GOVERNANCE REFORMS

ПОЛІТИКО-СОЦІАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ РЕФОРМ УПРАВЛІННЯ

Alekseyenko L. M.
Doctor of Science in Economics, Professor,
Professor at the Department of Management and Administration
Ivano-Frankivsk Education and Research Institute of Management of West Ukrainian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine

Kvasovskyi O. R.
Phd of Science in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Financial Technologies and Banking
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

Stetsko M. V.
Doctor of Science in Economics, Professor,
Professor at the Department of Financial Technologies and Banking
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

The global economy is facing critical challenges, and structural reforms in governance can improve economic resilience, accelerate adaptation to new conditions, and help restore sustainable development. The IMF in its report "Global Growth Divergent and Uncertain" (2025) recognizes that medium-term risks to the baseline forecast of global economic growth are shifted to the downside, while the short-term outlook is characterized by multidirectional risks [1]. In 2025 and 2026, global economic growth is

projected at 3.3%, which is lower than the historical average of 3.7% (2000-2019). The forecast for 2025 has been adjusted with an upward revision for the United States, which compensated for lower forecasts for other major economies. Global inflation is expected to decline to 4.2% in 2025 and 3.5% in 2026, with advanced economies returning to their targets faster than emerging and developing countries. It is worth noting that developed economies are returning to stable inflation rates faster due to better institutional mechanisms and greater macroeconomic resilience.

The political and economic aspects of state regulation show that effective communication about the benefits of governance reforms and their focus on the public good is a key tool for reducing social resistance. Raising public awareness and fostering a positive perception of modernization processes helps to strengthen trust in government institutions. Despite the economic expediency of such reforms, society often demonstrates skepticism about their effectiveness and political acceptability, which creates preconditions for the spread of misinformation and misconceptions about their impact. This emphasizes the crucial role of trust as a fundamental factor in the successful implementation of reforms [2].

The IMF states that in the context of "divergent trajectories and uncertainty", the intensification of structural reforms will require strengthening multilateral rules and cooperation to manage risks [1]. It is important that the European Commission (EC) supports communication and development of reforms necessary for Ukraine's progress towards EU membership [3]. The systematic cooperation between Ukrainian government agencies and EC experts contributes to the development of roadmaps for reforms covering the rule of law, public administration, and the functioning of democratic institutions. These reforms are necessary preconditions for the start of negotiations on the first cluster of the negotiation process and require unanimous approval by EU member states. Strategic policies aimed at launching the roadmap development process mark a new stage in Ukraine's transformation in terms of implementing anti-corruption initiatives, reforming the judicial system, and adapting national legislation to European standards for gradual integration into the EU.

The implementation of the roadmaps should be aimed at strengthening public trust, promoting the principles of integrity and enhancing institutional capacity. Achieving the rule of law membership criteria requires a strategic approach that implies coherence of priorities and a systemic vision of reforms. This includes ensuring financial stability, Ukraine's gradual integration into the EU's internal market, and parallel progress in accession negotiations. The Government of Ukraine has identified priority areas for sectoral integration.

Ukraine consistently synchronizes its economic and social policies with EU norms and continues the process of harmonizing its legislation in line

with the EU *acquis* [4]. The official screening of the compliance of national legislation with EU law under Chapter 30 “External Relations” is an important stage of negotiations on Ukraine's accession to the European Union, reflecting the desire for deeper integration into the European legal and economic space.

Chapter 30 “External Relations” defines the key aspects of foreign policy and economic cooperation with the EU: the EU's foreign policy strategy and humanitarian policy; the Union's common trade policy; mechanisms of autonomous preferential trade measures; peculiarities of regional and bilateral frameworks of common trade policy; approaches to regulating investment flows.

The issue of developing Ukraine's foreign relations in the field of humanitarian aid is becoming more relevant. Despite the challenges posed by a full-scale war, Ukraine not only continues to fulfill its international obligations, but also demonstrates its ability to support other countries [4]. This was made possible by the availability of an appropriate legislative framework and practical experience in the field of humanitarian assistance, which confirms Ukraine's role as a responsible international partner.

The European Commission recognizes that further deepening of European integration is the most effective strategy to respond to growing global uncertainty and economic turbulence [5]. Within the EU, protectionist measures aimed at protecting the real sector and labor markets from the risks associated with global fragmentation allow the consolidated market to strengthen economic resilience and provide a stabilizing influence in the global economic system.

Applying a reasonable monetary policy in the face of “extreme cases” is an extremely important aspect of ensuring macroeconomic stability [6]. The baseline scenario of the NBU's forecast is based on the assumption that sufficient international financial support will be maintained, and that systemic normalization of economic conditions will occur, which will, in particular, facilitate the partial repatriation of forced migrants and intensify investment activity. Inflation is expected to slow down as a result of the NBU's monetary policy measures, the stability of the currency market, an increase in food supply due to the new harvest, a reduction in the fiscal deficit, and a decrease in the intensity of external price pressure. Imbalances in the labor market will have a pro-inflationary effect, but its gradual reduction will occur against the backdrop of slower wage growth.

Pierre-Olivier Gourinchas recognizes that the cyclical nature of the economy requires systematic government regulation [7]. Given this, governments need to improve the balance between budget revenues and expenditures, which will help reduce dependence on external financing and increase economic resilience. A comprehensive approach to fiscal consolidation, including through more efficient tax policy and optimization

of public spending, is a key factor in ensuring macroeconomic stability and minimizing the risks of debt vulnerability.

Concluding, it can be stated that the involvement of reformers and the public in the process of developing governance reforms contributes to their legitimization, increases the level of public trust and ensures the achievement of constructive compromises. Modern structural reforms in the field of governance should be aimed at increasing labor productivity, stimulating innovative development and ensuring financial sustainability [8]. This approach not only contributes to the recovery of Ukraine's economy but also meets the UN Sustainable Development Goals.

References:

1. Global Growth Divergent and Uncertain. January 2025. URL: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2025/01/17/world-economic-outlook-update-january-2025

2. Nicolo Fraccaroli, Rhiannon Sowerbutts, Andrew Whitworth. Does regulatory and supervisory independence affect financial stability? Journal of Banking & Finance. January 2025. Vol. 170. 107318. https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2024.107318

3. Ольга Стефанішина зустрілася з Єврокомісаром з питань розширення Мартою Кос. 28.01.2025. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/news/olga-stefanishyna-zustrilasya-z-yevrokomisarom-z-pytan-rozshyrennya-martoyu-kos/

4. У Брюсселі стартували двосторонні зустрічі Україна-ЄС щодо зовнішніх відносин. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/news/u-bryusseli-startuvaly-dvostoronni-zustrichi-ukrayina-yes-shhodo-zovnishnih-vidnosyn/

5. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/index_en

6. Інфляція почне знижуватися з середини року, а зростання економіки пришвидшиться Інфляційний звіт. 30 січня 2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiya-pochne-znijuvatisya-z-seredini-roku-a-zrostannya-ekonomiki-prishvidshitsya--inflyatsiyniy-zvit

7. Pierre-Olivier Gourinchas. As One Cycle Ends, Another Begins Amid Growing Divergence. URL: https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2025/01/17/as-one-cycle-ends-another-begins-amid-growing-divergence

8. Alekseyenko L., Tulai O., Dmytryshyn M., Stetsko M., Kvasnytsia O., Vilchynskyi V. Information Assistance for Regulation of Financial Market Business Intelligence in the Context of Global Reset. In: Hamdan, A. (eds) Achieving Sustainable Business Through AI, Technology Education and Computer Science. Studies in Big Data, 2024, vol 163. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-73632-2_58

DOI

PROTECTION OF THE INTERESTS OF THE NATIONAL PRODUCER IN THE CONTEXT OF THE MEMBERSHIP OF UKRAINE IN THE WORLD TRADE ORGANIZATION: LEGAL ASPECT

ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ТОВАРОВИРОБНИКА В КОНТЕКСТІ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В СВІТОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Almashi I. M.
PhD in Law,
Associate Professor at the Department of Management, Entrepreneurship and Trade
Uzhhorod Trade and Economic Institute of the State University of Trade and Economics
Uzhhorod, Ukraine

Алмаші І. М.
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри менеджменту, підприємництва та торгівлі
Ужгородський торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету
м. Ужгород, Україна

Almashi M. M.
PhD in Law,
Deputy of Director
Transcarpathian Institute of Private Joint-Stock Company "Higher education institution "Interregional Academy of Personnel Management"
Uzhhorod, Ukraine

Алмаші М. М.
кандидат юридичних наук,
заступник директора
Закарпатський інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом
м. Ужгород, Україна

В умовах глобалізації економічних відносин надзвичайно важливою та актуальною є діяльність міжнародних організацій, зокрема Світової організації торгівлі, яка в свою чергу є єдиною міжнародною організацією, що встановлює глобальні правила торгівлі. На 164 членів котрої припадає понад 98 % світової торгівлі. Для України, частка експорту в ВВП якої становить близько 50 %, набуття членства в Світовій організації торгівлі стало одним із основних чинників інтеграції України до світової економіки та забезпечення недискримінаційного й передбачуваного режиму для українських товарів і послуг.

Надзвичайно позитивним фактором від такого членства для України є участь у формуванні нових правил торгівлі шляхом проведення багатосторонніх переговорів з метою максимального врахування інтересів вітчизняних виробників/експортерів товарів і постачальників послуг. Представники України беруть активну участь у роботі органів Світової організації торгівлі з метою відстоювання національних інтересів держави у торговельно-економічній сфері [1].

Заходи, спрямовані на забезпечення та захист інтересів національних товаровиробників, передбачено також в Угоді про заснування Світової організації торгівлі [2], згідно якої учасники визначають, що їхні відносини в галузі торгівлі та економічного підприємництва спрямовані на підвищення рівня життя, забезпечення повної зайнятості й значного та постійного зростання реального доходу, розширення виробництва товарів та послуг і торгівлі ними з урахуванням оптимального використання світових ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку.

Серед основних принципів Світової організації торгівлі зазначено торгівлю без дискримінації, тобто взаємне надання режиму найбільшого сприяння у торгівлі і взаємне надання національного режиму товарам і послугам іноземного походження; регулювання торгівлі переважно тарифними методами; відмова від використання кількісних і інших обмежень; транспарентність торговельної політики; врегулювання торговельних суперечок шляхом консультацій, переговорів тощо.

На думку окремих фахівців переваги для України від членства у Світовій організації торгівлі полягають у: створенні більш сприятливих умов доступу на світові ринки товарів і послуг; доступ до механізму даної міжнародної організації щодо врегулювання торговельних суперечок, що дозволяє забезпечити захист національних інтересів і усунути дискримінації [3].

Як зауважив Клименко А.Б. у разі якщо України перебуватиме за межами Світової організації торгівлі, торговельні партнери останньої матимуть можливість застосовувати до нашої держави дискримінаційні тарифи як проти країни, яка не входить до Світової організації торгівлі. Так, наприклад, ЄС може в односторонньому порядку вносити зміни щодо своїх тарифних зобов’язання щодо імпорту з України. Саме завдяки такому членству можна уникнути подібних негативних наслідків для України.

Також позитивним для забезпечення прав та інтересів національного товаровиробника є усунення кількісних обмежень у торгівлі.

Наприклад, лише завдяки усуненню кількісних обмежень можна збільшити обсяги експорту продукції української металургії до країн ЄС на суму приблизно в 70-90 млн доларів США [4, с. 48-49].

На забезпечення національних інтересів спрямовані також положення ряду Додаткових угод до Угоди про створення Світової організації торгівлі. Так, згідно Додатку 2 Домовленість про правила та процедури вирішення спорів, зазначено, що розгляди справ, у яких мають місце добрі послуги, примирення і посередництво, і, зокрема, позиції, які займають сторони спору під час цих розглядів, повинні бути конфіденційними і не повинні обмежувати прав будь-якої із сторін у будь-яких подальших розглядах спорів за цими процедурами.

Варто погодитися з думкою Бойко Д.О. про те, що у будь-якому випадку кожна країна на перше місце ставитиме свої інтереси, і це матиме наслідком виникнення суперечок. Щоб суперечки проходили справедливо і можна було знайти консенсус, саме Світова організація торгівлі стає посередником. З метою дотримання національних інтересів врегулювання суперечок здійснюється згідно норм права. При цьому сторони є рівними і кожна зі сторін наділена однаковими правами та обов'язками. Світова організація торгівлі надає можливість членам захищати свої права на експорт, а також захищати місцевих виробників від несправедливої конкуренції. Членство в даній міжнародній організації крім економічних вигод, позитивно впливає на політичну і соціальну ситуацію в країнах-членах та на добробут громадян[5, с. 447-449].

На сьогодні з метою захисту своїх національних інтересів Україна бере участь у 3 торговельних спорах як позивач: «Казахстан – антидемпінгові заходи щодо сталевих труб» (DS 530), «Вірменія – антидемпінгові заходи щодо сталевих труб» (DS 569), «Киргизька Республіка – антидемпінгові заходи щодо сталевих труб» (DS 570); в 1 спорі – у ролі відповідача: «Україна – заходи, що стосуються торгівлі товарами і послугами» (DS 525). За роки членства в Світовій організації торгівлі Україна повідомила Орган вирішення спорів про свій суттєвий інтерес у 54 спорах і бере участь як третя сторона у понад 30 спорах.

Якщо аналізувати діяльність Світової організації торгівлі сьогодні в умовах воєнного режиму в Україні, то на думку І.Веремій, Н. Гавриленко наразі Світова організація торгівлі неспроможна впоратися з основними викликами, що постали перед нею, як-от: призупинення лібералізації торгівлі, недотримання державами-членами зобов'язань та порушення ними угод, потреба в консенсусі під час прийняття рішень, а також повномасштабне вторгнення рф в Україну та його вплив на глобальну торгівлю. Пасивна реакція Світової організації

торгівлі на війну рф проти України, призводить до того, що держави демократичного світу надають допомогу Україні в основному у двосторонньому форматі.

Крім того, проблемою в процесі переговорів у форматі Світової організації торгівлі становить оцінка впливу змін у торговельному режимі на розвиток національної економіки країни. Для здійснення такої оцінки необхідні спеціально підготовлені висококваліфіковані фахівці, яких часто бракує в країнах, що розвиваються [6, с. 9-12].

Аналізуючи співпрацю України та Світової організації торгівлі, то варто зазначити , що 23 – 24 травня 2024 року в м. Женеві (Швейцарська Конфедерація) відбулось108-те офіційне засідання Комітету СОТ з питань сільського господарства. Під час засідання Комітету було порушено 225 запитань щодо нотифікацій членів СОТ та виконання зобов'язань за Угодою про сільське господарство. Представниця України наголосила на використанні росією Комітету СОТ з питань сільського господарства для поширення дезінформації щодо впливу російської військової агресії проти України на світові сільськогосподарські ринки [7].

Отже, в даній доповіді проаналізовано захист інтересів національних товаровиробників в контексті членства України в Світовій організації торгівлі, недискримінація останніх та врегулювання торговельних суперечок.

Література:

1. Інформація щодо співробітництва України з Світовою організацією торгівлі. URL: https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=306813d2-01e0-433e-aceb-0df8c6006032&title=sot (дата звернення 09.02.2025).

2. Угода про заснування Світової організації торгівлі URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_342#Text (дата звернення 10.02.2025).

3. Україна і СОТ. URL: https://business.diia.gov.ua/export/export-sot (дата звернення 10.02.2025).

4. Клименко А. Б. Оцінка наслідків вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ). *Наукові записки. Економічні науки* 2005. Том 44. С. 46-50.

5. Бойко Д.О. Роль Світової організації торгівлі (СОТ) у регулюванні процесу міжнародної торгівлі та вирішення спорів. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 3. С. 446-449.

6. Модернізація Світової організації торгівлі під впливом глобальних викликів. І. Веремій, Н. Гавриленко, І. Ус, та ін.; за заг. ред. М. Паламарчука, Р. Юлдашева. Київ, НІСД, 2022. 51 с.

7. Інформація щодо участі України в роботі засідання Комітету СОТ з питань сільського господарства (23-24 травня 2024 р.). URL: https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=8f52d2a4-c84f-4a4d-b332-9d578a558729&title=InformatsiiaSchodoUchastiUkraini VRobotiZasidanniaKomitetuSotZPitanSilskogoGospodarstva-23-24-Travnia2024-Roku- (дата звернення 09.02.2025).

DOI

UKRAINE AND ITS REGIONS IN THE GLOBAL TRADE AND ECONOMIC WORLD: REGIONAL FEATURES IN THE CONTEXT OF GLOBAL TRENDS

УКРАЇНА ТА ЇЇ РЕГІОНИ В ГЛОБАЛЬНОМУ ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ СВІТІ: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРЕНДІВ

Barannik V. O.
PhD in Economics, Senior Researcher,
Leading Researcher,
National Institute for Strategic Studies
Kyiv, Ukraine

Бараннік В. О.
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
Національний інститут
стратегічних досліджень
м. Київ, Україна

В попередній роботі автора [1] був розглянутий неоднозначний вплив глобалізації (загальні обсяги експортно-імпортних операцій країни та її регіонів) на рівень економічного розвитку країни. Серед основних критеріїв успішного економічного розвитку була звернута увага на такий цікавий та відносно новий показник розвитку як *індекс економічної складності.*

В даній роботі основну увагу буде сконцентровано на регіональних особливостях експортно-імпортних операцій Західних регіонів України (для порівняння, а саме: Волинської, Львівської, Закарпатської, Чернівецької та Одеської областей) з врахуванням вищезгаданого

індексу економічної складності та аналізу відповідності таких особливостей глобальним трендам.

Безумовно, війна, яка продовжується, суттєвим чином впливає на експортно-імпортні відносини і України в цілому і окремих її регіонів. При цьому слід зауважити, що важливі для виживання країни та її економіки торгово-економічних зв'язки з дружніми країнами не тільки не зменшуються, а і суттєво зростають.

Основні дані щодо експортно-імпортних операцій регіонів України наведені в Таблиці 1 на підставі даних Державної служби статистики України та її Головних Управлінь в областях.

Таблиця 1

Динаміка експортно-імпортних операцій в регіонах України (млн. $)

	Експорт	**Імпорт**	**Експ.+Імп.**	**ВРП**	**Інд. Втіленості**
Волинська область					
2010	434.8	571.5	1 006,3	1 773	0,568
2015	631.7	622.1	1 253,8	1 450	0,865
2020	642.9	1315.7	1 958,6	2 800	0,700
2021	832.5	1814.4	2 646,9	3 396	0,779
2022	1065.7	2034.2	3 099,9	н/д	
2023	823.8	2577.9	3 401,7	н/д	
2024*	1094,9	2119,0	3 213,9	н/д	
Львівська область					
2010	974.3	2028.4	3 002,7	5 184	0,579
2015	1206.3	1447.9	2 654,2	4 350	0,610
2020	2322.9	3443.4	5 766,3	8 713	0,662
2021	2932.5	4755.3	7 687,8	10 788	0,713
2022	3024.8	5387.5	8 412,3	н/д	
2023	2552.4	5785.5	8 337,9	н/д	
2024*	2514,6	5221,2	7 735,8	н/д	
Закарпатська область					
2010	1156.6	1348.6	2 505,2	1 910	1,312
2015	1094.4	1011.5	2 105,9	1 359	1,550
2020	1349.5	1255.4	2 604,9	2 334	1,116
2021	1684.8	1696.9	3 381,7	2 797	1,209
2022	1970.4	1645.4	3 615,8	н/д	

* *Дані щодо експорту та імпорту усіх областей наведені за останньою (на цей час) офіційною інформацією за 11 місяців 2024 року*

* *За 11 місяців 2024 року*

2023	1359.2	1391.2	2 750,4	н/д	
2024	1350,6	1452,8	2 803,4	н/д	
Чернівецька область					
2010	104.0	113.1	217,1	1 228	0,177
2015	108.3	78.4	186,7	815,5	0,229
2020	168.4	170.9	339,3	1 711	0,198
2021	207.3	194.5	401,8	1 998	0,201
2022	286.6	486.3	772,9	н/д	
2023	193.7	505.2	698,9	н/д	
2024	171,4	474,2	645,6	н/д	
Одеська область					
2010	1684.4	3520.3	5 204,7	6 821	0,763
2015	1727.5	967.3	2 694,8	4 531	0,595
2020	1360.4	2183.8	3 544,2	8 090	0,438
2021	1697.8	2311.1	4 008,9	9 989	0,401
2022	2400.1	2132.5	4 532,6	н/д	
2023	1797.9	2351.2	4 149,1	н/д	
2024	1692,8	2549,2	4 242,0	н/д	

Закарпатська область

Як показують статистичні дані (див. табл. 1) загальний експорт Закарпатської області після максимального рівня 2022 року в 1,97 млрд. $ суттєво зменшився в 2023 році до рівня в 1,36 млрд. $ і залишається майже на тому ж рівні в 2024 році (1, 35 млрд. $ станом за січень-листопад).

Аналіз товарної структури експорту області за 2023 рік показує що основним експортним товаром області є «*електричні машини*» (код УКТ ЗЕД – XVI-85, економічна складність товару – +1,7) на суму 539,4 млн. $, що складає **39,7%** від загального експорту області. Далі йдуть «*зернові культури*» (код УКТ ЗЕД – II-10, економічна складність товару – -0,71) на суму 190 млн. $, що складає 14,0% загального експорту та «*насіння і плоди олійних рослин*» (код УКТ ЗЕД – II-12, економічна складність – -1,85) на суму 146,7 млн. $, що складає 10,8% загального експорту.

Якщо ж розглянути географію експорту області в 2023 році то: основним експортним напрямком є Угорщина – 539,2 млн. $ (що складає 39,7% від загального експорту). Далі йдуть Німеччина – 200,9 млн. $ (14,8%) та Італія – 101,1 млн. $ (7,4%). В 2024 році ситуація з географією експорту Закарпатської області майже не змінилася: Угорщина – 43,1%, Німеччина – 19,2%, Італія – 6,1%, але серед лідерів

експорту області з'явилася Чехія – 6,8% від загального обсягу експорту області.

Загальний імпорт області, після максимальних рівні в 1,7 млрд.$ 2021 р. та 1,65 млрд.$ 2022 р., зменшився до 1,39 млрд.$ в 2023 р. та дещо зріс до 1,45 млрд.$ за 11 місяців 2024 р.. Основним імпортованими товарами області стали: вже відмічені в обласному експорті «*електричні машини*» (код УКТ ЗЕД – XVI-85, економічна складність товару – +1,7) – імпорт в 2023 році склав 400,5 млн. $ або 28,8% від загального імпорту; «*засоби наземного транспорту, крім залізничного*» (код УКТ ЗЕД – XVII-87, економічна складність товару – +1,17) на суму 194,0 млн. $ або 13,9% від загального імпорту області; «*палива мінеральні: нафта і продукти її перегонки*» (код УКТ ЗЕД – V-27, індекс економічної складності товару – -2,54) на суму 146,2 млн. $ або 10,5% від загального імпорту.

Що стосується географії імпорту області то основними країнами постачання в 2023 році для Закарпатської області стали: Китай на суму 227,0 млн.$ – 16,3% від загального імпорту (в 2024 році вага Китаю зросла до 22,8%); Чехія – 194,4 млн.$ – 14,0%; Німеччина – 139,6 млн.$ – 10,0%; Угорщина – 122,4 млн.$ – 8,8%.

Аналіз експортно-імпортного співробітництва Закарпатської області яскраво показує актуальні загальносвітові тенденції, мається на увазі *ніаршорінг* (переорієнтація торгівельних зв'язків на сусідні країни) та *френдшорінг* (орієнтація на співпрацю з "дружніми країнами"). Як показано в роботі [2] «застосування ніаршорингу та френдшорингу націлене на забезпечення стабільності міжнародної торгівлі, коли навіть в умовах присутності агресивно налаштованих країн можна спокійно розвивалися в умовах "контролю ескалації"». Зазначимо, що такими механізмами користуються не тільки Росія, яка обходить санкції, а і США, переводячи свої виробничі потужності в Мексику, так і ЄС, які, разом з США, також переводять свої підприємства з «недружнього» Китаю в «дружні» В'єтнам, Тайланд, Індію, Малайзію чи Туреччину.

Львівська область

Загальний експорт області в 2023 році склав 2,55 млрд.$. В товарній структурі експорту домінували: «*електричні машини*» (код УКТ ЗЕД – XVI-85, економічна складність товару – +1,7) – 16,4% від загального експорту; *«жири та олії тваринного або рослинного походження»* (код УКТ ЗЕД – III-15, економічна складність товару – -0,85) – 14,9%; «*меблі, постільні речі, світильники*» (код УКТ ЗЕД – XX-94, економічна складність товару – +0,9) – 12,1%. Географічна структура експорту

(даних за 2023 рік у відкритому доступі не знайдено) за 11 місяців 2024 року наступна: Польща – 26,5%; Німеччина – 15,7%; Чехія – 7,0%.

Загальний імпорт області в 2023 році склав 5,79 млрд.$. та мав наступне спрямування: «*палива мінеральні: нафта і продукти її перегонки*» (код УКТ ЗЕД – V-27, індекс економічної складності товару – -2,54) – 28,4%; «*засоби наземного транспорту, крім залізничного*» (код УКТ ЗЕД – XVII-87, економічна складність товару – +1,17) – 8,1%; «*електричні машини*» (код УКТ ЗЕД – XVI-85, економічна складність товару – +1,7) – 7,5%. Географічна структура імпорту за 11 місяців 2024 року наступна: Польща – 23,5%; Китай – 13,4%; Німеччина – 8,8%.

Волинська область

Загальний експорт області в 2023 році склав 822,8 млн.$. Основними товарами експорту стали: продукти рослинного походження, а саме «*зернові культури*» (код УКТ ЗЕД – II-10, економічна складність товару – -0,71) на суму 212,6 млн.$, що склало 25,8% загального експорту; «*деревина та вироби з деревини*» (код УКТ ЗЕД – IX, економічна складність товару – -0,39) на суму 201,2 млн.$ – 24,4%; різні промислові товари, а саме «*меблі*» (код УКТ ЗЕД – XX-94, економічна складність товару – +0,9) на суму 61,0 млн.$ – 7,4%. Географічна структура експорту за 2023 року наступна: Польща – 23,4%; Німеччина – 13,4%; Мальта – 7,6% та Італія – 5,4%.

Загальний імпорт області в 2023 році склав 2 577,9 млн.$. Щодо основних імпортних товарів то, як і для більшості інших західних областей України, найбільшого попиту мали: «*палива мінеральні: нафта і продукти її перегонки*» (код УКТ ЗЕД – V-27, індекс економічної складності товару – -2,54), якого імпортовано на суму 896,9 млн.$ – 28,4%; «*засоби наземного транспорту, крім залізничного*» (код УКТ ЗЕД – XVII-87, економічна складність товару – +1,17) – 34,5%; «*електричні машини*» (код УКТ ЗЕД – XVI-85, економічна складність товару – +1,7) – 6,0%. Географія імпорту області наступна: Польща – 543,3 млн.$ – 21,1%; Німеччина – 258,6 млн.$ – 10,0%; Угорщина – 174,6 млн.$ – 6,8%.

В цьому контексті можна навести слова з історій Давоського форуму (лідери думок, рішення та аналіз значних світових проблем) за листопад 2024 року: на усіх континентах Уряди реагують на занепокоєння своїх виборців щодо торгівельно-економічної вразливості (залежності), приймаючі стратегії френд– та ніаршорінгу. Хоча такі підходи, певною мірою, вирішують місцеві настрої щодо негативних наслідків глобалізації, доволі часто є ***неефективними рішеннями торгово-***

економічних проблем. Глобалізація, яка колись сприймалася як рушійна сила процвітання, все частіше сприймається з підозрою…

Література:

1. Бараннік В. Україна та її регіони в глобальному торгівельно-економічному світі: визначення індексу втіленості та дослідження його динаміки. Міжнародне співтовариство та Україна в сучасних глобальних цивілізаційних процесах: актуальні економічні, політико-правові, безпекові та соціально-гуманітарні аспекти: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 18-19 квітня 2023 року) / за заг. ред.: М.М. Палінчак, М.М. Король, В.В. Химинець. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. 500 с.

2. Ніаршоринг та френдшоринг як альтернатива глобалізації. Губернський тиждень від 31 серпня 2024 року. URL: http://www.gweek.com.ua/2024/08/blog-post_67.html

3. Rethinking trade and cooperation in an era of uncertainty to navigate global shocks (Nov 25, 2024). URL: https://www.weforum.org/stories/2024/11/rethinking-trade-cooperation-navigate-global-shocks/

DOI

ISSUE OF THE IMPACT OF INFORMATION TRANSPARENCY ON THE VOLATILITY OF VIRTUAL ASSET MARKETS

ДО ПИТАННЯ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПРОЗОРОСТІ НА ВОЛАТИЛЬНОСТЬ РИНКІВ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Belinska Ya. V.
Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Economic Policy, Marketing and Business Analytics
State Tax University, Irpin, Ukraine

Белінська Я. В.
доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес аналітики
Державний податковий університет м. Ірпінь, Україна

У період воєнного стану критично важливе значення серед умов функціонування вітчизняної економічної системи має фінансова стабільність. Відмінною позитивною рисою фінансового розвитку України

на тлі низки проблем, пов'язаних із обмеженістю власних джерел фінансування та зависокими ризиками воєнного часу, є її високі цифрові рейтинги та сприйнятливість до криптовалют і віртуальних активів. За даними Crypto.com у 2024 р. Україна посіла четверте місце у світі за сприятливістю для криптовалют (у 2022 р. – третє), на Україну припадає 4,8% веб-трафіку найбільшої у світі криптовалютної біржі Binance [1]. За даними WhiteBIT, 26 % українців серед опитаних мешканців міст з населенням понад 100 тис. володіють криптовалютами [2], в цілому понад 10% населення тримають криптоактиви [3].

Розширення обігу віртуальних активів в Україні певною мірою має стабілізуючий вплив на фінансову систему за рахунок часткового виконання функції заощадження та розширення можливості диверсифікації вкладень і отримання додаткового доходу для вітчизняних суб'єктів ринків капіталу, проте вплив сегмента віртуальних активів на загальну стабільність ринків капіталу є невизначеним в силу недостатньої дослідженості природи їх причинно-наслідкових зв'язків. Останні три вражаючі глобальні кризи: пандемія COVID-19, російсько-українська війна та палестино-ізраїльський конфлікт засвідчили, що динаміка курсу віртуальних активів характеризується великою волатильністю і невизначеністю в кризові періоди [4; 5; 6]. Якщо на світову фінансову кризу 2008 р. більшою мірою зреагували фондові біржі в Азії, то у відповідь на пандемію COVID-19 більшою мірою зросла волатильність на фінансових біржах США та ЄС. Щодо російсько-української війни, то основними каналами її негативного впливу на фінансові ринки були фінансові санкції, підвищення цін на товари та руйнація логістики та ланцюжків поставок [7]. Зростання цін на сировинні товари та дефіцит ключових ресурсів посилили інфляційний тиск, що обумовило ужорсточення процентної політики центробанків провідних країн і призвело до збільшення волатильності фондових ринків. На зростаючу невизначеність глобальні криптовалютні ринки негативно відреагували посиленням ведмежих трендів.

Під час палестино-ізраїльського конфлікту ринок криптовалюти також зазнав деструктивного впливу: розбалансування світових ринків посилило прояви стадної поведінки інвесторів, які слідували тенденціям ринку, а не приймали самостійні рішення. Як відмічають дослідники, наслідки конфлікту між Палестиною та Ізраїлем для ринку криптовалют демонструють, яким чином геополітична нестабільність може впливати на психологію інвесторів у фінансові активи, збільшуючи ризик і знижуючи ефективність ринку [8].

Основною причиною втрат інвесторів на ринках капіталу у кризові періоди є різкі зміни кон'юнктури, зумовлені потоками капіталу під впливом спекулятивних настроїв. Ця тенденція характерна і для ринків криптовалют. Але в деяких випадках спостерігається дещо специфічна динаміка ринку криптоактивів, коли, на відміну від традиційних фінансових ринків, інвестори демонструють не стадну поведінку, а діють незалежно, керуючись персоналізованою оцінкою ризиків завдяки швидко доступній інформації. [9] Це засвідчив регресивний аналіз цінової динаміки п'яти основних криптовалют (біткойн, Ethereum, Tether, BNB і Solana) та індексу CRYPTO20 протягом трьох періодів: пандемії COVID-19 (з 31 грудня 2019 року по 31 березня 2021 року), російсько-української війни (24 лютого 2022 року по 20 травня 2024 року) та палестино-ізраїльської війни (7 жовтня 2023 року по 20 травня 2024), результати якого показали нижчу волатильність курсу криптовалют порівняно з іншими сегментами фінансових активів [10], окрім чітко вираженого ведмежого тренду. Відтак на ринках віртуальних активів синдром стадної поведінки інвесторів, що лежить в основі спекулятивних тенденцій, істотно слабший.

Цей феномен пояснюється специфічними властивостями криптовалют, що пов'язані з такими факторами, як їх децентралізована природа і різна схильність інвесторів до ризику. Оскільки торговці все частіше використовують криптовалюти як засоби хеджування або диверсифікації традиційних портфелей фінансових активів, то їх поведінка стала більш індивідуальною, сформованою особистими фінансовими цілями та великою кількістю легкодоступної інформації, що знижує проблему інформаційної асиметрії. Специфіка поведінки торгівців криптовалютами сформувала такі характеристики їх ринку як цілодобове і швидке поширення інформації через цифрові платформи, що дозволяє інвесторам швидко та незалежно реагувати на інформаційні сигнали. Доступність в реальному моменті інформації про цінові коливання на ринку віртуальних активів дозволяє інвесторам приймати незалежні рішення, не слідуючи колективним тенденціям. Тому навіть під час екстремальних глобальних подій інвестори в криптовалюти можуть протистояти стадним настроям. Це контрастує зі звичайними моделями стадної поведінки інвесторів, які спостерігаються в інших сегментах фінансових ринків. Хоча децентралізований характер криптовалют підвищує їх сприйнятливість до геополітичних конфліктів [11].

Зважаючи, що підтримка інформаційної прозорості та регульованості ринку віртуальних активів зменшує стадний ефект поведінки інвесторів та знижує волатильність курсової динаміки, то заходи в цьому напрямі набувають особливо великого значення для забезпечення стабільності цього сегменту ринку капіталів. Це має бути враховано в політиці регуляторів вітчизняного ринку віртуальних активів, особливо під час кризових епізодів, коли завдяки сприяння кращому доступу до ринкової інформації у реальному часі підвищується прозорість і зменшується інформаційна асиметрія на ринку криптовалют. У такий спосіб регулятори спроможні запобігти стадній поведінці, яка часто виникає через паніку та невпевненість інвесторів. Крім того, розробка і впровадження освітніх ініціатив для кваліфікованих торговців щодо ризиків стадної поведінки також може зменшити проблему нераціонального колективного прийняття рішень, яке веде до «провалів» ринку. Вітчизняні регулятори повинні встановити такі регуляторні рамки для ринку віртуальних активів, які максимально запобігатимуть його маніпулюванню і спекуляціям. Акцентування інформаційних аспектів посилення правил звітування про торгівлю віртуальними активами під час нестабільних періодів разом із запровадження таких традиційних механізмів як автоматичне призупинення торгів під час екстремальних коливань допоможе стабілізувати ринки та захистити інвесторів від негативних наслідків ринкової волатильності. що підвищуватиме стійкість вітчизняних ринків капіталу до кризових впливів.

Література:

1. Україна посіла четверте місце серед найбільш дружніх до криптовалют країн. 18 червня, 2024. https://open4business.com.ua/ukrayina-posila-chetverte-miscze-sered-najbilsh-druzhnih-do-kryptovalyut-krayin/

2. Мороз О. Більш ніж чверть українців володіють криптою: результати дослідження. 04.06.2024. URL: https://www.rbc.ua/rus/news/bilsh-nizh-chvert-ukrayintsiv-volodiyut-kriptoyu-1717492066.html#:~:

3. Kruhlova O., Tverdokhlib K. UKRAINE GLOBAL AND DIGITAL COMPETITIVENESS INDEX. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». № 18-19. 2022. С. 23-25. URL: https://www.researchgate.net/publication/363345694_UKRAINE_GLOBAL_AND_DIGITAL_COMPETITIVENESS_INDEX

4. Ali, M., Alam, N., Rizvi, S. A. R. Coronavirus (COVID-19)–An epidemic or pandemic for financial markets. Journal of Behavioral and Experimental Finance, 27. 2020. 100341. URL: https://doi.org/10.1016/j.jbef.2020.100341

5. Wang, J., & Wang, X. COVID-19 and financial market efficiency: Evidence from an entropy-based analysis. Finance Research Letters. 42. 2021.101888. URL: https://doi.org/10.1016/j.frl.2020.101888

6. Youssef, M., & Waked, S. S. Herding behavior in the cryptocurrency market during COVID-19 pandemic: The role of media coverage. The North American Journal of Economics and Finance. 62. 2022. 101752. URL: https://doi.org/10.1016/ j.najef.2022.101752.

7. Orhan, E. The effects of the Russia–Ukraine war on global trade. Journal of International Trade, Logistics and Law. 8(1) 2022. C. 141–146

8. Khan S., & Rehman M. Z. The impact of the Israel-Palestine conflict on the GCC-Israel and the leading global stock market indices. 2023 C. 1–20. URL: https://doi.org/10.2139/ssrn.4658577

9. Vidal-Tomas D., Ibanez A. M., Farin ~ os, J. E. Herding in the cryptocurrency market: CSSD and CSAD approaches. Finance Research Letters. 30. 2019. 181–186. URL: https://doi.org/10.1016/j.frl.2018.09.008.

10. Dhanraj Sharma, Ruchita Verma, Murad Baqis Hasan Al-Bukari, Mohammed A. K. Zaid & Pranav Raghavan () Herding behavior in cryptocurrency market: evidence from COVID-19, Russia–Ukraine war, and Palestine–Israel conflict, Cogent Economics & Finance. 12:1. 2024. 2437022. DOI: 10.1080/23322039.2024.2437022

11. Ballis A., Drakos K. Testing for herding in the cryptocurrency market. Finance Research Letters. 33. 2020. 101210. URL: https://doi.org/10.1016/j.frl.2019.06.008

DOI

MECHANISMS FOR REGULATING LABOR EMIGRATION PROCESSES

Bodashevska Yu. S.
Postgraduate Student at the Department of Economics, Entrepreneurship and Tourism
Polissia National University
Zhytomyr, Ukraine

Russia's large-scale aggression has provoked a labor market crisis in Ukraine and changed the labor market of host countries, affecting demographic models and the integration of migrants into the new social environment. Central to this analysis is determining how to create conditions that will promote and encourage the return of Ukrainian migrants, contributing to Ukraine's post-war reconstruction and economic recovery. The analysis of international experience is of practical importance for policymakers, international and non-governmental organizations dealing with migration issues, in particular, in developing strategies aimed at supporting the return and reintegration of Ukrainian labor migrants.

Labor migration is an important element of global migration policy and economic development. It encompasses the return of labor migrants to their countries of origin, which can significantly impact economic growth, labor markets, social processes, and institutional stability [3]. International mechanisms for regulating labor migration are aimed at creating conditions for an effective reintegration process, utilizing the experience and capital acquired abroad, and minimizing potential negative consequences of emigration [7].

Several approaches exist in the academic literature for analyzing labor re-emigration. Classical migration theories, such as the neoclassical economic theory and the dual labor market theory, explain migration as a result of income disparities between countries [1, 5]. The social network theory emphasizes the importance of connections between migrants and their home communities in making return decisions [6]. Modern approaches, particularly the cumulative causation theory, consider migration processes as self-reinforcing, which also influences migration decisions [4]. Moreover, the concept of “circular migration” [1] highlights the possibility of repeated migration and its connection with socio-economic mobility.

Key international organizations, such as the International Labour Organization (ILO) [9], the International Organization for

Migration (IOM) [10], and the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) [8], play a crucial role in developing mechanisms for regulating labor emigration. **ILO** focuses on social protection and reintegration of return migrants into national labor markets [9]. The ILO recommends that member states develop special reintegration programs that include skills enhancement and employment assistance. **IOM** implements projects aimed at supporting the return and reintegration of labor migrants, including microfinance programs, advisory assistance, and entrepreneurship development [10]. **OECD** studies the impact of re-emigration on labor markets and recommends mechanisms for incentivizing return migrants through tax benefits, access to credit, and professional development opportunities. **According to the analytical research [8], in 2022, migration flows reached 6 million new long-term migrants (not including 4.7 million Ukrainian refugees). More than 2.4 million work permits were issued in the EU countries, which is 16% more than in 2022**) [8].

Developing labor migration mechanisms is crucial for Ukraine for several reasons. The return of labor migrants contributes to the country's economic development by attracting skilled workers with international experience, which enhances labor productivity and national economic competitiveness. Additionally, return migrants often bring financial resources that can be invested in the development of small and medium-sized enterprises, a key factor in economic growth. Migration also plays a significant role in maintaining demographic balance. A high level of emigration leads to population decline and labor market imbalances, particularly in highly skilled sectors [6]. The return of citizens with experience living abroad promotes the adoption of new social standards, innovations in public administration, and increased civic engagement. Furthermore, it reduces the economy’s dependence on remittances from labor migrants. Creating conditions for utilizing these funds for investment purposes instead of consumption can significantly improve the country's financial stability.

For effective management of labor re-emigration, Ukraine needs to develop comprehensive reintegration programs that include tax incentives, business support, qualification recognition, and social protection measures for return migrants. International cooperation and the exchange of best practices in re-emigration policies are also essential.

Despite numerous international initiatives, re-emigration faces several challenges: insufficient reintegration programs that account for the specific needs of different categories of return migrants; bureaucratic barriers upon return, including difficulties in recognizing foreign experience and qualifications and limited employment opportunities in countries of origin. The prospects for international regulation of labor re-emigration include the development of digital platforms to simplify return procedures, strengthening

intergovernmental coordination, and improving legal mechanisms for state-to-state interactions.

References:

1. Constant A., Zimmermann K. Circular and Repeat Migration: Counts of Exits and Years Away from the Host Country. *Population Research and Policy Review*. 2011. Vol. 30, № 4. P. 495-515.

2. Yaroshenko O., Melnychuk N. O., Zhygalkin I. P., Shvets N. M., Zholudieva V. I. Ukrainian Labour Migration to Europe During the War: A Review of Current Realities. *PORTAL Journal of Multidisciplinary International Studies*. 2024. Vol. 20, № 1/2. P. 1–18. DOI: https://doi.org/10.5130/pjmis.v20i1-2.8641.

3. Hogeforster M., Ginevičius R. From barriers to bridges: enhancing labour market dynamics through refugee integration in Europe. *Business and Management*. 2024. DOI: https://doi.org/10.3846/bm.2024.1282.

4. de Haas H. Migration and Development: A Theoretical Perspective. *International Migration Review*. 2010. Vol. 44, № 1. P. 227-264.

5. Harris J. R., Todaro M. P. Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis. *American Economic Review*. 1970. Vol. 60, № 1. P. 126-142.

6. Massey D. S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Taylor J. E. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*. 1993. Vol. 19, № 3. P. 431-466.

7. Kaczmarczyk P., Okólski M. Demographic and Labor Market Impacts of Migration on Poland. *Oxford Review of Economic Policy*. 2008. Vol. 24. P. 600-625. DOI: https://doi.org/10.1093/oxrep/grn029.

8. OECD. International Migration Outlook 2024. Paris: OECD Publishing, 2024. DOI: https://doi.org/10.1787/50b0353e-en. https://www.oecd.org/en/publications/international-migration-outlook-2024_50b0353e-en.html. (accessed on 15.02.2025)

9. International Labour Organization (ILO). ILO Global Estimates on International Migrant Workers – Results and Methodology – Third edition International Labour Office – Geneva: ILO, 2021. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_808935.pdf (accessed on 15.02.2025)

10. International Organization for Migration (IOM). Return and Reintegration Key Highlights 2020. Geneva: IOM, 2020. https://publications.iom.int/. (accessed on 15.02.2025)

DOI

REFUGEES FROM UKRAINE AT LABOUR MARKETS OF POLAND AND GERMANY

УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ НА РИНКАХ ПРАЦІ ПОЛЬЩІ ТА НІМЕЧЧИНИ

Brenzovych K. S.
PhD in Economics,
Associate Professor,
Assistant Professor at the International Economic Relations Department
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine

Брензович К. С.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна

Khyla Ye. P.
PhD Student at the International Economic Relations Department
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine

Хила Є. П.
аспірантка кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна

Війна спричинила значні потоки біженців з України, зокрема в напрямку країн ЄС. Німеччина та Польща разом прийняли 50% від числа усіх біженців, що покинули Україну за період повномасштабного вторгнення. Станом на кінець 2024 року у Німеччині було видано 1 мільйон 117 тисяч дозволів на перебування українським громадянам, з них 52% отримали українці молодше 34 років, в тому числі 23% – працездатного віку. У Польщі видано 983 тисячі дозволів (68% особам молодше 35 років, з них 23% – працездатного віку) [1]. Таким чином ринок праці Німеччини поповнився на понад 260000, а ринок праці Польщі – на понад 230000 найбільш економічно активних громадян віком 18-35 років. Відтак аналіз особливостей прийому та інтеграції українських біженців в Німеччині та Польщі як країнах, що прийняли найбільше мігрантів з України є доцільним з точки зору розуміння перспектив подальшої долі українців, що нині тимчасово проживають у ЄС. Адже очевидним є факт – затягування конфлікту не сприяє бажанню біженців повертатися, а чим успішнішими будуть спроби українських мігрантів інтегруватися у ринок праці ЄС – тим менше мотивів у них буде повертатися на батьківщину.

Нині, через три роки від початку війни, можна вважати, що політика з підтримки біженців у Польщі орієнтована на мінімальне, базове фінансове забезпечення мігрантів та стимулювання їх до негайного працевлаштування, що призвело до найвищих показників зайнятості та самозайнятості українських біженців серед країн ЄС при одночасно значному рівні надкваліфікації, результатом чого є кваліфікаційні втрати та марнування інтелектуального ресурсу мігрантів. Не дивлячись на високий рівень освіченості громадян України (близько 56% мали вищу освіту), що тимчасово проживають в Польщі, половина біженців працюють на посадах, що не потребують кваліфікації та знання мови, що вочевидь не стимулює мігрантів до вивчення польської мови. Необхідність негайного працевлаштування через складні фінансові та побутові умови призвели до того, що частка українців, працевлаштованих за кваліфікацією у Польщі, значно знизилася порівняно з довоєнним періодом (з 68% у 2021 до 35% у 2023) [2].

З одного боку, складні життєві обставини, наявність малолітніх дітей, родичів з проблемами здоров'я, що потребують догляду та супроводу (у 50% родин, що виїхали до Польщі, були члени родини з хронічними хворобами і у 10% – особи з інвалідністю 3 групи), ускладнювали пошук постійної повноденної роботи. З іншого боку, необхідність найму житла, невисокий рівень соціальної допомоги ставили перед українськими біженцями вимогу працевлаштування, де відповідність кваліфікації та освіти не є пріоритетом. Таким чином мігранти з України певною мірою покрили структурний брак робочої сили на ринку праці Польщі, що спостерігався з початку пандемії коронавірусу (так, навіть у пік пандемії, країна мала одні з найнижчих у ЄС показники безробіття, а у 2021 майже 50% польських компаній заявили про критичний брак робочої сили)[2]. Польща виявила найвищий за країнами ЄС показник працевлаштування серед українських мігрантів, однак при цьому вони головним чином були працевлаштовані у промисловому виробництві, сфері гостинності та громадського харчування, торгівлі та ремонту.

Впродовж останнього часу відчутним є погіршення ставлення до українських мігрантів у польському суспільстві та зведення нанівець так званої «позитивної дискримінації», коли роботодавці надавали українцям пріоритет при розгляді на роботу. На третьому році війни 95% поляків за опитуваннями виступали за скорочення і скасування пільг для українців) [3], що може призвести до переїзду в іншу країну з кращими умовами, повернення біженців батьківщину або ж подальшого поглиблення розриву на ринку праці між працюючими поляками та

українськими біженцями, що залишаться в Польщі. Тож на наше переконання, політика прийому та інтеграції українських біженців у ринок праці Польщі сприяє заповненню українцями посад з мінімальними вимогами до кваліфікації, яких зараз критично потребує економіка Польщі. Українська ж економіка втрачає вдвічі – вперше через втрату кваліфікованих біженців, що виїхали та вже не повернуться, та вдруге – через втрату з часом біженцями, що тимчасово перебувають у Польщі і планують повернутися на Батьківщину, навиків через роботу поза кваліфікацією.

Попри значно нижчий ніж у Польщі рівень працевлаштування українців у Німеччині, структура занятості свідчить про ефективність використання насамперед інтелектуального капіталу мігрантів. За даними дослідження [4], 83% працевлаштованих українців віднесені до «білих комірців», тобто зайнятих здебільше інтелектуальною працею, 8% становлять «блакитні комірці» та 8% є самозанятими. Політика Німеччини щодо інтеграції біженців, на відміну від Польщі, передбачає досить високий рівень фінансового забезпечення (виплати у 1.5-2 рази перевищують за обсягами ті, що призначені урядом Польщі) [5], і зорієнтована на ефективну інтеграцію українців з метою працевлаштування за кваліфікацією у довгостроковій перспективі. Українців розглядають як робочу силу, що якістю здобутої освіти та кваліфікації значно випереджає працівників з Афганістану, Еритреї, Іраку, Ірану, Ірану, Нігерії, Пакистану, Сомалі та Сирії. У той час як 68% біженців з цих країн можуть виконувати лише некваліфіковані роботи, агентство з працевлаштування Bundesagentur für Arbeit класифікує 100% українців як кваліфікованих працівників [6].

Понад половина українців працездатного віку в Німеччині склали інтеграційні курси, що включають вивчення мови та особливостей життя у Німеччині та є обов'язковими для тих, хто отримує соціальні виплати. Ще понад 65000 українців готуються до виходу на ринок праці через професійне та університетське навчання [7]. Також німецький уряд підтримує довгострокове працевлаштування та пропонує соціальні пільги тим українцям, що працевлаштувалися і працюють у одного роботодавця понад 1 рік. Серед недоліків німецької системи інтеграції мігрантів – складна та відмінна у різних федеральних землях система визнання кваліфікацій та обмежений доступ до навчання біженців шкільного віку через брак місць у навчальних закладах, що обмежує батьків у пошуку роботи.

Таким чином, порівняння моделей інтеграції українців на ринку праці в Польщі та Німеччині свідчить, що перша спрямована на

досягнення короткострокових цілей, що призводить до низької соціальної адаптації біженців, втрати кваліфікації через працевлаштування на невідповідних освіті та попередньому досвіду роботи посадах. І навпаки, стратегія довгострокової інтеграції українців у Німеччині є сприятливою з точки зору заповнення прогалин на ринку праці молодими фахівцями з України у перспективі. Високі вимоги від роботодавців щодо кваліфікації компенсуються можливостями здобуття необхідних для інтеграції знань на безкоштовній основі з одночасною фінансовою допомогою та більш лояльною суспільною підтримкою. Таким чином, українці на ринку праці Польщі є здебільшого працевлаштовані, але з незначними перспективами кар'єрного зростання та обмеженими сферами використання у роботі освіти та кваліфікації, здобутої в Україні. У Німеччині, попри невисокі показники зайнятості, активно використовується та нагромаджується інтелектуальний капітал біженців за рахунок навчання, працевлаштування українців з вищою освітою у сферах використання інтелектуальної праці.

Література:

1. Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex – monthly data. *Eurostat.* URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asytpsm__custom_15041932/default/table?lang=en (Accessed January 20, 2025).

2. Uchodźcy na rynku pracy w Polsce. *Deloitte.* March 2024. URL: https://data.unhcr.org/en/documents/details/106993 (Accessed January 10, 2025).

3. Polish attitudes toward Ukrainian refugees deteriorating, survey shows. The *Kyiv Independent.* URL: https://kyivindependent.com/polish-attitudes-toward-ukrainian-refugees-deteriorating-survey-says/(Accessed January 10, 2025).

4. Ukrainian refugees in Germany: Escape, arrival and everyday life. *BAMF Brief Analysis.* URL: https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Forschung/Kurzanalysen/kurzanalyse4-2022-ukr-gefluechtete.pdf?__blob=publicationFile&v=14 (Accessed January 10, 2025).

5. Фінансова допомога українцям у країнах Європи і правила перебування у 2025 році. *Час Time.* URL: https://chas.news/current/finansova-dopomoga-ukraintsyam-u-krainah-evropi-i-pravila-perebuvannya-u-2025-rotsi (дата звернення: 20.01.2025).

6. Monatsbericht zum Arbeits– und Ausbildungsmarkt. *Bundesagentor fur Arbeit.* Januar 2024. URL: https://www.arbeitsagentur.de/datei/

arbeitsmarktbericht-januar-2024_ba046924.pdf (Accessed January 21, 2025).

7. Заява щодо інтеграції українських біженців на ринку праці у Німеччині. *PRESSEMITTEILUNGEN DER DEUTSCHEN BISCHOFSKONFERENZ.* URL: https://www.dbk.de/fileadmin/redaktion/diverse_downloads/presse_2024/2024-178-ukrainisch-Stellungnahme-zur-Arbeitsmarktintegration-ukrainischer-Gefluechteter-in-Deutschland.pdf (Accessed January 21, 2025).

DOI

ASSESSMENT OF FACTORS INFLUENCE ON THE FORMATION OF THE INVESTMENT CLIMATE IN THE ECONOMY OF UKRAINE THROUGH THE PRISM OF WORLD GLOBALIZATION

ОЦІНКА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Vakulich M. M.
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Doctoral Student Educational and Scientific Institute «Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture» of Ukrainian State University of Science and Technologies Dnipro, Ukraine

Вакулич М. М.
кандидат економічних наук, доцент, докторант, Навчально-науковий інститут «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» Українського державного університету науки і технологій м. Дніпро, Україна

В умовах сучасного розвитку світової економічної системи, що характеризується глобалізацією міжнародної кооперації та інтеграції виробничої, фінансової, науково-технічної та інших сфер ведення бізнесу, сталий розвиток держав досягається при поєднанні двох основних цілей: фокусуванні суспільства та інститутів державного управління на потребах та вимогах людини, що забезпечує соціальну та культурну сталість розвитку держави, та фокусуванні на економічному

зростанні, що забезпечує основу для інвестування та системного розвитку держави. За цих умов, Україна має спектр інвестиційних переваг, що забезпечують зацікавленість для інвесторів у реалізації проєктів та програм макроекономічного рівня. Зокрема, державі притаманний великий внутрішній ринок, суттєвий інвестиційний потенціал у сфері агропромислового забезпечення та вигідне геополітичне розташування, що з'єднує країни Азії та Європи, забезпечуючи постачання товарів. Спектр невирішених проблемних аспектів макроекономічного рівня нарощується через постійні економічні проблеми, а пошук дієвого механізму управління інвестиційним кліматом національної економічної системи унеможливлюється завдяки постійним економічним коливанням, відтоку іноземного капіталу, припинення фінансування інвестиційних проєктів та програм державного рівня та інше. На теперішній час багато держав стали «інвестиційними аутсайдерами» у контексті постіндустріальних критеріїв і параметрів. Додатковим фактором ускладнення відповідної економічної ситуації є проведення активних бойових дій на території України, що зумовлює відтермінування строків реалізації спектру інвестиційних проєктів та програм національного рівня. Інвестори у переважній більшості випадків ігнорують фактори мікро– та мезорівнів при прийнятті рішення щодо інвестування, якщо держава-реципієнт інвестицій характеризується високим рівнем інвестиційної привабливості та гарантує потенційному інвестору належний рівень віддачі на вкладений капітал з мінімальними ризиками. Це свідчить про пріоритетність впливу на фактори формування інвестиційного клімату саме на рівні держави, виокремлення їх груп за змістовою ознакою та достовірного ідентифікування.

За даними Національного банку України, обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України станом на 31.12.2022 року становив 54 714,6 млн дол. США. За даними платіжного балансу, опублікованого на сайті Національного банку, за вісім місяців 2023 року чистий приплив прямих іноземних інвестицій оцінено у 2,9 млрд дол. США [1].

При цьому, за даними Світового Банку, у період протягом 2023-2033 років для післявоєнної відбудови економіки України необхідно буде 486 млрд. дол. США [2]. Безумовно, власного валового внутрішнього продукту країни недостатньо для післявоєнного відновлення економічної системи, що зумовлює нагальну необхідність пошуку додаткових фінансових ресурсів за рахунок формування інвестиційного капіталу та реалізації комплексу бізнес-проєктів, бізнес-інкубаторів, стартапів макроекономічного рівня.

Інформацію щодо кількості грошових ресурсів для післявоєнної відбудови економічної системи України у період до 2033 року (за даними Світового Банку) представлено на рис. 1.

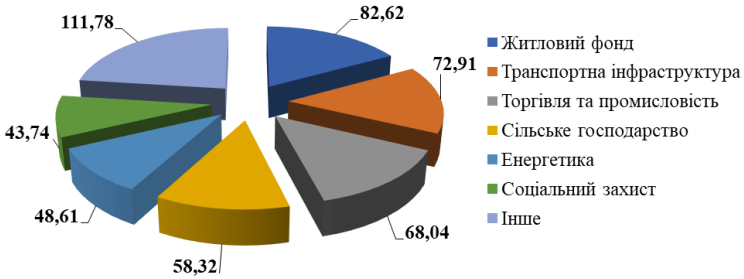

Рис. 1. Інформація щодо кількості грошових ресурсів для післявоєнної відбудови економічної системи України у період до 2033 року (за даними Світового Банку), млрд. дол. США

* проаналізовано та побудовано автором на основі [2-4]

Ефективне управління інвестиційним кліматом економіки України за визначеною ієрархією дозволить покращити загальний рівень інвестиційного клімату держави, що, в свою чергу, завдяки покращенню інвестиційного іміджу на вищих ланках ієрархії, зменшить негативний вплив зовнішніх факторів. Отже, активізація інвестиційної діяльності можлива тільки на основі виявлення та систематизації рівнів управління інвестиційним кліматом в національній економіці, що дає можливість, на основі отриманої інформації, розробити комплексну концепцію управління інвестиційним кліматом в національній економіці. Для успішного функціонування національної економіки необхідна зважена, науково обґрунтована інвестиційна політика, розрахована не тільки на кон'юнктуру сьогоднішнього дня, а й на фундаментальний розвиток у перспективі. Крім того, загальна науково обґрунтована концепція має конкретизуватися по секторам економіки, регіонам і термінам здійснення. По-друге, важливу роль грають системність і комплексність, бо окремими заходами економічну проблему перспективного розвитку національної економіки вирішити неможливо.

Таким чином, управління інвестиційним кліматом є необхідною умовою прискорення темпів економічного розвитку України, що забезпечує умови стійкого економічного розвитку національної економічної системи.

Література:

1. Національний банк України: [Веб-сайт]. URL: https://bank.gov.ua/.
2. World Investment Report 2023. UnitedNations Conference on Trade and Development: [Website]. URL: https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023.
3. Городняк І.В., Терендій А.Б. Інституційні чинники залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. № 25. С. 3–10.
4. Штепенко К.П., Забураєва О.Ю. Аналіз прямих іноземних інвестицій в економіку України та передумови необхідності їх залучення. *Ефективна економіка*. 2019. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7040 (дата звернення: 03.01.2025).

DOI

ACTUAL PROBLEMS AND CHALLENGES FOR TNCS IN THE WORLD ECONOMY

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ТНК У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Vdovychenko L. Yu.
PhD in Economics,
Associate Professor at the Department of Economic Policy and Safety
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv, Ukraine

Вдовиченко Л. Ю.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної політики та безпеки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна

Rak I. V.
4th year student at the Faculty of Economics and Marine Ecology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv, Ukraine

Рак І. В.
студент IV курсу факультету економіки та екології моря
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна

ТНК виступають однією з ключових ланок світового господарства. ТНК поступово збільшують обсяги виробництва своєї продукції,

розширюють асортимент, згодом охоплюють інші галузі. Діяльність ТНК може приносити не тільки користь державам, де вони розташовані, а й загрози їх національній безпеці. Проте, світ також не стоїть на місті. Поступово на ринку з'являються нові гравці, змінюється чинне законодавство в материнських країнах, та країнах, де розташовані філії ТНК, посилюються протекціоністські настрої. Все це так чи інакше може впливати на діяльність самих ТНК. До основних проблем та викликів для ТНК у світовій економіці можна віднести наступне (рис. 1):

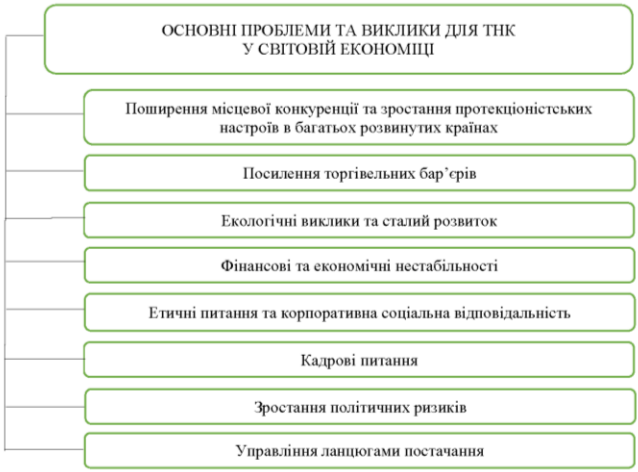

Рис. 1. Проблеми та виклики для ТНК у світовій економіці
(розроблено авторами)

1. Поширення місцевої конкуренції та зростання протекціоністських настроїв в багатьох розвинутих країнах.

Нині з'являється все більше і більше виробників, що орієнтовані на місцевого споживача. Також ці виробники мають підтримку з боку уряду, і деякі уряди у свою чергу ведуть протекціоністську політику. Так, звісно, що само по собі одиничне виробництво не зможе ніяк вплинути на діяльність ТНК, але коли місцевих виробників стає багато і вони мають різносторонню підтримку з боку уряду, то це може негативно вплинути на рівень продажів тієї чи іншої продукції ТНК.

2. Посилення торгівельних бар'єрів.

«Згідно даних СОТ, торгівельна політика стає більш жорсткою та набуває протекціоністського характеру. … Як наслідок, спостерігається

порушення ланцюгів постачання ТНК, а також здатність користуватися альтернативними ланцюгами постачання (включаючи підвищення стандартів працевлаштування та екологічної політики)» [1].

3. Екологічні виклики та сталий розвиток.

Відповідальність за екологічний слід та спроби мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище стають важливими аспектами для ТНК. Законодавчі ініціативи щодо змін клімату, такі як Паризька угода, змушують компанії втілювати сталі бізнес-практики, що може вимагати великих інвестицій у нові технології та процеси. Окрім законодавчих ініціатив, споживачі (особливо це стосується населення розвинутих країн) дедалі більше надають перевагу екологічно чистим продуктам, поступово змінюючи попит на ринках. Хоча це все ще не можна назвати глобальною проблемою для ТНК, проте корпорації повинні швидко адаптувати свої стратегії до нових тенденцій споживчої поведінки та вимог прогресивних законодавств, щоб зберегти свою конкурентоспроможність.

4. Фінансові та економічні нестабільності.

Коливання валютних курсів, інфляція, зміни в податковій політиці і глобальні економічні кризи можуть вплинути на операційну діяльність ТНК.

5. Етичні питання та корпоративна соціальна відповідальність.

ТНК стикаються з підвищеними вимогами до соціальної відповідальності, включаючи справедливі умови праці, боротьбу з корупцією, права людини та підтримку соціальних ініціатив. Також, незважаючи на зв'язки багатьох ТНК з СОТ, ця організація активно стежить та намагається протидіяти проявам недобросовісної конкуренції, що може вплинути на діяльність та імідж деяких ТНК.

«Вимоги стають все більш жорсткими – внески до місцевих громад, створення доступного продукту для місцевого населення, справедливої політики з оплати праці, тобто ТНК все частіше обирають стратегії, що враховують широкого кола зацікавлених сторін (включаючи споживачів, працівників, суспільства в цілому та навколишнє середовище)» [2].

6. Кадрові питання.

Управління великими, мультикультурними командами в різних країнах вимагає ефективних стратегій для залучення, розвитку та утримання талантів. Крім того, умови праці, що постійно змінюються, дистанційна робота та потреба в розвитку нових навичок у співробітників потребують великих капіталовкладень та чітко налагодженої кадрової структури.

7. Зростання політичних ризиків.

Зростання соціальної напруги, збільшення кількості гарячих точок, торгівельні війни та постійні суперечки між провідними державами можуть негативно вплинути на діяльність ТНК. До того ж, ТНК не можуть залишатися осторонь від політичних суперечок. На прикладі війни України з Росією можна побачити, що корпорації повинні були обирати сторону. З одного боку це призупинення діяльності частини виробничих потужностей та втрата великої кількості споживачів, з іншого – негативний вплив на імідж ТНК.

8. Управління ланцюгами постачання.

Переривання ланцюгів постачання, особливо після пандемії COVID-19, виявило слабкі місця у глобальних поставках. ТНК повинні адаптувати свої ланцюги постачання, забезпечувати гнучкість і реагувати на глобальні збої, мінімізуючи ризики, пов'язані з виробничими потужностями та транспортуванням.

Отже, з низки представлених вище викликів, на нашу думку, можна виділити такі ключові, які перешкоджають розвитку ТНК у сучасній світовій економіці:

1. Проблема миру і війни, оскільки мирне співіснування країн є необхідною умовою для ефективної діяльності ТНК. Якщо ТНК, яка виробляє компонент кінцевого продукту, знаходиться в зоні військового конфлікту, під загрозою взагалі все виробництво компанії.

2. Фінансова проблема, яка, перш за все, пов'язана з фінансово-економічними кризами, імовірність появи яких найбільше впливає на діяльність ТНК.

3. Проблема взаємовідносин держав з ТНК, негативний момент якої для ТНК полягає в тому, що на міжнародні корпорації може чинити тиск уряд приймаючої країни, щоб втягнути її в конфронтацію.

4. Екологічна проблема як одна з глобальних проблем сучасності.

У підсумку можемо зазначити, що кожна із зазначених вище проблем турбує ТНК. При цьому, якщо основною метою діяльності ТНК є максимізація прибутку, то приймаюча держава повинна сприяти розвитку інноваційного вектору саме національної економіки. Тому з двох сторін: ТНК та приймаючої країни ми можемо спостерігати двояку роль, яка полягає у поєднанні негативних ознак впливу на міжнародну економічну діяльність поряд із позитивними.

Література:

1. Болгарова Н.К., Паневник Т.М. Транснаціональні компанії в аспекті розвитку глобалізаційних процесів. URL:

http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=445 (дата звернення 11.02.2025).

2. Максименко А. Проблеми і перспективи діяльності ТНК. URL: https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1826/6565656912 (дата звернення 11.02.2025).

DOI

THE ROLE OF UNIVERSITIES IN ACTIVATING INNOVATION CLUSTERS IN JAPAN

Dvornyk I. V.
PhD in Economics,
Associate Professor at the Department of Business Economics and Entrepreneurship
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Kyiv, Ukraine

In modern conditions, successful competition with leading participants of the world market is unthinkable without the creation and constant improvement of a national innovation system, where the state should act as the main participant and coordinator [1-3]. Specific successes in implementing a national innovation system can vary significantly depending on the traditions of creation and the financial state of the economy.

Japanese innovation policy developed gradually and has deep roots. In the early 70s of the last century, when developing a long-term development perspective, the question arose: in what directions should the economy and industry develop? In Japan, despite the active work of the government in developing strategies and programs for innovative development, most of the applied scientific and technical developments are still carried out in the laboratories of large industrial corporations and remain within the framework of these same corporations, without widespread transfer to potential users on the scale of the relevant industry. State scientific research is predominantly fundamental in nature, the degree of its implementation in practice remains insufficient. The necessary coordination is not always observed between state fundamental scientific research and applied research in the private sector. We can highlight several components of state innovation policy that are usually used to develop a national innovation system: (1) the creation of special organizations and bodies responsible for defining and implementing

innovation policy; (2) active interaction with other countries in terms of technology exchange; (3) the creation of innovation clusters; (4) the implementation of major innovations in large transnational corporations; (5) significant direct budget financing of R&D in various forms; (6) the increasing introduction of tax preferences for small firms that participate in the innovation process.

In 1999, the Industrial Revitalization Act was passed to reduce barriers to cooperation between universities and private enterprises. It allowed companies to acquire intellectual property, including rights to the results of publicly funded research. In 2000, the Industrial Technology Promotion Act was passed, allowing national universities to use their funds free of charge, including to create commercial products. Since 2001, the Japanese government has played a central role in promoting industrial cluster projects based on the status of existing clusters and policy needs. About 20 industrial cluster projects have been launched, working in cooperation with local governments to form a network that serves as a basis for industrial clusters.

In 2000, the Industrial Technology Strengthening Act was passed; technology licensing organizations were allowed to use national university facilities free of charge. In 2001, the Hiranuma 1,000 University Plan was launched; the Ministry of Economy, Trade and Industry launched the Industrial Clusters initiative, and the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology of Japan launched the Knowledge Cluster Initiative and the Eco-City Program. Two national programs played a fundamental role in the clustering of the national economy of Japan: the Industrial Cluster Program of the Ministry of Economy, Trade and Industry and the Knowledge Clusters of the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology of Japan. The Industrial Cluster Program of the Ministry of Economy, Trade and Industry, Industrial Cluster, introduced in 2001, was designed to promote interaction between economic entities within a regional agglomeration that have complementary technological capabilities and needs. The drive for this programme was driven by a number of factors, including the experience of low-tech SME cluster policies in manufacturing, and attempts to improve the linkages between industry and research.

In 2004, the role of national universities changed significantly when they became independent agencies of the government. Previously, national universities did not have independent corporate status and therefore could not serve as a patent agency or manage intellectual property. After the reform, universities were given the opportunity to own intellectual property, and private companies were given the right to negotiate directly with universities on patents and license fees, which stimulated the growth of licensing offices

at universities. The Corporation for Relations with Commercial Enterprises was established on the basis of the University of Tokyo, whose functions include, among other things, intellectual property management. The corporation ensures joint scientific research with commercial organizations, participates in marketing activities for the licensing of scientific research.

The promotion of clusters in Japan has emerged as an important and visible policy aimed at strengthening regional innovation and competitiveness. Central government ministries, local governments and other groups began to apply cluster models throughout Japan [4]. Government target programs played an important role in the formation of economic clusters in Japan. The Knowledge Cluster initiative of the Japanese Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology was designed to enhance collaboration between research idea generators and industry. Knowledge clusters were organized by a local initiative around universities and other public research institutions, as well as companies. The goals of the program were to reform and modernize the R&D system in regions, improve the flow of research, bring together key players, and provide seed funding for joint activities. A total of 18 regions were allocated for funding.

Intellectual clusters, unlike industrial clusters, operated in a limited geographic area, at the level of individual prefectures or municipalities. Intellectual clusters were subordinated to the solution of a narrow and specific task related to the activation of scientific and technical cooperation between universities and enterprises. In terms of the cost-benefit ratio, cluster policy was recognized as insufficiently effective for expanding cooperation between scientific and industrial organizations. Most cluster policy measures had regional specifics, which means that they had to be implemented not by national, but by regional governments. The creation of business networks with developed feedback (ecosystems) gained popularity, which began to be considered the most effective method of innovation policy [5]. By 2021, when the sixth Basic Plan of Scientific and Technical Activities was adopted, only three remained out of the variety of cluster, network and scientific and technical support measures, namely: measures to form regional innovation systems, a program to assist the creation of regional research complexes and subsidies for the interaction of local universities with industrial enterprises. In addition to developing domestic innovation and industrial clusters, Japan is also expanding international cooperation in this area. The creation of regional clusters requires not only R&D through cooperation between universities and industry, but also such diverse activities as smoothing the path of financing, supporting the creation of

new businesses, improving the market environment and building joint networks. Therefore, the main goal of the economic cluster development program for the period 2011-2020 was to implement strategic initiatives and long-term programs on a community-wide scale. Most Japanese clusters appear to have international activities, sometimes in the form of international cluster cooperation and often with Europe.

References:

1. Reznikova N., Rubtsova M., Yatsenko O. The role of innovation clusters in building up investment and innovation strategies in the crossborder cooperation context. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2020. Вип. 142. С. 85–98.

2. Резнікова Н.В., Рубцова М.Ю. Порівняльна та конкурентна переваги в міжнародному бізнесі: теоретико-методологічні підходи до пошуку їхнього синтезу. *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки».* 2016. № 8. Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ ec_ n/ article/ view/3516/3188

3. Резнікова Н. В., Рубцова М. Ю., Рилач Н. М. Інституційні важелі міжнародної конкурентоспроможності національної інноваційної системи: проблема вибору інструментів стимулювання інноваційних підприємств. *Ефективна економіка.* 2018. № 11. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.

4. Резнікова Н.В., Карп В.С, Іващенко О.А. Міжнародний досвід інституційного сприяння розвитку цифрової економіки і протидії загрозам техноглобалізму в умовах інноваційного суперництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 17 С.5-12. DOI: https://doi.org/ 10.32702/2306-6814.2023.17.5

5. Птащенко О., Резнікова, Н., Іващенко О. Міжнародні стратегічні альянси в умовах цифрових трансформацій і розвитку ринку даних. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій.* 2023. №2. Р. 214–227. https://doi.org/10.32750/2023-0218 URL: https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/250.

DOI

A NEW CONCEPT FOR AN INTERNATIONAL B2B TRADING PLATFORM AND ITS POTENTIAL APPLICATIONS IN A CHANGING GLOBAL ECONOMIC AND GEOPOLITICAL LANDSCAPE

НОВА КОНЦЕПЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЕЛЬНОЇ ПЛАТФОРМИ B2B ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН

Zhukova N. D.
Attorney, International Regulatory Compliance Specialist
Kharkiv, Ukraine

Жукова Н. Д.
адвокат, спеціаліст з міжнародного комплаєнс-контролю
м. Харків, Україна

Протягом останніх декількох років та навіть тижнів відбуваються масштабні економічні, соціальні та геополітичні зміни, які, безумовно, мають та матимуть колосальний вплив на всі глобальні, та, зокрема, економічні процеси.

Такі зміни формують новий ландшафт міжнародної торгівлі, викреслюючи чи додаючи нових учасників ринку, вони ж трансформують логістичні коридори, руйнують старі і створюють нові ланцюги постачань, та окреслюють інноваційне розуміння сучасної моделі світового товарообігу. Ключовою для такого розуміння є достатньо проста, але глибока теза: єдина можлива стабільність зараз – в постійній адаптації та диверсифікації.

В цьому контексті слід визначити три основних фактори, що мають та матимуть найсуттєвіший вплив на глобальні економічні процеси в наступні десятиліття:

По-перше, минула глобальна епідемія та карантинні обмеження дали величезний поштовх для подальшої діджиталізації торгівлі – стрімкого росту електронної комерції (e-commerce), що «трансформувала світову індустрію роздрібної торгівлі. У 2020 році понад два мільярди людей придбавали товари чи послуги онлайн. Глобальні роздрібні продажі електронної комерції перевищили 4,2 трильйона доларів у 2020 році, що становить 17,8% від усіх світових роздрібних продажів – порівняно з 7,4% у 2015 році» [1]. Очікується, що до 2030 року обсяг світового ринку послуг

електронної комерції досягне 272,14 млрд доларів США, зростаючи на 14,2% в середньорічному обчисленні з 2025 по 2030 рік [2].

По-друге, такі «старі нові» інструменти впливу на світовий товарообіг, як митні тарифи та санкційні обмеження – так звані «торгові війни» – вочевидь є достатньо дієвими, оскільки «в умовах мінливого ландшафту компаніям буде складно ізолювати ланцюги поставок від впливу нових тарифів. Нові тарифи можуть призвести до пошуку альтернативних постачальників з інших країн, на які вони не поширюватимуться» [3].

По-третє, швидкий розвиток штучного інтелекту та його інтеграція в операційні алгоритми багатьох сфер діяльності та ключові бізнес-процеси привело до того, що «ланцюги поставок і логістичні операції зазнають кардинальних змін, зумовлених стрімким розвитком аналітики даних і генеративного штучного інтелекту. Ці технології не лише підвищують передбачуваність, але й дозволяють організаціям стати більш гнучкими та стійкими в умовах глобального ринку, що постійно змінюється. Компанії в різних галузях – від побутової електроніки до автомобілебудування – звертаються до даних у режимі реального часу, симуляцій зі штучним інтелектом і хмарних платформ для спільної роботи, щоб трансформувати способи прогнозування попиту, управління запасами та орієнтування в ринкових потрясіннях. Шлях до успіху в цьому новому ландшафті залежить від готовності прийняти ідеї, засновані на даних, розвивати навички роботи зі штучним інтелектом і створювати надійні структури управління для забезпечення ефективної діяльності та етичної поведінки» [4].

Саме вплив вказаних факторів зумовлює запит, високий потенціал та можливість створення саме на належному функціональному рівні Міжнародної Торгівельної Платформи B2B (Business to Business). Така платформа дозволить покупцю з будь-якої країни (крім, звичайно, підсанкційних) обрати серед різноманітних оферт та придбати будь-який дозволений в обігу товар у продавця з іншої (чи тієї ж країни), маючи на платформі пропозиції з ціною «на складі Покупця» – з детально розрахованими системою та доданими у вартість товару (з розкриттям такої вартості) коштами перевезення з різних країн (у тому числі мультимодального), митного оформлення, зборів, страхування, супутніх послуг, витрат на конвертацію валюти (за наявності такої конвертації) тощо. Продавець, в свою чергу отримає можливість виходу на міжнародний ринок з величезною кількістю покупців без необхідності значних вкладень в команду логістів,

менеджерів з продажу зі знанням іноземних мов, спеціалістів з міжнародного права, тощо. По суті, основними завданнями продавця залишаться внесення інформації про товар та його характеристики, розміщення фото і логістичних даних на Платформі, акцент оферт покупців та відвантаження товару на своєму складі. Оптимізувати таку платформу можливо за рахунок наявності на ній модулів Страхування, Логістики, Фінансування (наприклад, кредитування, розрахунків за акредитивом та інкасо, тощо), Права та Комплаєнсу, тощо, до яких залучити як великих та відомих «гравців» в даних галузях, так і локальні чи середні міжнародні компанії. Всі вказані учасники Платформи будуть зобов'язані пройти верифікацію та перевірку перед допуском до операцій на платформі, або мінімізувати ризик недобросовісних учасників ринку. Мета та ідея такої платформи полягає саме в тому, щоб зробити B2B міжнародну торгівлю максимально зручною, надійною та передбачуваною з можливістю для бізнесу швидко адаптуватися до вимог середовища щодо нових ланцюгів постачання та диверсифікувати ризики. Це має бути лише трохи складніше, ніж придбати, приміром, чайник на Amazon чи OLX.

Існуючі Торгівельні Платформи B2B пропонують вкрай обмежене функціональне навантаження та не в повній мірі вирішують мету покупця – Замовив і Впевнений.

Тож розвиток такої платформи стане стратегічним кроком у трансформації міжнародної торгівлі, надаючи бізнесу можливість оперативно реагувати на зміни ринку та оптимізувати свої операції. Вона відкриває нові можливості для глобальної співпраці, ставши важливим інструментом для розвитку економічних зв'язків по всьому світу.

Література:

1. Ikenson, Dan. "The E-Commerce Revolution Is Transforming Global Trade And Benefitting The U.S. Economy." *Forbes*, 13 June 2022. URL: https://www.forbes.com/sites/danikenson/2022/06/13/the-e-commerce-revolution-is-transforming-global-trade-and-benefitting-the-us-economy/ (Дата доступу: 13.02.2025.)

2. *E-commerce Fulfillment Services Market Trends Analysis Report 2025-2030: Rise of E-commerce Startups Fuels Demand as SMEs Turn to E-commerce Fulfillment Services to Overcome Distribution Challenges. GlobeNewswire, 14 January 2025.* URL: https://www.globenewswire.com/news-release/2025/01/14/3009416/28124/en/E-commerce-Fulfillment-Services-Market-Trends-Analysis-Report-2025-2030-Rise-of-E-commerce-

Startups-Fuels-Demand-as-SMEs-Turn-to-E-commerce-Fulfillment-Services-to-Overcome-Distrib.html. (Дата доступу: 13.02.2025.)

3. Whitten, Reid, Mays, Lisa, Wang, Jonathan, Maberry, J. Scott, & Vacarie, Joséphine. "The First Wave: U.S. Imposes Tariffs on Canada (or not?), Mexico (or not?), and China (well, yeah, probably so)." *Global Trade Blog*, 5 February 2025. URL: https://www.globaltradelawblog.com/2025/02/05/the-first-wave-u-s-imposes-tariffs-on-canada-or-not-mexico-or-not-and-china-well-yeah-probably-so/. (Дата доступу: 13.02.2025.)

4. "Trends in Supply Chain and Logistics in 2025: Data & Generative AI at the Forefront" *Logistics Executive*, January 27, 2025. URL: https://www.logisticsexecutive.com/trends-in-supply-chain-and-logistics-in-2025-data-generative-ai-at-the-forefront/ (Дата доступу: 13.02.2025.)

DOI

WAYS OF POSITIVE IMPACT OF DIGITALIZATION ON INTERNATIONAL ELECTRONIC TRADE IN SERVICES

ШЛЯХИ ПОЗИТИВНОГО ВПЛИВУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА МІЖНАРОДНУ ЕЛЕКТРОННУ ТОРГІВЛЮ ПОСЛУГАМИ

Zayats O. M.
Doctor of Science (Economics), Professor at the Department of International Economic Relations Uzhhorod National University Uzhhorod, Ukraine

Заяць О. М.
доктор економічних наук, професор кафедри міжнародних економічних відносин Ужгородський національний університет м. Ужгород, Україна

Yakob Ye.
Postgraduate at the Department of International Economic Relations Uzhhorod National University Uzhhorod, Ukraine

Якоб Є.
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин Ужгородський національний університет м. Ужгород, Україна

Діджиталізація має низку шляхів позитивного впливу на міжнародну електронну торгівлю послугами:

Цифрові елементи приводять до скорочення вартості транзакцій у сфері торгівлі послугами. Такі вчені, як Дж. Бакос [1], Дж. Раух [2], Дж. Андерсон і В. Ван [3] вказують на те, що популярність мереж зменшує витрати на пошук інформації та сприяє розвитку міжнародної торгівлі. А. Лендл, М. Олларреага, С. Счопп і П.-Л. Везіна [4] відзначають, що інтернет та електронна комерція можуть породжувати нові ринки та продукти, а трансформація цифрових послуг сприяє покращенню ефективності їх надання. Дж. Ференц [5] також зазначає, що трансформація цифрових послуг допомагає реалізувати онлайн-послуги, підвищуючи ефективність їх надання.

Цифрові елементи розширюють сферу торгівлі послугами, обходячи традиційні географічні обмеження. У традиційній теорії міжнародної торгівлі географічна відстань вважається дуже важливим фактором, що обмежує розвиток торгівлі між країнами. На ранній стадії торгівлі послугами вчені помітили прорив традиційних географічних обмежень, встановлених цифровими продуктами, такими як аудіовізуальні продукти. Дж. Коппель [6] зазначає, що цифрові інформаційні технології скорочують географічну відстань у міжнародній торгівлі. Також це підтверджує і низка емпіричних досліджень, які виявили, що цифрові інформаційні технології можуть послабити негативний вплив географічної відстані. Наприклад, І. Гомез-Геррера, Б. Мартенс і Дж. Турлеа [7] поширили своє дослідження на дані онлайн-опитування споживачів на основі даних із конкретних платформ електронної комерції, вказавши, що фактор відстані в ЄС значно зменшився завдяки появі електронної комерції.

Цифрові елементи генерують нові продукти та бізнес-можливості у сфері торгівлі послугами. Пандемія КОВІД-19 мала вагомий влив на розвиток міжнародної електронної торгівлі, що призвело до кардинальних змін у сфері міжнародного бізнесу, ставши каталізатором вже існуючих процесів цифровізації торгівлі. Значення фактору коронавірусу стало предметом численних наукових досліджень. Згідно з проведеним О. Андрієнко [8] дослідженням, 52% споживачів у період коронакризи стали уникати відвідування традиційних магазинів та людних місць, а 36% відклали звичайні покупки до отримання вакцини проти коронавірусу. Загальний обсяг продажів у сфері електронної комерції збільшився через пандемію, оскільки люди уникали виходити на вулицю, дотримувались соціальної дистанції та значно збільшили обсяги покупок онлайн. Наприклад, за даними дослідження С. Девіс [9], продажі продуктового магазину Walmart через електронну комерцію зросли на 74%. Крім того, використання медіа збільшилося, що привело

до оновлення функцій Facebook та Google з метою залучення більшої аудиторії одночасно. Наприклад, Facebook представив месенджер для 44 осіб, конкуруючи із Zoom, тоді як Google також випустив оновлену версію своєї платформи.

Література:

1. Bakos J. Reducing Buyer Search Costs: Implications for Electronic Market places. *Management Science.* 1997, Vol. 43. P. 1676–1692. URL: https://www.jstor.org/stable/2634535

2. Rauch J. Networks versus Markets in International Trade. *Journal of International Economics.* 1999, Vol. 48. P. 7–35. DOI: https://doi.org/10.1016/S0022-1996(98)00009-9

3. Anderson J. & Van W. Trade Costs. *Journal of Economic Literature.* 2004, Vol. 42. P. 691–751. URL: https://www.jstor.org/stable/3217249

4. Lendle A., Olarreaga M., Schropp S. & Vezina P.-L. There Goes Gravity: EBay and the Death of Distance. The Economic Journal. 2016, Vol. 126. P. 406–441. DOI: https://doi.org/10.1111/ecoj.12286

5. Ferencz J. The OECD Digital Services Trade Restrictiveness Index. *OECD.* 2019. DOI: https://doi.org/10.1787/16ed2d78-en

6. Coppel J. E-Commerce: Impacts and Policy Challenges. *OECD Economics Department Working Papers.* 2000. DOI: https://doi.org/10.1787/801315684632

7. Gomez-Herrera E., Martens B. & Turlea G. The Drivers and Impediments for Cross-border e-commerce in the EU. *International Economics and Policy.* 2014, Vol. 28. P. 83–96. DOI: 10.1016/j.infoecopol.2014.05.002

8. Andrienko O. Ecommerce & Consumer Trends During Coronavirus. URL: https://www.semrush.com/blog/ecommerce-covid-19/

9. Davis S. How Coronavirus Is Impacting Ecommerce. 2020. URL: https://roirevolution.com/blog/coronavirus-and-ecommerce/

DOI

IMPROVEMENT OF A COMPREHENSIVE STRATEGY FOR UKRAINE'S INTEGRATION INTO GLOBAL LOGISTICS NETWORKS

ВДОСКОНАЛЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СТРАТЕГІЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНІ ЛОГІСТИЧНІ МЕРЕЖІ

Kovalchuk T. G.
PhD in Economics Sciences,
Senior Lecturer at the Department
of International Economic
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Kyiv, Ukraine

Ковальчук Т. Г.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної
економіки
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Zaharii V. K.
PhD in Economics Sciences,
Senior Lecturer at the Department
of International Economic
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Kyiv, Ukraine

Загарій В. К.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної
економіки
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Логістична галузь України, як невід'ємна частина національної економіки, знаходиться в умовах постійних змін, що є результатом різноманітних факторів, серед яких найбільш значущими є інфраструктурні обмеження, політична та економічна нестабільність, а також виклики, пов'язані з триваючою російською воєнною агресією. Проте, ці труднощі також створюють нові можливості для розвитку галузі, особливо у контексті модернізації та інтеграції з міжнародними транспортними мережами.

У поточних умовах війни перевезення по багатьох альтернативних маршрутах супроводжуються значними ризиками, нейтралізація яких виходить за межі можливостей вітчизняного транспорту. Зокрема, всі маршрути, що проходять через Чорне море, є потенційною ціллю для атак з боку російських збройних сил. Крім того, здійснення залізничних перевезень через Туреччину через Босфорську протоку фактично унеможливлює залучення транзитних вантажів до України через територіальну віддаленість цього маршруту. Не менш важливою є

проблема з російськими судами, які часто вимикають автоматичну систему ідентифікації (AIS), щоб уникнути санкцій. Це порушує міжнародні правила безпеки морського судноплавства, що підвищує ризики для цивільного судноплавства. Також варто зазначити, що проросійські настрої серед урядів Грузії, Китаю та Ірану можуть стати ще однією загрозою для стабільності вантажних перевезень в межах альтернативних коридорів. Це додатково створює ризики для українських зацікавлених сторін на глобальному транспортному ринку [1].

Для залучення додаткових обсягів транзитних вантажів залізничним транспортом України та для ефективної участі в міжнародних інфраструктурних проєктах, що відповідають наявному потенціалу транспортної системи, слід вжити низку стратегічних заходів. Ось декілька важливих кроків, що можуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності та інтеграції української залізничної системи в глобальні транспортні коридори [2]:

1. Інтеграція до «Мережі блакитних точок» та залучення фінансування: для підвищення привабливості українського залізничного транспорту та нарощування його конкурентоспроможності, важливо активізувати зусилля щодо залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги. Це дозволить забезпечити сертифікацію наявних і майбутніх об’єктів залізничної інфраструктури України в межах міжнародної транспортної мережі. Зокрема, програма Ukraine Facility, яка передбачає фінансування для модернізації українського транспортного сектору, може стати важливим інструментом інтеграції залізничної мережі в глобальну економічну систему. Завдяки цьому можна забезпечити інтеграцію до міжнародних коридорів та знизити технічні бар'єри для перевезень.

2. Відновлення участі в Транскаспійському міжнародному транспортному маршруті (ТМТМ): для залучення українських залізничних перевезень до ТМТМ необхідно проаналізувати причини неуспішних результатів перевезень у попередні роки та розробити стратегію для налагодження регулярних перевезень. Важливо вивчити переваги налагодження регулярного сполучення, що дозволить отримати ефект від масштабування. Крім того, створення уніфікованої тарифної системи для країн-учасниць ТМТМ зробить цей маршрут простішим і прогнозованим для використання. Ініціювання перемовин між «Укрзалізницею», ЄІБ та ЄБРР щодо залучення фінансування для розширення залізничної інфраструктури, що обслуговує порти Одеський та «Чорноморськ», зокрема під’їзні шляхи, є важливим кроком у розвитку цього напряму.

3. Стратегія експансії на ринки Близького Сходу: підписання угоди про всеосяжне економічне партнерство між Україною та ОАЕ може створити синергетичний ефект для залучення додаткових обсягів транзитних вантажів через Близький Схід. Необхідно розробити стратегію регіональної експансії, залучаючи вітчизняних виробників, які зацікавлені у регулярному постачанні своєї продукції до цього регіону. Скоординовані зусилля у розвитку транспортної інфраструктури, у тому числі участь в ТМТМ та проєкті «Дорога розвитку», можуть стимулювати значне зростання обсягів вантажоперевезень.

4. Покращення безпеки навігації в Чорному морі: необхідно активно інформувати міжнародних партнерів про можливі загрози для світової торгівлі через російську агресію. Ініціювання міжнародних переговорів щодо гарантій безпеки для судновласників і операторів, які здійснюють перевезення через Чорне море, є критично важливим для зменшення ризиків. Це дозволить мінімізувати втрати для українського залізничного транспорту, пов'язані з небезпеками для цивільного судноплавства.

5. Відповідальність за вимкнення автоматичної ідентифікаційної системи AIS: враховуючи загрози від необґрунтованого вимкнення AIS російськими судами, необхідно провести переговори з країнами Чорноморського басейну та міжнародними партнерами щодо забезпечення ефективного виконання міжнародних стандартів безпеки. Важливо, щоб судна, які порушують ці вимоги, не допускались до портів і не отримували технічного обслуговування. Міжнародні страхові компанії можуть запровадити диференційовану систему страхових платежів, що враховуватиме використання AIS судновласниками.

6. Ізоляція РФ і РБ від міжнародних транспортних маршрутів: для обмеження конкуренції альтернативним міжнародним транспортним проєктам і позбавлення Росії фінансових ресурсів для ведення війни, доцільно пропонувати міжнародним партнерам України включити заборону перевезень транзитних вантажів з РФ та РБ у майбутні пакети санкцій. Це стане потужним інструментом для розвитку альтернативних маршрутів та зменшення здатності Росії фінансувати свою військову агресію.

Завдяки комплексному підходу, який включає як технічні, так і політичні заходи, Україна може значно посилити свою роль у глобальній транспортній системі, забезпечити ефективне використання

свого транзитного потенціалу та створити умови для економічного зростання навіть в умовах триваючої війни [3].

Попри складну ситуацію, розвиток МТК залишатиметься одним із основних напрямів післявоєнного відновлення України. Зокрема: нові маршрути для коридорів Крітський №9 і Європа-Азія, що передбачають обхід Росії та Білорусі, мають потенціал значно посилити роль України як транзитного хабу між Європою та Азією; інтеграція з ЄС через програму «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» дозволить Україні максимально використати потенціал своїх західних регіонів та посилити співпрацю з європейськими країнами; розвиток мультимодальних перевезень зможе зберегти і збільшити обсяги транзитних перевезень навіть за умов обмеженої роботи окремих видів транспорту.

Стратегія регіонального розвитку України передбачає активну підтримку та розвиток регіонів, що потрапляють у зону впливу МТК, через надання їм економічних і соціальних преференцій [4]. Після війни важливо відновити і модернізувати інфраструктуру транспортних коридорів в цих зонах, створити умови для розвитку нових логістичних хабів, складів і транспортних терміналів, заохочувати інвестиції в інфраструктурні проекти, які будуть сприяти розвитку мультимодальних перевезень. Це дозволить не лише покращити економічну ситуацію в постраждалих регіонах, а й зміцнити транзитний потенціал країни на міжнародному рівні.

Інтеграція України в міжнародну транспортну мережу та ефективне використання її транзитного потенціалу є ключовим аспектом для відновлення економіки після війни. Стратегія регіонального розвитку, спрямована на покращення функціонування міжнародних транспортних коридорів, створить сприятливі умови для розвитку економіки, залучення інвестицій і інтеграції України в європейську та світову транспортну систему.

Література:

1. Лисий В.М., Стеблак Д.М. Вплив війни на розвиток транспортного перевезення в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове гос-подарство».* 2022. Випуск 43. С. 92–96. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/55650/1/18.pdf (дата звернення 15.01.2025 р.)

2. Міжнародні транспортні коридори, що проходять через Україну. URL: https://pidru4niki.com/92893/ekologiya/mizhnarodni_ transportni_koridori_ prohodyat_ukrayinu (дата звернення 15.01.2025 р.)

3. Міценко Н., Міщук І. Сутність та проблеми функціонування системи міжнародної логістики в екстремальних умовах. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.* 2022. № 68. С. 25.

4. Транспортна стратегія України. Пріоритети транспортного сектору до 2030 року «Підтримка імплементації Угоди про асоціацію та Національної транспортної стратегії України». Міністерство інфраструктури України : 2023. URL: https://mtu.gov.ua/files/strategy_ukr.pdf . (дата звернення 17.01.2025 р.)

DOI

CHARACTERISTICS OF ECONOMIC COOPERATION OF POLAND WITH THE EU AND OTHER COUNTRIES

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ ПОЛЬЩІ З КРАЇНАМИ ЄС ТА СВІТУ

Kovbatiuk M. V.
Candidate of Sciences (Economics), Professor, Director
Institute of Management, Technology and Law of State University of Infrastructure and Technology
Kyiv, Ukraine

Ковбатюк М. В.
кандидат економічних наук, професор, директор
Інститут управління, технологій та права Державного університету інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна

Bohomolova O. M.
4th year student at the Faculty of Management and Technology
State University of Infrastructure and Technology
Kyiv, Ukraine

Богомолова О. М.
студентка IV курсу факультету управління і технологій
Державний університет інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна

Польська економіка є однією із стабільно функціонуючи та помірно зростаючих у Європі; вона пройшла шлях від планової до ринкової та

базується на гармонійному розвитку трьох секторів: промисловості, послуг та сільського господарства.

В лютому 2025 р. Радою Міністрів Польщі прийнята «Політика зростання польської економіки» [1], у відповідності з якою розвитку міжнародних економічних відносин країни надається особливе значення, в тому числі декларується новий рівень комплексної підтримки польських експортерів.

Польща зміцнює свої позиції як важливого гравця у світовій торгівлі. На сьогодні основними партнерами Польщі виступають країни Європи, зокрема, найбільший економічний партнер – Німеччина, – в 2024 р. експорт до Німеччини склав 27,1% від загального експорту Польщі. При цьому імпорт з Німеччини становить 19,4% від загального імпорту (табл. 1). Крім того, стабільні показники міжнародної торгівлі, що характерні для польської економіки, це відносини з Чехією, Францією, Італією, Великобританією, Нідерландами, Україною та ін. [2, 3]. Серед країн, з яких Польща імпортувала товари слід відмітити Китай (з вартістю імпорту 18,8 млрд євро), США (11,7 млрд євро), Саудівську Аравію (5,3 млрд євро), Індію, Бразилію та ін. [4].

Таблиця 1

Експорт, імпорт Польщі за січень-листопад 2024 р.

Показники	Експорт		Імпорт		Сальдо, млрд. євро
	млрд. євро	питома вага, %	млрд. євро	питома вага, %	
В цілому	323,4	100	321,9	100	+1,5
з Німеччиною	87,7	27,1	62,3	19,4	+25,4
решта єврозони	101,4	31,4	74,1	23,0	+27,3
країни ЄС за межами євро	50,8	15,7	34,3	10,7	+16,5
інші розвинені країни	40,0	12,4	38,6	12,0	+1,4
країни Центральної та Східної Європи	16,9	5,2	6,6	2,1	+10,3
країни, що розвиваються	26,6	8,2	106,0	32,9	-79,4

Джерело: складено за даними Krajowa Izba Gospodarcza (Національної торгівельної палати Польщі) [3]

Між тим міжнародні економічні відносини Польщі (суб'єктів–представників) та її ділових партнерів базуються на ряді особливостей,

що вимагають ретельного дослідження. Перша частина таких особливостей пов'язана зі специфікою законодавчої бази, грошово-валютної політики (наприклад, Польща на відміну від багатьох інших членів ЄС не перейшла на євровалюту), іншими геополітичними відмінностями, друга частина зумовлена реаліями сьогодення, зокрема і російською агресією, що спонукала Польщу одну з перших в Європі відмовитися від більшості економічних зав'язків з країною-агресором.

Вагомим чинником є те, що з 2004 року Польща є членом Європейського Союзу, що дозволяє їй мати преференції при експортуванні та імпортуванні товарів, в тому числі в частині безмитної торгівлі, доступу до фондів європейської спільноти, а також забезпечується посилення стандартизації процедур, що значно зменшує як часові, так і фінансові витрати.

Водночас, Польща має настільки чисельне коло ділових партнерів як серед розвинених країн, так і серед тих, що розвиваються, і це накладає додаткові обов'язки щодо гармонізації законодавства, балансу економічних інтересів, адаптації товарної продукції до різних культур світу, а також формування довготривалого стратегічного партнерства. Партнерство з чисельними країнами, дозволяє Польщі диверсифікувати свої ринки (зокрема останнім часом розвиваються торгівельні напрями з Північною Америкою, країнами Близького Сходу та Африки), все це дозволяє отримати нові можливості у сфері торгівлі та залучити інвестицій в подальший розвиток країни.

Польща є основним стратегічним партнером України, важливим напрямком розвитку є підтримка Польщею процесів євроінтеграції України, а економічне партнерство між Польщею та Україною має значний потенціал в багатьох сферах від сільського господарства та енергетики до інформаційних технологій [5]. Цілком очевидно, що Польща може стати ключовим партнером у відновленні України, української економіки та інфраструктури після війни.

Перспективи розвитку міжнародних економічних відносин Польщі гуртуються на: посиленні ролі Польщі як члена Європейського Союзу та збільшенні інвестицій в польську економіку з фондів ЄС; диверсифікації експорту за рахунок розвитку напрямків економічної співпраці з країнами Південної Америки, Близького Сходу та Африки; розвитку співпраці з іншими країнами в сфері відновлюваних джерел енергії, вітро– та сонячної енергетики, зеленої економіки, тощо. Ці та інші напрями в комплексі з подоланням основних викликів польської економіки (старіння населення, інфляційний тиск, ін.) сприятимуть посиленню позицій країни в Європі та світі.

Таким чином, перспективи розвитку економічної співпраці Польщі з іншими країнами Європи та світу є багатообіцяючими, особливо в контексті диверсифікації експортних ринків та співпраці з країнами, що розвиваються.

Література:

1. Polityka Promocji Gospodarczej Polski: документ, прийнятий Радою Міністрів Польщі. URL: https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologia/polityka-promocji-gospodarczej-polski--przyjeta-przez-rade-ministrow.

2. OECD Economic Surveys: Poland 2025. Париж: OECD Publishing, 2025. – URL: https://www.oecd.org/en/ publications/oecd-economic-surveys-poland-2025_483d3bb9-en.html.

3. Podsumowanie handlu zagranicznego Polski za 11 miesięcy 2024 r. // Krajowa Izba Gospodarcza. URL: https://kig.pl/aktualnosc-ekonomicz/polski-handel-zagraniczny-w-swietle-najnowszych-danych-trendy-i-prognozy.

4. GUS: Obroty handlu zagranicznego (styczeń-listopad 2024). URL: https://www.trade.gov.pl/aktualnosci/gus-obroty-handlu-zagranicznego-styczen-listopad-2024.

5. Стан і перспективи стратегічного партнерства Польщі та України. Погляд з Польщі та України / аналіт. доп. Люблін–Київ: Інститут Центральноєвропейських Досліджень, 2021. URL: https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/09/raport-stan-i-perspektywy-partnerstwa_uk.pdf.

DOI

INNOVATIVE SOLUTIONS OF TRANSPORT LOGISTICS

ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ В ТРАНСПОРТНІЙ ЛОГІСТИЦІ

Komchatnykh O. V.
Candidate of Economic Scinces (PhD), Associate Professor, Associate Professor at the Department of Economics National Transport University Kyiv, Ukraine

Комчатних О. В.
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки Національний транспортний університет м. Київ, Україна

Serbeniuk D. Ya.
PhD student at the Department of Economics National Transport University Kyiv, Ukraine

Сербенюк Д. Я.
аспірант кафедри економіки Національний транспортний університет м. Київ, Україна

Українська економіка, яка продовжує адаптуватися до сучасних глобальних викликів, зокрема військових дій, пандемій, енергетичних криз і структурних змін, стикається з особливими труднощами в транспортній галузі. Транспортні підприємства відіграють ключову роль у забезпеченні національної та міжнародної логістики, проте їхній розвиток значною мірою залежить від здатності адаптуватися до нових умов і впроваджувати інноваційні рішення.

Підприємства, які прагнуть до розвитку, потребують впровадження різноманітних інноваційних рішень. Інновації можна розглядати з двох точок зору: перший підхід фокусується на процесі та послідовності дій, другий – на кінцевому результаті, наприклад, на створенні нового рішення [1]. Багато дослідників визначають впровадження інновацій на підприємствах як появу нових видів діяльності, послуг, товарів, технологій, стратегій або систем, які раніше не були широко застосовані. Інноваційні процеси сприяють удосконаленню продуктів, послуг і бізнес-процесів, створюючи додаткову цінність і конкурентні переваги.

Процеси глобалізації та стрімкий розвиток інформаційного суспільства зумовлюють прискорення логістичних процесів. Це, у свою чергу, вимагає впровадження сучасних та інноваційних телекомунікаційних і інформаційних систем. Такі системи відіграють

ключову роль у різних сферах логістики, зокрема в управлінні внутрішнім і зовнішнім товарообігом, організації перевантажувальних операцій, оптимізації транспортних процесів, управлінні складськими запасами, моніторингу та контролі логістичних потоків, а також відстеженні місцезнаходження вантажів.

Інформаційні технології та спеціалізовані програмні рішення сприяють оперативному вирішенню проблем. Усі логістичні процеси управляються за допомогою інтегрованих цифрових систем, які базуються на глобальній інтернет-мережі. Це робить інформаційну інфраструктуру ключовим елементом загального управління логістикою.

Одним із способів оптимізації обміну інформацією є електронний обмін даними (EDI). Це технологічне рішення дозволяє підвищити ефективність передачі інформаційних потоків у логістиці та усунути потребу в паперовій документації [2].

Сучасні ринкові умови вимагають постійної адаптації та змін у стратегіях управління підприємствами. Важливою тенденцією є перехід від орієнтованої лише на продуктивність моделі виробництва до більш гнучких підходів. Це можливо за умов використання інноваційних інформаційних рішень і тісної співпраці між учасниками логістичних процесів. Висока ефективність логістики досягається шляхом інтеграції операційних, стратегічних і нормативних рішень у межах загальної системи управління компанією. Логістичні процеси мають бути взаємопов’язаними з іншими сферами діяльності підприємства для досягнення максимальної ефективності.

Ефективність логістичних процесів, включаючи постачання, виробництво і дистрибуцію, безпосередньо залежить від швидкості обробки інформації. Цю швидкість визначають можливості сучасних комп’ютерних технологій. На сьогодні системи електронного обміну даними та інформаційні рішення є фундаментальними елементами логістичної інфраструктури. Концепція Just in Time у сучасній логістиці передбачає негайний обмін даними між партнерами.

Логістичні системи електронного обміну даними складаються з таких основних компонентів: комп'ютерні технології та технічні засоби, що забезпечують обробку та передачу даних; системи штрих-кодування та автоматична ідентифікація товарів і послуг, які сприяють ефективному функціонуванню EDI; уніфіковані міжнародні протоколи зв’язку та комунікації, що відповідають динамічним змінам у світовій економіці.

Одним із ключових інструментів, що доповнюють інформаційні технології в логістиці, є віртуальні технології [3]. Вони дедалі активніше використовуються для підвищення якості управлінських процесів. Особливу роль відіграють глобальні комп'ютерні мережі, розподілені бази даних, сховища інформації та бази знань.

Інновації відіграють також ключову роль у покращенні організації транспортних процесів. Вони сприяють підвищенню якості послуг, зменшенню витрат і скороченню часу обслуговування клієнтів. Завдяки цьому підприємства можуть ефективніше задовольняти потреби споживачів, підвищувати ефективність своєї діяльності, покращувати імідж, отримувати конкурентні переваги та закріплювати свої позиції на ринку.

Одним із сучасних підходів до оптимізації вантажного транспорту є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ICT) та інтелектуальних транспортних систем (ITS), зокрема телематики [4]. Ця сфера викликає значний інтерес, адже її застосування дозволяє суттєво впливати на транспортні процеси. Використання телематики у транспорті сприяє збільшенню ефективності перевезень завдяки оптимальному управлінню транспортними потоками, підвищенню безпеки дорожнього руху, мінімізації негативного впливу транспорту на довкілля. Сучасні цифрові технології забезпечують контроль, управління та інтеграцію транспортних процесів. Вони дозволяють збирати й аналізувати дані про рух транспортних засобів, що сприяє підвищенню ефективності перевезень.

До ключових рішень, які реалізуються завдяки інноваційним технологіям у сфері транспортування вантажів слід віднести: автоматизоване планування маршрутів – визначення оптимальних шляхів руху з урахуванням інфраструктурних обмежень і розрахунок часу прибуття; використання систем навігації GPS, які забезпечують точне позиціонування транспортних засобів; отримання інформації про дорожній рух у режимі реального часу; ідентифікацію транспортних засобів за допомогою радіочастотної ідентифікації (RFID) [5].

Важливу роль у забезпеченні інформаційної підтримки транспортних процесів відіграють інтелектуальні транспортні системи (ITS). Вони включають електронні інформаційні табло, які в режимі реального часу надають водіям дані про наявність вільних паркомісць, погодні умови та стан дорожнього покриття, можливі затримки в русі через ремонти, аварії або інші непередбачувані обставини.

Інновації відіграють дедалі більшу роль у сучасній економіці. Основною мотивацією компаній до їх впровадження є не лише

економічна вигода, а й підвищення рівня задоволеності клієнтів та розвиток сталих транспортних рішень. Інноваційна діяльність сприяє підвищенню конкурентоспроможності як окремих компаній, так і цілих регіонів та держав.

Оновлення традиційних транспортних систем шляхом інтеграції передових технологій забезпечує розширення можливостей логістичних процесів та підвищення їхньої ефективності. Активний розвиток інновацій сприяє трансформації бізнес-моделей та формує основу для подальших структурних змін у транспортній галузі. Розширення партнерських зв'язків дозволяє підприємствам отримувати доступ до унікальних ресурсів та знань, які неможливо було б залучити іншим способом. Саме обмін інформацією та знаннями є ключовим фактором, що забезпечує інноваційність у транспортній сфері та сприяє створенню конкурентних переваг.

Література:

1. Комчатних О.В. Визначення економічної сутності інновацій. *Вісник Національного транспортного університету*. 2009. Вип. 19 (1). С. 180-183.

2. Stead D. Transport intensity in Europe – indicators and trends. *Transport Policy*. 2001. Vol. 8 (1). Pp. 29–46.

3. Круш П.В., Мегедь Ю.В. Сучасні інноваційні технології в логістичній діяльності. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 2 (13). С. 103-106

4. Iwan S., Małecki K. Data Flows in an Integrated Urban Freight Transport Telematic System. *TST 2012. Communications in Computer and Information Science*. 2012. Vol. 329. Pp. 79–86

5. Середницька Л.П., Волинець В.В. Інноваційні технології в логістичній системі. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 617-621

DOI

THE FUNCTIONING OF THE BANKING SECTOR IN CONDITIONS OF FINANCIAL CRISES

ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ФІНАНСОВИХ КРИЗ

Korol M. M.
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor at the Department of International Economic Relations Uzhhorod National University Uzhhorod, Ukraine

Король М. М.
доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин Ужгородський національний університет м. Ужгород, Україна

Duran V. I.
Postgraduate Student at the International Economic Relations Department Uzhhorod National University Uzhhorod, Ukraine

Дуран В. І.
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин Ужгородський національний університет м. Ужгород, Україна

Фінансові кризи траплялися в минулому і траплятимуться в майбутньому, але такої глибокої економічної кризи, як нинішня, можна було б уникнути. Якби після її початку уряди багатих країн раптово не прокинулися і не прийняли кейнсіанську політику зниження відсоткових ставок, різкого збільшення ліквідності і, головне, фіскальної експансії, криза, ймовірно, завдала б більшої шкоди світовій економіці, ніж Велика депресія.

Пандемія COVID-19 та російсько-українська війна вплинули на банківську кризу 2023 року по-різному. COVID-19 сприяв банківській кризі через низькі процентні ставки та значні фіскальні стимули, які були запроваджені для стимулювання сукупного попиту з метою виходу з рецесії, спричиненої COVID у 2020 та 2021 роках [1]. Як наслідок таких дій спостерігалася зростаюча інфляція в багатьох країнах, включаючи США, що вимагало підвищення відсоткових ставок для приборкання інфляції, яка зростала. Крім того, російсько-українська війна, яка розпочалася в 24 лютого 2022 року, спричинила перебої в ланцюгах поставок і призвела до дефіциту палива/енергії та продовольства, що спричинило подальше зростання інфляції [2].

У країнах з розвиненою економікою, включаючи США та єврозону, рівень інфляції перевищував 5% ще до початку російсько-української війни, а війна ще більше погіршила ситуацію.

Банківська криза 2023 року була найгіршою кризою в США та Європі з часів глобальної фінансової кризи 2007-2008 років. Вона була спричинена агресивним підвищенням процентних ставок Федеральним резервом США. Таке підвищення відсоткових ставок призвело до величезних втрат у портфелі державних облігацій, якими володіли американські банки. Втрати призвели до побоювань банкрутства банків і, як наслідок, спровокували безпрецедентний відтік депозитів, що призвело до проблем з фінансуванням і ліквідністю деяких банків і, врешті-решт, до краху чотирьох банків – Silicon Valley Bank, Signature Bank, First Republic Bank і Credit Suisse. Ця криза показала, що підвищення процентних ставок може виявити приховані вразливості банківської системи [3].

За прогнозами міжнародної статистики у 2024 році чистий процентний дохід на банківському ринку в усьому світі досягне приголомшливої суми в 8,52 трильйона доларів США. На ринку переважно домінують традиційні банки, прогнозований обсяг ринку яких того ж року становитиме 7,03 трильйона доларів США. У подальшому очікується, що чистий процентний дохід буде щорічно зростати (CAGR 2024-2029) на 4,92%. Це призведе до значного збільшення обсягу ринку до 10,83 трильйона доларів США до 2029 року. Розглядаючи глобальну перспективу, слід зазначити, що Китай генеруватиме найвищий чистий процентний дохід. Незважаючи на глобальні економічні виклики, банківський сектор у всьому світі продовжує впроваджувати інновації та адаптуватися до цифрової трансформації, щоб задовольнити потреби клієнтів, що постійно змінюються [4].

Змінюється не тільки динаміка конкуренції, але й швидкість та інтенсивність, з якою конкуренти кидають виклик банкам. Банки зараз більш інтенсивно протистоять традиційним і новим конкурентам, оскільки все більше клієнтів стають відкритими для того, щоб їхні потреби задовольняли нефінансові установи. Водночас відносини між банками, фінтехами та великими технологіями стрімко розвиваються. Фінтех-компанії здебільшого більше не сприймаються як супротивники, співпраця з діючими компаніями тепер є звичайною справою. Зі збільшенням конвергенції галузей стратегічне партнерство банків із франчайзинговими брендами в технологічних та інших

нефінансових галузях стає нормою для залучення та утримання клієнтів.

В напрямку регулювання ми продовжуємо спостерігати розбіжності в законах і політиках. У результаті все ще бракує скоординованого глобального підходу до криптовалют, цифрових активів, конфіденційності даних, штучного інтелекту та навіть кліматичних ризиків. Але регуляторний контроль зростає, і уряди все більше зосереджуються на захисті споживачів, стійкості промисловості та відкритій конкуренції. Більше регуляторів і політиків у всьому світі зараз досліджують практику кредитування банків і закликають їх робити більше, щоб допомогти споживачам.

Крім того, банки, особливо в Сполучених Штатах, можуть зіткнутися з більш жорсткими вимогами щодо капіталу відповідно до запропонованого перегляду правил щодо капіталу в рамках «фінальної гри» Базеля III, починаючи з липня 2025 року. Ці правила можуть вплинути на здатність банків підтримувати певну діяльність на ринках капіталу. Регуляторний тиск буде особливо гострим для регіональних і невеликих банків, особливо тих, які зосереджені у своєму інвестиційному та кредитному портфелі та депозитній суміші. Разом з цим, відкриті банківські правила у Великій Британії, Європі, Австралії, Саудівській Аравії, Бразилії та Мексиці зменшують перешкоди для обміну даними та пропонують клієнтам більше вибору фінансових продуктів і послуг.

Поширення нових технологій відкриває банки для ризиків, з якими вони, можливо, ніколи раніше не стикалися. Відкритий банківський бізнес і розширення партнерства з технологічними партнерами, наприклад, можуть наражати інфраструктуру банків на нові вразливості та кібератаки. Ризики четвертої сторони також стають все більшою загрозою, оскільки банки вступають у партнерські відносини з постачальниками послуг, які мають власних постачальників. Швидкість, з якою ці загрози формуються, також прискорюється. Банкам, можливо, доведеться дорого заплатити, щоб найняти спеціалізованих технічних спеціалістів із сторонніх компаній або навчити своїх власних співробітників, щоб вони стали більш обізнаними в технологіях, особливо в міру того, як інновації від штучного інтелекту та всередині нього розширюються. Банкіри повинні мати знання та ресурси, щоб адекватно консультувати клієнтів в умовах невизначеності ринку. Як і в інших галузях, банкам також, можливо, доведеться прищеплювати культуру, яка відновлює зв’язок співробітників з їхньою корпоративною ідентичністю та створює

відчуття причетності, яке можна передати в гібридному робочому середовищі. Щоб ефективно боротися з силами, описаними вище, банкам, швидше за все, доведеться зробити гнучкість фундаментальною характеристикою.

Література:

1. Ozili P. COVID-19 in Africa: socio-economic impact, policy response and opportunities. International Journal of Sociology and Social Policy. 2022. 42(3/4). P. 177-200. DOI: http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3574767
2. Ozili P. K. Global economic consequence of Russian invasion of Ukraine. 2022. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4064770 DOI: http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4064770
3. Ozili P. K. Causes and consequences of the 2023 banking crisis. 2024. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/120153/1/MPRA_paper_120153.pdf
4. Statista. 2024. URL: https://www.statista.com/

DOI

INTERNATIONAL COOPERATION IN THE DEVELOPMENT OF VETERAN ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У РОЗВИТКУ ВЕТЕРАНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Kryvtsov A. O.
Postgraduate at the Faculty of Economics and Marine Ecology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv, Ukraine

Кривцов А. О.
аспірант факультету економіки та екології моря
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна

Міжнародне співробітництво у розвитку ветеранського підприємництва України є важливим напрямком підтримки ветеранів, які повертаються до цивільного життя після участі у бойових діях. Дане співробітництво допомагає створити сприятливе середовище для

підприємницької діяльності, забезпечує обмін досвідом і залучення ресурсів для розвитку бізнесу, започаткованого ветеранами.

До основних аспектів міжнародного співробітництва можна віднести: фінансова підтримка (наприклад, міжнародні організації, як Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (UNDP) та Агентство Сполучених Штатів Америки з міжнародного розвитку (USAID) сприяють створенню грантових програм для фінансування стартапів, започаткованих ветеранами. Дані кошти можуть використовуватися для запуску бізнесу, навчання або придбання обладнання), освітні програми та тренінги (організація навчальних програм за підтримки міжнародних партнерів допомагає ветеранам здобути навички у сфері управління бізнесом, маркетингу, фінансів і сучасних технологій, наприклад, в Україні такі програми пропонують переважно проєкти в партнерстві з Європейським Союзом або посольствами країн, зокрема Великої Британії та Канади), партнерства з міжнародними корпораціями (міжнародні компанії створюють програми для працевлаштування або співпраці з ветеранами, які допомагають безпосередньо ветеранам інтегруватися у глобальні ринки через експорт їхніх продуктів чи послуг), підтримка соціального підприємництва (соціальні ініціативи, що залучають ветеранів, мають міжнародну підтримку, адже багато країн приділяють увагу реінтеграції військовослужбовців через бізнес), менторство та консультації (міжнародні програми часто включають менторство від досвідчених підприємців із різних країн світу), розширення ринків збуту (міжнародні проєкти сприяють просуванню продукції ветеранського бізнесу за кордоном, що допомагає їм знайти нові можливості для розвитку) [1].

Одними з успішних прикладів міжнародного співробітництва у розвитку ветеранського підприємництва в Україні є: проєкт «Бізнес-інкубатор для ветеранів/нок та членів їх сімей», який реалізується в Чернігівській області, ініціатива «Бізнес ветеранів: ідея, планування, реалізація», яка реалізується в Миколаївській області та навчальна програма для ветеранів з фермерства та підприємництва в агросекторі «Фермерство з нуля».

В жовтні 2023 року в місті Чернігів стартував проєкт «Бізнес-інкубатор для ветеранів/нок та членів їх сімей», ініційований Агенцією регіонального розвитку Чернігівської області у партнерстві з департаментом економічного розвитку Чернігівської обласної військової адміністрації, деражавною організацією «Регіональний фонд підтримки підприємництва по Чернігівській області», Чернігівською регіональною торгово-промисловою палатою, громадською організацією «Ветеранський простір України «Серцевір» за підтримки АВ InBev Efes Україна. Навчальна програма має на меті надати

ветеранам знання, необхідні для перетворення їхніх ідей на успішний бізнес та ефективного управління власною справою. Програма також допомагає ветеранам подолати страхи та тривоги перед початком підприємницької діяльності. Протягом навчальної прогарми учасники відвідують тренінги, бізнес-сніданки та екскурсії на виробництвах в Чернігівській області. Окрім навчання, учасники отримують домашні завдання, спрямовані на підготовку до успішної реалізації власного бізнес-проєкту. АВ InBev Efes Україна надає фінансову підтримку даному проєкту та організовує екскурсію на Чернігівську броварню [2].

В жовтні 2024 року в місті Миколаєві на базі Центру ветеранського розвитку Чорноморського національного університету імені Петра Могили запроваджено ініціативу «Бізнес ветеранів: ідея, планування, реалізація» від громадської організації «Майстерня добра» за технічного адміністрування ICAP Єднання та сприяння Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (UNDP) в Україні за фінансової підтримки Європейського Союзу, наданої в межах проєкту «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні», фінансової підтримки Уряду Королівства Нідерландів. Навчання в рамках ініціативи триває два місяці. Протягом даного періоду учасники отримають індивідуальне коучингове навчання з написання бізнес-плану та пітчингу (презентації власного проєкту) та до кінця курсу розроблять бізнес-план і власний бренд, підготують пітчинг бізнес-проєкту для інвесторів, протестують свою бізнес-ідею, займуться пошуком інвесторів, а також візьмуть участь у заходах з тестування бізнес-ідей та пошуку інвесторів [3].

В листопаді 2024 року Superhumans Center за підтримки Програми USAID АГРО у межах проєкту Go2AGRO запровадив тримісячну програма для ветеранів з фермерства та підприємництва в агросекторі «Фермерство з нуля». Ініціатива має на меті допомогти ветеранам інтегруватися в аграрний сектор та заснувати власний бізнес. Очікується, що в рамках проєкту щонайменше 1 000 ветеранів отримають консультації, підвищення кваліфікації та навчання для роботи в аграрному секторі. Щонайменше 300 з них знайдуть роботу, розпочнуть стажування, перейдуть на самозайнятість або започаткують чи відновлять власний бізнес. Навчальний курс надає учасникам можливість навчитися підприємницьким навичкам та етапам реєстрації власного бізнесу в аграрному секторі, отримати знання та практичні поради від експертів курсу та діючих фермерів, розробити прибутковий бізнес-план для свого фермерського господарства, розпочати і розвивати бізнес тощо. Програма курсу складається з двох блоків: курсу «Я – підприємець» та курсу «Навички фермерства» [4].

Тому, базуючись на вищесказаному можна зробити наступний висновок, міжнародне співробітництво у розвитку ветеранського підприємництва є важливим чинником соціальної та економічної реінтеграції ветеранів в Україні. Завдяки фінансовій підтримці, освітнім програмам, менторству та сприянню виходу на міжнародні ринки, ветерани отримують можливості для створення сталого бізнесу, що сприяє зміцненню національної економіки. Спільні зусилля міжнародних організацій, донорів і держави дозволяють забезпечити доступ до фінансових ресурсів для започаткування та розвитку бізнесу, передачу досвіду та знань через освітні ініціативи, підтримку соціальних підприємств як важливого інструменту інтеграції ветеранів у суспільство. Дані ініціативи не лише допомагають ветеранам реалізувати свій потенціал, але й сприяють зміцненню зв'язків України з міжнародною спільнотою, формуючи позитивний імідж країни. Розвиток ветеранського підприємництва завдяки міжнародному співробітництву є прикладом ефективного використання ресурсів для побудови інклюзивного суспільства та економіки майбутнього.

Література:

1. Волосюк М. В. Концептуалізація забезпечення місцевого економічного розвитку: зарубіжний досвід і можливості його адаптації в Україні. Бізнес Інформ. 2022. № 12. С. 154-163. URL: http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001396431 (дата звернення: 07.01.2025).

2. AB InBev Efes Україна підтримала бізнес-інкубатор для ветеранів. URL: https://in4people.com.ua/novini/ab-inbev-efes-ukrayina-pidtrimala-biznes-inkubator-dlia-veteraniv (дата звернення: 07.01.2025).

3. Бізнес ветеранів: ідея, планування, реалізація»: у Центрі ветеранського розвитку ЧНУ імені Петра Могили стартувало навчання щодо організації власного бізнесу ветеранів та членів їхніх сімей. URL: https://chmnu.edu.ua/biznes-veteraniv-ideya-planuvannya-realizatsiya-u-tsentri-veteranskogo-rozvitku-chnu-imeni-petra-mogili-startuvalo-navchannya-shhodo-organizatsiyi-vlasnogo-biznesu-veteraniv-ta-chleniv-yihnih-simej/ (дата звернення: 07.01.2025).

4. Навчальна програма для ветеранів з фермерства та підприємництва в агросекторі. URL: https://business.diia.gov.ua/news/navchalna-prohrama-dlia-veteraniv-z-fermerstva-ta-pidpryiemnytstva-v-ahrosektori (дата звернення: 07.01.2025).

SECTION 2. POLITICAL INSTITUTIONS AND PROCESSES AMIDST GLOBAL GEOPOLITICAL CHANGES AND THE ESTABLISHMENT OF A NEW WORLD ORDER

DOI

THE PRINCIPLE OF RESPECT FOR HUMAN DIGNITY IN THE LEGAL ORDER OF THE FRENCH REPUBLIC

ПРИНЦИП ПОВАГИ ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ У ПРАВОПОРЯДКУ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Badyda A. Yu.
Candidate of Law,
Associate Professor at the Department of Theory and History of State and Law
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine

Бадида А. Ю.
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри теорії та історії держави і права
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна

Людська гідність – категорія, що набула реального сенсу після Другої світової війни (ментальна революція). У XXI столітті у національних правопорядках держав, заснованих на верховенстві права, людська гідність стала конституційним принципом. Гідність лежить в основі прав людини, є її ядром та передбачає повагу до кожної людини як вільної істоти зі своєю власною унікальністю. Тому людська гідність не залежить ні від соціального статусу, ні від фізичних чи інтелектуальних показників.

Більше того, цей принцип також захищений на європейському рівні. Європейська конвенція з прав людини 1950 року своєю ст. 3 забороняє катування та застосування «нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання» [1]. Хартія основоположних прав Європейського Союзу передбачає, що «людська гідність є недоторканою. Її необхідно поважати та захищати» (ст. 1) [2]. Суд Європейського Союзу у своєму рішенні від 14 жовтня 2004 року (справа C-36/02, Omega Company) вважає, що правовий порядок Співтовариства

прагне забезпечити повагу до людської гідності як загального принципу права [3].

Враховуючи факт членства Французької Республіки у Раді Європи та Європейському Союзі, вважаємо доцільним пранализувати специфіку реалізації принципу поваги до людської гідності через судові рішення Конституційної ради – органу конституційної юрисдикції. Варто закцентувати, що у Франції гідність людської особистості прямо не передбачена ні текстом Конституції 1958 року, ані текстами, згаданими у його Преамбулі. Термін «гідність» у Французькій Республіці вживається лише в статті 6 Декларації прав людини і громадянина 1789 року, яка вимагає, щоб усі громадяни мали право на державні посади, посади та посади відповідно до своїх здібностей і без будь-якої іншої відзнаки, окрім чеснот і талантів [4]. Незважаючи на це, принцип поваги до людської гідності домінує у раді законів, зокрема, що стосуються охорони здоровя, у кримінальному праві тощо.

Річ у тім, що у Французькій Республіці, крім базових конституційних принципів має місце категорія принципів, які мають зовсім інший статус – фундаментальні принципи, визнані законами Республіки (PFRLR). Щоб Конституційна рада визнала певний принцип фундаментальним принципом (PFRLR), необхідно, щоб принцип встановлював досить важливе правило; він має міститись у будь-якому законі, що прийнятий до 1946 року за республіканського режиму; має бути предметом постійного застосування [5, с. 152].

Звертаємо увагу на позиції суддів Конституційної ради, у яких роз'яснюється принцип поваги до людської гідності. Такі рішення – непоодинокі. Приведемо приклади формулювання декотрих із них. У своєму рішенні «Біоетика» від 27 липня 1994 року Конституційна рада вивела принцип конституційної цінності захисту людської гідності від усіх форм поневолення та приниження з першого речення преамбули до Конституції 1946 року, який звучить так: «На фоні перемоги, здобутої вільними народами над режимами, які намагалися поневолити та принизити людську особистість, французький народ знову проголошує, що кожна людина, незалежно від раси, релігії чи переконань, має невід'ємні та священні права». З цього випливає, що захист гідності людської особистості від усіх форм поневолення та приниження є принципом конституційної цінності [6].

У конституційній юриспруденції принцип людської гідності знайшов застосування, зокрема у рішенні, яке стосується припинення процесів життєдіяльності (від 2 червня 2017 року). На думку асоціації-заявника, ці положення порушують ст. 34 Конституції, оскільки вони позбавляють правових гарантій, з одного боку, конституційного принципу захисту гідності людської особистості, з якого випливає

право на життя, і, з одного боку, з іншого боку, особиста свобода, захищена ст. 2 Декларації прав людини і громадянина 1789 року. Ці положення не гарантували б поваги до волі пацієнта, якщо останній не в змозі її висловити, до такої міри, як що в кінці колегіальної процедури, визначення якої передається до регулюючого органу, лікар одноосібно вирішує припинити лікування, не будучи зв'язаним значенням зібраних думок (п. 4 рішення). Власне першочергове питання конституційності стосується слів «і, якщо останній не може висловити свою волю, дотримуючись колегіальної процедури, визначеної регламентом». У п. 9 рішення судді вважають, що оскаржувані положення уповноважують лікаря, який опікується пацієнтом, який не може висловити свою волю, припинити або не застосовувати, на підставі відмови через необґрунтоване впертість, лікування, яке виглядає марним або непропорційним або не має ніякого іншого ефекту, окрім виключно штучного підтримання життя. У цьому випадку лікар застосовує глибоку і безперервну седацію до смерті в поєднанні з аналгезією. Продовжуючи, Рада констатує, що лікар повинен спочатку поцікавитися передбачуваними бажаннями пацієнта, він повинен проконсультуватися з довіреною особою, призначеною пацієнтом, або, якщо такої немає, з його родиною чи близькими (п. 10 рішення). Як і у багатьох своїх рішеннях, Конституційна рада підкреслила, що не має права загального оцінювання та прийняття рішень такого ж характеру, як парламент, відповідно, не має права замінювати оцінку законодавця своєю оцінкою умов, за яких у відсутність відомих бажань пацієнта, лікар може прийняти, у ситуації невиправданої терапевтичної впертості, рішення припинити або продовжити лікування. Коли бажання пацієнта залишаються невизначеними або невідомими, лікар не може покладатися лише на цю обставину, з якої він не може вивести жодних припущень, щоб прийняти рішення про припинення лікування (п. 11 рішення). Насамкінець, рішення лікаря може бути прийняте лише після колегіальної процедури, спрямованої на його роз'яснення. Ця процедура дозволяє медичній групі, яка відповідає за пацієнта, перевірити дотримання правових і медичних умов для припинення лікування та впровадження, у цьому випадку, глибокої та тривалої седації, пов'язаної з аналгезією (п. 12 рішення). Резюмуючи, Рада не побачила порушення ст. 34 Конституції 1958 року та вважає, що законодавець забезпечив достатні гарантії для процедури, яку він запровадив, не спричинив неконституційного посягання на принцип захисту гідності людини та особисту свободу [7].

Інше рішення (від 27 червня 2001 року) стосується питання добровільного переривання вагітності. Критикуючи положення Закону про добровільне переривання вагітності та контрацепцію, заявники

вважають, що певні положення Закону нехтують принципом захисту людської гідності від будь-якої форми приниження через, зокрема, «певний ризик євгенічної практики, спрямованої на відбір ненароджених дітей», який, на думку заявників, є результатом можливості виявлення на цьому етапі росту плоду, «більша кількість аномалій» і «розпізнати стать ненародженої дитини». Рада у п. 7 рішення вказала, що незважаючи на те, що добровільне переривання вагітності є більш делікатною медичною процедурою, коли воно відбувається між десятим і дванадцятим тижнями, його можна практикувати, враховуючи сучасний рівень медичних знань і техніки, у безпечних умовах, таких, що здоров'ю жінки нічого не загрожує; що закон, про який йдеться, містить у цьому відношенні достатні гарантії; що за цих умов скарга, заснована на порушенні одинадцятого абзацу преамбули до Конституції 1946 року, має бути відхилена [8].

Висновки. Незважаючи на відсутність норми, що закріплює принцип поваги до людської гідності, у Конституції 1958 року, у Франції завдяки судовій приктиці Конституційної ради вказаний принцип зайняв своє пріоритетне місце. Надавши останньому стутус фундаментального принципу, визнаного законами Республіки, орган конституційної юрисдикції продовжує надавати йому все більшого наповнення у своїх рішеннях.

Література:

1. Convention européenne des droits de l'homme. Rome, le 4 novembre 1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_FRA (дата звернення: 13.08.2024).

2. Charte des droits fondamentaux de l'union européenne. Journal officiel de l'Union européenne. 2012/C 326/02. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT (дата звернення: 20.01.2025)

3. Arrêt de la cour (première chambre). 14 octobre 2004 – Affaire C-36/02. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:62002CJ0036&from=FR (дата звернення: 01.02.2025)

4. Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789. URL: https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789 (дата звернення: 09.01.2025).

5. Бадида А. Ю. Конституційний контроль у Французькій Республіці: теоретико-правовий вимір : монографія. Ужгород: РІК-У. 2024. 388 с.

6. Décision n° 94-343/344 DC du 27 juillet 1994. Loi relative au respect du corps humain et loi relative au don et à l'utilisation des éléments et produits

du corps humain, à l'assistance médicale à la procréation et au diagnostic prénatal. URL: https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/1994/94343_344DC.htm (дата звернення: 02.02.2025)

7. Décision n° 2017-632 QPC du 2 juin 2017. Union nationale des associations de familles de traumatisés crâniens et de cérébro-lésés (Procédure collégiale préalable à la décision de limitation ou d'arrêt des traitements d'une personne hors d'état d'exprimer sa volonté). URL: https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2017/2017632QPC.htm (дата звернення: 22.01.2025)

8. Décision n° 2001-446 DC du 27 juin 2001. Loi relative à l'interruption volontaire de grossesse et à la contraception. URL: https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2001/2001446DC.htm (дата звернення: 23.01.2025)

DOI

PARTICIPATION OF THE DEPUTY CORPS OF THE VOLYN REGIONAL COUNCIL IN THE ORGANISATION OF VOLUNTEER ASSISTANCE TO THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN 2024-2025

УЧАСТЬ ДЕПУТАТСЬКОГО КОРПУСУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ ЗСУ У 2024–2025 РОКАХ

Bortnikov V. I.
Doctor of Political Science, Professor, Professor at the Department of Political Science and Public Administration Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

Бортніков В. І.
доктор політичних наук, професор? професор кафедри політології та публічного управління, Волинський національний університет імені Лесі Українки Луцьк, Україна

Російсько-українська війна сприяла активізації волонтерського руху, спрямованого на допомогу Збройним силам України. Не залишалися осторонь і депутати Волинської обласної ради, які у різний спосіб долучилися до підтримки військових – і як організатори волонтерського руху на Волині, і як пересічні волонтери, ще організовували збір матеріальної та фінансової допомоги, і як ініціатори

благодійних акцій, і як спонсори під час закупівлі усього необхідного за запитами українських військових та прикордонників. За цей період їм доправлено значну кількість БПЛА, автомобілів, тактичного спорядження, спеціального обладнання, а також індивідуальні аптечки, повербанки, натільну білизну, засоби гігієни, антисептики, продукти тривалого зберігання тощо.

Так, у середині січня 2024 р. квадрокоптери та іншу допомогу на Запорізький напрямок фронту доправили голова обласної ради Г. Недопад, депутати І. Лех та В. Бондар, а також народний депутат України В. Рубльов. Три десятки БПЛА, а це *Mavic* 3 *Pro* та *FPV,* а також засоби для виявлення ворожих дронів розподілили між чотирма військовими підрозділами, де несуть службу волинські захисники. Це, зокрема, 2-й мотострілецький батальйон 128-ї окремої гірсько-штурмової бригади, 12-та окрема бригада армійської авіації імені хорунжого Віктора Павленка, 110-та окрема механізована бригада імені генерал-хорунжого Марка Безручка і 30-та ОМБр імені князя Костянтина Острозького.

Того ж дня депутати передали військовослужбовцям 6-го Волинського прикордонного загону шість транспортних засобів, квадрокоптери, потужні інверторні генератори, системи супутникового зв'язку *Starlink,* тепловізори, зарядні станції, прожектори та багато іншого за запитом прикордонників [1].

Наприкінці січня на Лимано-Бахмутський напрямок вантаж-допомогу від земляків доправив перший заступник голови обласної ради Ю. Поліщук. Чотири квадрокоптери *DJI Mavic 3 Pro,* оснащені системою камер з трьома об'єктивами – ширококутним та з оптичним збільшенням, передали підрозділам, де несуть службу волиняни, і які виконують бойові завдання на найгарячіших ділянках фронту. Зокрема безпілотники отримали воїни 54-го окремого батальйону 100-ої бригади ТрО, 49-го окремого стрілецького батальйону «Карпатська Січ» імені Олега Куцина та 5-ої окремої штурмової бригади [2].

На початку лютого черговий вантаж підтримки для волинських захисників на Лимано-Куп'янський та Авдіївський напрямки доправив депутат обласної ради І. Лех. Відповідно до конкретних запитів військових на передній край оборони доставлено квадрокоптери DJI Mavic 3 Pro.

Під час візиту до обласної ради 05.02.2024 р. літальний апарат – квадрокоптер поліпшеної модифікації *DJI Matrice* 30 *Enterprise* у комплектації з інтелектуальною акумуляторною станцією та двома запасними батареями прийняв командир 2-го окремого стрілецького

батальйону 68-ї окремої єгерської бригади імені Олекси Довбуша І. Бурдейний [3].

Того ж місяця допомогу землякам на Донецький та Запорізький напрямки фронту доправили депутати обласної ради, а також волинські парламентарі В. Рубльов та І. Констанкевич. Теперішній вантаж включав кількадесят квадрокоптерів – *DJI Mavic* 3 *PRO* та *FPV,* антидронову рушницю, тепловізор та зарядні станції. Їх розподілили відповідно до запитів волинських бійців, які несуть службу у складі 65-ої ОМБр, 51-ого окремого батальйону 100-ої бригади тероборони, 110-ої ОБрТрО та 128-ої окремої гірсько-штурмової [4].

У середині липня 2024 р. *FPV*-дрони-камікадзе, багатоцільові *Mavic* 3 *Pro,* тепловізійні приціли та павербанки – усе це для волинян, які несуть службу в цих підрозділах, доправили на передову депутат обласної ради І. Лех та народний депутат В. Рубльов [5]. У серпні *FPV*-дрони-камікадзе, багатоцільові квадрокоптери *Mavic* і зарядні станції *EcoFlow* передали військовослужбовцям «Азову», 100-ої окремої механізованої бригади та прикордонникам [6].

У середині вересня на Донецький та Запорізький напрямки фронту доправили понад 40 розвідувальних та ударних безпілотників, багатоканальні швидкісні зарядні станції *Bandera Power*, купольні прилади радіоелектронного захисту, а також комплекти кабелів для спецзв'язку – усе це отримали бійці різних підрозділів 100-ої ОМБР, 128-ої окремої гірсько-штурмової бригади та 5-го батальйону «Любарт» бригади «Азов» [7].

У жовтні понад три десятки квадрокоптерів *Mavic* 3 *Pro* та *FPV,* лікарські засоби і вироби медичного призначення, а також випічку і страви домашнього приготування отримали підрозділи, в яких несуть службу волиняни. Це 100-а ОМБр, 47-а окрема артилерійська бригада, 3-й Луганський прикордонний загін та зведена стрілецька бригада Повітряних сил ЗСУ[8].

На початку грудня засоби зв'язку та ураження, медикаменти, а також адресні посилки воїнам із бригад, які боронять Україну на Запорізькому та Донецькому напрямках, передали для бійців 100-ї ОМБР, 47-ї окремої артилерійської бригади, 67-ї окремої механізованої бригади, 128-ї окремої гірсько-штурмової бригади, 12-ї окремої бригади армійської авіації та військових із батальйону «Любарт» бригади «Азов» [9].

Напередодні різдвяного свята відбулося формування чергового гуманітарного вантажу для Князівської 114-ої та 116-ої ОМБР, що боронили країну на Куп'янському напрямку фронту. До гуманітарного

вантажу крім санітарний автомобілю, що додатково обладнали реанімаційним устаткуванням та іншими медичними виробами долучено: за 3 генератори; маскувальні сітки, плівку, ноутбук, телевізійний монітор; дизельні обігрівачі, зарядна станція та солодощі; набори чаю та різдвяні обереги; різдвяна випічка; будівельні скоби тощо [10].

На початку 2025 р. Велику партію засобів ураження і зв'язку, іншу необхідну техніку, а також адресні бандеролі передали бійцям 100-ї ОМБР, 47-ї окремої артилерійської бригади, батальйону спецпризначення «Любарт» та бригади «Помста» Луганського прикордонного загону. «Цей вантаж включає чималу кількість ударних FPV-дронів, старлінки, квадрокоптер Mavic, бензопили, маскувальні сітки, солодощі та адресні передачі від рідних [11].

Вже вдруге в лютому 2025 р. р. вантаж спорядив власним коштом та доправив на передову депутат обласної ради І. Лех. Комплекти старлінків для стійкого зв'язку, широкоформатні монітори для спостереження та планшети для програмування і управління безпілотними літальними апаратами – усе це отримали воїни 100-ої, 47-ої ОМБр та 128-ої окремої гірсько-штурмової бригади, які виконують бойові завдання на Покровському та Запорізькому напрямках [12].

Отже, адресна допомога бійцям волинських та інших збройних формувань фактично відбиває весь спектр військових потреб на фронті. Водночас місця дислокації підрозділів, для яких організована ця допомога, висвітлює широку географію фронту й найбільш «гарячи» його відтинки.

Література:

1. Ще 30 дронів для 4 підрозділів – від Волиньради. 15.01.2024. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2024/shhe-30-droniv-dlya-4-pidrozdiliv-vid-volynrady/ (дата звернення: 29.01.2025).

2. Дрони і пакунки виживання вже у волинських захисників на передовій, 29.01.2024. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2024/drony-i-pakunky-vyzhyvannya-vzhe-u-volynskyh-zahysnykiv-na-peredovij/ (дата звернення: 29.01.2025).

3. Стрільцям 2-го ОСБ передали дрон поліпшеної модифікації. 05.02.2024. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2024/strilczyam-2-go-osb-peredaly-dron-polipshenoyi-modyfikacziyi/ (дата звернення: 29.01.2025).

4. Дрони та інше обладнання: здійснено чергову місію на передову/ 12.02.2024. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2024/drony-ta-inshe-

obladnannya-zdijsneno-chergovu-misiyu-na-peredovu/ (дата звернення: 02.02.2025).

5. Волинським воїнам – від комунальних закладів області. 16.07.2024. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2024/volynskym-voyinam-vid-komunalnyh-zakladiv-oblasti/ (дата звернення: 02.02.2025).

6. Волинські воїни отримали черговий транш допомоги. 09.08.2024. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2024/volynski-voyiny-otrymaly-chergovyj-transh-dopomogy/ (дата звернення: 02.02.2025).

7. Дрони і реб – черговий вантаж волинським підрозділам. 16.09.2024. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2024/drony-i-reb-chergovyj-vantazh-volynskym-pidrozdilam/ (дата звернення: 04.02.2025).

8. Дрони і медицина – черговий транш допомоги волинським воїнам. 30.10.2024. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2024/drony-i-medyczyna-chergovyj-transh-dopomogy-volynskym-voyinam/ (дата звернення: 04.02.2025).

9. Захисникам передали черговий актуальний вантаж. 02.12.2024. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2024/zahysnykam-peredaly-chergovyj-aktualnyj-vantazh/ (дата звернення: 12.02.2025).

10. Для бойової роботи і до різдвяного столу – черговий вантаж уже на передовій. 24.12.2024. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2024/dlya-bojovoyi-roboty-i-do-rizdvyanogo-stolu-chergovyj-vantazh-uzhe-na-peredovij/ (дата звернення: 12.02.2025).

11. Воїнам передали чергову допомогу. 13.01.2025. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2025/voyinam-peredaly-chergovu-dopomogu/ (дата звернення: 12.02.2025).

12. Для посилення бойової роботи дронарів – черговий транш допомоги волинським захисникам. 10.02.2025.URL: https://new.volynrada.gov.ua/2025/dlya-posylennya-bojovoyi-roboty-dronariv-chergovyj-transh-dopomogy-volynskym-zahysnykam/ (дата звернення: 12.02.2025).

DOI

VOLYN VISION OF THE LUBLIN TRIANGLE AND THE THREE SEAS INITIATIVE

ВОЛИНСЬКА ВІЗІЯ ЛЮБЛІНСЬКОГО ТРИКУТНИКА ТА ІНІЦІАТИВИ ТРИМОР'Я

Bortnikova A. V.
Doctor of Political Science, Professor, Professor at the Department of World History Lesya Ukrainka Volyn National University Lutsk, Ukraine

Бортнікова А. В.
доктор політичних наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії, Волинський національний університет імені Лесі Українки Луцьк, Україна

Зміцненню міжнародних відносин з дружніми країнами значною мірою сприяють транскордонні регіональні об'єднання та ініціативи. Такими для України сьогодні є Люблінський трикутник й ініціатива Трьох морів або Тримор'я. Відносини України з країнами Центральної та Східної Європи набувають особливого значення в умовах офіційно задекларованого статусу стратегічного партнерства між окремими із них та спільних викликів, пов'язаних із гібридною агресією РФ проти нашої країни. До того ж, Україну та країни ЦСЄ об'єднують не лише спільна історія, європейські демократичні цінності та інтереси, а й відповідальність за майбутнє регіону, що упродовж останніх років перебуває в центрі подій глобальної політики.

Люблінський трикутник є формою сучасного безпекового регіонального договору, що виник у 2020 р. Його учасниками є Польща, Україна та Литва. Головною метою цього договору є зміцнення безпеки та співпраці між цими країнами. Ця ініціатива стала відповіддю на зростання загроз безпеці у регіоні. Основні напрями співпраці в рамках Люблінського трикутника включають в себе оборонну сферу, енергетику, економіку та культурні відносини. Зокрема, країни долучилися до спільних тренувань своїх військ для підвищення обороноздатності регіону. Крім того, вони спільно розвивають проекти з енергоефективності та відновлювальних джерел енергії. Ще однією важливою складовою Люблінського трикутника є підтримка демократії та прав людини. Країни активно співпрацюють у цьому напрямі, обмінюються досвідом та найкращими практиками. Важливим

аспектом їх відносин є також підтримка економічного зростання та розвитку між країнами, що сприяє загальному процвітанню та стабільності на європейському континенті.

Люблінський трикутник, таким чином, відіграє важливу роль у зміцненні безпеки та співпраці у Центрально-Східній Європі. Цей договір створює основу для міцного партнерства між Польщею, Україною та Литвою, спрямованого на захист інтересів кожної країни та спільного процвітання регіону.

Партнерські відносини, що впродовж кількох десятиліть формувались між Україною, Польщею та Литвою, досягли своєї кульмінації після Помаранчевої революції. Саме ця подія ознаменувала створення тристоронньої Міжпарламентської асамблеї (МПА) Верховної Ради України, Сейму ЛР й Сейму та Сенату РП. Ця інституція стала виразником позицій Литви та Польщі щодо врегулювання та подолання внутрішньополітичної кризи в нашій державі. Рішення про її створення прийняте під час зустрічі голів парламентів України, Польщі та Литви в травні 2005 р. в Луцьку, що й дало йому назву «Луцький трикутник» [1].

Установче засідання МПА відбулося в червні 2008 р. у Києві за участі парламентських делегацій на чолі з головою Верховної Ради України А. Яценюком, головою Сейму ЛР Ч. Юршенасом та маршалком Сенату РП Б. Борусевичем. Учасники засідання підписали статут та ухвалили тристоронню декларацію асамблеї. Задекларованою метою нової форми тристоронньої співпраці стало сприяння процесам демократизації в Україні, а також її європейській інтеграції. Пізніше, на десятій сесії МПА «Безпека. Розвиток. Демократія. Сильні разом», що відбулася 7–8 червня 2019 р. у Києві, створено Комітет із питань співробітництва в сфері безпеки, що значно посилило роль Польщі та Литви в досягненні цілей зовнішньої політики України.

Однак, зовнішні виклики глобалізації, військові конфлікти, політична і економічна нестабільність спонукали Україну, Литву та Польщу шукати нові шляхи для вирішення нагальних проблем. Тому, заснування 28.07.2020 р. нового формату співпраці країн Центральної та Східної Європи Польщі, Литви та України – «Люблинський трикутник», про що повідомили Міністри зовнішніх справ цих країн Я. Чапутович, Л. Лінкявічус і Д. Кулеба, є цілком логічним. Ця угода свідчить про обрання спільного вектору подальших дій держав-засновників платформи у безпековій та економічній сферах: торгівлі, інвестиційній діяльності, інфраструктурних проєктах, туризмі тощо.

В межах цього альянсу 2014 р. було створено Литовсько-польсько-українську бригаду імені Великого гетьмана Костянтина Острозького (скор. *ЛитПолУкрбриг*; *LITPOLUKRBRIG*; лит. *Lietuvos-Lenkijos-Ukrainos brigada*; пол. *Brygada litewsko-polsko-ukraińska*). Протокол про наміри щодо створення бригади був підписаний ще у листопаді 2009 р.

Ініціатива Трьох морів або Тримор'я – це міжнародна економічно-політична платформа співпраці, що об'єднує 13 країн Європейського Союзу, розташованих поблизу Балтійського, Чорного й Адріатичного морів. Україна є партнером-учасником Тримор'я. Інтереси Волині на ІІІ об'єднавчому Конгресі місцевого самоврядування Мережі регіонів Трьох морів, що відбувся в травні 2023 р. у Любліні, представляли голова Волинської обласної ради Г. Недопад, очільник Шацької територіальної громади С. Карпук, ректорка Луцького національного технічного університету І. Вахович та перша проректорка ЛНТУ Н. Ковальчук.

Учасників об'єднавчого форуму особисто привітав Президент Польщі А. Дуда. Він вкотре запевнив, що Україна і її народ і надалі отримуватимуть усебічну підтримку. Під час тематичних дискусій представники України та країн ЄС визначилися із перспективами розвитку мережі Тримор'я шляхом поглиблення співпраці за п'ятьма напрямками: економічна співпраця, інфраструктура, цифровізація, охорона довкілля, наука та освіта.

«Волинь має потужний потенціал для розвитку, бо ми – регіон з високими позиціями на агроринку та зручною і розгалуженою транспортною інфраструктурою, в тому числі і на кордоні з ЄС. Нам є що запропонувати практично по кожному з визначених перспективних напрямків. Участь у Конгресі місцевого самоврядування мережі регіонів трьох морів – це сигнал усім країнам-учасникам про те, що ми хочемо співпрацювати з європейськими партнерами, готові вчитися та залучати новий досвід», – підсумував очікування від участі у форумі Г. Недопад [2].

Черговий конгрес ініціативи Трьох морів відбувся на початку червня 2024 р. У його роботі вже традиційно взяв участь голова Волинської обласної ради Г. Недопад, а також очільник Ковельської райради В. Шворак та Ковельський міський голова І. Чайка. Програма Конгресу 2024 р., що вже вчетверте проходив у Любліні, включав дебати регіонів, дискусії про культуру, цікаві проєктні майстер-класи, а також платформу для молодих лідерів та інноваторів.

Традиційно конгрес доповнював й економічний форум. У контексті поточних геополітичних умов, війни, що триває в Україні, а також розпочатого процесу вступу до ЄС, під час дебатів регіонів було визначено пріоритети співробітництва регіонів – це охорона здоров'я і навколишнього середовища, енергетична та продовольча безпека, побудова системи ефективного державного управління, збільшення участі громадян в суспільному житті.

Під час панельної дискусії, присвяченій темі посилення залученості громадянського суспільства до покращення якості життя мешканців та економічного зростання, голова Волинської обласної ради Г. Недопад зосередився на викликах, з якими сьогодні стикаються місцеві громади в Україні. «Загалом вони зводяться до дисбалансу потреб і можливостей, це стосується як сектору економіки, так і сфери надання муніципальних послуг. На економічну активність впливає не лише міграція населення, але й мобілізація, проте життєво важливо наповнювати бюджети і внутрішній ринок. При тому, що через військовий стан обсяги місцевих бюджетів суттєво "схудли", і діють законодавчі обмеження використання цих коштів, потреби у громадах, через ту ж таки війну, зростають. Стосуються вони насамперед безпекових питань, збереження спроможностей критичної інфраструктури, відновлення зруйнованих об'єктів, піклування про внутрішньо переміщених осіб та соціального захисту найуразливіших категорій громадян. До останнього варто віднести і ветеранську політику, яка включає потребу у різних видах реабілітації та інтеграції у громади тих, хто повертатиметься з війни», – перелічив основні виклики голова обласної ради.

Він також зазначив, що в таких умовах міжнародне співробітництво не тільки в двосторонньому вимірі, а також у регіональних багатосторонніх форматах та у рамках проєктів, що реалізуються за рахунок коштів програм ЄС, є важливим інструментом для підтримання економічного, культурного та суспільно-політичного розвитку громад і регіонів, а також формування готовності до викликів, які ставить перед Україною майбутнє членство в Європейському Союзі [3].

Отже, в умовах реально діючих Люблінського трикутника та ініціативи Тримор'я є всі підстави вважати, що досвід європейських країн-членів ЄС у напрямі імплементації форм, механізмів діяльності та стандартів Європейського Співтовариства та забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку буде адаптовано Україною значно ефективніше. Водночас перемога над зовнішнім ворогом, низка політичних та економічних проблем України складно вирішені без

участі та прихильного ставлення міжнародних організацій та окремих держав, і передусім – країн Центрально-Східної Європи. Відповідно важко переоцінити потенціал цієї тристоронньої угоди для розуміння того, що він принесе Україні.

Література:

1. Луцький трикутник. *Віче.* Луцьк. 2015. № 11. С. 6–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2015_11_4 (дата звернення: 10.02.2025).

2. Григорій Недопад взяв участь у конгресі Тримор'я. 17.05.2023. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2023/grygorij-nedopad-vzyav-uchast-u-kongresi-trymorya/ (дата звернення: 12.02.2025).

3. Ініціативи Трьох морів: визначено пріоритети співробітництва. 13.06.2024. URL: https://new.volynrada.gov.ua/2024/inicziatyvy-troh-moriv-vyznacheno-priorytety-spivrobitnycztva/ (дата звернення: 12.02.2025).

DOI

PUBLIC OPINION OF THE POPULATION OF UKRAINE TOWARDS DEMOCRATIC VALUES DURING WARTIME

СТАВЛЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ДО ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ

Valevskyi O. L.
Doctor of Science in Public Administration, Senior Researcher
National Institute for Strategic Stugies
Kyiv, Ukraine

Валевський О. Л.
доктор наук з державного управління, провідний науковий співробітник
Національний інститут стратегічних досліджень
м. Київ, Україна

Українці підтримують демократичні цінності облаштування суспільства та їхній розвиток, попри певні обмеження суспільно-політичного життя, що притаманні воєнному часу і які були запроваджені відповідно до чинного законодавства. Дані останніх

опитувань громадської думки дають підстави зробити такий висновок: незважаючи на чинні обмеження, цінності демократичного суспільного устрою мають для українців велике значення.

Так, за результатами опитування, проведеного Центром Разумкова у червні 2024 р., більшість респондентів (61 %) зазначила, що демократія є найбільш бажаним типом державного устрою для України; 51 % підтримують судження, що народовладдя для України «важливіше за суворий порядок в країні». У цілому підтримка демократичних цінностей у 2024 р. виявилася більш сильною, ніж у довоєнний 2021 р. [1]. За даними опитування КМІС (листопад 2023 р.), 93 % українців хотіли, щоб Україна стала повноцінно функціонуючою демократією із справедливим правосуддям, свободою слова, захистом прав людини, вільними і чесними виборами [2]. Українці також демонструють досить високий рівень готовності брати участь у демократичних процесах. Так, 54 % респондентів зазначають, що особисто готові долучатися до різних видів громадської активності (зокрема, консультацій, громадських обговорень, участі у голосуваннях чи підписанні петицій), спрямованої на зміни в громаді, де вони мешкають, чи суспільстві [3].

Зазначені тенденції підтверджуються порівняльними соціологічними опитуваннями. Так, згідно з результатами дослідження, проведеного у 2024 р. Соціологічною групою «Рейтинг» спільно з Gallup International, Україна опинилася на шостому місці серед досліджуваних 43 країн за рівнем цілковитої згоди з твердженням, що «Демократія може мати свої недоліки, але це – найкраща система правління». В Україні з цим твердженням згодні 64 % респондентів. Також Україна посіла 11-те місце серед країн, жителі яких відповіли, що їхньою країною керує воля народу. Із цим погодились 44 % українців [4].

На позицію респондентів щодо оцінки стану демократії в Україні впливають реалії воєнного часу, для яких є характерними певні обмеження суспільно-політичного життя, що запроваджені відповідно до чинного законодавства. Так, за даними опитування Центру Разумкова (листопад 2024 р.), рівнем розвитку демократії в українському суспільстві не задоволені 44 % респондентів, задоволені – 16 %. Відповідно лише 16 % опитаних вважають, що в Україні існує реальна рівність громадян перед законом; протилежної думки дотримується переважна більшість респондентів – 75 % [5].

Водночас на оцінки значущості цінностей демократії в структурі громадянської ідентичності українців не потрібно дивитися крізь «рожеві окуляри». Так, за результатами згадуваного вище дослідження, досить вагома частка респондентів (15 %) зазначила, що за певних

обставин авторитарний режим може бути кращим, ніж демократичний. Дані, отримані КМІС, підтверджують, що в громадській свідомості зберігається питомий рівень прихильності до авторитарних політичних установок. Зокрема, 32 % респондентів (грудень 2023 р.) дотримуються думки, що «Україні сильний лідер важливіше, ніж демократична система» [6].

У контексті реалізації курсу європейської інтеграції перед політичним класом і науковою спільнотою постало завдання формування політики ідентичності, яка була б змістовою частиною європейського курсу інтеграції України. Мета цієї політики полягає в опануванні комплексу цінностей, що складають зміст європейської ідентичності, у структурі якої демократичні цінності посідають центральне місце.

Опитування громадської думки дають підстави стверджувати, що в суспільстві, попри драматичні наслідки воєнного часу, зберігається позитивне сприйняття демократичних цінностей, завдяки чому поступово зміцнюються маркери європейської ідентичності. Протидія воєнній російській агресії сприяла політичній консолідації суспільства. Водночас воєнна агресія створює неабиякі виклики у формуванні ідентичності українців, що пов'язані з травмами і втратами внаслідок війни. Наразі прихильність до демократичних цінностей, які є змістовою складовою європейської ідентичності, проходить іспит на міцність у громадській думці українського суспільства.

Визначені тенденції ставлення українців до демократії руйнують хибну тезу, яка просувається російською пропагандою щодо поширення авторитарних тенденцій в Україні. Українське суспільство зберігає досить потужний потенціал прихильності до демократичних цінностей.

Період воєнного часу супроводжується посиленням контролю влади і обмеженням демократичних свобод. У цьому контексті наша держава не є винятком. Однак для України важливо уникнути скочування до авторитаризму, адже російсько-українська війна триває саме за демократичні цінності та збереження української громадянської ідентичності.

Україна отримує значну підтримку від демократичних країн світу, які поділяють спільні цінності. Прихильність українців до демократичних норм демонструє, що наша країна прагне залишатися частиною міжнародної демократичної спільноти. Доречно зазначити, що демократичні норми сприяють створенню умов для широкої участі громадян у протистоянні агресії. Це – розвиток волонтерства, громадські ініціативи, підтримка громадськими організаціями Сил

оборони та безпеки тощо. Усебічне дотримання демократичних принципів є ефективним засобом боротьби з російською пропагандою, яка намагається дискредитувати Україну, звинувачуючи її в авторитарних практиках. Демократичні засади сприяють посиленню ролі громадських організацій та ініціатив, що робить суспільство більш стійким і готовим до подолання викликів, пов'язаних із воєнною агресією.

Водночас наявність певних симпатій до авторитарних установок, що фіксується опитуваннями громадської думки, указує на необхідність дотримання демократичних принципів у діяльності органів влади та органів самоврядування, відповідної законодавчої роботи, спрямованої на впровадження демократичних цінностей у суспільно-політичну практику, а також на необхідність просвітницької роботи, спрямованої на роз'яснення широкому загалу змісту демократії.

Література:

1. Ідентичність громадян України: тенденції змін (червень 2024р.) 24 липня 2024. Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-cherven-2024r

2. Можливості та перешкоди на шляху демократичного переходу України, листопад 2023 р. Київський міжнародний інститут соціології. URL: https://www.ndi.org/sites/default/files/November%202023%20wartime%20survey_public_UKR.pptx.pdf

3. Загальні настрої українців під час війни (листопад-грудень 2024). 05.02.2025. Соціологічна група «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/gen_opinion122024.html

4. Рівень демократії: дослідження «Рейтингу» з Gallup International 25.04.2024. Соціологічна група «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/25.04.24.pdf

5. Оцінки громадянами соціально-економічної ситуації та соціально-економічної політики влади, соціальне самопочуття громадян (вересень 2024р.) 5 листопада 2024. Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinky-gromadianamy-sotsialnoekonomichnoi-sytuatsii-ta-sotsialnoekonomichnoi-polityky-vlady-sotsialne-samopochuttia-gromadian-veresen-2024r

6. Наскільки українці вважають Україну демократичною країною і пріоритетність демократичної системи. Київський міжнародний інститут соціології. (10.05.2024). URL: https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1406&page=5

DOI

OVERVIEW OF THE PARTY LANDSCAPE AHEAD OF THE EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS IN GERMANY

ОГЛЯД ПАРТІЙНОГО ЛАНДШАФТУ НАПЕРЕДОДНІ ПОЗАЧЕРГОВИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ У ФРН

Vasylyndra V. R.
Postgraduate student at the Department of Political Science and Public Administration Uzhhorod National University Uzhhorod, Ukraine

Василиндра В. Р.
аспірант кафедри політології і державного управління Ужгородський національний університет м. Ужгород, Україна

Після урядової кризи 6 листопада 2024 року, канцлер Олаф Шольц (Соціал-демократична партія, СДПН) відправив у відставку свого міністра фінансів Крістіана Лінднера (Вільна демократична партія, ВДП), що призвело до виходу міністрів ВДП з «Ампель», що стало кінцем коаліції СДПН, ВДП та союзу Зелених/90. Напруга між політикою спрямованою на створення сприятливого середовища для економічної діяльності, та політикою попиту, спрямованою на посилення соціальної держави часто була причиною падіння урядів у Німеччині. Питання канцлера для блоку ХДС/ХСС, на відміну від виборів 2021 року, вирішено відносно швидко – союз партій висловив свою повну підтримку Фрідріху Мерцу [1]. 25 листопада Олафа Шольца одноголосно обрали кандидатом від СДПН на пост канцлера, але він досі залишається найнепопулярнішим лідером Німеччини. Опитування показало, що 60% німців вважають Бориса Пісторіуса найкращим кандидатом, у порівнянні з 21%, які віддають перевагу Олафу Шольцу [2]. Кандидатура Шольца підтверджена 11 січня, голосування відбувалося шляхом акламації, а не таємного голосування [3]. 17 листопада Зелені висунули чинного віце-канцлера Роберта Хабека кандидатом у канцлери [4], а 7 грудня Альтернатива для Німеччини висунула кандидатом Еліс Вайдель.

Питання мігрантів, шляхів залучення інвестицій, зниження цін та податків, тлумачення наслідків скасування механізму боргових лімітів, фінансування застарілої інфраструктури та збільшення оборонних видатків зачіпаються майже у всіх політичних програмах [5].

ХДС/ХСС пропонують підтримку України, закликають до заморожування надання притулку на кордоні. Союз також хоче працювати на міцний Європейський Союз і відносини з Францією та Польщею, проте, міжнародне співробітництво має бути спеціально спрямоване на стратегічні економічні інтереси Німеччини. Союз хоче розробити нову Стратегію національної безпеки та створити Раду національної безпеки, а два відсотки оборонних витрат бюджету розуміється як нижня межа для Німеччини. З міркувань безпеки та геополітичних міркувань Союз виступає за приєднання України до ЄС. Метою ХДС/ХСС є мирний процес, який Україна може очолити з позиції сили та на рівних [6].

Вільна демократична партія пропонує розширити обороноздатність, виступає за те, щоб і надалі надавати всебічну підтримку Україні, в тому числі далекобійною зброєю. Метою є відновлення територіальної цілісності України та можливість вступу країни до ЄС та НАТО. ВДП виступає за загальноєвропейський план виходу з закупівель російської енергії, а Китай розглядається насамперед як системний суперник, від якого необхідно захистити критично важливу інфраструктуру. Партія також віддана німецько-французькій співпраці та хоче зміцнити Веймарський трикутник [7].

Союз Зелені/90 віддають перевагу спільно-європейським рішенням, а не національним соло. Бачення «Зелених» – це «федеративна європейська республіка з власною конституцією». Зелені хочуть інвестувати в оборону значно більше ніж два відсотки ВВП, фінансуючи це за рахунок запозичень. Партія виступає за спільне використання ядерної зброї в рамках НАТО та створення європейської збройової промисловості для більш ефективного виробництва. «Зелені» хочуть продовжити санкції проти держави-агресора та зробити російські активи доступними для України [8].

Альтернатива для Німеччини. З точки зору АДН, зовнішня політика Німеччини має передусім керуватися власними інтересами. Партія хоче вийти з Міграційного пакту ООН і Пакту ООН про біженців. Зовнішня політика АДН визначається захистом кордонів від нелегальної імміграції. Партія хоче реформувати ООН, отримати для країни постійне місце в Раді безпеки ООН та відкидає спільну європейську зовнішню політику та політику безпеки. [9].

Соціал-демократична народна партія хоче й надалі підтримувати Україну, в тому числі зброєю та технікою. Довгостроковою метою є «Європейський оборонний союз» і конкурентоспроможна європейська оборонна промисловість, а країни Західних Балкан мають бути швидко

прийняті до ЄС. Партія наголошує на важливості німецько-французького партнерства, Веймарського трикутника та співпраці зі США [10].

Уряд на чолі з ХДС/ХСС вважається найбільш ймовірним, враховуючи його значну перевагу в опитуваннях [11]. Блок партій продемонстрував готовність обговорювати коаліцію з СДПН та ВДП, проте ХСС відкрито відмовився входити в уряд із Зеленими [12]. Разом з тим, усі партії відмовляються створювати коаліцію або будь-яким чином співпрацювати з Альтернативою для Німеччнини, а Християнсько-демократичний союз прийняв «резолюцію про несумісність» щодо АДН і лівих, забороняючи будь-яку співпрацю з партіями на федеральному рівні[13]. Таким чином, п'ята велика коаліція в історії Німеччини між ХДС і СДПН може розглядатися як найбільш реалістична та можлива. Лідер ВДП Крістіан Лінднер заявив про своє бажання сформувати уряд із ХДС/ХСС – коаліцією, яка часто зустрічалася протягом усієї сучасної історії Німеччини і яка востаннє була представлена у другому уряді Меркель [14]. Чи достатньо двох партій для коаліції більшості, може залежати від кількості партій, які увійдуть до Бундестагу. У той час як СДПН, ХДС/ХСС, Зелені та АДН перевищують поріг у 5%, доля ВДП, лівих, незалежних кандидатів та інших партій залишається невизначеною. Це означає, що кількість партій у Бундестазі може становити лише чотири або сягати восьми, що ускладнює прогнози щодо точного розподілу місць [15].

Література:

1. Söder bestätigt Verzicht: Merz wird Kanzlerkandidat der Union. URL: https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/k-frage-union-merz-100.html (дата звернення: 12.02.2025).

2. ARD-DeutschlandTrend: Die SPD und die K-Frage: Pistorius vor Scholz. URL: https://www.tagesschau.de/inland/deutschlandtrend/deutschlandtrend-3446.html (дата звернення: 12.02.2025).

3. SPD-Bundesparteitag bestätigt Olaf Scholz als Kanzlerkandidaten. URL: https://www.tagesschau.de/inland/bundestagswahl/scholz-kanzlerkandidatur-bestaetigt-100.html (дата звернення: 12.02.2025).

4. Grüne stimmen für Robert Habeck als Kanzlerkandidat: 96,5 Prozent Zustimmung beim Parteitag. URL: https://www.spiegel.de/politik/deutschland/gruene-stimmen-fuer-robert-habeck-als-kanzlerkandidat-96-5-prozent-zustimmung-beim-parteitag-a-2f777093-fa16-4529-b696-96009d374287 (дата звернення: 13.02.2025).

5. Die Wahlprogramme zur Bundestagswahl im Vergleich. URL: https://www.tagesschau.de/inland/bundestagswahl/programmvergleich (дата звернення: 13.02.2025).

6. Politikwechsel für Deutschland Wahlprogramm von CDU und CSU. URL: https://www.politikwechsel.cdu.de/sites/www.politikwechsel.cdu.de/files/docs/politikwechsel-fuer-deutschland-wahlprogramm-von-cdu-csu-1.pdf (дата звернення: 12.02.2025).

7. Alles lässt sich ändern Das Wahl programm der FDP zur Bundes tagswahl 2025. URL: https://www.fdp.de/sites/default/files/2024-12/fdp-wahlprogramm_2025.pdf

8. URL: https://www.gruene.de/artikel/zusammen-wachsen (дата звернення: 13.02.2025).

9. Zusammen wachsen: Unser Regierungsprogramm für die Bundestagswahl. URL: https://www.afd.de/wp– content/uploads/2025/02/AfD_Bundestagswahlprogramm2025_web.pdf (дата звернення: 14.02.2025).

10. Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD). Mehr für Dich. Besser für Deutschland. Unser Programm für die Bundestagswahl 2025. URL: https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Beschluesse/Programm/2025_SPD_Regierungsprogramm.pdf (дата звернення: 14.02.2025).

11. Frische Umfrage lässt wenig Spielraum für Merz: Ist die neue Regierung schon entschieden? URL: https://www.merkur.de/politik/frische-umfrage-laesst-wenig-spielraum-fuer-merz-ist-die-neue-regierung-schon-entschieden-zr-93415815.html (дата звернення: 12.02.2025).

12. "Wer weiß": Söders Nein zu Schwarz-Grün klingt nun etwas anders. URL: https://www.br.de/nachrichten/bayern/soeders-nein-zu-schwarz-gruen-klingt-nun-etwas-anders,UTXgJoh (дата звернення: 13.02.2025).

13. Bei Neuwahlen: Diese Koalitionen wären möglich. URL: https://www.noz.de/deutschland-welt/politik/artikel/bei-neuwahlen-diese-koalitionen-waeren-moeglich-47964986 (дата звернення: 14.02.2025).

14. FDP: Christian Lindner drängt Union zu exklusivem Bündnis nach Bundestagswahl. URL: https://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundestagswahl-2025-christian-lindner-draengt-union-zu-exklusivem-buendnis-mit-der-fdp-a-2a6d9aaf-848d-440d-9d93-1ed8e559d676 (дата звернення: 13.02.2025).

15. Germany’s election: who are the key players and what is at stake? URL: https://www.theguardian.com/world/2025/jan/23/germany-election-who-are-the-key-players-and-what-is-at-stake (дата звернення: 13.02.2025).

DOI

THE DEFENSE ARMY AS AN EDUCATIONAL STRUCTURE OF THE STATE

АРМІЯ ОБОРОНИ, ЯК ОСВІТНЬО-ВИХОВНА СТРУКТУРА ДЕРЖАВИ

Vorona P. V.
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, a Participant in Hostilities, Professor at the Department of Social Pedagogy
Luhansk Taras Shevchenko National University
Poltava, Ukraine

Ворона П. В.
доктор наук з державного управління, професор, учасник бойових дій, професор кафедри соціальної педагогіки
Луганський національний університет мені Тараса Шевченка
м. Полтава, Україна

У суспільстві, особливо у час серйозних для держави випробувань, пов'язаних із загрозою державності країни, часто виникають засадничі дискурси про роль та значенням армії у формуванні громадянина-патріота та нової політичної еліти країни. Є різні точки зору на цю проблематику: від ідеологічно нейтральної позиції силових структур до посиленого національно-патріотичного впливу (військово-патріотичного виховання) на військовослужбовців. Високий рівень патріотизму та відданість ідеалам свободи і незалежності нації, домінуючі інтереси родини і рідного краю над особистим є засадничими для мотивації воїна, котрий захищає свою країну [2, с. 127-129]. Для кращого розуміння сутності цього дискурсу, проведемо свого роду компаративний зріз-аналітику: як на формування Сил Оборони України й Ізраїлю впливали національно-патріотичні наративи.

З моменту створення Армія оборони Ізраїлю вела, окрім іншого, різнопланову виховну діяльність. Сотні військовослужбовців, що володіли національною мовою – івритом, навчали репатріантів, знайомили їх з історією та сучасними реаліями в країні, її географією, намагались розвивати у них почуття громадянської відповідальності за свою нову державу. Вони також займались організацією культурної роботи; допомагали працівникам сфери соціального забезпечення і допомоги, а також консультували нових репатріантів з питань сім'ї та догляду за дітьми. Без перебільшення можна говорити, що офіцери і

солдати ізраїльської армії у цей період взяли на себе завдання формування нового суспільства. При цьому вивченню мови в армії було приділено дуже багато уваги, її мали опанувати всі, але перш за все командири.

Свідченням такої діяльності армії є позиція начальника Генерального штабу Армії Оборони Ігалем Ядіном (Газета «Давар» від 12 квітня 150 року). Він пише: «Наші командири, хоч у них і немає викладацького диплому, проводять заняття з івриту, історії, дають знання про країну. А в деяких місцях вони навіть стають вихователями в дитячих садочках» [4, с.148]. Тут варто зауважити: з самого початку заснування країни всі чоловіки і жінки є військовозобов'язаними. Єдина різниця в тім, що термін служби для них різний. Станом на 2020 р. тривалість обов'язкової армійської служби становить 2,5 роки для чоловіків (за винятком деяких посад, що вимагають додаткових 4 місяців служби) та 2 роки для жінок (за винятком деяких посад, що вимагають додаткових 8 місяців) [1].

Але на початках будівництва єврейської держави тривала досить гостра дискусія в середовищі її засновників щодо ролі і місця військових формувань держави у освітньому середовищі суспільства. Перший прем'єр-міністр країни Давид Бен-Гуріон Армію оборони вважав, окрім виконання основної мети (захист державності) за виховну і освітню структуру, механізмами якої можна формувати і об'єднувати ідеологічну різнорідну масу першозасновників і мешканців відновленої єврейської держави. Він вбачав в армії виховну структуру надзвичайно важливого впливу. І ця позиція була ним чітко окреслена в промові, проголошеній з трибуни Кнесету 15 серпня 1949 року під час обговорення Закону «Про військову службу»: «Ми повинні викорінити і знищити той помилковий світогляд, який ми отримали в спадок від відсталих країн, що армія за своїм існуванням є щось оглупляюче, принижуюче і опошлююче. Такі армії у світі є, але вони являються наслідком відсталого і низького режиму в державі, який, природньо, створює і таку ж армію. Армія в нормальної нації може бути, а наша армія бути зобов'язана, виховним, звеличуючим і оздоровлюючим фактором. Армія не виконає свою місію в Державі Ізраїль ні зовнішню, ні внутрішню, якщо армійська служба не буде направлена на підняття фізичного, культурного і морального стану молоді. Потреби нашої безпеки, як і потреби побудови нашої нації, не будуть задоволені, якщо армія не перетвориться в оплот боєвої активності молоді, здорової тілом і духом, ініціативної, сильної, готової до дій, легкої на пробудження і працездатної, яку не зупинять ніякі труднощі й небезпеки» [4, с. 146-147].

Коли Бен-Гуріон виступав перед командним складом Армії оборони Ізраїлю 6 квітня 1950 року, то він теж виразив своє бачення задач, що покладаються на армійських командирів у сфері виховання молоді, яка прибула до країни у період масової ***алії*** *(процес переселення євреїв до держави Ізраїль – авт.).* Він тоді зазначив: «Одна тяжка задача лежить на армії, … і це – виховання нової алії… Командир в Армії оборони Ізраїля, який не буде бачити цінність збирання євреїв діаспори для нашої безпеки нашого майбутнього, … який не буде намагатися перш ніж зробити із людини гранатометника, стрілка, снайпера чи пілота, зробити із нього єврея і сина Ізраїля, громадянина держави і громадянина Батьківщини, товариша, і нарешті, не вирве з нього його «німецькість» чи «мароканство» чи «йеменство» і не посіє в ньому цінності спадщини єврейської нації і нові цінності, які ми створюємо, не доб'ється успіху, навіть якщо він буде самим кращим воїном і найвідданішим командиром…. Командир має знати, що кожна справа, якій він вірний і відданий, буде лише верхівкою айсберга виховної діяльності, загальнолюдської і національної, що їй передує, без якої особливе військове виховання не має ніякої цінності» [4, с. 148].

На нашу думку, нині, коли триває загарбницька війна рф проти Української держави, варто ці слова одного з «батьків» єврейської державності взяти за приклад до виконання в українському війську – ЗСУ, адже наші національні військові традиції, історична культурна та духовна спадщина, досвід національної боротьби нації, незнищенна українська мова – мають бути в основі національно-патріотичного (не військово-патріотичного чи громадянського) виховання, що формує силу духу та національну ідентичність кожного українського воїна. І сумнозвісне «какая разніца» має бути забутим в суспільстві бо армія є його динамічною, силовою частиною, тому ігнорування поєднання у процесі виховання понять армія і мова є злочинною, а повсякденне реальне поєднання – аксіомою її будівництва в сучасних умовах. Ми маємо ствердити українську мову в ЗСУ, як це було з нуля фактично проведено в державі Ізраїль, яка не потерпала від асиміляційного впливу сусідів (мовного геноциду).

Тут варто згадати слова полковника Армії УНР, організатора Куреня Січових Стрільців (1917), Голова Проводу УН (1927), команданта УВО та першого провідника ОУН (1929), батька українського націоналізму Євгена Коновальця: «У великій світовій драмі наших днів ми маємо до вибору: або бути творцями, або жертвами історії». Він зазначав: «У вогні перетоплюється залізо у сталь, у боротьбі перетворюється народ у Націю…» [3]. Ще в далекому 1997 році, за 25 років до

повномасштабної війни росії проти Української держави лідер НРУ В. Чорновіл зазначав і попереджав посткомуністичну й проросійську українську владу того часу: «Над Україною нависає зловісна двоголова тінь російського імперіалізму, який тільки й чекає остаточного колапсу нашого суспільства, щоб запустити хижі пазурі в живе тіло нашого народу…» (1997) [5].

У свій час В. Липинський зазначав, що «коли важиться доля нації, історія не відрізняє поміж нейтральними боягузів». І нині в час російсько-української війни ми бачимо, що на захист країни спочатку стали вмотивовані патріоти, які мали в свідомості національно-патріотичні цінності, відповідальність за країну і свою родину. А нині, коли відбувається майже примусова доставка на нуль, спостерігаємо і СЗЧ і дизертирство з різних причин, але однією з них є неналежна морально-психологічна підготовка, що включає і національно-патріотичне виховання особового складу від рядового до вищого командного складу. Але проблемність ситуації в тому, що значна частина офіцерського складу ЗСУ не здатні за своїм життєвим генезисом проводити на належному рівні національно-патріотичне виховання. А стан їхніх світоглядних поглядів теж потребує кореляції, як і відношення до української державної мови та національної історії, відношення до радянського минулого. Тому є потреба проводити цю підготовку з шкільних та юнацьких років. У ЗСУ з цими питаннями думаю гарно б справлялися викладачі історії України шкіл та ЗВО, але вони не мобілізовуються, мають бронь, хоча мали б особистим прикладом для вихованців демонструвати національну відданість справі державності, патріотизм і любов до України. Часто виникає питання риторичне питання – хто ж тоді виховує нашу молодь, готує до захисту її суверенітету. Тому МОН України давно варто переглянути політику підготовки таких фахівців і сам процес набору до ЗСО та ЗВО, їхню участь у будівництві ЗСУ в період російської агресії.

У підготовці кадрів і особового складу до служби у ЗС держави в кожній країні як правило вагому роль відіграють молодіжні національно-патріотичні, воєнізовані громадські організації. Нині агресія росії активізувала існуючу проблематику військового та національно-патріотичного виховання молоді, що є надзвичайно важливою для безпеки держави. Військова агресія Росії, особливо її інформаційна складова, показала, що відсутність уваги до національно-патріотичного виховання, молодіжної військової підготовки належного рівня зі сторони української влади, починаючи з часів проголошення незалежності, призвела до перетворення української молоді на об’єкт

ідеологічного впливу ворожих держав (*яскраві приклади вербування юнацтва для спалювання авто військовиків*). Молодь яка не виховується у дусі патріотизму та поваги до своєї Вітчизни, або не залучається будь яким чином суспільно-корисної діяльності (спорт, освітні програми), може стати просто людським матеріалом для деструктивних елементів цього суспільства, або може бути використаною іншими країнами у своїх цілях.

Література:

1. Букет Є. Світовий досвід мобілізації: як призивають на військову службу в США, Туреччині та Ізраїлі. АРМІЯinform. 4 липня 2024 року. URL: https://armyinform.com.ua/2024/07/04/svitovyj-dosvid-mobilizacziyi-yak-pryzyvayut-na-vijskovu-sluzhbu-v-ssha-turechchyni-ta-izrayili/.

2. Ворона П., Бобрицький Л. Добровольчий рух та волонтерство в Україні як самозахист суспільства від зовнішньої небезпеки. Адаптація правової системи України до права ЄС : теоретичні та практичні аспекти : матеріали VI Всеукр. за міжнар. участю наук.-практ. конференції (17 лист. 2021 року). Полтава, 2021. С. 126-130, 264 с.

3. Євген Коновалець – цитати. «Porohivnyçä» «Порохівниця». 14 Червня, 2019. URL: https://porokhivnytsya.com.ua/2019/06/14/eugen-konovaletc_quotes/.

4. Цамерет Цві. Суспільство, економіка і культура Ізраїля. Перше десятиліття. Ч. 5. Розвиток системи освіти. Відкритий університет Ізраїля, 2003. С. 146-151. 184 с.

5. Чорновіл, В. М. Твори : в 10 т. / В. М. Чорновіл ; [редкол.: А. Пашко (голова) та ін.] ; Міжнар. благод. фонд Вячеслава Чорновола. – Київ : Смолоскип, 2002 – 2015. Т. 7 : Статті, виступи, інтерв'ю (березень 1990 – грудень 1992) / упоряд. та комент. В. Чорновіл. – 2011. – 1079 с.

DOI

EXPORTING POPULISM IN THE DIGITAL ERA: CHALLENGES FOR POLITICAL PROCESSES AND INSTITUTIONS

Garaschuk D. V.
Ph.D student at the Department of International Relations and Political Management
Zhytomyr State Technological University
Zhytomyr, Ukraine

Serhieiev V. S.
Doctor Habilitated in Political Science,
Associate Professor at the Department of International Relations and Political Management
Zhytomyr State Technological University
Zhytomyr, Ukraine

Populism, a thin-centered ideology, thrives on its ability to attach itself to broader ideological frameworks, such as conservatism, socialism, or liberalism, adapting to diverse sociopolitical contexts. This ideological flexibility has allowed populism to become a resilient and transformative force in global politics, evolving to align with local and international narratives. The digital era has further magnified this adaptability, enabling populist actors to expand their influence, disrupt traditional political processes, and challenge institutional authority on an unprecedented scale [1, 2].

The advent of digital populism has transformed the nature of political communication. Social media platforms such as Facebook, Twitter, and Instagram have created new pathways for direct interaction between populist leaders and their audiences, bypassing traditional media gatekeepers. This direct engagement fosters a perception of authenticity, immediacy, and responsiveness, reinforcing the populist narrative of "the people versus the elite." Populist leaders utilize these platforms to craft emotionally resonant messages, employing slogans, hashtags, and provocative content to mobilize support and dominate the digital landscape [3].

Algorithmic populism encapsulates the digital strategies used by populist leaders to amplify their rhetoric and consolidate their power. Datafication enables them to gather detailed information about audiences, allowing for highly targeted messaging. Gamification, meanwhile, transforms political engagement into participatory experiences that deepen emotional bonds with supporters. These strategies exploit platform algorithms that prioritize engagement, ensuring that

sensational and emotionally charged content achieves greater visibility. This dynamic sidelines fact-based discussions, leading to the erosion of public discourse and reinforcing populist narratives [4, 5].

Social media algorithms contribute to the creation of digital echo chambers, isolating users within ideologically homogeneous groups where populist messages are continually amplified. These environments limit exposure to opposing viewpoints and insulate populist rhetoric from critical scrutiny. As a result, populist leaders can strengthen their narratives while fostering polarization and fragmentation within societies [6]. The hybrid media system, characterized by the interplay of traditional and digital media, further intensifies this polarization, complicating efforts to rebuild cohesive political discourse.

The consequences of digital populism are profound, particularly for democratic governance and institutional integrity. One of the most significant challenges is the erosion of trust in democratic institutions, driven by the delegitimization campaigns of populist leaders. By framing institutions as corrupt, elitist, or disconnected from ordinary citizens, populists undermine their authority and weaken their capacity to mediate political conflicts. This rhetoric is particularly effective during societal crises, such as economic downturns or public health emergencies, where populists exploit public fears to amplify their narratives and consolidate support [7].

Digital populism also intensifies political polarization, fostering an "us versus them" mentality that deepens divisions and undermines collaborative governance. The emotionally charged and divisive content spread by populist leaders exacerbates societal fragmentation, creating fertile ground for extremism and weakening democratic resilience. This polarization not only disrupts political processes but also creates significant barriers to achieving consensus on critical issues, further destabilizing political systems [8].

The phenomenon of "truth decay" adds another layer of complexity to these challenges. Populist leaders exploit the public's diminishing reliance on factual information and rational discourse, leveraging misinformation to shape narratives and reinforce their agendas. Social media algorithms, designed to maximize engagement, prioritize emotionally provocative content, allowing misinformation to spread rapidly and outpace corrective measures. Fact-checking efforts often fail to mitigate the impact of misinformation, as the temporal gap between its dissemination and correction allows falsehoods to solidify within public consciousness. Cognitive biases, such as confirmation bias and motivated reasoning, further entrench these narratives, making them resistant to counteraction [5].

Religious symbolism in populist rhetoric adds another dimension to these dynamics, particularly in regions with strong cultural and religious traditions. In Eastern Europe, populist movements in countries like Poland and Hungary have employed religious imagery to construct narratives of moral superiority and national defense against external threats. By framing political conflicts as moral or existential struggles rooted in religious identity, these leaders evoke powerful emotional responses that resonate deeply with their audiences. While effective in mobilizing support, this strategy risks exacerbating societal divisions and undermining democratic norms [8].

Addressing the challenges posed by digital populism requires a multifaceted and proactive approach. Enhancing media literacy is a foundational step, empowering citizens to critically evaluate the information they consume. Educational initiatives must focus on developing the skills needed to identify manipulative narratives and resist their influence, fostering a more informed and resilient public. Policymakers must also strengthen regulatory frameworks for digital platforms, ensuring transparency in algorithmic operations and accountability for the dissemination of content. These measures should aim to reduce the spread of misinformation while preserving the democratic value of free speech [9].

Restoring public trust in democratic institutions is equally critical. Addressing the root causes of populist discontent, including economic inequality, political exclusion, and cultural anxieties, can reduce the appeal of populist rhetoric. Inclusive governance and participatory decision-making processes are essential in bridging the gap between citizens and institutions. Moreover, fostering dialogue across ideological divides is vital to counteract polarization and rebuild a sense of shared purpose and national cohesion. Efforts to promote social equity and justice will further weaken the foundations of populist narratives and support democratic resilience.

In conclusion, the export of populism in the digital era exemplifies the transformative power of technology in reshaping global politics. By exploiting the affordances of digital platforms, populist leaders have not only amplified their reach but also redefined the dynamics of political communication, challenging the integrity of traditional processes and institutions. Mitigating the adverse effects of digital populism requires a coordinated effort encompassing education, regulation, and inclusive governance. As this phenomenon continues to evolve, understanding its mechanisms and implications is critical to preserving democratic values and fostering political systems capable of adapting to the digital age.

Bibliography:

1. C. Mudde, “The Populist Zeitgeist,” *Gov. Oppos.*, vol. 39, no. 4, pp. 541–563, Sep. 2004, doi: 10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x.

2. I. Maly, “Populism as a mediatized communicative relation: The birth of algorithmic populism,” 2018, doi: 10.13140/RG.2.2.14077.20960.

3. D. V. Garaschuk and V. S. Serhieiev, “FACT-CHECKING CHALLENGES OF DIGITAL POPULISM IN THE ‘TRUTH DECAY’ ERA,” in *ФІЛОСОФІЯ ТА ПУБЛІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ*, Liha-Pres, 2024, pp. 22–26. doi: 10.36059/978-966-397-443-9-5.

4. I. Maly, “ALGORITHMIC POPULISM AND THE DATAFICATION AND GAMIFICATION OF THE PEOPLE BY FLEMISH INTEREST IN BELGIUM,” *Trab. Em Linguística Apl.*, vol. 59, no. 1, pp. 444–468, Apr. 2020, doi: 10.1590/010318136858816202004 09.

5. D. V. Garaschuk, “Digital echo chambers: amplifying populist rhetoric in the age of social media,” *Актуальні проблеми філософії та соціології* №46, pp. 152–157, 2024, doi: 10.32782/apfs.v046.2024.26.

6. P. Hong and J. Bhuiyan, “Populism and Public Opinion in a Digital World,” 2023, pp. 1–6. doi: 10.1007/978-981-16-9859-0_298-1.

7. A. Spilimbergo and N. Magud, “Economic and Institutional Consequences of Populism,” C.E.P.R. Discussion Papers, CEPR Discussion Papers 15824, Feb. 2021. [Online]. Available: https://ideas.repec.org/p/cpr/ceprdp/15824.html

8. S. Kostiuchkov, D. Garaschuk, V. Serhieiev, and K. Volkova, “Religious Symbolism in Rhetoric of Right Populist Parties,” *Occas. Pap. Relig. East. Eur.*, vol. 44, no. 6, Aug. 2024, doi: 10.55221/2693-2229.2538.

9. Y. Stavrakakis and G. Katsambekis, Eds., *Research Handbook on Populism*. Northampton: Edward Elgar Publishing, 2024.

DOI

RISKS OF TRANSFORMATIONS IN THE WORLD GEOPOLITICAL ORDER

РИЗИКИ ТРАНСФОРМАЦІЙ СВІТОВОГО ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПОРЯДКУ

Goltsov A. G.
Doctor of Political Science, Associate Professor at the Department of Philosophy and International Communication National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine Kyiv, Ukraine

Гольцов А. Г.
доктор політичних наук, доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації Національний університет біоресурсів і природокористування України м. Київ, Україна

За сучасних умов у світі спостерігаються кардинальні геополітичні зміни. Майже три роки триває російсько-українська війна. Росією порушені основоположні норми міжнародного права. Навіть положення Статуту ООН можуть використовуватися для виправдання збройної експансії на терени іншої держави. Імперська геополітика окремих акторів, як і протягом майже всього XX ст., знову постає на порядку денному міжнародного життя, породжуючи небезпечні тенденції розвитку регіонів та країн світу.

Геополітичний світопорядок трактується К. Флінтом та П. Тейлором як «стабільна модель світової політики, де домінує порядок денний, встановлений найбільшими державами» [2, p. 310]. Узагалі геополітичний порядок відображає функціональну структуру відповідної геопросторової політичної системи [1, с. 77]. Функціональна структура світової політичної системи зазнає суттєвих трансформацій, пов'язаних зі змінами інтегральних потенціалів могутніх акторів, їхніх взаємодій, особливостей геополітики, яку вони здійснюють в межах планетарного простору. Теоретично, на формування політичного порядку у світі мають впливати авторитетні міжнародні організації, численні суверенні держави та інші легітимні актори. Взаємодія всіх суверенних держав на міжнародній арені повинна відбуватися на основі неухильного дотримання загальновизнаних норм міжнародного права. Однак, реалії сьогодення свідчать про те, що та чи інша могутня держава виявляється здатною

порушувати міжнародний порядок, безкарно втілювати експансіоністську геополітику, диктувати свої умови світу.

У сучасному світі відбувається не лише геополітична, а й геоекономічна та ідеологічна поляризація. Економічна конкуренція, великою мірою, впливає на виникнення геополітичної конфронтації. Західна неоліберальна модель розвитку виявилася недостатньо ефективною. У багатьох країнах «колективного» Заходу спостерігаються тенденції до посилення впливу популістських політичних сил. Росія пропонує еклектичну ідеологію, засновану на так званих «традиційних цінностях», Китай залишається відданим трансформованому маоїзму – різновиду комуністичної ідеології. Геополітика держав світу, зазвичай, є цинічною й носить прагматичний характер. Водночас, вона спирається на певний ідеологічний фундамент.

Небезпечні трансформації світового порядку пов'язані, значною мірою, зі зниженням геополітичної та геоекономічної ролі Заходу як неформального об'єднання розвинутих демократичних держав світу: США, Канади, більшості держав Європи, Австралії, Нової Зеландії. Союзниками Заходу постають Ізраїль, Японія, Південна Корея та низка інших кран, що обрали ліберально-демократичний шлях розвитку. Вельми актуальною проблемою є поглиблення суперечностей, передусім економічних, між США та країнами ЄС. США залишається провідним геополітичним та економічним «полюсом» світу. Проте «однополярний момент» кінця XX – початку XXI ст. Америкою вже втрачений. Відновлення гасла «Америка понад усе» означає амбіції США максимально реалізувати свої власні геополітичні та геоекономічні інтереси. Тому свою роль у світовому геополітичному порядку США, найімовірніше, будуватимуть саме на основі прагматичних інтересів. ЄС сформувався як геопросторова політична та економічна система. При цьому формування та розширення ЄС відбувалося на суто добровільній основі, «а не шляхом завоювання» [3, p. 475]. НАТО постає в сучасному світі як єдина повноцінна безпекова організація, що володіє наймогутнішим військовим потенціалом. Проте всередині Альянсу наявні певні суперечності, що знижують його спроможність до ефективних дій.

Китай вже фактично перетворився на другий «полюс» світу. Суттєво зросла його роль у світовій економіці. Відповідно, посилюється й геополітична роль Китаю, передусім в регіонах Євразії, а також в Африці, Океанії, Латинській Америці. У світовому геополітичному порядку зростає значення регіональних центрів сили – Індії, Туреччини,

Бразилії та низки інших. Формуються регіональні інтеграційні угруповання, засновані на спільних економічних та безпекових інтересах країн-учасниць. Конкуренція між регіональними угрупованнями з часом може посилитися.

Найнебезпечнішою для миру та безпеки у світі є російська агресія проти України, яка руйнує основоположні засади міжнародного порядку. Для авторитарних і тоталітарних держав виникає спокуса скористатися російським прикладом для реалізації власних загарбницьких цілей. РФ тісно співпрацює з Іраном та КНДР, котрі є акторами, що порушують міжнародний порядок.

Актуальними є небезпеки, пов'язані з конкурентною боротьбою між «полюсами» (а також центрами сили) за сфери геополітичного та геоекономічного впливу. Передусім, йдеться про геополітичне протиборство між «колективним» Заходом та РФ через агресію останньої проти України. Наявне геополітичне протистояння між КНР та США стосовно Тайваню. Попри певну нормалізацію відносин протягом останніх років між Китаєм та Індією, суперечності між цими провідними державами Азії можуть загостритися. Залишаються також актуальними індо-пакистанські суперечності, зокрема, щодо Кашміру. В Африці зниження дієздатності міжнародних безпекових інститутів, посилення конкуренції між провідними зовнішніми акторами, численні проблеми африканських держав, загострення суперечностей між ними, – усе це збільшує ризики конфліктів на континенті.

За умов розбалансованого геополітичного порядку у світі виникають сприятливі можливості для діяльності екстремістських сил в різних регіонах, передусім в Азії та Африці. Використовуючи допомогу окремих держав, терористичні організації зможуть поширювати свої мережі на теренах різних країн світу. Під час протиборства між потужними державами екстремістські організації потенційно здатні скористатися ситуацією й організовувати не лише терористичні акти, а й розпалювати вогнища збройних конфліктів.

Таким чином, геополітичний порядок у сучасному світі, як і в минулому, формується, передусім, провідними акторами. При цьому вони діють на основі власних геополітичних та геоекономічних інтересів, визначають «правила гри» на міжнародній арені для решти акторів. Взаємодія могутніх держав, найбільшою мірою, впливає на стан всієї міжнародної системи, її стабільність. Росія постала в якості особливо небезпечної загрози для стабільності в Європі та всьому світі. Наявні ризики геополітичних та геоекономічних конфліктів між провідними державами світу – США та КНР. Виникли проблеми у

взаємовідносинах між США та її союзниками в рамках НАТО – єдиного у світі дієздатного військово-політичного альянсу. Актуальними є небезпеки спалахів регіональних конфліктів, зокрема, у Південно-Західній, Південній та Східній Азії, Тропічній Африці. Збільшуються ризики активізації транснаціональних екстремістських сил. Реформування наявних чи створення нових дієвих міжнародних інститутів, правомочних та здатних застосовувати силові засоби проти порушників миру та безпеки у світі, має сприяти «нормалізації» (відповідності нормам міжнародного права) та стабілізації світового геополітичного порядку.

Література:

1. Гольцов А. Г. Геополітичний вимір стратегії Російської Федерації на пострадянському просторі : монографія. К. : ЦУЛ, 2018. 392 с.

2. Flint C., Taylor P. Political Geography, World-Economy, Nation-State and Locality. 6th ed. London; New York : Routledge, 2011. 340 p.

3. Zielonka J. Europe as a Global Actor: Empire by Example? *International Affairs*. 2008. Vol. 84, No 3. P. 471-484.

DOI

GEOPOLITICAL ASPECTS OF INVESTMENT POLICY IN CONDITIONS OF GLOBAL UNCERTAINTY

ГЕОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Yermoshkina A. O.
3rd year student
Education and Research Institute of International Relations Of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
Kharkiv, Ukraine

Єрмошкіна А. О.
студентка ІІІ курсу
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна

Сучасні умови глобальної невизначеності дають зрозуміти, що інвестиційна політика набуває особливого значення як ключового інструменту забезпечення економічної стабільності та розвитку держав. Геополітичні конфлікти, економічні санкції, зміна структури

міжнародних альянсів та перехід до багатополярного світу суттєво впливають на міжнародні інвестиційні потоки. Світовий ринок капіталу стає дедалі більш залежним від політичних рішень, міжнародної дипломатії та глобальних економічних тенденцій. У цьому контексті дослідження геополітичних аспектів інвестиційної політики є актуальним, оскільки дозволяє визначити основні ризики та можливості для держав і транснаціональних корпорацій у процесі формування стратегій залучення та розподілу інвестицій. Аналіз впливу геополітики на фінансові ринки, регулювання прямих іноземних інвестицій та роль міжнародних організацій дає змогу розкрити закономірності сучасної світової економіки та спрогнозувати подальші тенденції її розвитку.

Перш за все потрібно звернути увагу на роль міжнародних організацій у регулюванні інвестиційної політики, адже саме вони відіграють ключову роль у регулюванні інвестиційної політики, сприяючи стабільності світової економіки, розробці стандартів для інвесторів та створенню механізмів фінансової підтримки. За допомогою їхньої діяльності знижуються політичні ризики, забезпечується прозорість ринків та йде сприяння міжнародному співробітництву. Однією з найважливіших організацій є Міжнародний валютний фонд (МВФ), який підтримує макроекономічну стабільність, що є необхідною умовою для залучення інвестицій. Він надає країнам-членам технічну допомогу для створення та реалізації ефективної політики, зокрема економічної, монетарної та банківської політики та регулювання. Така політика сприяє поліпшенню інвестиційного клімату, оскільки країни, що співпрацюють з МВФ, зазвичай впроваджують структурні реформи, що роблять їхні економіки привабливішими для іноземного капіталу [1, с. 142]. Другою організацією є Світовий банк, який спрямовує свої зусилля на довгостроковий розвиток та боротьбу з бідністю, фінансуючи проєкти, що сприяють покращенню інвестиційного середовища. Його діяльність охоплює будівництво інфраструктури, розвиток людського капіталу, а саме шляхом будівництва шкіл, постачання питної води та електроенергії на території, де економіка майже не розвинута, формування орієнтованих на розвиток урядів та підтримку реформ, що забезпечують економічну стабільність і прогнозованість для інвесторів [2, с. 224]. Третьою організацію є Світова організація торгівлі (СОТ), яка допомагає країнам, що розвиваються, підвищити їхні торговельні можливості, обговорити торгові угоди і вирішити торговельні проблеми, з якими вони стикаються один з одним, створюючи стабільне правове середовище для інвесторів. Її угоди сприяють зниженню торговельних бар'єрів, забезпечують рівний доступ до ринків і зменшують ризики, пов'язані з державним втручанням в економіку [2, с. 231].

Важливим елементом міжнародного інвестиційного середовища є двосторонні інвестиційні договори (ДІД) та багатосторонні угоди. Вони

регулюють умови інвестування, забезпечують механізми захисту капіталу та спрощують інвесторам доступ до нових ринків. Наприклад, Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи, прийнята в рамках СОТ, встановлює правила для національного режиму та забороняє кількісні обмеження для іноземних компаній, що сприяє рівним умовам для інвесторів [3, с. 35]. Тож міжнародні організації відіграють важливу роль у регулюванні інвестиційної політики, сприяючи макроекономічній стабільності, розробці єдиних стандартів та залученню інвестицій через фінансові програми. Їх діяльність допомагає країнам створювати сприятливий бізнес-клімат, що стимулює довгострокові економічні вигоди та міжнародне співробітництво.

Другий фактор, на який необхідно загострити свою увагу, це вплив міжнародних конфліктів та катастроф, які мають негативний вплив на інвестиційні потоки, оскільки створюють додаткові економічні та політичні ризики. Військові протистояння та політична нестабільність призводять до руйнування інфраструктури, скорочення обсягів виробництва та зниження довіри інвесторів, що суттєво обмежує приплив іноземного капіталу. Крім того, конфлікти підвищують рівень невизначеності, ускладнюючи стратегічне планування для міжнародних компаній та фінансових установ.

На нашу думку, Україна є гарним прикладом для залучення інвестицій, адже має вигідне розташування та доступ до передових ринків Європейського Союзу та країн Середнього Сходу. Також рекреаційні, мінеральні та земельні ресурси відіграють важливу роль у цьому процесі. Не можна не згадати про висококваліфіковану та конкурентоспроможну робочу силу, яка піднімає рівень промислового виробництва. Але Україна за останнє десятиліття пройшла чимало випробувань на своєму шляху, які негативно вплинули на процес залучення інвестицій в країну. Ми знаємо, що прямі іноземні капіталовкладення відіграють важливу роль у залученні країн до світового ринку та розвитку зовнішньоекономічних зв’язків, але проаналізувавши інформацію, надану Мінфіном, можемо бачити тенденцію до погіршення інвестиційних вкладів через політичну нестабільність, військові дії та пандемію. Згідно з даними Національного банку України, у період з 2002 по 2008 рік спостерігалося поступове зростання інвестиційної активності іноземних інвесторів, досягнувши у 2008 році історичного максимуму в 10 913 млн доларів США. Однак світова фінансова криза 2008 року призвела до значного скорочення обсягів інвестицій, після чого у 2010–2012 роках спостерігалося поступове відновлення. У 2013–2015 роках відбулося різке зниження залучення інвестицій через військовий конфлікт на сході України. Пандемія COVID-19 у 2020 році також

негативно вплинула на обсяги іноземних інвестицій, які стали від'ємними, а у 2022 році, через повномасштабну війну, обсяги інвестицій скоротилися до 1 152 млн доларів США [1, с. 144].

Незважаючи на складні умови, кількість іноземних компаній, готових інвестувати в Україну, зростає навіть під час війни. Це свідчить про довіру міжнародного бізнесу до перспектив відновлення та розвитку української економіки [2, с. 233]. Таким чином, динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну зазнала значних коливань під впливом глобальних економічних криз, внутрішніх конфліктів та пандемії. Проте, попри ці виклики, спостерігається поступове відновлення інвестиційної активності, що підкреслює потенціал України як привабливого напрямку для іноземних інвесторів.

Неможливо ігнорувати ще один ключовий аспект – світові геоекономічні тенденції, що суттєво впливають на інвестиційну політику. Перехід до багатополярного світу відкриває перед інвесторами нові можливості, але водночас супроводжується зростанням ризиків. Диверсифікація економічних центрів сприяє розвитку регіональних ринків, однак також посилює регуляторні обмеження та підвищує рівень економічної фрагментації. Значну роль у цих змінах відіграє зростаючий вплив Китаю та країн BRICS, що переформатовують економічний баланс, пропонуючи альтернативні фінансові механізми та торговельні платформи. Разом із цим наростає конкуренція між головними світовими гравцями, такими як США, ЄС і Китай, що веде до посилення протекціонізму й перегляду існуючих торговельних угод. Паралельно акцент на стійкий розвиток і «зелену» трансформацію визначає нові напрями інвестицій, зосереджені на відновлюваній енергетиці, декарбонізації та інноваційних рішеннях. У таких ситуаціях формування ефективної інвестиційної стратегії вимагає врахування змін геоекономічного ландшафту, нових регуляторних викликів і довгострокових перспектив сталого розвитку [3, с. 40].

Отже, глобальна невизначеність та геополітичні зміни істотно впливають на інвестиційну політику. У цьому контексті такі організації, як МВФ, Світовий банк і СОТ, відіграють важливу роль у зниженні ризиків і підтриманні стабільності ринків. Водночас зростання впливу Китаю та країн BRICS загострює економічну фрагментацію і створює нові виклики для глобальної економіки. Попри військові конфлікти та політичну нестабільність, які підривають довіру інвесторів, Україна залишається перспективним напрямком завдяки своєму багатому ресурсному потенціалу та висококваліфікованій робочій силі. Адаптація до нових реалій і створення сприятливого середовища для інвесторів стають ключовими завданнями для забезпечення сталого економічного розвитку та залучення нових капіталовкладень.

Література:

1. Карп В. С., Штогрін К. В. Системні ризики для інвестиційної діяльності в умовах глобальної невизначеності. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2020. Вип. 12. С. 140-148.
2. NguyenHuu T., Örsal D. Geopolitical risks and financial stress in emerging economies. *The World Economy*.2024. Vol. 47 № 1. P. 217-237.
3. Кальченко Т., Олійник В. Геополітична конфліктність в умовах глобальної економічної кризовості. *Міжнародна економічна політика*. 2019. № 1 (30). С. 29-45.

DOI

CORPORATE DIPLOMACY AS A TOOL FOR ENSURING THE COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN ENTERPRISES DURING THE PERIOD OF GLOBAL POLITICAL TRANSFORMATIONS

КОРПОРАТИВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Zhyliakov S. V.
Postgraduate student at the Department of Human Resources Management, Labor Economics and Economic Theory
Poltava University of Economics and Trade
Poltava, Ukraine

Жиляков С. В.
аспірант кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна

Глобальна політична невизначеність, спричинена військовою агресією та політичним популізмом в Україні, торгівельними війнами та паплюженням міжнародного права, створює значні виклики для українських підприємств, що працюють на міжнародних ринках. У цих умовах корпоративна дипломатія має бути інструментом управління

зовнішніми ризиками, підтримки конкурентоспроможності та забезпечення стабільних міжнародних зв'язків.

Аналізуючи поняття корпоративного управління [1, с. 9] та комерційної економічної дипломатії [2, с. 20] запропонуємо визначати корпоративну дипломатію комплексним механізмом стратегічної комунікації підприємств із державними органами, міжнародними організаціями та бізнес-партнерами з метою мінімізації політичних ризиків та забезпечення сприятливого середовища для діяльності компанії.

Еволюція корпоративної дипломатії нерозривно пов'язана із розвитком економічної теорії, міжнародної політики та підприємницького управління.

Започаткування корпоративної дипломатії відбулося з часів класичної економічної теорії. Адам Сміт зазначав [3], що вільна торгівля сприяє взаємозалежності між націями, зменшуючи ймовірність конфліктів, оскільки економічні інтереси стають взаємопов'язаними через міжнародні комунікації бізнесу та держави. Американський президент В. Вільсон у «Чотирнадцяти пунктах» вважав вільну торгівлю засобом забезпечення миру та стабільності після Першої світової війни, а економічну взаємодію між країнами, – запобіжником майбутніх конфліктів [4]. Країни-члени Європейської асоціації вільної торгівлі в середні 60-х років XX ст. погодились на скасування митних бар'єрів [5, с. 108], що зменшило ймовірність військових конфліктів між ними. Превентивна дипломатія, спрямована на раннє виявлення та усунення потенційних загроз, дозволяє уникнути ескалації напруженості шляхом встановлення довірчих відносин та взаєморозуміння між сторонами [6]. Все це сприяє підтримці стабільних ділових відносин, а корпоративна дипломатія є механізмом встановлення та підтримки партнерських зв'язків, який поєднує економічні, політичні, дипломатичні інструменти в глобальному середовищі. Загалом, у XX – XXI ст. корпоративна дипломатія стала основним інструментом міжнародної політики через транснаціональні корпорації (ТНК), інвестиційні механізми та економічний лобізм [7, с. 177].

Вважаємо, що в корпоративному управлінні важливим є елемент медіації. Розповсюдження правдивої інформації є чинником для формування критичного мислення, взаєморозуміння та домовленостей, які запобігають виникненню майбутніх конфліктів. Завдяки корпоративній дипломатії та механізмам «м'якої сили» транснаціональні корпорації формують міжнародні тенденції, впливають на політичні рішення та змінюють культурні парадигми. Такий технологічний гігант та основний гравець у сфері цифрових

технологій, як Google, який контролює понад 90% світового пошукового трафіку та має найбільшу відеоплатформу YouTube, бере участь у глобальних політичних ініціативах, зокрема у боротьбі з дезінформацією та кібератаками. Після початку війни проти України Google посилив боротьбу з російською пропагандою, блокуючи канали державних ЗМІ та просуваючи правдиву інформацію через алгоритми пошуку. Поряд з Google, інші корпорації також конфліктують із авторитарними режимами, які намагаються обмежити свободу слова в інтернеті. Зокрема, Netflix надає цифровий доступ аудиторії понад 230 млн. передплатників до контенту, що формує цінності, суспільні дискусії та політичні погляди. В 2022 році Netflix також припинив розповсюдження та видалив російські фільми з каталогу. Платформа запустила серіали та документальні проекти про Україну, посилюючи міжнародну увагу до війни та російської агресії. Ще один транснаціональний бренд, Coca-Cola, як інструмент дипломатії, підтримує масові заходи та формує імідж глобального символу єднання. Завдяки політичній нейтральності Coca-Cola адаптує маркетингові кампанії до місцевих культурних особливостей, створюючи індивідуальні стратегії для різних ринків. Проте, це не завадило корпорації залишити російський ринок у 2022 році після початку повномасштабного вторгнення в Україну. Це не лише економічний удар по російському ринку, а й політичний сигнал всьому світу, оскільки продукція Coca-Cola була одним із символів глобальної інтеграції.

У 2022 році, поряд із Google, Coca-Cola та Netflix низка великих транснаціональних корпорацій (Adidas, Siemens, Microsoft, McDonald's, Apple, IKEA, Shell тощо) самостійно вирішила припинити свою діяльність та оголосити рішення про вихід з російського ринку, демонструючи свою позицію щодо міжнародного права та етичних стандартів.

Отже, транснаціональні корпорації є не просто бізнес-структурами, а важливими геополітичними гравцями, які через корпоративну дипломатію впливають на сучасний світовий порядок.

В цій концепції, методом дедукції сформуємо модель розвитку корпорації «держава Україна», яка використовує корпоративну дипломатію задля забезпечення статусу сильного міжнародного гравця, який конкурує у світовій економіці та політиці та забезпечує конкурентоспроможність підприємств, які складають її економічний потенціал.

1. Рада директорів (парламент) має функцію формування менеджменту (уряду) з метою перевірки та контролю за його діями, формування стратегічного розвитку (через законодавчі норми).

2. Центральний менеджмент (уряд) у вигляді міністерств формує та реалізує внутрішню та зовнішню політику.

3. Менеджмент в регіонах (глави територіальних громад) формують внутрішню політику за принципом «все для суспільства» з метою розвитку громад, забезпечення конкурентоспроможності підприємств та зайнятості населення.

4. В зовнішній гнучкій політиці, для спільної протидії агресії, Україна залучає до співпраці та створює стратегічні союзи з країнами-членами Європейської та Євроатлантичної спільноти, а також Азіатсько – Тихоокеанського регіону. Інтегрується в глобальні ринки з метою продажу товарів та послуг, притоку валюти, створення власних активів в секторі оборони. Лобіює санкцій проти агресора з використанням інструментів «soft power» через міжнародні фонди.

5. У внутрішній політиці Україна знищує корупцію (незаконне заволодіння ресурсами як самої України, так і її суб'єктів), авторитаризм, монополізацію влади, політичний популізм з метою об'єднання суспільства та підвищення якості його життєдіяльності, створення додаткової вартості корпоративного бренду держави.

Отже, як висновок, підприємства, які входять до складу ТНК «Україна», за умови корпоративної дипломатії та наявності таких активів як геополітичний міст між Європою та Азією, людський капітал, конкуруючи за глобальні інвестиції, довіру громадян та міжнародних партнерів, зможуть бути конкурентоспроможними протистояти зовнішній агресії, яка на жаль, є єдиним «конкурентним товаром», який експортує нікчемний сусід.

Література:

1. Шкільняк М. Менеджмент у системі корпоративного управління. Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2018. – Вип. 2. – С. 7-20. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/31304

2. Бохан А. В. (2022). КОМЕРЦІЙНА ДИПЛОМАТІЯ В ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТРЕНДАХ. *Економічний простір*, (179), 19-24. URL: https://doi.org/10.32782/2224-6282/179-3

3. Сміт Адам. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. з англ. – Київ : Наш формат, 2018. – 736 с.

4. Грабовський С. «Американський мрійник». Газета День. № 6 2018. URL: https://day.kyiv.ua/article/podrobytsi/amerykanskyy-mriynyk

5. Пошук місця Британії в Європі. Уінстон Черчилль. Інститут історії України. URL: http://history.org.ua/LiberUA/Book/europe/5.pdf

6. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. – 540 с.

7. Ліга політологів-міжнародників «ДИПКОРПУС». URL: https://dipcorpus.at.ua/index/0-32

DOI

THE ROLE AND PLACE OF THE CHURCH IN GREECE

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ЦЕРКВИ В ГРЕЦІЇ

Zabrodsky R. V.
Postgraduate student at the Department of International Politics Uzhhorod National University Uzhhorod, Ukraine

Забродський Р. В.
аспірант кафедри міжнародної політики Ужгородський національний університет м. Ужгород, Україна

Відносини між церквою і державою мають глибоке коріння в історії Греції, яка відзначається релігійним багатством і різноманітністю. Протягом століть релігія, особливо грецьке православ'я, була не лише духовною опорою суспільства, але й потужним чинником політичного життя. Грецьке православ'я займає центральне місце в духовному житті країни та є однією з найдавніших християнських церков, а його вплив поширюється як на державні інституції, так і на культурний розвиток країни.

Згідно до даних «2022 Report on International Religious Freedom: Greece», згідно з опитуваннями:

– від 81 до 90 відсотків населення вважають себе православними;

– від 4 до 15 відсотків – атеїстами;

– 2 відсотки – як мусульманами [1].

Приблизно 140 000 мусульман, включаючи мусульман-алевітів, проживають у Фракії; вони переважно є нащадками офіційно визнаної мусульманської меншини згідно з Лозаннським договором 1923 року.

Члени інших релігійних громад, які разом складають менше 5 відсотків населення, включають:

– старокалендарних православних;

– католиків (переважно римо-католиків і меншу кількість католиків східного обряду);

– протестантів;

– Свідків Єгови;

– євреїв;

– саєнтологів;

– бахаї;

– членів Церкви Ісуса Христа Святих Останніх Днів;

– сикхів;

– Адвентисти сьомого дня;

– буддисти;

– та інші [1].

Християнство поширилося в Греції ще в 49 році нашої ери, коли апостол Павло вперше прибув до Греції [2].

У Греції статус православної церкви гарантований і захищений статтею 3 Конституції [3]. Згідно до якої: «Переважаючою релігією в Греції є східна православна церква Христа. Православна Церква Греції, яка визнає своїм главою Господа нашого Ісуса Христа, нерозривно поєднана у віровченні з Великою Константинопольською Церквою та будь-якою іншою Христовою Церквою того самого віровчення. Воно неухильно дотримується, як і вони, святих апостольських і синодичних канонів і святої традиції. Вона є автокефальною, здійснює свої суверенні права незалежно від будь-якої іншої церкви, і управляється Священним Синодом Єпископів і Священним Синодом Парламенту, який походить від першого і створений відповідно до Статуту Церкви та положень Патріаршого документа від 29 червня 1850 року та Синодального акту від 4 вересня 1928 року.» [4].

Церква має важливий вплив на систему освіти в Греції. Конституції Греції, стаття 16, закріплює право на освіту і зобов'язує державу забезпечувати освіту, яка сприяє розвитку етнічної та релігійної ідентичності [4]. Грецьке православ'я офіційно визнане державною релігією, і його доктрини впливають на навчальну програму, зокрема на релігійну освіту. Вчителі релігії в грецьких школах зазвичай мають релігійну освіту, отриману в професійних навчальних закладах.

Останніми роками ведуться дискусії про можливі реформи, щоб зробити систему релігійної освіти більш гнучкою до потреб суспільства.

Греція має багату традицію богословської освіти, яка невіддільна від грецького православ'я. Богословські факультети та програми в університетах країни відіграють важливу роль у підготовці духовенства та релігієзнавців.

Церква також бере активну участь у розвитку наукових досліджень у богословській сфері. Грецькі богословські факультети активно співпрацюють з православними інституціями по всьому світу. Грецькі богословські факультети також впливають на підготовку вчителів релігії в державних школах, де релігійна освіта є важливою частиною навчальної програми. Багато випускників богословських курсів стають вчителями релігії в школах.

З огляду на важливий вплив церкви на освіту, секуляризація освіти в Греції є однією з найбільш чутливих і суперечливих тем у відносинах між державою та Грецькою православною церквою. Освітня система Греції історично має тісні зв'язки з православною традицією, яка вважається важливим елементом національної ідентичності. Проте зростання мультикультуралізму, розвиток демократичних цінностей та інтеграція країни в Європейський Союз викликали дискусії щодо необхідності секуляризації освітнього процесу.

Греція є суверенною національною державою, де релігійна освіта організована на національному рівні. Становлення сучасної грецької державної освіти послужило засобом для забезпечення та збільшення міцного зв'язку між релігією та національною ідентичністю [5].

Література:

1. 2022 Report on International Religious Freedom: Greece. URL: https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/greece/

2. Елладська православна церква. URL: https://vue.gov.ua/%D0%95%D0%BB%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B0

3. Церква у Греції – секуляризація на виплат. URL: https://www.dw.com/uk/%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B0-%D1%83-%D0%B3%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%96%D1%97-%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82/a-46487937

4. Constitution of Greece. URL: http://hrlibrary.umn.edu/research/greece-constitution.html

5. Tsaousis Georgios. Prevailing Religion as a Factor in Enhancing the Right to Education: The Example of Educational Policy in Greece. URL: https://www.mdpi.com/2077-1444/14/7/837

DOI

IRREDENTIST RHETORIC OF POLITICAL LEADERS IN ROMANIA, HUNGARY AND SLOVAKIA AT THE PRESENT STAGE

ІРЕДЕНТИСТСЬКА РИТОРИКА ПОЛІТИЧНИХ ЛІДЕРІВ РУМУНІЇ, УГОРЩИНИ ТА СЛОВАЧЧИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Zan M. P.
PhD in Historical Sciences,
Assistant Professor at the Department
of Political Science
and Public Administration
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine

Зан М. П.
кандидат історичних наук,
доцент кафедри політології
і державного управління
Ужгородський національний
університет
м. Ужгород, Україна

Іредентизм (від італ. *irredento* – незвільнений; такий, що перебуває під чужим владарюванням) як політична реальність з'являється в другій половині XIX ст., у часи італійського, німецького та грецького націєтворення. В результаті двох світових воєн через зміну кордонів проблематика іредентизму знову постає на порядку денному [2, с. 59–62]. Як вектор зовнішньополітичної стратегії він представлений у діяльності окремих урядів, політичних партій та громадських рухів, що зорієнтовані на ототожнення етнічних територій з кордонами національних держав. Найбільш відомими іредентистськими проєктами виступають концепти пантюркізму («Великого Турану»), «Великого Русского дома», «Великої Сербії», «Великої Румунії», «Великої Угорщини». В цьому ж контексті доречно згадати про так звані панідеї в геополітиці – пан-Америка, пан-Європа, пан-Євразія, пан-Китай, панісламізм. У нашій невеликій розвідці звернемо увагу на проявах іредентистського дискурсу в

праворадикальному політикумі Румунії, Угорщини та Словаччини, що активізувалися на сучасному етапі.

Румунія

Серед ультраправих політичних сил у Румунії, що декларують етнонаціоналістичну, націонал-консервативну ідеологію, виділяються «Велика Румунія», «Альянс за об'єднання румунів», «S.O.S. Румунія», «Нові праві» та «Партія молодих людей». Відзначимо, що після проведення парламентських виборів 1 грудня 2024 року представники «Альянсу за об'єднання румунів», які зайняли друге місце, заявили, що будуть співпрацювати виключно з «сувереністськими політичними партіями» («S.O.S. Румунія» та Партії молодих людей; разом ці 3 політичні сили здобули понад 31 % (!) голосів виборців – М.З.) з метою утворення «руху за реконструкцію Румунії». Очільниця політичної партії «S.O.S. Румунія», депутатка Європарламенту ***Діана Йованович-Шошоаке*** запропонувала співпрацю сувереністських партій з метою формування «уряду меншості», який візьме на себе відповідальність «за виведення Румунії з хаосу та банкрутства» [11].

Дещо раніше (березень 2022 року) лідерка політичної партії «S.O.S. Румунія» разом із трьома парламентаріями зустрічалася з послом Росії в Бухаресті, обговорюючи нейтралітет Румунії щодо вторгнення в Україну. 22 березня 2023 року сенаторка внесла законопроєкт про зміни до законодавства Румунії й закликала анексувати історичні землі Північної Буковини (Чернівецька область), Буджака (частина Одеської області з містами Болград та Ізмаїл), Мараморощини (східна частина Закарпатської області) та острів Зміїний [3, с. 248]. Вона різко розкритикувала Закон України «Про національні меншини (спільноти) України». Діана Йованович-Шошоаке цілеспрямовано сприяла скасуванню виступу Президента України Володимира Зеленського в парламенті Румунії 10 жовтня 2023 року й заявляла про наступне: *«Україна повністю дискваліфікувала себе, і це момент, коли міжнародна громадськість також повинна усвідомити, що Україна не заслуговує на надану їй підтримку, тому що вона є нащадком нацистської імперії, а Зеленський не може бути кимось іншим, як Гітлером»* [6]. Відтак логічним стало те, що Міністерство закордонних справ України ініціювало накладення санкцій на лідерку партії «S.O.S. Румунія».

Партія молодих людей (голова ***Анамарія Ґавріла***), створена 31 липня 2023 року, на виборах 2024 року здобула 6,46 % голосів (25 мандатів у парламенті). На президентських виборах політична сила підтримала ***Каліна Джорджеску,*** який у кінці січня 2025 року назвав Україну *«вигаданою державою»* й заявив наступне: *«Світ змінюється. Кордони будуть змінюватися. Ба більше, якщо кордони будуть*

змінюватися, то де ми перебуваємо? Отже, у нас є Північна Буковина, у нас є Буджак, у нас є Північний Марамуреш з колишнього Закарпаття, те, що залишилося від угорців, Львів, який залишиться у поляків і Малоросія...» [1].

Подібну іредентистську тезу в січні 2024 року висловив також лідер партії «Альянс за об'єднання румунів» (на останніх парламентських виборах отримала 18,01 % (64 мандати + 6 представників у Європарламенті) ***Клаудіу Тарзіу:*** *«Ми не будемо справді суверенними, поки не реінтегруємо румунську державу в її природних кордонах. Бессарабія має повернутися додому. Північна Буковина не може бути забута, південна Бессарабія, Герца, Закарпаття, все, що належало і належить румунській нації, має повернутися в кордони держави»* [4].

Необхідно зауважити, що партія румунських етнонаціоналістів «Нові праві» (лідери ***Тудор Йонеску, Міхай Рапчя*** та ***Свен Моріц***) у програмному документі чітко декларує *«возз'єднання Румунії шляхом об'єднання двох румунських держав Румунії та Республіки Молдова».* У програмі вказується про підтримку *«автохтонних румунських громад»* у Північній Буковині та Південній Бессарабії (Чернівецька та Одеська області України), долині Тімощини (історико-географічна область Сербії), Трансністрії (Придністровська Молдавська Республіка), історичній Мараморощині (північно-східна частина Закарпатської області) та на Балканах (громади аромунів, мегленорумунів та істрорумунів/влахів, які проживають у рамках сучасних державних кордонів Греції, Албанії, Туреччини, Північної Македонії, Сербії та Хорватії). Відтак у програмі «Нових правих» представлений значно ширший перелік «історичних земель» Румунії, які, на думку політиків-радикалів, необхідно інтегрувати в єдиний румуномовний простір [3, с. 248]. Про подібне йдеться і в ст. 3 Статуту політичної партії «Велика Румунія», де зазначено, що *«як випливає з назви, партія Великої Румунії проводить кампанію за мирне створення Великої Румунії в її історичних кордонах»* [13].

Угорщина

У січні 2024 року лідер угорської ультраправої політичної сили «Наша Батьківщина» (*Mi Hazank*) ***Ласло Тороцкаї*** (журналіст, колишній заступник очільника партії «Йоббік», засновник організації «Молодіжний рух 64-х регіонів» та націонал-радикального руху «Гуннія»): *«Якщо державність України припинить своє існування в результаті війни, Mi Hazank претендуватиме на Закарпаття як єдина парламентська партія»* [5]. У листопаді 2022 року Ласло Тороцкаї заявляв, що в Угорщини та Польщі мають бути спільні кордони, маючи на увазі включення Закарпаття до складу Угорщини. У День незалежності Польщі (11 листопада) він опублікував фото березня

1939 року, де військові, поляк та угорець, тиснуть руку біля прикордонного стовпа на межі сучасної Львівщини та Закарпаття [10].

Зауважимо, що в Програмі політичної партії «Наша Батьківщина» зафіксовано, що Угорщина, як *«країна Святої Корони»,* має зміцнювати національну ідентичність в контексті *«рівноправності націй, що живуть в Карпатському басейні. ... всі угорці ... можуть відчувати себе та свою родину частиною нашої нації, незалежно від того, де вони живуть у світі»* [12, p. 43–44]. Таким чином, ці положення партії фактично наближаються до наративів рашистської ідеологеми «Русского мира».

Нагадаємо, що відразу після анексії Криму лідери угорської праворадикальної політичної партії «Йоббік» ***Габор Вона, Бейло Ковач*** і ***Мартон Дендеші*** підтримали позицію Росії та актуалізували питання «русинсько-угорської автономії» на теренах краю. Зокрема, в квітні 2014 року депутат Європарламенту від «Йоббік» ***Томаш Гауді-Надь*** у своїх виступах став відкрито використовувати кремлівську риторику й на засіданні сесії Парламентської Асамблеї Ради Європи назвав Україну *«штучною державою»* й невербально пред'являляв претензії Угорщини щодо Закарпаття, зокрема, в залі засідань він носив футболку з написом *«Крим належить Росії, а Закарпаття – Угорщині»* [8]. Подібний ревізіоністський жест у листопаді 2022 року продемонстрував і прем'єр-міністр Угорщини ***Віктор Орбан*** під час відвідин футбольного матчу збірної Угорщини з шарфом, на якому була зображена карта дотріанонської «Великої Угорщини».

Словацька Республіка

Необхідно зауважити, що до іредентистського дискурсу румунських та угорських політиків у кінці 2024 року долучилися й словацькі ультраправі політики. Зокрема, адвокат ***Мирослав Каменський*** (6-й номер у списку партії «Республіка» до Європейського парламенту – М.З.) зазначив про ймовірні домовленості Володимира Путіна та Віктора Орбана щодо повоєнної долі Закарпаття й наголосив на тому, що в 1945 році населені пункти біля м. Чоп, які адміністративно належали до Чехословаччини, були передані СРСР й долучені до Ужгородського району в рамках новоствореної Закарпатської області в складі УРСР. Відтак він висловив сумнів про те, що *«вся територія Закарпатської області має належати угорцям»,* натякаючи на долю Словаччини в результаті повоєнної ревізії кордонів України [9].

Прикметно, що «історичні претензії» на західну частину Закарпаття від праворадикала Мирослава Каменського з'явилися в медіапросторі відразу після публічної заяви Президента Словацької Республіки ***Петера Пеллегріні,*** який зауважив про необхідність переговорів між

Москвою та Києвом, де останній *«буде змушений піти на територіальні поступки»* [7].

Таким чином, впродовж останніх років іредентистська риторика політичних лідерів сусідніх країн активізувалася. До ідей відродження «Великої Румунії» та «Великої Угорщини» додалися територіальні претензії на частину Закарпаття з боку окремих словацьких ультраправих політиків. Занепокоєння викликає зростання електоральної підтримки правих радикалів та етнонаціоналістичних політичних сил у вказаних держав-сусідів України.

Література:

1. Березюк О. Кандидат у президенти Румунії Джорджеску назвав Україну «вигаданою державою». У МЗС відреагували. *Бабель.* Дата оновлення: 30.01.2025. URL: https://babel.ua/news/114948-kandidat-u-prezidenti-rumuniji-dzhordzhesku-nazvav-ukrajinu-vigadanoyu-derzhavoyu-u-mzs-vidreaguvali (дата звернення: 13.02.2025).

2. Горло Н.В. Політичні партії як суб'єкти політики іредентизму. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін.* 2015. Вип. 17. С. 59–64.

3. Зан М. Особливості етнонаціоналістичного, ксенофобського та іредентистського дискурсів крізь призму програмних документів праворадикальних партій сучасної Румунії та Угорщини. *Україна – Європейський Союз: Формат розвитку відносин України та Європейського Союзу в контексті російсько-української війни, виборчих процесів та прав національних меншин.* Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 04–05 жовтня 2024 року) / Ю. Остапець (голова редкол.); відповідальні за випуск: М. Зан, В. Гиря. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2024. С. 245–252.

4. Лідер румунських ультраправих хоче захопити три регіони України та Молдову. *Європейська правда.* Дата оновлення: 29.01.2024. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/01/29/7178417/ (дата звернення: 13.02.2025).

5. Лідер угорських ультраправих: Якщо Україна впаде, ми вимагатимем собі Закарпаття. *Європейська правда.* Дата оновлення: 28.01.2024. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/01/28/7178386/ (дата звернення: 13.02.2025).

6. Муріна Ю. «Зеленський як Гітлер», «Україна – терористка»: румунська сенаторка Шошоаке знову відзначилась. *24 канал.* Дата оновлення: 25.03.2023. URL: https://24tv.ua/diana-shoshoake-rumunska-senatorka-nazvala-ukrayinu-teroristkoyu_n2281298 (дата звернення: 28.09.2024).

7. Собенко Н. Президент Словаччини: Україна «буде вимушена піти на територіальні поступки». *Суспільне. Новини.* Дата оновлення: 15.12.2024. URL: https://suspilne.media/903227-prezident-slovaccini-ukraina-bude-vimusena-piti-na-teritorialni-postupki/ (дата звернення: 11.02.2025).

8. Тужанський Д. Новий рівень угорського конфлікту: хто стоїть за вимогами відокремлення Закарпаття. *Європейська правда.* Дата оновлення: 12.10.2017. URL: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/10/12/7072208/ (дата звернення: 11.02.2025).

9. Ультраправі в Словаччині заговорили про територіальні претензії на частину Закарпатської області. *Трибуна.* Дата оновлення: 31.12.2024. URL: https://trubyna.org.ua/novyny/ultrapravi-v-slovachchyni-zahovoryly/ (дата звернення: 11.02.2025).

10. Янковський О., Бадюк О. Заяви з Румунії та Угорщини про «поділ України» та реакція в Україні. *Радіо Свобода.* Дата оновлення: 31.01.2024. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-rumuniya-uhorshchyna-dilyat-ukrayinu-reaktsiyu-v-okupatsiyi/32798484.html (дата звернення: 14.02.2025).

11. Ardelean A. Partidele se poziționează în vederea formării noului guvern și a votului la prezidențiale. *Europa Liberă România.* Дата оновлення: 03.12.2024. URL: https://romania.europalibera.org/a/formarea-guvernului-turul-doi-prezidentiale/33224640.html (дата звернення: 14.12.2024).

12. Parliamentary Election Program of Mi Hazánk Mozgalom. 87 p. URL: https://mihazank.hu/wp-content/uploads/2022/06/20220527-Virradat_Program-EN-1.pdf (дата звернення: 29.09.2024).

13. Statutul Partidului România Mare. România Mare. URL: https://partidulromaniamare.ro/statut-prm/ (дата звернення: 28.09.2024).

DOI

POLITICAL AND INSTITUTIONAL INTERACTION WITH THE ENVIRONMENT OF AFRICAN COUNTRIES: REALITIES AND PROSPECTS OF INTERNATIONAL RELATIONS

ПОЛІТИКО-ІНСТИТУЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ З СЕРЕДОВИЩЕМ КРАЇН АФРИКИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Ishchenko I. V.
D.Sc (Political Science), Professor, Head of International Relations Department Oles Honchar Dnipro National University Dnipro,Ukraine

Іщенко І. В.
доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара м. Дніпро, Україна

Африканські країни після здобуття незалежності перебували під впливом великих держав, боротьба яких здебільшого зводилася до переважаючого впливу на формування відповідної політичної ідеології, світогляду, доступу до ресурсів цих країн тощо. Як не дивно, після здобуття незалежності в суспільному середовищі цих країн ментальний простір був сповнений не радістю і захопленням щодо звільнення від «пут колонізаторів», а невпевненістю, переважанням думок про тимчасовий характер такого звільнення [6, с. 13]. Це пояснюється особливістю ставлення до часу з позиції того, що краща новина, коли в часі нічого не змінюється, адже зміна подій призведе до порушення рівноваги в суспільстві, а таке порушення негативно позначиться на майбутньому сім'ї та близьких африканця [4, с. 83].

Справа в тому, що традиційне суспільство цих країн, зазнало зміни ідентифікації під час колоніального періоду з 1492 р., хоча корені залишились, однак відчуття свободи вибору шляху розвитку, необхідності прийняття політичних рішень заради блага суспільства знаходились десь в глибині свідомості [8]. До того ж, політичні лідери відчували нерозривний зв'язок зі своїми колишніми господарями – метрополіями, що були зацікавлені в дешевій сировині, мінеральних ресурсах, якими так багатий Африканський континент. Достатньо сказати про такий факт – 70% світових запасів кобальту зосереджено в Демократичній Республіці Конго [5]. Ціна на сировину для колишніх метрополій залишалась на такому низькому рівні, що у декілька разів

була меншою за ринкову. Так Франція, енергетична система якої споживає багато уранової руди, купляла її за безцінь у Нігері [9].

Сьогодні розпочалося і триває чергова хвиля експансії Великих держав до африканських країн. Вона, на відміну від першої, все більше зосереджується на галузі нових технологій, реалізації інфраструктурних проектів, системі державного управління тощо.

Стратегія реагування вищих політичних лідерів та політико-інституційних структур африканських країн на це протистояння між російсько-китайським блоком і західним – на чолі з США зводиться наразі до вибірковості в залежності від транзакційних витрат. Іншими словами, хто запропонує кращі умови, тому й віддається пріоритет.

Наразі можемо констатувати й нову реальність у міжнародних відносинах цих країн. Неефективні міжнародні інститути, функціонуючі в Африці зазнали кризи. Відтак, деякі країни, аттрактором яких виявився російсько-китайський блок, почали шукати нові можливості залучення у нові економічні об'єднання, такі як БРІКС. Як відомо, Буркіна-Фасо, Нігер, Малі вийшли з об'єднання ЕКОВАС, хоча були 50 років у складі цього західноафриканського економічного співтовариства [7]. Таке рішення було ухвалене президентом Буркіна-Фасо на перехідний період І. Траоре, тимчасовим президентом полковником А. Гойтою та головою нігерської Національної ради порятунку Батьківщини бригадним генералом А. Чіані [2]. Більше того, зазначені країни домовились про створення військового союзу [1].

В результаті, зону впливу західноафриканського блоку в цих країнах почав займати російсько-китайський блок. У той час, коли російська сторона поки що зосередилась на безпеці, пропонуючи свої організаційні послуги, Китай активно розвиває економічне співробітництво, пропонуючи більш вигідні умови ділових партнерських відносин у порівнянні з ЕКОВАС. Взагалі в Африці набула поширення з боку Китаю так звана «стадіонна дипломатія», її сутність полягає у безкоштовному будівництві і передачі в експлуатацію африканським країнам спортивних і культурних споруд, створюючи КНР конкуренту перевагу в порівнянні з іншими міжнародними акторами [3]. Дослідники зазначають також конкурентну перевагу Китаю і в тому аспекті, що на відміну від країн Заходу, які інвестували переважно в гірничо-добувні галузі африканських країн, КНР, поміж іншого, здійснював фінансування та реалізовував інфраструктурні проекти.

Щоправда, може скластися враження про домінування російсько-китайського блоку на Африканському континенті. А це далеко не так. Адже, Росія робить ставку на більш виражені авторитарні політичні режими. Однак Сполучені Штати мають набагато більше ресурсів,

здійснюючи гуманітарні місії. США активізувались в боротьбі за сфери впливу, свідченням чого є візит у грудні 2024 р. до Анголи колишнього президента Д. Байдена. Він заявив за підсумками візиту до Луанди про готовність: виділення мільярда доларів допомоги для родин, які змушені були залишити свої домівки через посуху. Також було озвучено інформацію про надання кредиту в півмільярда доларів на будівництво залізниці «Lobito-Athlantic» – проєкту, покликаного з'єднати узбережжя Анголи з ДРК і Замбією. Слід також згадати процес, що розпочався у другій половині 2024 р. – інвестиції в технологічне переобладнання провайдера стільникового зв'язку (та інтернет) Africell. Ця компанія належить США і працює в Анголі, ДРК, Гамбії та Сьєрра-Леоне. Важливий процес, який зберігає американську присутність (і можливо контроль) у телекомунікаційній галузі цілого регіону [3]. В минулому році активізувала свою діяльність на африканському континенті й Франція, вона розвернула вектор співробітництва на Ефіопію. Також досягнуто домовленості щодо проведення у Кенії 2026 р. форуму Франція – Африка що вірогідно дасть новий поштовх до розвитку відносин Франції з африканськими країнами [3].

Таким чином, країни Африки сьогодні перебувають у стадії активної трансформації, орієнтуючись на найкращі можливості для міжнародного співробітництва, новий етап характерний наростанням конкуренції за вплив в Африці. На цьому поприщі поки що лідирує Китай, однак США здатні перехопити ініціативу, пропонуючи більш привабливі умови співпраці.

Література:

1. Буркіна-Фасо, Малі та Нігер домовилися про військовий союз. *Укрінформ*, 2023, 17 вересня. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3762296-burkinafaso-mali-ta-niger-domovilisa-pro-vijskovij-souz.html (дата звернення: 02.02.2025).

2. Буркіна-Фасо, Малі та Нігер оголосили про вихід з ЕКОВАС. *Укрінформ*, 2025, 2 лютого. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3819532-burkinafaso-mali-ta-niger-ogolosili-pro-vihid-z-ekovas.html (дата звернення: 02.02.2025).

3. Тишкевич І. Спроба «російської гри». А тепер зверніть увагу на Африку. *New Voice*, 2024, 11 грудня. URL: https://nv.ua/ukr/opinion/rf-vtrachaye-vpliv-v-africi-shcho-roblyat-franciya-ta-ssha-dumka-eksperta-50473224.html (дата звернення: 02.02.2025).

4. Andriamanjato R. Le Tsiny et le Tody dans la pensee malgache. Paris, 2013. 164 p. URL: https://doi.org/10.4000/africanistes.3445 (дата звернення: 02.02.2025).

5. Carmody P. Great Power Competition in Africa: Toward a New Cold War? *E-International Relations*, 2025, Jan 23. P.1/4. URL: https://www.e-ir.info/2025/01/23/great-power-competition-in-africa-toward-a-new-cold-war/ (дата звернення: 02.02.2025).

6. Lopes H. Une Enfant de Poto-Poto. Paris: Gallimard, 2012, 272 p.

7. Romashenko S. Mali, Burkina Faso and Niger withdraw from ECOWAS. *D.W.*, 2025, 29 січня. URL: https://www.dw.com/ru/mali-burkinafaso-i-niger-vysli-iz-organizacii-ekovas/a-71441968 (дата звернення: 02.02.2025).

8. Sabelo J. Ndlovu-Gatsheni. Empire, global coloniality and african subjectivity. 2013. URL: https://doi.org/10.3167/9780857459510 (дата звернення: 02.02.2025).

9. Schwikowski M., Sandner Ph. (2023). Are Niger's uranium supplies to France under scrutiny? *D.W.*, 2023, 28 Sept. URL: https://www.dw.com/en/are-nigers-uranium-supplies-to-france-under-scrutiny/a-66711717 (дата звернення: 02.02.2025).

DOI

RESTORATION OF UKRAINE'S NUCLEAR POTENTIAL AS AN EFFECTIVE MECHANISM FOR DEERRING ARMED AGGRESSION IN THE CONTEXT OF GEOPOLITICAL TRANSFORMATIONS

ВІДНОВЛЕННЯ ЯДЕРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ЯК ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ СТРИМУВАННЯ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Koptiev O. S.
PhD (International Relations), Associate Professor at the International Relations Department Oles Honchar Dnipro National University Dnipro, Ukraine

Коптєв О. С.
доктор філософії у сфері міжнародних відносин, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара м. Дніпро, Україна

Після здобуття незалежності у 1991 році Україна успадкувала третій за розміром ядерний арсенал у світі. Однак, як показало життя, відмова

від нього у 1994 році в обмін на мнимі гарантії безпеки, закріплені Будапештським меморандумом, стала серйозною стратегічною помилкою. Вона ледь не призвела до втрати суверенітету та територіальної цілісності держави і лише завдяки героїзму українського народу вдалося відстояти незалежність під час повномасштабної збройної агресії російських окупантів. Будапештський меморандум надав Україні гарантії територіальної цілісності, які виявилися лише декларативними. На думку дослідника Потєхіна, відмова України від ядерної зброї свого часу не дала змоги створити власний ядерний потенціал для стримування агресора (що було б неможливо без підтримки США). Це позбавило країну можливості самостійно захищатися, а міжнародні гарантії безпеки лише частково змогли компенсувати цю втрату [3, с.22]. Зрештою, підписанти, включаючи США, Велику Британію та РФ, не забезпечили виконання своїх зобов'язань. Це продемонструвало, що надія на міжнародні гарантії безпеки без власних дієвих механізмів захисту є хибною стратегією.

Подальший розвиток подій в Україні та на геополітичному рівні зумовлює дискусії щодо необхідності справедливого миру та убезпечення нашої країни від нових зовнішніх загроз. Відсутність ядерної зброї значно зменшила можливості України впливати на міжнародну політику та ефективно стримувати агресію. А російське вторгнення у 2014 році стало яскравим свідченням того, що ядерна зброя могла б відігравати роль стримуючого фактора.

Ба більше, сам факт ймовірної наявності такого аргументу дуже лякає РФ і навіть стала елементом фальсифікацій під час повномасштабного вторгнення окупантів. Якщо згадати 2022 рік, ще тоді РФ намагалися виправдати свій напад, стверджуючи, що в Україні нібито існують лабораторії з розробки біологічної зброї або програми зі створення ядерної зброї. Зокрема, три основні російські інформаційні агентства – «Интерфакс», «РИА Новости» і ТАСС – поширили фейкову інформацію про те, що з 1994 року Україна нібито працює над ядерною зброєю [2, с. 27]. На думку дослідника Гомоная, повномасштабне вторгнення РФ в Україну та війна, що триває вже понад десять років, мають серйозні наслідки та виходять далеко за межі порушення міжнародного права і територіальної цілісності нашої країни [1, с. 350]. В цьому контексті пророчими були застереження американського фахівця Девіда Йоста, який зазначав, що дії РФ можуть підірвати довіру до гарантій безпеки від великих держав, а також ускладнити контроль над розповсюдженням ядерної зброї у всьому світі.

Нажаль, скоріше за все за результатами війни Україна матиме фактично поступитися територіями в обмін на мир, однак відкритим залишається питання подальшого захисту територій, адже, на думку низки фахівців, РФ нічого не заважає вже через 5-10 років здійснити чергове вторгнення. Саме тому, одним з варіантів є відновлення ядерного потенціалу нашої країни. Наявність летальної зброї значно зміцнила б позиції України на міжнародній арені, зробивши її одним із ключових гравців у Європі. Крім того, це сприяло б стримуванню як східних, так і західних загроз. Однак реалізація цієї програми потребує технічної бази, міжнародного погодження та ефективного управління.

У випадку технічної бази, як зазначають західні ЗМІ, посилаючись на джерела в українській владі, Київ нібито може створити ядерну бомбу всього за кілька місяців [4]. Однак, в експертному середовищі такі заяви викликають сумніви, адже Україна не має необхідних виробничих потужностей для переробки ядерного палива. Також варто розуміти, що розробка, виробництво та утримання ядерної зброї вимагають значних фінансових ресурсів і висококваліфікованих кадрів, що є нетривіальним завданням в умовах великої війни та післявоєнного будівництва.

В рамках міжнародного узгодження ситуація також є складною, але не повністю безперспективною. Час від часу в інформаційному полі з'являлися повідомлення про можливу передачу Україні ядерного озброєння для захисту від РФ. В той же час, наша держава повинна враховувати міжнародні зобов'язання, включаючи Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), а також політичні та економічні наслідки такого кроку, про що неодноразово заявляв очільник МЗС України Сибіга.

Ефективне управління також, на мою думку, не можливе в умовах великої війни, адже забезпечення ядерної безпеки потребує створення відповідної інфраструктури та нормативно-правової бази. Попри це, варто розуміти, що отримання ядерного статусу носить виключно політичний, а не технічний характер. Прикладом цього є Іран, який маючи куди менші ресурси отримує від РФ технології, які дозволяють створювати летальну зброю. У випадку України країною-донором може виступити Франція, Німеччина чи Великобританія, які зацікавлені і плідному співробітництві.

Тому відновлення ядерного потенціалу України є дуже складним, але в той же час не нездійсненним рішенням. Для нього треба лише політична воля, а також згода великих гравців на міжнародній арені. Це рішення вимагатиме від України сміливості, рішучості та значних

ресурсів, але у довгостроковій перспективі воно може стати фундаментом для побудови сильної та незалежної держави, здатної ефективно протистояти будь-яким загрозам.

Від початку повномасштабного вторгнення російських окупантів Україна перебуває під загрозою втрати державності. Ворог анексує та окуповує території, щодня здійснює атаки по цивільним та інфраструктурним об'єктам і декларує через спікерів та пропагандистів знищення нашої держави. Сучасний стан речей показав повну неспроможність підписантів Будапештського меморандуму, як-то США та Великобританії припинити військову агресію РФ, що спровокувало масштабні геополітичні зміни по всьому світу. До НАТО приєдналася Фінляндія, з новою силою розгорілася війна в Ізраїлі, Азербайджан силою повернув собі контроль над Карабахом, а в Сирії рухнув режим Асада. Все це є наслідком збройної агресії РФ, яка з 2014 року продовжує окупацію українських земель та корисних копалин. А повна відсутність дієвого супротиву від країн Європи та США дала можливість диктаторам та терористичним формуванням творити безчинства, силою вирішуючи власні геополітичні проблеми.

В контексті України, після перемоги на виборах США Дональд Трамп побічно обіцяв скоротити чи припинити поставки життєво важливої зброї до нашої країни, а також відкрито виступає за прямі перемовини з російським диктатором щодо припинення війни та зменшення санкційного тиску.

Попри чітку визначеність агресора та жертви агресії, протягом майже трьох років Україна немає чітких гарантій безпеки від підписантів Будапештського меморандуму, що говорить про недієвість таких домовленостей. Згідно норм міжнародного права кожна держава має право будь-якими засобами захищати свій суверенітет та територіальну цілісність.

У зв'язку з вище згаданим, на мою думку, доречним для України має бути політичне рішення щодо відродження ядерної програми з метою створення механізму стримування будь-якої збройної агресії. Адже нинішній стан речей показав, що ворога не здатні зупинити жодні вмовляння та санкції, бо ворог розуміє лише мову зброї. Ба більше, на моє глибоке переконання, країни-члени НАТО не збираються захищати Україну зі зброєю в руках, попри її курс на євроінтеграцію та сформований запит вступу до Альянсу.

Література:

1. Гомонай В. В. Будапештський меморандум: уроки та невиконані очікування на шляху України до вступу в НАТО. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право. 2024. Вип. 81(3). С. 346–351. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/66302/1/54-2.pdf.
2. Носовський, А. В. (2022). Ядерний тероризм Російської Федерації в Україні – виклик для світової безпеки: Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 23 березня 2022 року. Visnik Nacional Noi Academii Nauk Ukrai Ni, (5), 24–29. https://doi.org/10.15407/visn2022.05.024.
3. Потєхін О. В. Ядерне роззброєння України у контексті її відносин з США та РФ. АГОРА. 2016. №. Вип. 16. С. 16-19. URL: https://elibrary.ivinas.gov.ua/397/1/Ukraines_Nuclear_Disarmament_in_the_Cont.pdf.
4. Could Zelensky use nuclear bombs? Ukraine's options explained. URL: https://www.thetimes.com/world/russia-ukraine-war/article/zelensky-nuclear-weapons-bomb-0ddjrs5hw.

DOI

EUROPEAN EXPERIENCE OF INTERACTION OF PUBLIC ASSOCIATIONS WITH PUBLIC AND LOCAL AUTHORITIES

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВИМ ВРЯДУВАННЯМ

Kritsak Yu. L.
Postgraduate student,at the Department of Political Science and Public Administration Uzhhorod National University Uzhhorod, Ukraine

Кріцак Ю. Л.
аспірант кафедри політології і державного управління Ужгородський національний університет м. Ужгород, Україна

Актуальність теми. Сучасні виклики, зокрема військовий конфлікт та економічна криза, посилюють потребу в ефективній взаємодії між громадськими об'єднаннями та органами державної влади, що сприяє стабільності та прозорості управлінських процесів. Європейський

досвід демонструє, що інтеграція активного громадянського суспільства у прийняття рішень значно покращує оперативність вирішення соціальних проблем і знижує ризики корупційних практик. Аналіз даних механізмів є надзвичайно актуальним для України, оскільки дозволяє адаптувати перевірені міжнародні практики до національних умов.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, що стрімко змінюється під впливом глобалізаційних процесів, технологічних інновацій та соціально-економічних трансформацій, питання взаємодії між громадськими організаціями та державними інституціями набуває особливої актуальності. З кожним днем ми стаємо свідками того, як традиційні моделі управління поступово піддаються трансформації під впливом нових викликів та потреб суспільства. Цей процес викликає природне бажання роздумувати над тим, яким чином ефективна комунікація та співпраця між громадськістю та владними структурами можуть сприяти побудові більш прозорого, відповідального та інклюзивного суспільства.

Не можна не виокремити саме досвід європейських країн, де протягом останніх десятиліть сформувалися ефективні моделі партнерства між громадськими об'єднаннями та органами державного управління. Цей досвід є яскравим прикладом того, як комплексний підхід до інтеграції різних соціальних сил здатний трансформувати процес прийняття рішень, зробити їх більш адаптивними до потреб населення та сприяти посиленню демократичних процесів.

В Європі вдалося знайти баланс між централізованою владою та місцевими ініціативами, що дозволяє максимально ефективно використовувати потенціал громадянського суспільства.

Розглядаючи сучасні проблеми та виклики, з якими стикаються як державні органи, так і громадські ініціативи, варто зазначити, що кожна сторона має свої сильні сторони та недоліки. З одного боку, існує необхідність чітко регламентованих механізмів участі громадськості у прийнятті рішень, з іншого – потреба в гнучких та адаптивних підходах, що враховують специфіку місцевих умов. У цьому контексті європейський досвід є надзвичайно цінним, адже він демонструє, що шлях до успішної співпраці лежить через постійний діалог, взаємне розуміння та спільну роботу над вирішенням нагальних соціальних проблем.

Європейський досвід взаємодії громадських об'єднань з органами державної влади та місцевим врядуванням, можна розцінювати, що має інтеграцію представників громадянського суспільства в процес прийняття рішень, що є одним із ключових чинників підвищення ефективності управління на всіх рівнях.

Згідно з даними Європейського інституту демократичних досліджень [2], у низці країн Європи сформовано спеціалізовані інституційні платформи, що забезпечують постійний діалог між державними структурами та громадськими організаціями, що позитивно впливає на розробку та впровадження місцевих політик. Наприклад в таких країнах, як Нідерланди, Фінляндія та Німеччина, встановлено прозорі механізми зворотного зв'язку, які дозволяють оперативно реагувати на потреби місцевих громад та коригувати стратегії розвитку, що сприяє зниженню рівня корупції та підвищенню рівня громадської довіри до органів влади [4].

Дослідження Бондаренко С. також свідчить, що взаємодія між громадськими об'єднаннями та органами державної влади супроводжується рядом проблем та викликів сьогодення. Згідно з джерелом [1], одним із серйозних перешкод є нерозвиненість механізмів координації між центральною владою та місцевими органами, що часто призводить до дублювання зусиль та неефективного використання ресурсів.

За аналізом законодавства, викладеного в посібнику Іваненко П. який мав напрям дослідження механізмів зворотного зв'язку в місцевому управлінні [3], відсутність чітких регламентів щодо участі громадських організацій у прийнятті рішень створює правову невизначеність, що перешкоджає формуванню стійких партнерських відносин.

Як приклад, у деяких регіонах Європи спостерігається дисбаланс між фінансовою підтримкою з боку держави та можливостями громадських організацій щодо реалізації власних ініціатив, що обмежує їхній внесок у розвиток місцевих громад. Тому є необхідність системного підходу до вирішення існуючих проблем, що включає розробку нових нормативно-правових актів, вдосконалення механізмів фінансової підтримки громадських організацій, а також розширення можливостей для професійного розвитку представників громадянського суспільства.

За аналізом нормативно-правового забезпечення участі громадськості в прийнятті рішень в ЄС [5], впровадження інтегрованих моделей співпраці дозволяє не лише вирішувати поточні проблеми, а й створювати умови для довгострокового стійкого розвитку місцевих спільнот. Таким чином, європейський досвід є яскравим прикладом того, як гармонізація інтересів державних структур та активних громадських об'єднань може стати потужним інструментом у забезпеченні високих стандартів публічного управління.

В цілому європейські моделі взаємодії між громадськими організаціями та органами державної влади демонструють високу

ефективність за умови наявності чітких регуляторних механізмів, системної підтримки з боку держави та активного залучення громадян до процесу прийняття рішень. Такий підхід сприяє створенню інноваційних та адаптивних моделей управління, що відповідають сучасним викликам глобалізації та соціально-економічних трансформацій. Зокрема відповідні моделі взаємодії підсилюють суб'єкти публічного управління з боку громадських об'єднань, через оперативніше реагувати на суспільні виклики, отримувати експертні висновки, розширювати канали комунікації з громадянами та залучати додаткові ресурси для реалізації стратегічних ініціатив. Крім того, активна участь громадських об'єднань сприяє розвитку кадрового потенціалу публічного управління, оскільки залучені до таких організацій фахівці набувають цінного досвіду, управлінських навичок і глибокого розуміння суспільних процесів. Це, своєю чергою, забезпечує приток мотивованих і компетентних кадрів до органів державної влади, що сприяє підвищенню ефективності державного управління та його відповідності потребам громадян. З огляду на вищезазначене, адаптація європейського досвіду до умов національної практики є не лише бажаною, а й необхідною для подальшого розвитку демократичних процесів та підвищення якості життя громадян.

Висновки. В умовах кризи та воєнних дій Україна опинилася перед викликами, які вимагають радикальних змін у підходах до державного управління та організації суспільного діалогу. Ретельний аналіз європейського досвіду демонструє, що ефективна взаємодія між громадськими об'єднаннями та органами державної влади є запорукою не лише оперативного реагування на кризові ситуації, але й фундаментом для побудови стабільного, прозорого та демократичного суспільства.

У сучасних умовах, коли ресурси та можливості країни зазнають серйозних випробувань, впровадження систем відкритого управління та регулярних консультацій з громадськістю може стати потужним інструментом для мобілізації внутрішнього потенціалу та підтримки процесів реформування.

Застосування європейських практик дозволить Україні здійснити якісний стрибок у трансформації державних інститутів, адаптуватися до сучасних викликів та закласти фундамент для майбутнього розвитку. Системна інтеграція моделей відкритого діалогу, використання цифрових технологій та залучення громадян до прийняття рішень сприятиме створенню умов для довгострокової стабільності та демократичного процвітання. Тому адаптація та імплементація перевірених європейських підходів є не лише актуальною, а й

необхідною стратегією для України, яка прагне стати сучасною, прозорою та ефективною державою в умовах глобальних викликів.

Література:

1. Бондаренко С. Інтегровані моделі співпраці: перспективи для місцевого розвитку. Сучасні проблеми управління. 2022. № 1. С. 15–30.

2. Європейський Інститут Демократичних Досліджень. Цифрова трансформація публічного управління в Європі. Брюссель: Європейський Інститут Демократичних Досліджень, 2021. URL: https://www.eid.org/eu_digital_transformation.

3. Іваненко П. Механізми зворотного зв'язку в місцевому управлінні: порівняльний аналіз європейських практик. Публічне управління в Європі, 2021. № 4. С. 45–60.

4. Петрова Л. Проблеми координації між центральною владою та місцевими органами: досвід Нідерландів, Фінляндії та Німеччини. Європейський досвід у публічному управлінні, 2019. № 2. С. 112–130.

5. Сидоренко О. Нормативно-правове забезпечення участі громадськості в прийнятті рішень: європейські підходи. Юридична практика, 2020. № 3. С. 75–90.

DOI

THE PHENOMENON OF POPULISM IN THE CONTEXT OF THE DEMOCRATIC CRISIS: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

ФЕНОМЕН ПОПУЛІЗМУ В КОНТЕКСТІ КРИЗИ ДЕМОКРАТІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Lavrynovych O. A.
Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Philosophy and Pedagogy
National Transport University
Kyiv, Ukraine

Лавринович О. А.
кандидат філософських наук,
доцент,
доцент кафедри філософії
та педагогіки
Національний транспортний
університет
м. Київ, Україна

Посилення інтересу до феномену популізму у сучасному політичному дискурсі зумовлено його впливом на перспективи

розвитку демократії. Популісти артикулюють прагнення до відновлення «справжньої» демократії протиставляючи її, за їхніми твердженнями, «безвідповідальному правлінню еліти», яке лише формально відповідає критеріям демократичного правління. Поява перепон на шляху стабільності демократій, зниження ефективності багатьох демократичних урядів, неспроможних задовольнити політичні та економічні вимоги громадян, поряд з радикальною трансформацією медіаландшафту, яка забезпечила більший доступ до широкої аудиторії політиків-популістів, надали популістам конкурентних переваг. Завдяки кращій організації, пропаганді та медійним особам популізм перетворився у політичний мейнстрим. Через це актуалізується дослідження його сутності та проявів, потенційних загроз для демократичного розвитку.

Популізм є досить розпливчатим, неоднозначним, мінливим, регіонально та історично специфічним феноменом, який попри цілеспрямовану наукову увагу протягом останніх 70 років, й досі не отримав універсального визначення. Його розглядають як політичну риторику, політичний стиль, короткозору макроекономічну політику, політику ідентичності, концепцію та форму влади, політичний режим, політичний дискурс, політичну ідеологію, політичну стратегію, дискурсивний фрейм тощо. На думку одних, популізм збільшує ризики згортання демократії, інші вважають його нормальним проявом політичного процесу. При цьому кожна з цих думок має право на існування, що доводиться емпіричними прикладами.

Найпоширенішим концептуально точним є визначення популізму запропоноване Касом Мудде та Христобалем Ровіра Кальтвассером (Cas Mudde, Cristóbal Rovira Kaltwasser) [3]. Вони розглядають популізм як «тонкоцентричну» ідеологію («thin-centred ideology») відповідно до якої суспільство поділене на дві однорідні та антагоністичні групи, «чисті люди» супроти «корумпованої еліти», і яка стверджує, що політика повинна бути вираженням загальної волі (volonté générale) народу.

Автори наголошують на наступних важливих характеристиках популізму. По-перше, йдеться про «тонку» ідеологію. Популізм не є «повноцінною» ідеологією, оскільки не має своєї ключової концепції, політичної позиції та символічно досить «бідний», порівняно з традиційними ідеологіями, як от лібералізм, консерватизм, соціалізм та інші «*ізми».* Слушною є теза, що «популістським партіям, як правило, бракує грандіозного бачення або всеосяжних ідеологічних проєктів», і, як неодноразово підкреслювалося, не існує Популістського Інтернаціоналу, священних текстів, з яких могли б черпати натхнення послідовники популістів, загальновизнаних популістських ікон, а також

визнаної історичної наступності між популістськими проявами» [1]. Тонкоцентрична ідеологія не пропонує всеохопної мапи соціального світу, а представляє своєрідну ментальну карту, через яку індивіди аналізують та осмислюють політичну реальність. Популізм подібний до «хамелеона», оскільки, зазвичай проявляється у поєднанні з різними концепціями, актуальними для певного середовища у той чи інший час і прив'язується до будь-якої «повної» ідеології. Популізм – це набір ідей, орієнтованих на фундаментальне протистояння між народом і елітою. Популістська ідеологія є достатньо гнучкою, вона враховує сприйняття та потреби різних соціальних груп.

По-друге, основними рисами популістської ідеології є монізм та моралізм. Суспільство розглядається з погляду однорідних, моністичних груп з однаковими інтересами та цінностями. Розмежування на «простих людей» та «корумповану еліту» ґрунтуються на моральній основі. Перші зображуються як однорідна й доброчесна спільнота, що уособлює моральну чистоту, а друга розглядається як однорідне угруповання з патологічною суттю. Але, хоча усі різновиди популізму використовують цей маніхейський принцип дуалізму Добра та Зла, визначення того, хто «народ», «простий люд», а хто «корумпована еліта», у всіх відбувається по-різному. Кожний популістський актор визначає ці групи відповідно до актуального контексту, тобто користуються невизначеністю даної символічної конструкції заради власної політичної вигоди.

По-третє, це ідея загальної волі. Йдеться не лише про захист інтересів «простих людей». Індивіди певної спільноти здатні об'єднати свою волю задля проголошення народного суверенітету як єдиного легітимного джерела політичної влади. У цьому сенсі популізм є набором ідей як повинна функціонувати політика. Вона має виражати спільну волю. Для розв'язання кризи потрібно, щоб вірний представник народу завоював владу, подолав зрадників і втілив у життя розумні рішення.

Але чи справді політичні агенти вірять у політику як боротьбу між народом та елітою, чи цинічно використовують цей дискурс для отримання електоральних переваг? На це питання, на переконання Каса Мудде та Христобаля Ровира Кальтвассера «часто майже неможливо дати остаточну відповідь (не залізши в голову популіста)» [2, с. 9].

Для подолання негативних наслідків популізму необхідний системний підхід, що враховує всі аспекти цього феномену. Ключовими компонентами стратегії протидії популістським тенденціям є зміцнення демократичних інститутів, забезпечення їх прозорості та підзвітності, підвищення рівня громадянської освіти, участі громадян у політичному

процесі, сприяння розвитку незалежних масмедіа. Їх поєднання створить стійке підґрунтя для демократичного поступу.

Література:

1. Aslanidis P. Is Populim an Ideology? A Refutation and a New Perspective. *Political Studies*. 2015. Vol. 64 (1). P. 88-104. URL: https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/1467-9248.12224

2. Mudde C., Rovira Kaltwasser C. *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?* Cambridge: Cambridge University Press. P. 1–26.

3. Mudde C., Rovira Kaltwasser C. Exclusionary vs. inclusionary populism: Comparing contemporary Europe and Latin America. *Government and opposition*. 2013 Vol. 48, No. 2. P. 149-151. URL: https://www.illiberalism.org/cas-mudde-and-cristobal-rovira-kaltwasser-exclusionary-vs-inclusionary-populism-comparing-contemporary-europe-and-latin-america/

DOI

THE BLACK SEA – BETWEEN STRATEGIC CROSSROADS AND HUMAN SECURITY

Laza L.
BA Student – Security Studies at the Department of International Relations and European Studies
University of Oradea
Oradea, Romania

Țoca C. V.
Doctor of Geography,
Associate Prof. PhD at the Department of International Relations and European Studies
University of Oradea
Oradea, Romania

The Black Sea region is a strategic space where the geopolitical interests of the West and the East intersect. This area plays a key role in the national security of the riparian states and is also a good place to signal the interdependence between energetic, national, and human security. Energy resources are vital to the well-being of the population, but insecurity of supply

affects quality of life and can exacerbate energy shortages. Energy security, economic and individual well-being are interdependent and essential for the stability of the Black Sea states. Constant access to energy supports economic growth and improved quality of life. However, dependence on external energy resources exposes economies to market fluctuations and possible political unrest. Countries in the region have developed varied strategies to diversify energy sources and strengthen energy infrastructure, but competition for control of resources remains a source of tension. Due to shared security concerns and dangers, the Black Sea region has become a geopolitical security zone since the 2000s [1, p 53]. Also, the energy needs in Europe are increasing and in order to meet the needs of the society and to maintain economic activities such as industry, cooking, transportation and others), the European consumer depends primarily on energy resources and their supply networks [2, p. 53].

The Black Sea – geopolitical context and energy security

The European Commission defines the Black Sea region as a distinct area connecting ten states, including six riparian states such as Bulgaria, Ukraine, Romania, Russia, Georgia, Turkey, along with four other states that are located near the Black Sea: Greece, Armenia, Republic of Moldova and Azerbaijan [1, p. 245]. Terms such as "Black Sea-Caspian Sea Region" and "Black Sea-Mediterranean Sea Region" demonstrate the scope of the region [2, p. 287]. US, EU, NATO and Russian interests collide in this space while political and territorial struggles such as border disputes and conflicts between nations and peoples are the main causes of security problems in the region [2, p. 289]. The area is becoming increasingly important in terms of transport infrastructure, as well as from the perspective of energy security and stability in Europe. In addition, the geo-economic importance of the region is growing, especially in terms of enhancing European energy security by importing hydrocarbons from Central Asia and the Caspian Basin, as well as its potential as a hub in a pan-European transport area [3, p. 6].

Governments and national alliances are concerned on a daily basis with energy security and dependence, as it is a crucial issue that is closely linked to national security [3, p. 52]. "Availability of energy at any time in various forms, in sufficient quantities and at reasonable and acceptable prices" is how the European Environment Agency defines security of gas supply [3, p. 52]. The offshore energy potential of the Black Sea is significant, along with its strategic importance on a continental and regional scale [4, p. 5]. It is worth mentioning that the wars on the southeastern border of the European Union and the Russian-Ukrainian war are seriously hampering the economic potential of this area and have made the security system a source of growing tension [3, p. 52].

In an effort to reduce the EU's dependence on Russia, energy sources have been diversified, which has further increased the geo-economic importance of the Black Sea region and the area is becoming increasingly important in terms of transportation infrastructure as well as energy security and stability in Europe [3, p. 56]. While energy is essential to a nation's human and economic progress, it also fuels complicated systems and incites conflict [3, p. 52]. Black Sea nations were heavily dependent on Russian natural gas before Russia's invasion of Ukraine in 2022. Other nations in the region were importing gas heavily, mostly from Russia, while Romania was the only country able to cover 80% of its needs domestically [4, p. 5].

Cooperation through partnerships

Joint projects can help create a framework of dialogue and mutual trust and through collaboration, states can manage energy and security challenges, avoiding destructive competition and increasing the security of citizens.

The parties need to work together to create a new security framework in the area in order to achieve the security objective, but the unresolved disputes in the area pose a continuing threat to regional security [1, p. 247]. A closer naval partnership between Romania, Bulgaria and Turkey is necessary given the interest of the three Black Sea NATO states to utilize the gas in their exclusive economic zones. Patrol missions, mainly by Turkish and Romanian vessels between the Sakarya field in the Turkish EEZ and the Neptun Deep field in the Romanian EEZ, can be a successful way to deter potential unfriendly Russian decisions [4, p. 22]. It is worth mentioning the numerous organizations and their sphere of influence that has developed over time. This location became a focal point for US security strategies after September 11, 2001, as a result of EU and NATO expansion and the growing US perception of a security vacuum [2, p. 290]. The lack of an interregional tradition or mechanism for dispute settlement talks exacerbates this situation. Since 2010, the Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC), which was founded in 1992, has not produced many results and the presence of only partially recognized republics such as South Ossetia, Abkhazia and Kosovo, as well as ongoing hostilities and numerous separatist movements are some of the biggest challenges [2, p.290]. Other relevant issues in the region are the protection of key oil and gas pipelines, organized crime, human trafficking, arms and narcotics issues, and serious economic underdevelopment. A non-cooperative attitude is encouraged by regional and global competitiveness and instead of creating inter-regional channels of cooperation, regional rivalries influenced by global competition for influence lead to competing interests and different expectations [2, p.291]. Because of the Central and Eastern European member nations bordering the Black Sea-

Danube basin, the EU has always considered the Black Sea region as strategically important. The effectiveness of pipeline and TEN corridor expansion projects crossing the South Caucasus, Ukraine, Turkey or other Black Sea littoral states is becoming increasingly important for the Union's energy security [5, p. 26]. The Eastern Partnership, the Black Sea Synergy and the European Neighborhood Policy have been instrumental for the internal stability and democratic transition of the region as well as for closer cooperation of regional actors with the EU [5, p. 26]. Mutual dependence creates a basis for interdependence and cooperation. For example, joint energy infrastructure projects, such as gas transportation corridors, could reduce tensions and stimulate collaboration between the states in the region.

Human security and its importance in the context of energy security

According to the literature, the field of human security has emerged as a result of the growing need to address the ethics of security and insecurity with people as the object of reference [6, p.33]. Human security was originally defined in 1994 in the United Nations Human Development Program report as meaning "first, safety from chronic threats such as hunger, disease and repression. And second, it means protection from sudden and hurtful disruptions in the patterns of daily life – whether in homes, in jobs or in communities" [6, p. 34]. According to one report, worries about everyday aspects of life, such as concerns about securing enough to eat, fears of job loss, worries about the safety of streets and residential areas, or the possibility of becoming a victim of aggression because of one's religious beliefs or ethnic background, are more likely to generate feelings of insecurity [6, p. 34]. Energy use has changed significantly in recent decades and has become an essential component of human security [7, p. 101]. As a component of national security, energy security includes protection of the environment, security of energy sources, protection of existing energy routes and the discovery of alternative energy sources [8, p. 15].

Based on the Commission on Human Security, protecting the essential components of every human life from serious and ubiquitous risks, without compromising long-term human satisfaction, is the goal of human security [9, p.221]. According to the cited study, human security is one of the developing and essential concepts of energy policy. Energy scarcity was its original cause, but environmental deterioration and the problems posed by climate change have brought it into the spotlight. The idea focuses on people's personal security and emphasizes the sustainability of community well-being. It focuses on non-traditional aspects of energy security, where important components include energy affordability, access to modern energy services and minimization of risks, whether it be environmental impacts such as

climate change and environmental degradation, or the socio-economic effects of energy on people's well-being [7, p. 101]. Multilateral collaboration can provide an opportunity to preserve regional stability and unity. The objective of regional and political cooperation should be to complete the transition from authoritarianism to democratic values, human rights and the rule of law. Economically, it is vital to focus on collaborative initiatives that support market liberalization and privatization while generating a positive investment environment [8, p. 18].

Conclusions

Energy can be both a weapon and a bridge, being used as a tool of geopolitical influence. The link between human and energy security is straightforward: access to affordable and clean energy supports human development, reducing poverty and social vulnerabilities. At the same time, energy insecurity can amplify political tensions, leading to militarization of the region in response to the perception of increased risk. This militarization increases the risk of escalation but, paradoxically, can also act as a form of strategic deterrence. The complexity of Black Sea relations highlights the different perceptions of East and West on energy and military security. While Western states prioritize diversifying energy sources and reducing dependence on Russia, Eastern states, such as Russia, rely on the export of energy resources as a strategic lever. However, interdependence offers opportunities for dialogue, and joint efforts to protect the environment and develop the energy field through technology can become points of convergence. The Black Sea region is an area of challenges but also of opportunities for cooperation. Balanced management of energy security, an area that can be seen in close connection with human security, can help to reduce tensions, promote regional stability and raise the quality of life of citizens.

References:

1. Augustin Z. Post-soviet conflicts in today black sea region: challenges for security. Universitatea de Stat din Moldova, DOI:355.48(262.5-05):355.02.

2. Celikpala M. Escalating rivalries and diverging interests: prospects for stability and security in the Black Sea region. *Southeast European and Black Sea Studies*. Vol. 10, Issue 3. P. 287–302. DOI:10.1080/14683857.2010.503640.

3 Gujejian M. The new EU energy security reality and its impact on the wider Black Sea region. *Defense and Science*, № 2. P. 51–57. DOI:10.61446/ds.2.2023.7405.

4. Scutaru G. Black Sea's offshore energy potential and its strategic role at a regional and continental level. New Strategy Center, Konrad-Adenauer-Stiftung Romania. ISBN 978-606-95859-0-0.

5. Gogolashvili K. The EU/NATO: Revising the Paradigm in the Black Sea. *From Synergy to Strategy in the Black Sea Region, Assessing Opportunities and Challenges*. European Institute of Romania, 2024. P. 26–29.

6. Newman E. Human security. *Routledge Handbook of Peace, Security and Development*. Routledge, 2020. P. 33–45. ISBN 978-1-351-17220-2.

7. Asif M. K., Saleh N. Human Security and Energy Security: A Case Study of Pakistan. *Policy Perspectives*. Vol. 16, 01.01.2019. P. 99–116. DOI:10.13169/polipers.16.1.0099.

8. Mihai Ș. Historical Perspectives for „The Extended Region Black Sea – Caspian Sea". *Black Sea: History, Diplomacy, Policies and Strategies*. Mineo Giovanni Editore, 2012. P. 9–20. ISBN 978-88-907302-0-7.

9. Gasper D. Securing Humanity: Situating 'Human Security' as Concept and Discourse. *Journal of Human Development*. Vol. 6, Issue 2. P. 221–245. DOI:10.1080/14649880500120558.

DOI

INTERNATIONAL CONFERENCES AND AGREEMENTS ON THE RECONSTRUCTION OF UKRAINE'S CRITICAL INFRASTRUCTURE

МІЖНАРОДНІ КОНФЕРЕНЦІЇ ТА ДОГОВОРИ, ЩОДО ВІДБУДОВИ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Lenets V. H.
Entrepreneur,
Postgraduate student at the Department of Public Administration and Land Management
Classical Private University
Poltava, Ukraine

Ленець В. Г.
підприємець,
аспірант кафедри публічного управління та землеустрою
Класичний приватний університет
м. Полтава, Україна

Початок російської війни проти України став тим фактором, який сприяв широкомасштабній підтримці нашої країни та українського

народу. Міжнародна спільнота демократичних країн оперативно виступила з політичною, фінансовою та військовою підтримкою для України, усвідомлюючи масштаб гуманітарних потреб та стратегічне значення незалежності України. Ця допомога надходить безпосередньо відповідно до міжнародних угод, як гуманітарна допомога або через Міжнародний валютний фонд і Всесвітній банк, які зараз акцентують увагу на наданні макрофінансової допомоги бюджету України. Інші міжнародні фінансові установи, такі як Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та ряд менших інституцій, продовжують працювати в Україні або розглядають можливість для надання додаткової бюджетної підтримки чи цільових інвестицій у економіку та соціальний сектор України у вигляді невідкладних заходів [4]. Як зазначається в дослідженні Бостонської консалтингової групи, все ж обсяг поточної допомоги, що надається країнами, недостатній для належного відновлення України та повернення її до самодостатності [3].

Важлива роль у цьому процесі належить міжнародним договорам. У відповідності до чинного законодавства, згідно з ст.2. Закону України «Про міжнародні договори» – «міжнародні договори України укладаються з іноземними державами та міжнародними організаціями від імені: України, Уряду, міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади… Від імені України укладаються міжнародні договори:

а) політичні, територіальні, мирні;

б) що стосуються прав та свобод людини;

в) про громадянство;

г) про участь України в міждержавних союзах та інших міждержавних об'єднаннях (організаціях), системах колективної безпеки;

д) про військову допомогу та стосовно направлення контингенту ЗСУ до іншої країни чи допуску збройних сил іноземних держав на територію України;

е) про використання території та природних ресурсів України тощо.

Від імені Уряду укладаються міжнародні договори з економічних, торговельних, науково-технічних та інших питань, що належать до його компетенції. Від імені міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади України укладаються міжнародні договори з питань, що належать до їх компетенції» [1].

Як правило таким угодам та договорам передують міжнародні тематичні конференції. Їхні акценти змінилися до надання негайної

допомоги на планування комплексних заходів для відновлення країни. І при активному сприянні міжнародних партнерів Україна вже провела кілька важливих заходів для повномасштабної оцінки збитків та розробки планів відновлення країни, де якраз і укладались міжнародні договори з надання допомоги.

Особлива роль у цьому процесі належить Конференції з відновлення України (URC). Чотири попередні конференції, проведені у Великій Британії, Канаді, Данії та Литві, дозволили висвітлити прогрес реформ в Україні та обговорити наступні пріоритети реформ. На тлі повномасштабної війни Росії проти України з 24 лютого 2022 року Україна та Швейцарія спільно вирішили продовжити організацію Конференції, але переорієнтували її на тему, яка є більш актуальною для України в нинішній ситуації: відновлення-відбудова країни. Її проведення стало унікальною можливістю для України поділитися своїм планом відновлення і налагодити взаємодію з міжнародними партнерами для найоптимальнішого вирішення завдань і викликів, що стоять перед Україною.

У 2022 році з 4 по 5 липня 2022 року відбулася Перша (П'ята) Конференція з відновлення України, де було прийнято «Декларацію Лугано» (рис. 1). Цей документ закладає основу для політичного процесу відновлення України та встановлює «Принципи Лугано» як спільні орієнтири на майбутнє. Під час цієї конференції уряд України представив 10-річний «Національний план відновлення України» на суму 750 млрд. доларів США.

Рис. 1. Принципи Конференція з відновлення України «Декларація Лугано» [2]

У Лугано обговорювались наступні теми:

1. План відновлення та розвитку України (в рамках ініціативи United 24 Президента Зеленського) та різноманітні пропозиції міжнародних партнерів щодо відновлення України.
2. Методи, пріоритети та принципи відновлення.
3. Соціальне, економічне, екологічне та інфраструктурне відновлення після завданих війною збитків та втрат.
4. Реформи, які можливо чи необхідно здійснити у нинішній ситуації.

Після заходу в Лугано міжнародне співтовариство надавало значну надзвичайну допомогу Україні. Але масштаб потреб щодо стабілізації та відновлення, яких Україна потребує після російських атак, вимагає більш широкої мобілізації держав та приватного сектору. Україна вже запропонувала ініціативи для подальшого руху у відбудові відповідно до цих принципів і зобов'язань, незважаючи на обставини війни.

Згодом 25 жовтня 2022 року в Берліні відбулася «Міжнародна експертна конференція з питань відновлення, реконструкції та модернізації України», яку організували за участю німецького головування у Групі семи (G7) та Європейської Комісії. Додала підтримці України Міжнародна конференція на підтримку українського народу в Парижі, що відбулася 13 грудня 2022 року. Ці масштабні події сприяли обговоренню і розробці стратегій відновлення та співпраці між Україною та її міжнародними партнерами з метою допомоги Україні в період війни і після її завершення та відновлення інфраструктури та економіки країни.

ІІ Конференція з відновлення країни відбулася у Лондоні 21-22 червня 2023 року. Вона була зосереджена на мобілізації міжнародної підтримки для економічної та соціальної стабілізації України, подальшого відновлення від наслідків війни, у тому числі шляхом екстреної допомоги для негайних потреб та фінансування за участі приватного сектору в цьому процесі [5]. Вона об'єднала лідерів, міністрів і представників 59-ти держав, 32 міжнародних організацій та Міжнародних фінансових організацій, більше 500 компаній та 130 організацій громадянського суспільства. Обговорення фокусувалися на проблематиці, як приватний сектор може відігравати провідну роль, використовуючи свій досвід і підтримуючи відновлення України.

Для цього Україна й надалі має продовжувати впроваджувати амбітну програму реформ і шукати шляхи підтримки інвестицій та зменшення

ризиків. Організатори подбали про те, щоб представництво на конференції було різноманітним та інклюзивним з огляду на об'єктивні обмеження загальної кількості учасників. Її відвідало 130 представників організацій громадянського суспільства. Вони були обрані відповідно до фокусу програми конференції на приватному секторі, відновленні й таких пріоритетних сферах відбудови, як розвиток людського капіталу, енергетика, критична та соціальна інфраструктура, гуманітарне розмінування, економічне відновлення та регіональний розвиток, враховуючи критерії різноманітності та представництва на національному, регіональному та місцевому рівні [5].

Німеччина та Україна спільно провели 11-12 червня 2024 року наступну (III) Конференцію в Берліні під слоганом – «Об'єднані у захисті. Об'єднані у відновленні. Сильніші разом». Вона продовжила цикл щорічних заходів високого рівня, присвячених відновленню та довгостроковій відбудові країни, які проводяться з початку повномасштабної агресії рф проти України. Її вперше приймала держава-член ЄС, а ключовою метою стала консолідація сталої міжнародної підтримки для відновлення, відбудови, реформування та модернізації України, перш за все через екстрену допомогу в задоволенні невідкладних потреб, реалізацію проєктів швидкого відновлення, створення привабливих умов для бізнесу та приватних інвестицій, активне залучення громадянського суспільства у процеси відбудови [5]. «Робота URC-2024 фокусувалася на 4 тематичних вимірах:

1. Бізнес-вимір – залучення приватного сектору для відбудови та економічного зростання.
2. Людський вимір – соціальне відновлення та людський капітал для майбутнього України.
3. Місцевий та регіональний вимір – відновлення громад та регіонів.
4. ЄС – євроінтеграція та дотичні до цього реформи» [5].

Форум став інтерактивною платформою для українських, німецьких та інших міжнародних зацікавлених сторін. Він включав бізнес-ярмарок, який дозволив представникам місцевої влади, малих та середніх підприємств, а також великих та міжнародних компаній взаємодіяти, вчитися один у одного, будувати нові партнерства та використовувати бізнес-можливості.

IV Міжнародна конференція з питань відновлення України відбудеться 10 – 11 липня 2025 року у Римі і продовжить цикл щорічних заходів високого рівня, присвячених швидкому відновленню і

довгостроковій відбудові країни, що проводяться від початку повномасштабної агресії Росії проти України.

Представники урядів, міжнародних організацій, фінансових установ, бізнесу, регіонів, громад та громадянського суспільства знову зберуться разом, об'єднані спільним зобов'язанням посилювати стійкість України стільки, скільки це буде потрібно. Учасники конференції представлятимуть різні групи стейкхолдерів, демонструючи непохитну залученість до формування майбутнього України. Конференція втілить принципи І-ої Конференції відновлення в Лугано шляхом залучення ширшого кола зацікавлених сторін.

Наступна конференція охопить чотири тематичні виміри: бізнес-вимір, людський вимір, місцевий і регіональний вимір та євроінтеграційний вимір. Вони також формували порядок денний URC2024 і надалі є важливими для стійкості та відбудови України. Їх підтримка дозволить продовжити роботу та обговорення, розпочаті у Берліні в червні 2024 року.

Література:

1. Про міжнародні договори України. Закон України № 3767-XII від 21 грудня 1993 р. Фонд державного майна України. URL: https://www.spfu.gov.ua/ua/documents/3008.html

2. 4-5 липня 2022 року Швейцарія спільно з Україною прийняла Міжнародну конференцію з питань відновлення України. (URC 2022) у м. Лугано. Ukraine Recovery Conference. URL: https://ua.urc-international.com/past-conferences/urc22/materiali-konferenciyi

3. Boston Consulting Group, Supporting Ukraine: A Study on Potential Recovery Strategies for Ukraine, January 2023, URL: https://media-publications.bcg.com/Supporting-Ukraine-Potential-Recovery-Strategies-Feb-2023.pdf.

4. Vorona P., Lenets V. Regarding the humanitarian and economic losses caused by the russian-ukrainian war: features of overcoming the humanitarian crisis. №81, 2024 Slovak international scientific journal. S. 15-22. FILE VIEW (fwdcdn.com). На англійській мові. – ISSN 5782-5319.

5. Ukraine Recovery Conference. URL: https://ua.urc-international.com/.

DOI

THE EU STRATEGIC COMPASS AS AN INSTRUMENT FOR IMPLEMENTING THE ACTORNESS OF EUROPEAN UNION IN THE SECURITY SPHERE

СТРАТЕГІЧНИЙ КОМПАС ЄС ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В БЕЗПЕКОВІЙ СФЕРІ

Lesyk B. A.
Postgraduate student at the Department of Political Science and International Relations Institute of Humanities and Social Sciences of Lviv Polytechnic National University Lviv, Ukraine

Лесик Б. А.
аспірант кафедри політології та міжнародних відносин Інститут гуманітарних та соціальних наук Національного університет «Львівська політехніка» м. Львів, Україна

За концепцією Ганса Моргентау, засновника школи політичного реалізму, міжнародні відносини характеризуються анархічністю, де основою виступає боротьба суверенних держав за сфери впливу. При цьому могутність держави визначається не лише військово-економічним потенціалом, але й системою союзів, які формують механізм колективної безпеки. Сучасна геополітична ситуація як ніколи верифікує теорію Г. Моргентау: в умовах сучасного світового порядку економічні, військові та політичні альянси посідають чільне місце у безпекових інтересах держав, гарантуючи їм суверенітет та стабільність міжнародної системи за рахунок все дедалі більшого рівня їхньої кооперації [9].

У регіоні Європи все вагомішу роль у сфері миру та безпеки відіграє Європейський Союз. Український науковець Ю. Тишкун зазначає, що загальна суб'єктність ЄС формує його «нетипову ідентичність», зумовлену багатонаціональним характером об'єднання та позиціонуванням Союзу як цивільної світової держави»[4]. У свою чергу, російсько-українська війна, як регіональна загроза, стимулює посилення рівня військової компоненти і співпраці у рамках ЄС у сфері безпеки та миру. Яскравим свідченням цього є Стратегічний Компас ЄС – один із ключових документів ЄС, який декларує позицію та підходи Союзу щодо реалізації своєї суб'єктності у сфері безпеки [5].

У публікації Національного інституту стратегічних досліджень зазначається, що Стратегічний Компас Європейського Союзу є документом, що покликаний переглянути та реформувати окремі візії щодо імплементації Спільної політики безпеки та оборони ЄС (СБПО). Державою-ініціатором розробки та утворення такого програмного документа стала у 2020 році Німеччина [3]. Стратегічний Компас було затверджено у березні 2022 року як план дій щодо посилення оборонної політики ЄС до 2030 року. На етапі підписання, у цьому документі було визначено, що базою європейської колективної оборонної і безпекової політики лишається НАТО [1; 5]. Дослідники зазначають, що «Компас є найбільш конкретною та реалістичною дорожньою картою для ЄС як постачальника безпеки, яку ми бачили за всю історію існування блоку» [2]. Отож, слід детально розглянути напрямки, які охоплює цей план дій, визначаючи політику у сфері безпеки і оборони ЄС у майбутньому, а саме: «Дія», «Інвестиції», «Безпека» та «Співпраця» [5].

Напрям «Дія» передбачає формування механізму швидкого реагування через створення мобільних сил ЄС чисельністю 5000 військовослужбовців з модульною структурою, що включає сухопутні, повітряні та морські компоненти. Суть модульності таких військових груп полягає в утворенні мобільних воєнних груп з вирішення кризових питань[5].

«Інвестиції» забезпечують фінансування ініціатив Стратегічного Компасу, зокрема через Європейський фонд миру. Так, станом на 2024 рік бюджет Європейського фонду миру було збільшено на 11 мільярдів євро, більша частина з яких була виділена для реалізації безпекових та військово-дослідних програм [5; 8].

Третім напрямком є «Безпека», який зосереджується на зміцненні ЄС як військового актора у сфері швидкого реагування на регіональні безпекові загрози. Зокрема, під час розробки проєкту Стратегічного Компасу ЄС особлива роль відводилась боротьбі з гібридними загрозами (кібератаки, інформаційні впливи, нелегальна міграція) [3; 5].

Останнім, але не менш значимим аспектом роботи в рамках Стратегічного Компасу ЄС є «Співпраця». Цей напрямок окреслює взаємодію з партнерами ЄС, насамперед з НАТО. Особлива увага приділяється співпраці з державами Східної Європи, які наразі не є членами ЄС, насамперед з Україною, Грузією та Молдовою як з державами, які знаходяться в безпосередній прикордонній близькості з РФ. Кооперація ЄС в рамках Стратегічного Компасу з цими державами відбувається з метою посилення транскордонної співпраці у сфері безпеки. Окрім цього, дослідники підкреслюють важливість Компасу у

сфері побудови вищого рівня узгодженості між вже існуючими інструментами і механізмами ЄС у сфері оборони та безпеки, такими як EDF, CARD та PESCO що дозволяє створити більш ефективну та інтегровану систему європейської оборони [6].

Однак, з початку свого існування, Стратегічний Компас ЄС зіштовхнувся і з певними проблемами. Тривалий процес підготовки Стратегічного Компасу призвів до того, що документ не в повній мірі оцінює сучасні загрози головно з боку Росії. Внаслідок цього у Стратегічному Компасі відсутній стратегічний військовий підхід до важливості вибору проєктів для імплементації у регіонах, які є близькими до конфліктних зон. Наступним цікавим аспектом, який висвітлює функціонування Стратегічного Компасу ЄС є висновки Суду аудиторів ЄС (лютий 2025 року), які виокремлюють такі проблеми Стратегічного Компасу ЄС. По-перше, ЄС не досяг бажаного рівня військової мобільності навіть в умовах російсько-української війни через нераціональний розподіл коштів та відсутність належного аналізу потреб у сфері здійснення СПБО через Стратегічний Компас ЄС, що призвело до передчасного вичерпання виділених матеріальних ресурсів, через що аудитори наголошують на важливості передбачуваного фінансування для Стратегічного Компасу для реалізації пріоритетів, визначених у Компасі. Також проблемою, про яку зазначається у звіті, є бюрократичні затримки при переміщенні військ, адже дозволи, які отримуються стороною-заявником впродовж 45 днів, значно підривають мобільність таких воєнних груп [7].

Тож, Стратегічний Компас ЄС, розроблений до повномасштабного російського вторгнення в Україну, визначив ключові напрями вдосконалення та співпраці в контексті посилення військової суб'єктності ЄС в рамках здійснення СПБО, таким чином ставши планом для імплементації Спільної політики безпеки і оборони. Незважаючи на певні недоліки, впровадження ключових напрямів, окреслених у документі, залишається критично важливим для підтримання регіональної безпеки та стабільності. Особливої актуальності дослідження Стратегічного Компасу ЄС набуває в рамках майбутнього членства України у ЄС, адже Європейський Союз має шанс стати платформою, в рамках якої повоєнна Україна може заручитись певними гарантіями колективної безпеки від держав ЄС і отримати їх з метою подальшого відновлення та нарощення не лиш власних військових можливостей, але і сприяти розробці спільного ВПК Європейського Союзу, тим самим збільшуючи рівень військової суб’єктності ЄС.

Література:

1. «Стратегічний Компас» ЄС: від морських дронів до діалогу з Україною. *Deutsche Welle*. 2021. URL: https://www.dw.com/uk/stratehichnyi-kompas-yes-vid-morskykh-droniv-do-dialohu-z-ukrainoiu/a-59843928 (дата звернення: 09.02.2025).

2. Дорош Л. Еволюція нормативно-правового забезпечення безпеки ЄС: пошук та визначення ключових пріоритетів. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії.* 2023. № 46. С. 262–270. URL: https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.33 (дата звернення: 11.02.2025).

3. Європейський Компас. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/evropeyskiy_kompas.pdf (дата звернення: 09.02.2025).

4. Тишкун Ю. Вплив російсько-української війни на суб'єктність Європейського Союзу в глобальній політиці. Україна в координатах Східного партнерства: пошук геополітичних пріоритетів крізь призму національної безпеки. 2022. URL: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-225-8-16 (дата звернення: 09.02.2025).

5. A Strategic Compass for Security and Defence. *EEAS*. 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-0_en (date of access: 12.02.2025).

6. Dorosh L., Lemko Y. Main Response to Real Challenges for The European Union Strategic Compass. The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces. 2022. P. 77–90. URL: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-225-8-5 (date of access: 11.02.2025).

7. EU military mobility not yet in the fast lane. *European Court of Audit*ors. URL: https://www.eca.europa.eu/en/news/NEWS-SR-2025-04 (date of access: 12.02.2025).

8. European Peace Facility. *European Commission*. URL: https://fpi.ec.europa.eu/what-we-do/european-peace-facility_en.

9. Morgenthau H. Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace. New York : Alfred A. Knopf, 1949. 202 p.

DOI

CHANGING THE PARADIGM OF STATE POLICY IN THE FIELD OF ECONOMIC SECURITY IS THE ORDER OF THE DAY

ЗМІНА ПАРАДИГМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ – ВЕЛІННЯ ЧАСУ

Litkevych V. S.
Candidate of Law,
Researcher at the Department of Criminal Law
University of Mannheim
Mannheim, Federal Republic of Germany

Літкевич В. С.
кандидат юридичних наук,
науковий співробітник кафедри кримінального права
Університет Мангайм
м. Мангайм, Федеративна Республіка Німеччини

Економічна безпека розглядається як спроможність національної економіки зберігати стійкість та невразливість до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі, стале та збалансоване зростання. Вона також є важливим критерієм оцінювання якісних параметрів національної економіки, стратегічної ефективності економічної політики держави в економічній сфері [1, с. 3].

11.08.2021 році Указом Президента України від № 347/2021 було затверджено Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року (далі – Стратегія). Зазначений документ покликаний визначити шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки [2].

У другому розділі Стратегії дається оцінка стану економічної безпеки країни, який за останніх 10 років, на думку авторів документу, не давав змоги забезпечувати національні економічні інтереси і оцінюється як незадовільний із погіршенням показників практично за всіма складовими до небезпечного рівня у 2012 році та 2014–2015 роках. Стан фінансової безпеки й виробничої безпеки визначається в Стратегії як незадовільний, а стан інвестиційно-інноваційної безпеки за період 2010-2019 роки охарактеризовано як небезпечний. Основними викликами та загрозами у сфері інвестиційно-інноваційної безпеки визнано, зокрема відсутність сприятливих умов для залучення інвестицій та реінвестування, а також недостатнє інституційне забезпечення цих процесів.

Слід зазначити, що роль держави у забезпеченні економічної безпеки є ключовою, оскільки вона виступає головним суб'єктом, відповідальним за створення умов для стійкості економіки, захисту національних інтересів та ефективного реагування на загрози. «Забезпечення економічної безпеки є одним із пріоритетних напрямів у діяльності держави, оскільки економіка є основою життєдіяльності суспільства» [3, с. 276].

При реалізації своїх функцій забезпечення економічної безпеки, держава виступає як координатор, регулятор та гарант економічної безпеки. Проте, відповідно до оцінки стану економічної безпеки України, за останні 10 років, наведеної у другому розділі Стратегії, держава за попередній період не справилася зі своїм прямими завданнями в цій сфері.

Неефективність її економічної політики відображена у відповідних показниками Індексу світової конкурентоспроможності Світового економічного форуму за 2019 рік. У категоріях ефективність інституцій Україна посідала 104 місце (серед 141 країни), політика уряду по забезпеченню стабільності – 115, налаштування уряду до змін – 104, довгострокове планування – 98, рівень корупції, 101, надійність правоохоронних органів – 104, макроекономічна стабільність – 133, надійність фінансової системи – 136 [4, с. 567-573].

Більш того, держава опосередковано виступала суб'єктом перелічених негараздів. 87,2% респондентів, проведеного у 2021 році соціологічного дослідження «Стан корупції в Україні. Сприйняття, досвід, ставлення», назвали корупцію у вищих органах влади (політичну корупція) найбільш загрозливою [5].

Як зазначається в Національній оцінці ризиків за 2019 рік, корупція підриває економічні основи держави; знижує іноземні інвестиції; сприяє «тінізації» економіки; збільшує вплив організованих злочинних груп; уповільнює економічний розвиток держави, ускладнює відносини України з іноземними партнерами, а також нівелює довіру населення до державних органів та органів місцевого самоврядування [6, с. 197].

Слід зазначити, що в Стратегії не знайшло відображення питання зміни парадигми діяльності держави в сфері забезпечення економічної безпеки, яка обумовила незадовільний стан економічної безпеки у попередніх періодах. Більш того наступні практичні кроки в економічній сфері свідчать на жаль про те, що держава не відмовилася від силових методів досягнення сумнівних цілей, які підривають економічну безпеку країни.

Так у 2022 році правоохоронними органами України розпочато ряд кримінальних проводжень, пов'язаних з ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат». 03.02.2023 року ухвалою слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва на грошові кошти ПрАТ «Полтавський ГЗК» накладено арешт [7]. Тобто фактично заблоковано діяльність підприємства, яке в складі групи Ferrexpo за 2022 рік заплатило до бюджету 6,3 млрд грн. податків [8].

Соціальний вимір – внаслідок накладення арешту на рахунки 7500 робітників підприємства, залишилися без заробітної плати [9]. Зазначений факт негативно впливатиме на благополуччя робітників та їх сімей, і призводитиме до звуження внутрішнього споживання та заощадження, зростання бідності, зокрема і серед працюючих, інтенсифікацію процесів трудової міграції, відтік кваліфікованих кадрів.

Фінансовий вимір – при не виплаті заробітної плати 7500 робітникам (*середня валова заробітна плата у 2022 році на підприємстві становила 177 000 грн. на рік або 14 750 грн. на місяць* [10]) державний бюджет недотримуватиме за кожний місяць відрахувань у сумі 24,3 млн. грн. (розрахунок автора). І це при хронічному дефіциті державного бюджету, зростанні державного боргу та відповідного навантаження на державний бюджет; проблемах з функціонуванням системи пенсійного забезпечення в умовах високого демографічного навантаження (див. п. 7 Стратегії).

Іміджевий вимір – акціонером з 100 % часткою в статутному капіталі ПрАТ «Полтавський Гірничо-збагачувальний комбінат» є акціонерне товариство Ferrexpo AG – резидент Швейцарії. Силові дії правоохоронних органів України, підривають імідж України, зокрема в очах інвесторів Швейцарії, країни з одними з найбільших інвестиційних можливостей у світі. За даними Національного банку Швейцарії, станом на 2024 рік обсяг прямих інвестицій швейцарських компаній у виробничі, розподільні та дослідницькі об'єкти за кордоном становив 1400 мільярдів швейцарських франків [11].

Незадовільний стан з економічною безпекою, який існував до повномасштабного вторгнення, і продовжує існувати сьогодні в умовах війни, а також проблема післявоєнної відбудови ставить на порядок денний перед українською державою необхідність кардинальної зміни парадигми її політики в цій сфері. На думку експертів Берлінської конференції з питань відновлення, реконструкції та модернізації України, що відбулася у жовтні 2022 року, щоб справді переорієнтувати економіку України зі Сходу на Захід за допомогою орієнтованої на майбутнє та

зеленої промислової стратегії, глобальної інтеграції та вступу до ЄС, а також залучення сталих інвестиційних потоків, необхідно повністю позбутися багажу історичних радянських експериментів у промисловості, політиці та плануванні. Україна повинна зосередитися на імпорті передового міжнародного досвіду та сильних інституцій і стандартів управління, а не на іноземному капіталі [12].

Перехід до нової парадигми, що передбачала б створення сильних інституцій і стандартів управління, слід розпочинати: зі звільнення економічного блоку державного управління від загальних та дріб'язкових повноважень і покладення на них виключно вирішення стратегічних завдань як то створення сприятливих умов для розвитку економіки; та створення загальнонаціональних об`єднань громадянського суспільства в економічній сфері, яким делегуватиметься частина державних функцій.

Література:

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Експертно-аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. С. 14. URL: https://niss.gov.ua/sites/ default/files/2023-05/executive-1.pdf (дата звернення: 20.01.2025).

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року». Указ Президента України №347/2021. URL: https://www.president.gov.ua/ documents /3472021-39613 (дата звернення: 20.01.2025).

3. Моргун Н.С., Шевчук О.О., Марчевський С.В. Функції держави у забезпеченні економічної безпеки. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». С. 275-280 URL:https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/49.pdf. (дата звернення: 20.01.2025).

4. The Global Competitiveness Report 2019. World Economic Forum. P. 666. URL:https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobal CompetitivenessReport2019 .pdf (дата звернення: 22.01.2025).

5. Стан корупції в Україні. Сприйняття, досвід, ставлення. Програма сприяння громадській активності «Долучайся!» (USAID/ENGAGE). URL: https://engage.org.ua/ stan-koruptsii-v-ukraini-spryjniattia-dosvid-stavlennia/ (дата звернення: 20.01.2025).

6. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. 2019.

URL:https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/HOP/ Документи/Zvit.pdf.pdf. 250 с. (дата звернення: 20.01.2025).

7. Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № 1/7766/23. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/109977185 (дата звернення: 20.01.2025).

8. Тарасенко А. Ferrexpo сплатила 6,3 млрд грн податків у 2022 році. GMK CENTER. 16.03.2023. URL: https://gmk.center/ua/news/ferrexpo-splatila-6-3-mlrd-grn-podatkiv-u-2022-roci/ (дата звернення: 20.01.2025).

9. Пругло Я. 7500 Працівників Полтавського ГЗК залишились без зарплати рахунки підприємства арештовані. Інтернет видання Полтавщина. 07.02.2023., «Полтавщина». URL:https://poltava.to/news/69905/ (дата звернення: 20.01.2025).

10. Полтавський ГЗК. (середня зарплата). GMK CENTER. URL:https://gmk.center/ua/manufacturer/poltavskij-gzk/ (дата звернення: 20.01.2025).

11. Economic Importance of Foreign Investment for Switzerland. State Secretariat for Economic Affairs SECO. URL: https://www.seco.admin.ch/seco/en/home /Aussenwirtschaftspolitik_Wirtschaftliche_Zusammenarbeit/Wirtschaftsbeziehungen/Internationale_Investitionen.html (дата звернення: 20.01.2025).

12. International Expert Conference on the Recovery, Reconstruction and Modernisation of Ukraine. Berlin, 25.10.2022, Conference Report. URL: https://www.g7germany.de/resource/blob/997532/2153244/abaee1adce725c2bc41397c3a3f148b8/2022-12-12-ukr-aufbaukonferenz-abschluss-data.pdf?download=1 (дата звернення: 22.01.2025).

DOI

DEVELOPMENT OF THE LEGAL FRAMEWORK OF UKRAINIAN-POLISH CROSS-BORDER COOPERATION IN THE HUMANITARIAN SPHERE

РОЗВИТОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ

Lozynskyi S. M.
PhD student at the Department of Political Science and Public Administration
Lesya Ukrainka Volyn National University
Lutsk, Ukraine

Лозінський С. М.
аспірант кафедри політології та публічного управління
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Українсько-польський транскордонний регіон (ТКР) охоплює територію трьох прикордонних областей України (Волинська, Львівська та Закарпатська) та двох воєводств Республіки Польща (Люблінське та Підкарпатське). Загальна площа його території становить 97 678 км² , де українська частина складає 54 720 км², а польська – 42 968 км². Він є густонаселеним регіоном – щільність населення становить 93,2 особи на км². На його території проживає 9109,5 тис. осіб [1, с. 35].

Нормативно-правова база реалізації стратегічного партнерства між Україною та Республікою Польща почала формуватися разом зі здобуттям незалежності України. Зокрема, лише упродовж 1991–1993 рр. прийнято близько 50 міждержавних політико-правових актів, що стосувалися організаційних та правових питань налагодження регіональної, транскордонної (прикордонної) співпраці [2, с. 123]. У 90-ті рр. розпочався новий етап розвитку транскордонної співпраці між незалежною Україною та РП. Свідченням тому прийняття таких знакових документів, як Договір про добросусідство, дружні відносини та співпрацю (травень 1992 р.); Договір про правовий статус українсько-польського кордону (січень 1993 р.); Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво (1993 р.); Комюніке за результатами засідання Консультаційного

Комітету Президентів України і Республіки Польща (вересень 1995 р.); Спільна заява до порозуміння та єднання (травень 1997 р.) та ін.

Підписання цих договорів спричинило інтенсивний діалог та співпрацю в політичній, економічній, військовій, культурній, спортивній та ін. сферах. У кожній із них були розроблені інституційні механізми співпраці, такі як Консультативний комітет при президентах, Польсько-українська парламентська асамблея, низка міжурядових комітетів і рад, що відповідають профільним міністерствам, у тому числі Міжурядова комісія з питань економічного співробітництва, Міжурядова координаційна рада з міжрегіонального співробітництва, Польсько-українська постійна конференція з питань європейської інтеграції тощо.

2000-і рр. стали роками розширення сфер міждержавних відносин, що знайшло своє втілення в низці правових актів. Зокрема: Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про додаткові заходи зміцнення довіри та безпеки (листопад 2004 р.); Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про економічне співробітництво (травень 2006 р.); Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі інформації (грудень 2008 р.); Угода між Службою безпеки України та Агенцією внутрішньої безпеки Республіки Польща про співпрацю (вересень 2009 р.); Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про скасування оплати за видачу національних віз (вересень 2012 р.); Угода між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення (січень 2014 р.). Зовнішньополітичні нормативно-правові акти неодмінно підкріплюються внутрішньодержавними, до яких, зокрема, слід віднести Стратегію безпеки Республіки Польща (2000 р.) та розроблену українською стороною Національну Концепцію відносин стратегічного партнерства з Республікою Польща (2001 р.).

Війна, розв'язана РФ проти України у 2014 р., стала «вододілом», що розділив зовнішньополітичний процес на «довоєнний» етап становлення і розвитку та етап опору країні-агресору, що триває донині. Війна значною мірою визначила спрямованість, характер і орієнтири сучасної зовнішньої політики України. В цей період формується база нормативно-правових актів, пов'язаних з переведенням країни на воєнні рейки і забезпеченням опору країні-агресору. Паралельно відбулося унеможливлення будь-якої інтеграції у східному напрямі та остаточне і незворотне утвердження курсу на членство в ЄС і НАТО [3, с. 7].

Широкомасштабна війна прискорила прозахідну еволюцію зовнішньої політики України, вплинула на спрямованість, характер і орієнтири діяльності офіційного Києва на світовій арені. У цей період формується нова база нормативно-правових актів, пов'язаних з забезпеченням опору країні-агресору, серед яких – «Стратегія національної безпеки України» і «Стратегія зовнішньополітичної діяльності України», що сфокусовані на захисті країни від внутрішніх і зовнішніх загроз, опорі російській інтервенції, набутті членства [Там само, с. 19].

У світі поширився процес політико-правової кваліфікації Російської Федерації як країни-терориста. Восени 2022 р. ПАРЄ, Європарламент і Парламентська Асамблея НАТО оголосили РФ державою-спонсором тероризму. Ця ініціатива авторитетних міжнародних організацій стала сигналом для європейської спільноти. Наприкінці 2022 р. – початку 2023 р. парламенти Нідерландів, Латвії, Литви, Естонії, Польщі, Чехії, Словаччини оголосили РФ державою-спонсором тероризму [Там само, с. 31–32].

Вагому роль у зміцненні транскордонного співробітництва зіграла Польська програма допомоги для розвитку на 2016–2020 рр. Згідно цього документа Україна включена до числа десяти пріоритетних країн-реципієнтів надання допомоги з метою підтримки демократичних реформ [4, с. 53].

Створення такої організаційної форми транскордонного співробітництва, як європейські об'єднання територіального співробітництва (*Th e European Grouping for Territorial Cooperation – EGTC*) стало можливим після прийняття спільного рішення Європейського парламенту та Ради Європи № 1082/2006 від 5 липня 2006 р. Цей європейський правовий інструмент полягає у створенні суб'єктами ТКС об'єднання, що має статус юридичної особи. В Україні створення *EGTC* унормоване відповідно до Закону України 2515-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо транскордонного співробітництва» від 04.09.2018 р., що стало сприятливим чинником у межах активізації процесів ТКС. Водночас відсутність єдиного підходу до відтворення транскордонного компоненту в програмах та стратегіях розвитку прикордонних областей обмежує і можливості їх узгодження із положеннями Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 рр., і перешкоджає реалізації конкурентних переваг, пов'язаних із їх прикордонним розташуванням. На практиці це означає відсутність належних інституційних засад для

використання інструменту ТКС у контексті реалізації складових потенціалу розвитку транскордонних регіонів [5, с. 12–13].

Зокрема, за даними Генерального Консульства Республіки Польща в Луцьку між десятьма повітами Люблінського воєводства та дев'ятьма районами Волинської області підписано партнерські угоди. Містами – партнерами стали чотири міста Волинської області та шість міст Люблінського воєводства [6].

Програми транскордонного співробітництва, активним учасником яких є Україна, є одним зі шляхів її інтеграції до ЄС. Транскордонне співробітництво у межах єврорегіонів здійснюється в Україні з 1993 р. З 2006 р. уряд України кожні чотири роки затверджує Державні програми розвитку транскордонного співробітництва, зокрема: 2007–2010, 2011–2015, 2016–2020, 2021–2027 рр. У 2021 р. Кабінет Міністрів України затвердив постанову з державної програми розвитку транскордонного співробітництва на період 2021–2027 рр. Програма окреслює цілі та пріоритети, містить конкретні шляхи і способи розв'язання проблем, план заходів, джерела фінансування, визначає відповідальних виконавців цих заходів. Її реалізація має продовжити формувати позитивний міжнародний імідж України, вирішити проблеми диспропорції у соціально-економічному розвитку регіонів України, підвищити рівень зайнятості населення регіонів України, сприяти приросту експорту та імпорту товарів та послуг, покращити екологію, сприяти залученню фінансування для реалізації транскордонних проектів та створенню нових органів транскордонного співробітництва [7].

Варто також згадати прийнятий у травні 2024 р. Закон «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування». Цим нормативно-правовим актом вносяться доповнення до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо визначення форм участі територіальної громади у розв'язанні питань місцевого значення, до яких належать: місцевий референдум; загальні збори (конференція) жителів; місцева ініціатива; громадські слухання; участь жителів у плануванні та розподілі коштів місцевого бюджету; публічні консультації; консультативно-дорадчий орган при органах та/або посадових особах місцевого самоврядування; громадське оцінювання діяльності органів і посадових осіб місцевого самоврядування [8, с. 14].

Закон «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого

самоврядування», схвалений у лютому 2024 р., зміцнює діалог місцевих органів влади з громадами та забезпечує посилення ефективності громадської участі в місцевому самоврядуванні. Знаковою подією стало схвалення в червні 2024 р. законопроєкту «Про публічні консультації». Документ розроблено з метою визначення основних засад (стандартів) проведення публічних консультацій під час формування й реалізації державної політики та розв'язання питань місцевого значення. Упровадження норм цього законодавчого акту сприятиме становленню практики консультацій у громадському житті.

У грудні 2022 р. між урядами Польщі та України було підписано додатковий протокол до Угоди 2015 р., який збільшив максимальний ліміт кредитних коштів зі 100 до 160 млн євро. Також на основі досвіду виконання робіт за попередніми контрактами в межах Угоди було внесено зміни до норм щодо проведення закупівель та розмитнення техніки. У листопаді 2022 р. уряд ухвалив Постанову, яка дозволила використовувати кошти польського кредиту для закупівлі моніторингових засобів, зокрема БПЛА, у межах частини фінансування, призначеної для Державної прикордонної служби України [9].

Країни-кандидати приводять свої адміністративно-територіальні системи у відповідність до номенклатури *NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistics)* – стандарт геокодування адміністративно-територіального поділу держав, що використовується з 2003 р. Європейською комісією для цілей регіональної статистики з метою оптимізації соціально-економічного аналізу відповідних регіонів. Проблема відповідності *NUTS* набуває особливого значення для країн з досить великою територією і значним рівнем територіальної диференціації у рівні доходів на мешканця.

Як зазначив голова підкомітету з питань адміністративно-територіального устрою комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування В. Безгін, «Польща під час змін адміністративно-територіального устрою створила 16 воєводств, кожне з яких відповідає вимогам статистичних регіонів ЄС. Наші регіони, на жаль, такою відповідністю похвалитися не можуть» [10]. Щоправда, 1 січня 2025 р. в Україні набув чинності наказ Державної служби статистики України про «Статистичну класифікацію територіальних одиниць України *(NUTS-UA)*». *NUTS-UA* є ієрархічною та має три рівні: територіальні одиниці першого рівня *(NUTS-UA 1),* територіальні одиниці другого рівня *(NUTS-UA 2)* та територіальні одиниці третього рівня *(NUTS-UA 3).* Кожна *NUTS-UA 1* поділяється на *NUTS-UA 2,* які

так само поділяються на *NUTS-UA3.* Окремі територіальні одиниці України належать до кількох рівнів *NUTS-UA* одночасно. *NUTS-UA 1* сформовані шляхом об'єднання адміністративних одиниць «регіони». Розмір кожної *NUTS-UA 1* за кількістю населення перебуває в межах порогових значень рівня *NUTS 1:* від 3 до 7 млн осіб. *NUTS-UA 2* – це адміністративні одиниці «регіони». Середній розмір адміністративних одиниць «регіони» за кількістю населення перебуває в межах порогових значень рівня *NUTS 2:* від 800 тис. до 3 млн осіб. *NUTS-UA 3* – це адміністративні одиниці «райони». Середній розмір адміністративних одиниць «райони» за кількістю населення перебуває в межах порогових значень рівня *NUTS 3:* від 150 до 800 тис. осіб [11, с. 5].

Наприклад, однією з проблем чеських і словацьких регіонів у контексті їхньої парадипломатичної діяльності є те, що за територіально-статистичною категоризацією *NUTS* вони належать до категорії *NUTS* 3 – «малі регіони», а польські регіони належать до категорії *NUTS* 2. З цієї точки зору регіони Чехії та Словаччини знаходяться в невигідному становищі, хоча в Чехії, щоб отримати кращу позицію для отримання коштів від ЄС, були створені регіони згуртованості (*NUTS* 2), в рамках яких чеські регіони об'єдналися в більші одиниці. Словацькі самоврядні регіони ще менші (площа, населення тощо), але такої платформи для співпраці на рівні *NUTS* 2 не існує [12, с. 123].

З метою подолання міграційної кризи та налагодження співпраці у сфері міграції у серпні 2022 р. було підписано Адміністративні домовленості щодо встановлення співробітництва між Єврокомісією та Державною міграційною службою України в рамках Європейської міграційної мережі *(European Migration Network).* До цієї мережі Україна приєдналася у статусі спостерігача, що надає можливість ефективніше управляти міграційними потоками. Участь України у цих процесах дозволить синхронізуватися з міграційною політикою ЄС та, зокрема, зосередитися на заходах для подолання міграційної кризи, яка виникла у зв'язку з повномасштабною війною в Україні.

4 березня 2022 р. ЄС вперше активував Директиву про тимчасовий захист, яка включає право на житло, освіту, роботу, соціальне забезпечення, медичну допомогу. Це швидке рішення з боку ЄС запобігло виникненню прикордонної кризи та надало мільйонам українців негайний доступ до захисту, ринків праці та конкретних заходів підтримки. Внаслідок продовження бойових дій Єврокомісія ухвалила рішення продовжити дію Директиви тимчасового захисту для українців до березня 2024 р. [3, с. 59].

Ефективний розвиток транскордонного співробітництва та зміцнення партнерства між Україною та Республікою Польща передбачає розширення та вдосконалення існуючої нормативно-правової бази. Як зазначають фахівці Національного інституту стратегічних досліджень, слід продовжувати активну роботу щодо підготовки двосторонніх документів у всіх сферах та галузях регіонів та держави загалом. Особливу увагу «необхідно зосередити на торговельно-економічному та енергетичному співробітництві, розвитку прикордонної та транскордонної співпраці, пошуку спільних інтересів у сферах логістики та транспорту, вирішенні екологічних проблем, поглибленні відносин у сферах культурно-гуманітарної та молодіжної політик» [1, с. 45].

Отже, нормативно-правової бази українсько-польського транскордонного співробітництва в гуманітарній сфері розвивається в напрямі залучення суб'єктів і учасників на національному, регіональному та місцевому рівнях для реалізації спільних проектів та програм з відповідними акторами іноземних держав для розширення добросусідських відносин і досягнення вищого ступеня територіальної інтеграції до міжнародного співтовариства.

Література:

1. Розвиток транскордонного співробітництва: наук.-аналіт. доп. / НАН України / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. В. С. Кравців. Львів, 2016. 125 с.

2. Яцишин М. Хроніка найважливіших подій правового забезпечення транскордонного співробітництва Волині в межах єврорегіону «Буг». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини.* 2013. № 10. С. 122–131.

3. Стратегічні партнери України (реалії та пріоритети в умовах війни): аналітична доповідь / М. Пашков, М. Сангуровський, П. Стецюк та ін. *Національна безпека і оборона.* 2023. № 3–4. 153 с.

4. Горбатенко В. Джерела і методологія дослідження сучасних українсько-польських відносин. *Studia Politologica Ucraino-Polona.* 2018. Вип. 8. С. 51–57.

5. Транскордонне співробітництво як інструмент місцевого та регіонального розвитку: аналіт. доп. / Химинець В. В., Головка А. А., Мірус О. І. Київ: НІСД, 2021. 47 с. URL:

https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_13_2021.pdf (дата звернення: 07.01.2025).

6. Генеральне Консульство Республіки Польща в Луцьку. Офіційний сайт. URL: http://www.luck.msz.gov.pl/uk/c/MOBILE/wspolpraca_dwustronna/luck_ua_k_107/ (дата звернення: 02.01.2025).

7. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 408 від 14.04.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#Text (дата звернення: 07.01.2025).

8. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023–2024 роках: аналіт. доп. / [Каплан Ю., Скворцова В., Валевський О. та ін.]; за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан, Ю. Тищенко, В. Токмана. Київ: НІСД, 2024. 47 с.

9. Уряд вніс зміни до порядку реалізації кредитного договору з Урядом Польщі для закупівлі сучасних моніторингових засобів на державному кордоні. *Урядовий портал.* URL: https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-vnis-zmini-do-poryadku-realizaciyi-kreditnogodogovoru-z-uryadom-polshchi-dlya-zakupivli-suchasnih-monitoringovih-zasobiv-naderzhavnomu-kordoni (дата звернення: 18.01.2025).

10. Про майбутню корекцію меж областей, районів та громад. Інтерв'ю Віталія Безгіна. *Децентралізація.* 15.01.2025. URL: https://decentralization.ua/news/19138 (дата звернення: 23.01.2025).

11. Статистична класифікація територіальних одиниць України (NUTS-UA): Наказ Державної служби статистики України від18 липня 2024 р. № 189. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0189832-24#n17 (дата звернення: 20.01.2025).

12. Цірнер М. Б. Порівняння окремих аспектів підготовки регіонального самоврядування в Словаччині, Польщі та Чехії до парадипломатичної діяльності та транскордонного співробітництва. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональні виміри:* зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 25–26 квітня 2024 р.). Івано-Франківськ, 2024. С. 123–129.

DOI

MANAGEMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION IN BIHOR AND HAJDU-BIHAR COUNTY THROUGH CBC PROJECTS

Merce D. E.
BA Student at the Department of International Relations and European Studies
University of Oradea
Oradea, Romania

Țoca C. V.
Doctor of Geography,
Associate Professor at the Department of International Relations and European Studies
University of Oradea
Oradea, Romania

Through the cross-border cooperation programs HU-RO 2007 – 2013 and Interreg VA 2014 – 2020, we focused on Bihor County in Romania and Hajdú-Bihar in Hungary, which were supported by the European Regional Development Fund (ERDF) through three components: cross-border cooperation, transnational cooperation and interregional cooperation [1] with the aim of contributing to reducing disparities between the development levels of European regions and establishing standards of life in less favored regions, are part of the development initiatives supported by the European Union. Also, through the financial support provided, this program allows the exchange of opportunities and strengthening of collaboration between two regions with great potential for collaboration.

The border eligible area for the Hungarian – Romanian Cross – Border Cooperation program 2007 – 2013 includes the counties: Satu Mare, Bihor, Arad and Timiș, in Romania, and Szabolcs – Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, Békés and Csongrád, in Hungary [2].

The Cross-Border cooperation aims to respond to common challenges identified in border regions and to exploit untapped growth potential [3]. Cooperation has multiple benefits, including: regional economic development by supporting local businesses and job creation, promoting stability and security in cross-border regions [4], by joint risk management and improving security collaboration, improving bilateral relations between Romania and Hungary, contributing to the development of mutual trust, sustainable development and environmental protection by implementing joint environmental projects, cultural and educational exchanges that support intercultural understanding and mobility between the two countries.

A relevant example of the impact of these initiatives is the Bihor – Hajdu Bihar Cross-Border Cooperation Program 2007-2013, which aimed to promote an active partnership between Bihor County in Romania and Hajdu Bihar in Hungary. According to the HURO 20072013 Cross-Border Cooperation program website, *the road to strengthening social and economic cohesion in the Romanian-Hungarian border area was opened on December 21st, 2007, with the official approval of the program by the European Commission* [5] .

The program contains two priority axes. Axis number 1 consists in improving the key conditions for the common sustainable development of the cooperation area, having an allocated budget of 135.379.181,11€, and priority axis 2; strengthening social and economic cohesion in the border region with a total budget of 124.321.128,53€. The municipality of Oradea was involved in the implementation of 11 projects, two of which involved the construction of a bicycle path between Berettyóújfalu and Oradea and the Support Centers for non-profit businesses in the counties of Hajdu – Bihar and Bihor as a project partner and with a total budget of 1.868.092,7€ for these two projects. Also, in 9 projects that concerned supporting the sustainable development of the Bihor – Hajdu – Bihar Euroregion by establishing the public service, establishing free WIFI and Hot Spot internet access points in Oradea and Debrecen, preventing health risks through HighTech QR in Debrecen and Oradea, reducing road traffic and improving population mobility on the Oradea – Biharkeresztes cross – border corridor, developing natural habitats of voluntary flora and protected tree species on the Hill Ciuperca, cross – border cooperation for the development of the business center for agricultural products in Oradea and the Center for Entrepreneurial Development in Debrecen, the promotion of religious tourism, BHB– High Common Standards in surgery in the Euro-Region and the promotion of religious tourism through the optimal use of the communities of Jewish heritage from Oradea and Debrecen, all this as the main partner and with a total budget of 14.318.929,7€.

These projects brought results such as new WIFI access points and Hot Spots in Oradea and Debrecen, 1 improved common intermodal transport, 2 cross-border access roads and a fast link road created, construction works and essential repairs (sewage systems and heating, work of architecture, electricity, painting, water, furniture, restoration), 1.173,94 m^2 of built / reconstructed buildings, the construction of a 40km shared bike path, office spaces at a preferential price to non-profit organizations that aim to improve the business environment in the Hajdú – Bihar and Bihor regions.

Among the institutions in Bihor with projects won during the 2007-2013 implementation period, there is the Bihor County Council, with a number of 10 projects, and also the Oradea Metropolitan Area, with a budget of

956.316,13€, won 8 projects; 4 as a main partner, with results such as planning the emergence of a cross-border transport system at the urban poles of Oradea and Debrecen, creating opportunities for intermodal connections between buses and trams, as well as the transformation and reconstruction strategy to improve traffic flow; and another 4 as a project partner, with joint educational development contributions, a Hungarian – Romanian Cooperation for increasing investments in the border region which was drawn up with a joint database presenting the economic potential of the area for foreign investors and among others, newly built / reconstructed business infrastructures and the joint action to eliminate the illegal waste deposit of 5 cross-border rivers of Hungary and Romania by reducing and collecting municipal waste and more prevention methods.

Hajdú – Bihar Megyei Önkormányzat won 3 projects, with a total budget of 53.649,9€. 2 of these were implementing the cross-border digital common property and presenting our mutual history, organizing professional conferences, the emission of publications and a Restorative Workshop to be established with the Debrecen-Oradea center, being involved as a main partner, and 1 as a project partner in establishing the infrastructure environment in the protected areas of Bihor and Hajdú – Bihar.

During the 2014 – 2020 implementation period, the Interreg VA Cross Border Cooperation Program proposes 6 priority axes. [6]. The budget allocated for each axis is as follows: priority axis 1: 59.825.981,73€; priority axis 2: 20.254.134,90€; priority axis 3: 38.231.929,49€; priority axis 4: 73.901.244,64€; priority axis 5: 13.937.380,32€; priority axis 6: 4.457.280,41€. Interreg is a cohesion policy tool that promotes cooperation between different organizations in Europe to address common challenges [7].

The Bihor County Council won 3 projects as the main partner with a total budget of 2.023.429,35€, that propose the conservation, protection and promotion of nature on both sides of the Romanian – Hungarian border with a number of 2 buildings that will help increase conservation, the protection and promotion of nature and the contribution to the increase in the number of tourists and another integrated sustainable development project in the mountain area of Bihor County that promises to improve access and development in health services in case of medical interventions for emergency situations, making a contribution of 998.749,04€. Also, the Municipality of Oradea won projects with a budget of 5.791.614,63€. Among them, as a leading partner in improving employment opportunities and capacities through the development of employment and training initiatives on both sides of the border and the development of entrepreneurial and employment infrastructure.

Local public institutions in Hungary such as the Hortobágy City Hall as a project partner with the Sălacea Commune, won a project regarding the

increase in the number of visits to the area targeted by the project, facilitating local development through tourism, with a total budget of 1.611.547,26€. We see the same collaboration with the Local Government of Komadi in Hungary and Lugașu de Jos Commune, creating a cross-border ecotourism themed trail along Crișul Repede and 4.69ha belonging to Lake Varsánykerti, supported by the new visitor infrastructure, all with a total budget of 904.905,47€.

According to the research of statistical data, through the implementation of cross-border projects founded especially through the HU-RO 2007– 2013 program, we can observe an improvement in the administrative dimension in Bihor and Hajdu-Bihar counties. Subsequently, an infrastructure was developed that laid the foundations for sustained collaboration for the next Interreg VA 2014 – 2020 Cross-Border program [8], strengthening relations between the two regions and promoting long-term sustainable development.

References:

1. European Parliament. *European territorial cooperation. Descriptive sheets about the European Union.* https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/98/cooperarea-teritoriala-europeana

2. BRECO Oradea. Hungary – Romania Cross – Border Cooperation Program 2007 – 2013. https://www.brecoradea.ro/index.php/programe/huro-2007-2013

3. European Court of Auditors. *Interreg Cooperation: the potential of the European Union's cross-border regions has not yet been fully unlocked.* (RO) 2021. p.7 https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/cross-border-14-2021/ro/

4. Kelly Schwarz. European parliament. European territorial cooperation. April 2024. https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/98/cooperarea-teritoriala-europeana

5. *Hungary – Romania Cross-Border Cooperation Program 2007 – 2013*, About the Program. http://www.huro-cbc.eu/ro/despre_program

6. European Comission, European Investment Bank. *European Regional Development Fund, Financial Instruments*. Compass EU. 2015.

7. Spyros Niavis, Dimitris Kallioras, George Petrakos. *Distributional characteristics of Interreg Transnational Programs and their role in promoting regional cohesion.* Research Gate. University of Thessaly. October 2024.

8. Constantin – Vasile Țoca, Cosmin Chiriac, Florentina Chirodea *Evaluation of the Regional Cooperation at the Romanian – Hungarian Border.* University of Oradea. 9 Mar 2022. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4007133

SECTION 3. ACTUAL PROBLEMS OF LAW UNDER THE NEW WORLD ORDER

DOI

LEGAL GROUNDS FOR ENSURING FINANCIAL ACCESSIBILITY OF MEDICAL CARE

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДОСТУПНОСТІ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Bilan S. Yu.
applicant
Research Institute of Public Law
Kyiv, Ukraine

Білан С. Ю.
здобувач
Науково-дослідний інститут
публічного права
м. Київ, Україна

Фінансова доступність медичної допомоги є чи не найболючішим питанням для нашої держави в цілому і кожного пацієнта зокрема. Дійсно Конституція України у ст. 49 гарантує, що держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена [1].

Стаття 8 Основ законодавства деталізує вказану норму Конституції України і визначає, що: «Кожен громадянин має право на безоплатне отримання у державних та комунальних закладах охорони здоров’я медичної допомоги, до якої належать: екстрена медична допомога; первинна медична допомога; спеціалізована медична допомога; паліативна допомога [2]. У статті 8 Основ законодавства передбачено, що держава гарантує безоплатне надання медичної допомоги у державних та комунальних закладах охорони здоров’я за епідемічними показаннями. Далі у статті 18 передбачено, що медична допомога надається безоплатно за рахунок бюджетних коштів у закладах охорони здоров’я та фізичними особами – підприємцями, які зареєстровані та одержали в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, з якими головними

розпорядниками бюджетних коштів укладені договори про медичне обслуговування населення. Статті 35-1 визначає, що первинна медична допомога надається безоплатно в закладах охорони здоров'я та фізичними особами – підприємцями, які одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку, з якими головний розпорядник бюджетних коштів уклав договір про медичне обслуговування населення [2].

Щодо спеціалізованої медичної допомоги, стаття 35-2 визначає, що спеціалізована медична допомога надається безоплатно в закладах охорони здоров'я, що забезпечують надання такої допомоги, з якими головний розпорядник бюджетних коштів уклав договір про медичне обслуговування населення (у межах, визначених договором). Спеціалізована медична допомога надається відповідно до медичних показань за направленням лікуючого лікаря з надання первинної медичної допомоги або лікуючого лікаря закладу охорони здоров'я, що забезпечує надання спеціалізованої медичної допомоги [2].

Без направлення спеціалізована медична допомога відповідно до медичних показань надається безоплатно закладами охорони здоров'я, з якими укладено договори про медичне обслуговування населення, пацієнтам, які звернулися до акушера-гінеколога, стоматолога, педіатра, та пацієнтам із хронічними захворюваннями, які перебувають на диспансерному обліку в цьому закладі охорони здоров'я. Без направлення спеціалізована медична допомога відповідно до медичних показань також надається безоплатно в закладах охорони здоров'я, що забезпечують надання спеціалізованої допомоги, пацієнтам, які перебувають у невідкладному стані.

Стаття 35-4 визначає, що паліативна допомога надається безоплатно за направленням лікуючого лікаря у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я [2].

Закон України «Про екстрену медичну допомогу» передбачає, у статті 3, що на території України кожен громадянин України та будь-яка інша особа мають право на безоплатну, доступну, своєчасну та якісну екстрену медичну допомогу, яка надається відповідно до цього Закону [3]. Ч. 2 ст. 4 цього Закону передбачає, що виклик екстреної медичної допомоги здійснюється безоплатно. Тобто щодо екстреної допомоги, її безоплатність гарантується не лише для громадян України, але й для будь-яких інших осіб, *незалежно від того, на законних підставах чи ні вони перебувають в Україні* (*уточнення та виділення наше – С. Б.*).

Нагадаємо, що відповідно до Рішення Конституційного Суду України вказано, що положення частини третьої статті 49 Конституції України «у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно» треба розуміти так, що у державних та комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається всім громадянам незалежно від її обсягу та без попереднього, поточного або наступного їх розрахунку за надання такої допомоги [4].

Проте Конституційний Суд звернув увагу, що не забороняє вказане положення і можливості надання громадянам медичних послуг, які виходять за межі медичної допомоги (за термінологією Всесвітньої організації охорони здоров'я – «медичних послуг другорядного значення», «парамедичних послуг»), у зазначених закладах за окрему плату.

Звертаємо увагу на те, що безоплатність для громадян України медичної допомоги не означає її безкоштовність. Фактично вартість медичних послуг, які надаються в державних та комунальних ЗОЗ покривається з державного або місцевих бюджетів. Це передбачено Законом України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII [5]. Відповідно до цього Закону держава гарантує повну оплату згідно з тарифом за рахунок коштів Державного бюджету України надання громадянам необхідних їм медичних послуг та лікарських засобів, що передбачені програмою медичних гарантій. Тобто за рахунок коштів державного бюджету гарантується певний однаковий перелік медичних послуг для пацієнтів на всіх території України.

Конституційним Судом України за зверненням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [6] відкрито провадження, яке розглядається Великою палатою Конституційного Суду України. На жаль, досі немає рішення Конституційного Суду України у цій справі, що суттєво б полегшило дослідження питання фінансової доступності медичної допомоги з урахуванням норм чинного законодавства.

Наразі держава гарантує безоплатність медичної допомоги шляхом встановлення кримінальної відповідальності за порушення права на безоплатну медичну допомогу. Відповідно до ч. 1 ст. 184 Кримінального кодексу України незаконна вимога оплати за надання медичної допомоги в державних чи комунальних закладах охорони здоров'я карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або пробаційним наглядом на строк до двох років [7].

Вказане діяння є кримінальним проступком, що значно спрощує його розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності. Водночас, в літературі зустрічається позиція, що передбачені в КК норми про відповідальність за корупційні правопорушення можуть і мають застосовуватися за корупційні правопорушення у сфері надання медичної допомоги [8, с. 32].

Забезпечення фінансової доступності медичної допомоги є чи не найскладнішим питанням для України. Вже сьогодні зрозуміло, що фінансова доступність медичної допомоги не може включати надання необмеженої кількості медичних послуг безоплатно для громадян. Тому мова йде про забезпечення соціальної справедливості як угоди між державою і суспільством, де держава буде гарантувати суспільству рівний безоплатний доступ для всіх «гарантованого пакета» безоплатної медичної допомоги згідно з основними потребами суспільства та відповідно до медичних потреб кожного пацієнта.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-02#n54.

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text.

3. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 5 липня 2012 року № 5081-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 49 Конституції України "у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно" (справа про безоплатну медичну допомогу) від 29 травня 2002 року №10-рп/2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-02#n54.

5. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text.

6. Конституційне подання за зверненням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/3_667_0.pdf.

7. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1203.

8. Гуторова Н. О. Правові засоби запобігання корупції у сфері надання медичної допомоги. Медичне право України: історичні аспекти, новітні тенденції та перспективи розвитку. Збірник статей наукових читань, присвячених пам'яті Гладуна Зіновія Степановича. Упоряд. д.ю.н., проф. І.Я. Сенюта, к.ю.н., доц. Х.Я. Терешко. Львів. Видавництво ЛОБФ «Медицина і право». 2022. 88 с.

DOI

ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE LEGISLATION

ПРО ЗАКОНОДАВСТВО В ПИТАННІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Biriukov M. O.
Master of the Faculty of International Economic Relations
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine

Бірюков М. О.
магістр факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна

В умовах нового світопорядку практично у всіх сферах життя людини запроваджується застосування штучного інтелекту. При цьому з кожним роком використання штучного інтелекту світом людей збільшується. Зокрема, це стосується необхідності обробки, автоматизації рутинних процесів та аналізу даних у великих обсягах, наприклад, у фінансовому секторі (аналіз економічних та фінансових показників, обробка платежів), в сфері обслуговування клієнтів, в безпекових та охоронних системах.

Україна, як цифрова держава, стрімко розвивається та не є винятком із загальносвітового тренду. Згідно опитування Kantar Ukraine, проведеного у січні 2024 року, 78,7 % опитаних громадян знають, що таке штучний інтелект [1, с. 6].

В Україні у грудні 2020 року Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні (далі – Концепція) [2].

Відповідно до Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, штучний інтелект – організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань.

Однією з першочергових проблем, які потребують розв'язання, відповідно до Концепції, є відсутність або недосконалість правового регулювання штучного інтелекту (в тому числі у сферах освіти, економіки, публічного управління, кібербезпеки, оборони), а також недосконалість законодавства про захист персональних даних.

Більшість країн ще немає спеціальних законів про штучний інтелект.

Винятком є Китай з його тимчасовими заходами з управління генеративними службами штучного інтелекту [3], що набрали чинності в серпні 2023 року. Цей документ спрямований на те, щоб генеративний штучний інтелект відповідав «соціальному порядку та моралі», був точним, уникав дискримінації та дотримувався права на інтелектуальну власність.

Національна стратегія штучного інтелекту Сінгапуру [4] складається з Модельної рамкової програми управління штучним інтелектом, посібника, у якому висвітлені практичні аспекти управління штучним інтелектом на організаційному рівні.

В Канаді розроблено закон про штучний інтелект та дані [5].

В США сформовано федеральну політику щодо управління штучним інтелектом. Зокрема, на різних рівнях висунуто низку ініціатив, законів і політик, які покликані забезпечити оцінювання ризиків і врегулювання роботи штучного інтелекту. Офіс політики науки та технології Білого Дому (OSTP) опублікував [6] Концепцію Закону про штучний інтелект. У ній наголошено на важливості технологічного розвитку в країні, але також висловлено занепокоєння щодо його впливу на права і свободи людини.

Україна є членом комітету зі штучного інтелекту при Раді Європи, та бере участь у робочій групі з питань управління штучним інтелектом в Організації економічного співробітництва і розвитку [7]. У листопаді 2023 року під час міжнародного саміту щодо безпеки штучного інтелекту – AI Safety Summit, що проходив у Великій Британії, Україна підписала «Декларацію Бретчлі» [8] й таким чином доєдналася до міжнародної співпраці у дослідженні сфери безпеки штучного

інтелекту. Відповідно до цього документа держави-учасниці мають взаємодіяти для подолання ризиків штучного інтелекту та сприяти тому, щоб його проєктування, розробка та використання здійснювалось у безпечний спосіб.

Література:

1. Біла книга з урегулювання штучного інтелекту в Україні: бачення Мінфцифри; Режим доступу: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/Регулювання%20ШІ.pdf

2. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 №1556-р, із змінами; Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-р#Text

3. Interim Measures for the Management of Generative Artificial Intelligence Services. Режим доступу: https://www.chinalawtranslate.com/en/generative-ai-interim/

4. National Artificial Intelligence Strategy. Режим доступ: https://www.smartnation.gov.sg/nais/

5. The Artificial Intelligence and Data Act (AIDA) – Companion document. Режим доступу: https://ised-isde.canada.ca/site/innovation-better-canada/en/artificial-intelligence-and-data-act

6. Blueprint for an AI Bill of Rights: A Vision for Protecting Our Civil Rights in the Algorithmic Age. Режим доступу: https://bidenwhitehouse.archives.gov/ostp/ai-bill-of-rights/

7. Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449,
https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/oecd-legal-0449

8. The Bletchley Declaration by Countries Attending the AI Safety Summit, 1-2 November 2023. Режим доступу: https://www.gov.uk/government/publications/ai-safety-summit-2023-the-bletchley-declaration/the-bletchley-declaration-by-countries-attending-the-ai-safety-summit-1-2-november-2023

DOI

REGULATION OF THE PROTECTION OF PRIVATE INVESTORS' INTERESTS IN EU LEGISLATION

РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ІНТЕРЕСІВ ПРИВАТНИХ ІНВЕСТОРІВ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЄС

Vazhynskyi V. M.
Professor at the Department of Law and Humanities
Ivano-Frankivsk Branch of the Open International University for Human Development "Ukraine"
Ivano-Frankivsk, Ukraine

Важинський В. М.
професор кафедри права та гуманітарних дисциплін
Івано-Франківська філія Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
м. Івано-Франківськ, Україна

Україна свого часу взяла на себе зобов'язання імплементації законодавства ЄС до законодавства України. Європа приділяє значну увагу «фінансовій інклюзії» та захисту прав громадян як споживачів фінансових послуг. До способів забезпечення захисту прав споживачів фінансових послуг відносять такі мінімальні стандарти у нормативних актах, зокрема, держав-членів ЄС: – відкритість і доступність інформації про послуги; – рівне ставлення до споживачів і чесна поведінка суб'єктів, які надають фінансові послуги; – захист персональних даних споживачів фінансових послуг; – наявність різноманітних механізмів захисту прав споживачів.

Фінансова інклюзія є стратегічним напрямом розвитку фінансового сектору і, на думку Світового банку, є необхідною передумовою для досягнення 7-ми із 17 Цілей сталого розвитку, визначених ООН. Зміст фінансової інклюзії передбачає, що будь-яка приватна особа чи суб'єкт господарювання має доступ до необхідних фінансових продуктів і послуг, які відповідають їхнім потребам: можливість проведення розрахунків, заощадження, кредити та страхування. Фінансова інклюзія передбачає реалізацію таких кроків: підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами; посилення захисту прав споживачів фінансових послуг; підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Так, наприклад, до способів забезпечення захисту прав споживачів фінансових послуг відносять такі мінімальні стандарти у нормативних

актах, зокрема, держав-членів ЄС: – відкритість і доступність інформації про послуги; – рівне ставлення до споживачів і чесна поведінка суб'єктів, які надають фінансові послуги; – захист персональних даних споживачів фінансових послуг; – наявність різноманітних механізмів захисту прав споживачів [1-2].

Крім того, відповідно до положень Регламенту № 2017/2394 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 12 грудня 2017 року про співпрацю між національними органами влади щодо виконання положень у сфері захисту прав споживачів і скасування Регламенту (ЕС) № 2006/20043 [2], для держав-членів ЄС було встановлено обов'язок обміну інформацією між компетентними органами держав-членів із питань забезпечення прав споживачів, забезпечення координації між регуляторами ринків тощо. Отже, визначено правила координації між уповноваженими національними суб'єктами для досягнення спільної мети – ефективного правового регулювання для запобігання порушенню прав споживачів у межах ЄС.

Відповідно до положень Директиви 2013/11/EU Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2013 року про альтернативні способи вирішення спорів споживачів та внесення змін до Регламенту (ЕС) № 2006/2004 та Директиви 2009/22/ЕС [1] (Директиви про альтернативні способи вирішення спорів споживачів), для досягнення високого рівня захисту прав споживачів держави мають забезпечити функціонування механізму позасудового розгляду скарг споживачів у прозорий, безсторонній, швидкий, справедливий спосіб. Засобом гарантування захисту прав споживачів виступає запровадження механізмів альтернативних механізмів вирішення спорів. Можливість розгляду спору компетентним органом у короткий строк – основна перевага розгляду в позасудовій процедурі справ.

Тому Європейська Комісія з метою підтримки захисту прав споживачів фінансових послуг у 2010 році заснувала Групу споживачів фінансових послуг (Financial Services User Group, FSUG) як інструмент залучення споживачів фінансових послуг. Цей орган складається із представників споживачів, роздрібних інвесторів чи мікропідприємств (які є найбільш вразливими групами споживачів фінансових послуг) і фахівців у сфері фінансових послуг у контексті споживачів. Відповідно до положень ст. 1 Рішення Комісії С (2017) 359 від 30 січня 2017 року [3], завдання Групи споживачів фінансових послуг полягає у наданні рекомендацій (висновків, правових позицій тощо) Європейській Комісії під час підготовки та розроблення правових політик у сфері фінансових послуг, які можуть мати вплив на споживачів фінансових послуг.

Діяльність Групи споживачів фінансових послуг фінансується Європейською комісією.

Захист прав споживачів фінансових послуг проголошено одним із стратегічних напрямів розвитку фінансового сектору України на період до 2025 року. Відповідно до затвердженої регуляторами ринку фінансових послуг України Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [4], посилення захисту прав споживачів фінансових послуг має бути реалізовано шляхом розроблення та втілення нових підходів до регулювання поведінки учасників фінансового сектору, забезпечення прозорості інформації щодо фінансових послуг та продуктів і захист вкладників та інвесторів.

Важливим напрямом реформ публічного управління у сфері ринків фінансових послуг у світі є забезпечення публічного інтересу, що в свою чергу передбачає охорону і захист прав споживачів фінансових послуг, особливо таких груп, як фізичні особи, представники мікропідприємництва, малозабезпечені особи та мешканці сільських місцевостей, які належать до найбільш вразливих категорій користувачів фінансовими продуктами та послугами. Діяльність із підвищення рівня доступності та користування фінансовими послугами, підвищення рівня фінансової грамотності населення і захисту прав споживачів фінансових послуг називають «фінансовою інклюзією» [5].

Фінансова інклюзія є стратегічним напрямом розвитку фінансового сектору і, на думку Світового банку, є необхідною передумовою для досягнення 7-ми із 17 Цілей сталого розвитку [6], визначених ООН. Наприклад, зміст фінансової інклюзії передбачає, що будь-яка приватна особа чи суб'єкт господарювання має доступ до необхідних фінансових продуктів і послуг, які відповідають їхнім потребам: можливість проведення розрахунків, заощадження, кредити та страхування. Відповідно до стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, пріоритетним напрямом розвитку також визначено фінансову інклюзію [4]. Цей напрям передбачає реалізацію таких кроків: підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами; посилення захисту прав споживачів фінансових послуг; підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Враховуючи, що Україна обрала шлях євроінтеграції і отримала статус кандидата в члени Європейського Союзу, дуже важливо вже зараз створити правові підстави для захисту прав та інтересів громадян-інвесторів, адже інвестування українців в національну економіку має забезпечити нашій державі забезпечити стабільну економіку в воєнний час та фінансування інвестиційних проектів в післявоєнне відновлення.

Література:

1. Directive 2013/11/EU of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on alternative dispute resolution for consumer disputes and amending Regulation (EC) № 2006/2004 and Directive 2009/22/EC (Directive on consumer ADR). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/11/oj.

2. Regulation (EU) 2017/2394 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2017 on cooperation between national authorities responsible for the enforcement of consumer protection laws and repealing Regulation (EC) № 2006/2004. URL: http://data.europa.eu/eli/reg/2017/2394/oj.

3. Recasting Commission Decision 2010/C 199/02 of 20 July 2010 setting up a Financial Services User Group : Commission Decision of 30.01.2017 C (2017) 359, Brussels. URL: https://finance.ec.europa.eu/document/download/94f28be4-8af6-4d82-bc0a-d40daba72459_en?filename=fsug-decision-2017_en.pdf.

4. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf.

5. Ященко Т. В. Аналіз сучасних тенденцій до функціонування мегарегуляторів як суб'єктів державного регулювання у сфері ринків фінансових послуг. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 104–110.

6. Universal Financial Access by 2020. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/brief/achieving-universal-financial-access-by-2020.

DOI

PROCEDURAL ASPECTS OF APPLYING THE PREVENTIVE PROCEDURE RESTRUCTURING OF THE DEBTOR

ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРЕВЕНТИВНОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БОРЖНИКА

Vechirko I. O.
Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor at the Department of Fundamental and Private Legal Disciplines
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
Vinnytsia , Ukraine

Вечірко І. О.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

В сучасний період процес глобалізації охоплює різні сфери життя суспільства, зокрема економічну і правову сферу. В. Васильєв обгрунтовано звертає увагу на те, що збалансування національного законодавства з міжнародними правовими стандартами є необхідною умовою суспільного розвитку. При цьому, до завдань правової політики в умовах глобалізації він, серед іншого, слушно відносить забезпечення захисту та охорони прав і свобод людини та удосконалення політики у сфері правосуддя та правозастосовної діяльності [1, с. 63]. Інтеграція України до європейського співтовариства потребує значного удосконалення правових інститутів відповідно до фундаментальних принципів законодавства Європейського Союзу. Міжнародно визнані принципи і рекомендації, напрацьовані, зокрема Світовим банком, ЮНСІТРАЛ, іншими міжнародними організаціями мали істотний вплив на зміст положень Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 від 20 червня 2019 року про рамки превентивної реструктуризації [2].Саме рекомендації міжнародних організацій, склали основу для створення рамок, зокрема щодо доступності і підзвітності процедур реструктуризації, сприянню ранньому втручанню та уникненню банкрутства, пріоритетності реструктуризації перед ліквідацією [3, с. 21]. Країни, які запровадили процедури превентивної реструктуризації вже мають відповідний позитивний досвід застосування цих процедур. Так, процедури раннього попередження неплатоспроможності знайшли широке застосування у Франції [4. с. 83-84].

Результатом імплементації у законодавство України Директиви 2019/1023 стало прийняття Верховною Радою 19 вересня 2024 року Закону № 3985-IX, яким законодавство про неспроможність поповнилось новим правовим інститутом – процедурою превентивної реструктуризації [5]. Кодекс України з процедур банкрутства(далі – Кодекс, КУзПБ) визначає превентивну реструктуризацію як систему різнопланових заходів, яка поряд з правовими може включати організаційно-господарські, управлінські, інвестиційні, технічні, фінансово-економічні заходи. При цьому, важливим є спрямованість вказаних заходів на недопущення або запобігання неплатоспроможності боржника. Процедура превентивної реструктуризації включає обов'язкове прийняття органом боржника рішення про ініціювання процедури, укладення договору з арбітражним керуючим, підготовку плану превентивної реструктуризації і направлення його кредиторам. Разом із тим, повноваження щодо затвердження плану превентивної реструктуризації покладені законодавцем на господарський суд та реалізуються в межах провадження у справі щодо застосування відповідної процедури.

Характер нової процедури, яка застосовується до боржника без відкриття провадження у справі про банкрутство зумовлює необхідність в існуванні особливих правил процесуально-правового регулювання правовідносин, що виникають при застосуванні даної процедури. Суб'єктами процесуальних правовідносин в провадженні у справах щодо застосування процедури превентивної реструктуризації є господарський суд та учасники у справі. При цьому, до сторін у справі віднесено боржника та залучених до участі у процедурі кредиторів.Як будь-яке судове провадження, провадження з розгляду справи щодо застосування процедури превентивної реструктуризації складається із окремих стадій. З огляду на зміст норм КУзПБ можемо виділити наступні стадії провадження щодо застосування цієї процедури:

1) відкриття процедури превентивної реструктуризації;
2) стадія вжиття заходів щодо забезпечення здійснення процедури;
3) затвердження плану превентивної реструктуризації ;
4) закриття процедури превентивної реструктуризації.

На кожній із стадій судом вирішуються відповідні цій стадії завдання. Об'єктом процесуальних дій та правової оцінки господарського суду на початковій стадії є заява про відкриття процедури превентивної реструктуризації з доданими до неї матеріалами. Процедура превентивної реструктуризації може бути відкрита господарським судом за умови, що боржник має право на звернення до суду із заявою про відкриття цієї процедури та додержується порядку подачі заяви про її відкриття. Кодекс не містить

окремої статті, яка визначає матеріально-правові підстави для відкриття процедури превентивної реструктуризації. Про наявність таких підстав свідчить аналіз норм ст.33-4 Кодексу, якими визначені вимоги до змісту заяви про відкриття процедури та перелік документів, які мають бути додані до цієї заяви. Так, у поданій заяві боржник обов'язково має викласти обставини своєї неплатоспроможності або її загрози. На думку П. Пригузи включення до змісту норми, яка регулює питання превентивної реструктуризації такого поняття як загроза неплатоспроможності є помилковим, оскільки можливі випадки такої загрози відносяться до іншого фінансово-економічного стану підприємства[6].

Невідповідність заяви боржника про відкриття процедури зазначеним у законі вимогам є підставою для відмови у відкритті процедури превентивної реструктуризації. Разом із тим, боржником в подальшому можуть бути усунені окремі недоліки, пов'язані із неповнотою наданих відомостей та неподанням відповідних доказів. За таких обставин доцільно б було передбачити можливість вчинення судом такої процесуальної дії як повернення заяви про відкриття процедури та створення боржнику можливостей для усунення виявлених недоліків. Такий підхід є особливо актуальним в перший період застосування нової процедури для створення умов щодо однакового розуміння норм Кодексу якими врегульовані вимоги до заяви боржника та доданих до неї документів.

Постановлення судом ухвали про відкриття процедури створює умови для вжиття необхідних заходів щодо забезпечення здійснення процедури і в подальшому для затвердження судом плану реструктуризації боржника. Так, до повноважень суду віднесено застосування основних і додаткових заходів захисту боржника. Метою застосування таких заходів є сприяння проведенню переговорів між боржником та кредиторами щодо розроблення та схвалення плану превентивної реструктуризації, забезпечення можливості його подальшого виконання. Слід звернути увагу на неузгодженість норм Кодексу щодо порядку розгляду заяви про застосування додаткових заходів. Оскільки норма ч. 4 ст. 33-12 Кодексу встановлює 10 денний строк для розгляду заяви про застосування додаткових заходів захисту боржника у судовому засіданні суд не має можливості в ухвалі про відкриття процедури вирішити питання про застосування таких заходів. На суд покладено ряд інших повноважень для забезпечення здійснення процедури, зокрема призначення адміністратора превентивної реструктуризації, прийняття рішення про надання дозволу на залучення проміжного фінансування, розгляд скарг учасників справи.

Проведені за участю автора дослідження вказують на низьку ефективність санаційних процедур, які раніше застосовувались в Україні, зокрема і санації до відкриття провадження у справі про банкрутство [7, с. 222]. За таких умов, слід погодитись з думкою А. Бірюкова, про необхідність зробити усе можливе для того, щоб в подальшому не дійти висновку, що реформування законодавства не дало задекларованих результатів, а превентивна реструктуризація, яка замінила досудову санацію, має такі самі сумні наслідки [8]. Для досягнення позитивних результатів впровадження процедури превентивної реструктуризації необхідно враховувати позитивний досвід інших країн, пропозиції науковців та оперативно реагувати на проблеми судової практики застосування даної процедури.

Література:

1. Васильєв С.В. Юридична конвергенція процесуального права України: монографія. Київ: Алерта, 2024. 392с.

2. Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase theefficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency) https://eur lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj (accessed 13.02.2025).

3. Синєгубов О.В. Міжнародні стандарти та практики у сфері неплатоспроможності: значення для гармонізації українського законодавства. Нове українське право. 2024. Вип. 5. С. 18-25. DOI https://doi.org/10.51989/NUL.2024.5.2

4. Радзивілюк В. Проблеми впровадження інструментів раннього попередження відповідно до директиви (ЄС) 2019/1023.Право України. 2024. №9. С.74-86. DOI:10.33498/louu-2024-09-074.

5. Закон України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985 -20#Text. (дата звернення 13.02.2025).

6. Пригуза П. Недоліки законодавчої новели та пропозиції щодо їх усунення. Закон і Бізнес від 03.06.2024 https://zib.com.ua/ua/161626-preventivna_restrukturizaciya_nedoliki_zakonodavchoi_noveli_.html

7. Poliakov, R., Kulinich, T., Vechirko, I., Lavrov, R. (2024), “Impact of Profitability of Ukrainian Enterprises on Their Bankruptcy”, Montenegrin Journal of Economics, Vol. 20, No. 2, pp. 221-235

8. Бірюков О. П'ять років Директиві ЄС про реструктуризацію і неспроможність: уроки для України. Юридична газета.24 травня 2024. https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankrutstvo-i-restrukturizaciya/pyat-rokiv-direktivi-es-pro-restrukturizaciyu-i-nespromozhnist-uroki-dlya-ukrayini.html (дата звернення 16.01.2025)

DOI

PECULIARITIES OF ETHNIC ORGANIZED CRIMINAL GROUPS IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE PROCESSES OF THE NEW WORLD ORDER

ОСОБЛИВОСТІ ЕТНІЧНИХ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ НОВОЇ СВІТОБУДОВИ

Viedienieiev D. V.
Doctor of Historical Sciences, Professor, Leading Researcher, Interdepartmental Research Center on Problems of Combating Organized Crime at the National Security and Defense Council of Ukraine Kyiv, Ukraine

Вєдєнєєв Д. В.
доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України м. Київ, Україна

Semeniuk O. G.
Doctor of Legal Sciences, First Deputy Head Interdepartmental Research Center on Problems of Combating Organized Crime at the National Security and Defense Council of Ukraine Kyiv, Ukraine

Семенюк О. Г.
доктор юридичних наук, перший заступник керівника Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України м. Київ, Україна

Модерна організована злочинність, на думку кримінологів, вирізняється високим рівнем пристосованості до трансформації тенденцій світового розвитку, конспіративністю та мімікрією, використанням управлінських технологій та інтелектуального

забезпечення. За даними Європолу, використання корупції та паразитування на законних бізнес-структурах є ключовими рисами організованої злочинності в Європі. Дві третини організованих злочинних угруповань (ОЗУ) регулярно підтримують корупційні зв'язки, понад 80% злочинних мереж використовують легальний бізнес. Відповідно, це розширює можливості суб'єктів ОЗ із впливу на державно-управлінську сферу, перетворюючи їх на «альтернативний контур влади» [1, с. 47].

З погляду формування загроз національній безпеці України вкрай небезпечною стає транснаціональна та переплетена з нею етнічна організована злочинність (ОЗ). Остання, на думку 70 % опитаних оперативних працівників поліції, має в Україні реальну динаміку до збільшення. Цьому сприяють певні сутнісні риси етнічної ОЗ. Серед них – високий рівень латентності, обумовлений закритістю етнічних груп та круговою порукою, яка існує поміж їх членами, національна солідарність, загроза кланових санкцій для «відступників». В Україні пришвидшується латентний процес зі створення т. зв. етнічних злочинних спільнот китайців, турків, чеченців, таджиків, сирійців, ромів, представників азербайджанських груп та інших, котрі спираються на національну діаспору. При цьому мігранти психологічно легко відходять від законних форм діяльності, утворюючи відособлену форму спільноти на основі групової моралі. Кримінологічними ознаками організованих етнічних ОЗУ є значна частка рецидивістів і до 80% мігрантів в їх лавах [див. докладніше: 2-3].

Транснаціональна й етнічна організована злочинна діяльність мають певні системоутворюючі риси, котрі обумовлюють її небезпеку для національної (державної) безпеки й викликані провідними тенденціями формування нової світобудови (глобалізацією, інтернаціоналізацією економічних зв'язків, занепадом міжнародного права, зростанням мережі транснаціональних злочинних й терористичних угруповань тощо). Серед властивих ознак транснаціональної злочинності можна виокремити такі: міжнародний масштаб поширення (від кількох країн, регіону планети і до глобального масштабу); поширення на всі сфери економіки, торгівлі, фінансів; здатність використовувати міжнародні логістичні коридори; швидка адаптація до економічних та суспільно-правових умов певних країн та регіонів; здатність обходити міжнародні та національні правоохоронні запобіжники; використання інформаційних ресурсів з метою ефективної комунікації для здійснення фінансових операцій і контролю.

Для національної безпеки України небезпеку становить і та обставина, що до «етнічних» ОЗУ входять не тільки представники певної етнічної групи, що мешкають на території України і є її громадянами. Нерідко злочинцями є іноземці, які тимчасово перебували на території країни, можуть виїжджати після вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів та через деякий час повертатись для продовження вчинення злочинів. Це стосується і «кримінальних авторитетів», «злодіїв у законі», «смотрящих», які здійснюють контроль та керівництво діяльністю етнічних ОЗУ, не знаходячись на території України [4, с.19-20].

Існує різноманітна класифікація таких ОЗУ відповідно до етнорегіональної бази формування. Наприклад, Б. Лизогуб на основі вивчення світового досвіду боротьби з організованою злочинністю виокремлює такі: 1) східноєвропейські угруповання (російські, українські, польські, литовські тощо); 2) італійські угруповання (сицилійські, калабрійські, неаполітанські, американо-італійські); 3) негритянські угруповання; 4) нігерійські угруповання; 5) латино-американські угруповання та центральноамериканські угруповання; 6) колумбійські угруповання; 7) мексиканські угруповання; 8) азіатські угруповання (китайські, корейські, японські, в'єтнамські, кавказькі, чеченські, вірменські, азербайджанські, дагестанські, середньоазіатські, афганські, пакистанські); 9) «інтернаціональні» [5, с. 13-14].

Доведено, що саме етнорелігійні, культурно-ментальні, історичні фактори значною мірою визначають специфіку, злочинну спеціалізацію й тактику, корпоративну будову та етику діяльності певних етнічних ОЗУ. Структурно етнічна організована злочинність може виступати як складовою транснаціональної організованої злочинності, так і діяти локально в межах однієї країни («національні етнічні злочинні угруповання»). Загрозу для безпекової сфери України становить взаємопов'язаність етнічної злочинності та кримінальної (нелегальної) міграції, яка сприяє транснаціоналізації організованої злочинності в Україні (за даними ООН, Україна посідає четверте місце у світі за кількістю міжнародних мігрантів – 3,6 % від загальної кількості). Нині вже сформувалися в'єтнамська, іранська, арабська, китайська, турецька, індійська та пакистанська колонії нелегальних мігрантів.

За даними правоохоронних органів Україна поступово трансформується з країни транзиту – у державу-накопичувач нелегальних мігрантів (включаючи торговців наркотиками, зброєю, учасників терористичних організацій). Значним став потік нелегальної міграції з регіонів, охоплених військовими конфліктами (Афганістан,

Сирія, Шрі-Ланка, Бангладеш, північні штати Індії, Пакистан, держави Закавказзя). Особливу небезпеку становить міграція представників терористичних і релігійно-екстремістських організацій Близького та Середнього Сходу, зокрема «Хамас», «Брати-мусульмани», «Хезболла», а також міграція з «гарячих точок» пострадянського простору (Чечня, Абхазія, Осетія, Таджикистан) [6, с. 291-303].

Крім того, в умовах глобалізації активізуються зв'язки між транснаціональною злочинністю та різноманітними радикально-терористичними угрупованнями. Вони ж вдаються до спільної експлуатації певних технологічних інновацій. Так, за оцінкою Головного управління розвідки МО України, з 2016 р. помітно зріс інтерес терористичних організацій та ОЗУ транснаціонального характеру до віртуальних (крипто) валют як платіжного засобу для забезпечення діяльності терористичних та злочинних організацій, у т.ч. таких, які перебувають під контролем спецслужб. Та ж криптовалюта розглядається як зручний засіб відмивання коштів, здобутих злочинним шляхом, а також для фінансування тероризму. Відбуваються аукціони криптовалют в «темному сегменті» інтернет («даркнет»), на нелегальному торгівельному порталі «Шовковий шлях» тощо [7].

Література:

1. Крамаренко Ю.М. Окремі питання підготовки фахівців до аналітичної роботи в сфері протидії організованій злочинності. *Протидія організованій злочинності: проблеми теорії та практики: Матеріали всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Дніпро, 09 грудня 2022 р.).* Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2022. С. 47–49.

2. Невмержицький С. М. Сутність етнічної організованої злочинності в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2019. № 1. С. 191–194.

3. Підболячний М.В. Кримінологічна характеристика етнічних організованих злочинних груп в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія «Юридичні науки». 2016. Вип. 6. Т. 3. С. 212–217.

4. Богуславський М.Г., Паршин Ю.І. Діяльність Департаменту стратегічних розслідувань щодо протидії організованим групам та злочинними організаціям, сформованим на етнічній основі. *Протидія організованій злочинності: проблеми теорії та практики: Матеріали всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Дніпро, 09 грудня 2022 р.).* Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2022. С.19–23.

5. Беседа Д., Бідюк Ю. «Транснаціональна» та «етнічна» злочинність: співвідношення понять. *Актуальні проблеми координації та взаємодії правоохоронних та інших державних органів, що беруть участь у протидії організованій злочинності під час воєнного стану*: Збірник матеріалів круглого столу (м. Київ, 24 травня 2023 року). Київ : НА СБУ, 2023. С.13–16.

6. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика. Київ : Видавництво Людмила, 2022. 1092 с.

7. Криптовалюти як потенційний засіб фінансування тероризму. *Міжнародний тероризм: оцінка загроз та питання протидії.* 2018. Липень. № 7. К.: ГУР МО України, 2018. С.8–10.

DOI

MIGRATION LAW AND ITS DEVELOPMENT IN UKRAINE: THEORETICAL AND LEGAL ASPECT

МІГРАЦІЙНЕ ПРАВО ТА ЙОГО РОЗВИТОК В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Hryshchuk A. B.
Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Administrative and Legal Disciplines
Educational and Scientific Institute
of Law and Law Enforcement Activities
of Lviv State University Internal Affairs
Lviv, Ukraine

Грищук А.Б.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-
правових дисциплін
Навчально-наукового інституту
права та правоохоронної діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна

Міжнародне міграційне право перебуває у тісному зв’язку з національним міграційним законодавством України, яке активно формується та розвивається.

Міграційне право України є комплексним міжгалузевим інститутом, об’єднуючим різноманітні правові норми, які тісно пов’язані з реалізацією особистих і соціально-економічних прав людини мігрантів, а також їх відповідністю загально визнаним нормам і принципам

міжнародного права. Суттєвими ознаками, які виокремлюють міграційне право як комплексний міжгалузевий інститут, є не лише сукупність міграційних правовідносин, а й закріплені в Конституції України особисті та соціально-економічні права, зокрема право мігрантів на свободу пересування в межах національного правового режиму.

Сучасні реалії вимагають впорядкування суспільних відносин у нових життєвих ситуаціях. З'являються нові сфери життя, в яких з'являються відносини, які потребують певного регулювання через встановлені правила. Це, у свою чергу, об'єктивно веде до формування нових правових норм, які з часом можуть стати основою для окремих правових галузей або інтегруватися у вже існуючі [1, с. 219].

У цьому контексті новим учасником правового поля можна вважати міграційне право. На сьогоднішній день це право залишається недостатньо вивченим, а існуючі наукові дослідження в цій сфері часто повідомляють один одному, породжуючи більше запитань, ніж надаючи чітких відповідей.

Відповідно з А. І. Супруновським, ключовою правовою проблемою в галузі міграційного права України є питання про самостійність цього правового інституту в структурі національного права [2, с. 110].

Це питання є вкрай індустрії, намагаючись не лише формування міграційного права як окремої галузі, а й його ефективність у взаємодії з іншими правовими сферами. Питання самостійно приймаються до того, як норми міграційного права співвідносяться та взаємодіють із такими галузями, як адміністративні, трудові та міжнародні правові норми.

Більше того, самостійність міграційного права впливає на його здатність адекватно реагувати на нові виклики, що виникають в умовах глобалізації та зростання міжнародних міграційних потоків. Важливо, щоб це право не тільки відповідало поточним потребам суспільства, але й було готовим до змін, які відбуваються в соціально-економічному та політичному контекстах.

Конституція проголошує, що «людина, її життя і здоров’я, честь та гідність, а також недоторканність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Права і свободи людини, а також механізми їх гарантування, визначають основну мету діяльності держави. Держава несе відповідальність перед громадянами за свою діяльність, що підкреслює важливість захисту прав людини у всіх сферах, включаючи міграційні процеси [3].

Таким чином, основи, закладені в Конституції України, сприяють формуванню системи, яка забезпечує належний захист прав мігрантів та інтеграцію міжнародних правових норм у національне законодавство. Цей підхід є ключовим для забезпечення ефективної та гуманної міграційної політики, що відповідає потребам сучасного суспільства.

Міграція як юридичне явище є процесом переміщення людей, який супроводжується зміною їхнього правового статусу. Зазвичай таке переміщення відбувається через перетин адміністративних або державних кордонів. Отже, мігрантом є особа, яка змінила своє місце проживання або проживання, зокрема, вимушений переселенець, особа, яка була вимушено переміщена, іноземець або особа без громадянства. Правовий статус, який містить ці категорії мігрантів, не включає етнічний компонент, після чого ці питання регулюються нормами інших прав галузей [4, с. 61]. Посмітна В.В., вважає, що «Мігрантом може визнаватись особа, яка здійснює будь-які просторові переміщення незалежно від мети і причин переміщення, а також тривалості та просторових кордонів. Тобто мігрантом (від лат. migrans, migrantis – переселенець; той, хто переселяється) може визнаватися фізична особа, яка здійснює будь-який вид міграції [5, с. 662].

Крім того, предметом регулювання міграційного права є відносини між органами державної влади та мігрантами, які впливають на процес реалізації їхнього правового статусу при в'їзді до країни, перебування чи проживання на її території, а також при виїзді з країни. Варто зазначити, що визнання або невизнання правового статусу мігрантів на основі їхньої етнічної приналежності підтвердить основні принципи міграційного права.

Досить довго вважалося, що суспільні відносини, пов'язані з міграцією, регулюють норми різних правових галузей України, такі як конституційне, адміністративне чи кримінальне право. Наприклад, інститут правового статусу іноземців і осіб без громадянства, а також інститут притулку традиційно вважалися частинами конституційного права. Інститути свободи пересування та вільного вибору місця проживання належали до адміністративного та житлового права, а інститут екстрадиції – до кримінального права.

Література:

1. Голобородько Д. В. Міграційне право України: проблеми становлення як самостійної правової галузі. Публічне право. № 1 (17). 2015. С. 219–224.

2. Супруновский А. І. Міграційне право в системі права України. *Правове життя сучасної України*: тези доповідей Міжнар. наук. конф. професор. виклад. і аспірант. складу (м. Одеса, 21–22 травня 2010 р.) відп. ред. д-р юрид. наук. проф. Ю. М. Оборотов. Одеська національна юридична академія. Одеса : Фенікс, 2010. С. 110 – 112.

3. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0% BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

4. Ворона Д. Міграційне право в системі права України. Підприємництво, господарство і право. 2012. № 10. С. 60–63 ст.

5. Посмітна В.В. Поняття та види мігрантів за національним законодавством України. Юридичний науковий електронний журнал. № 2/2023. С.662-664.

DOI

THE ROLE OF GAMBLING ORGANIZERS IN PROTECTING PLAYERS FROM GAMBLING ADDICTION: FOREIGN EXPERIENCE

РОЛЬ ОРГАНІЗАТОРІВ АЗАРТНИХ ІГОР У ЗАХИСТІ ГРАВЦІВ ВІД ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Denysenko O. Ye.
Applicant
Scientific Research Institute of Public Law
Kyiv, Ukraine

Денисенко О. Є.
здобувач
Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна

Організатори грального бізнесу реалізуючи свою соціальну відповідальність перед суспільством за зайняття суспільно шкідливою діяльністю можуть і самостійно забезпечувати захист гравців від ігрової залежності та забезпечення компенсації суспільству шкідливого впливу азартних ігор через реалізацію самостійно або шляхом об'єднання в асоціації, що означитиме відповідальне ведення бізнесу такими організаторами. Так, як справедливо зазначають В. М. Важинський та З. М. Топорецька, відповідальне ведення бізнесу є додатковим

інструментом охорони суспільного інтересу, оскільки дозволяє ще на етапі початку будь-якого бізнесу врахувати суспільні інтереси і забезпечувати їх реалізацію [1, с. 157].

Але більш дієвим є використання впливу держави та адміністративно-правових механізмів, які дозволяють державі через вимоги до організації та проведення азартних ігор і через діяльність організаторів впливати на гравців, захищаючи їх. Забезпечення охорони права на безпечну гру для гравця відбувається через впровадження в діяльність організаторів азартних ігор принципів відповідальної гри.

Відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 1 Закону № 768 відповідальна гра – базовий принцип організації та проведення азартних ігор, що передбачає здійснення організаторами азартних ігор заходів до попередження та мінімізації негативних наслідків участі фізичної особи в азартній грі, а також заходів, спрямованих на організацію самообмежень і самоконтролю для гравців [2].

Рішення КРАІЛ від 13 грудня 2022 року № 423 «Про затвердження Вимог щодо боротьби з вираженою ігровою залежністю (лудоманією)» визначає, що дотримання організаторами азартних ігор принципів відповідальної гри є одним з елементів реалізації принципу боротьби з вираженою ігровою залежністю (лудоманією) [3] тобто встановлені для організаторів азартних ігор принципи відповідальної гри і обов'язок організаторів їх дотримуватися має забезпечити реалізацію принципу боротьби з ігровою залежністю.

Наприклад, у Румунії встановлено 10 принципів відповідальної гри для організаторів азартних ігор: 1. Рекламуйте свій бізнес як засіб розваги, а не як спосіб заробити гроші. 2. Виділіть людські ресурси, основним завданням яких є реалізація заходів соціальної відповідальності та захисту клієнтів. Передбачте для цього бюджет. 3. Постійно навчайте своїх співробітників найновішим практикам відповідальної гри. 4. Пропонуйте обмежену кількість напоїв або послуг, які можуть заохотити до азартних ігор. 5. Постійно та чесно інформуйте своїх клієнтів про небезпеку азартних ігор та способи їх лікування. 6. Переконайтеся, що ви завчасно виявляєте проблемних гравців. 7. Дійте негайно, коли виявите проблемного гравця. 8. Співпрацюйте з родиною для проблемних гравців. 9. Переконайтеся, що доступ неповнолітніх в ігрову кімнату суворо заборонений. 10. Постійно прагніть до партнерства з владою та добровільної участі в акціях, спрямованих на соціальну відповідальність [4]. Цікаво, що принципи відповідальної гри поширюються не лише на відносини організатора і гравців щодо гри, але й передбачають обмеження

продажу алкоголю як каталізатора втрати контролю на грою, а також допомоги не лише гравцю у разі виникнення проблем, а співпраці з його родиною.

Важливим є комплексний підхід Канади до відповідальної гри, в якій принципи відповідальної гри є одразу стандартами ведення бізнесу для організаторів азартних ігор, а тому їх впровадження перевіряється під час перевірки організаторів грального бізнесу ще до отримання ліцензії. Комісія Онтаріо з питань алкоголю та ігор (AGCO) є регуляторним органом для грального бізнесу в провінції Онтаріо [5], який може встановлювати стандарти та вимоги для сфери грального бізнесу. Стандарти AGCO поділено на шість ідентифікованих тем ризиків, серед яких і відповідальна гра. Наприклад з 2024 року стандарти AGCO забороняють використовувати спортсменів і знаменитостей у рекламі азартних онлайн-ігор, а саме заборонено використовувати активних або відставних спортсменів у своєму маркетингу, якщо вони не використовують їх для просування відповідальних практик азартних ігор.

Іспанія наразі готує законодавство, яке б дозволило проводити ID-перевірку всіх гравців з метою недопущення до гри неповнолітніх як в наземних гральних закладах, так і онлайн. В Іспанії дозволено встановлення одиничних гральних автоматів в кафе, попередня ідентифікація гравців має унеможливити доступ до таких ігрових автоматів неповнолітніх. В Румунії з 2024 року Парламент зобов'язав всіх організаторів передбачити сканери документів у всіх гральних закладах як частину процедури обов'язкової ідентифікації гравців [6].

Частина країн ідуть далі і забороняють заохочення та привітання у зв'язку з виграшем. Так, наприклад, у Канаді для ігрових автоматів передбачено, що ігрова система не повинна використовувати звукові чи візуальні ефекти, пов'язані з виграшем, якщо прибуток гравця дорівнює або є меншим за загальну суму ставки. Також в ігровому автоматі повинен відображатись поточний фінансовий результат гри (загальна сума всіх виграшів мінус сума всіх програшів), а гравці повинні мати засоби для відстеження плину часу [7].

Крім того, організатори азартних ігор можуть добровільно об'єднуватись у певні асоціації. Наприклад, у Румунії організатори азартних ігор добровільно об'єдналися для захисту гравців, це є частина соціальної відповідальності їх бізнесу. Вони створили у 2018 році Асоціацію відповідальних азартних ігор [8]. У 2023 році асоціація зібрала близько 260 000 євро на програми профілактики та лікування ігрової залежності. Наразі асоціація реалізує 5 великих програм: програма відповідальної гри, яка включає безкоштовні консультації

психологів та психотерапевтів; програма консультування 24/7 : служба психологічного консультування в онлайн-чаті; програма «Навчання для підлітків» старших класів середньої школи відповідальному ставленню до азартних ігор і запобіганню залежності від азартних ігор; «Віртуальні групи підтримки», наразі працює п'ять віртуальних груп підтримки, чотири – для гравців і одна – для родини та друзів; «програма навчання працівників галузі» пропонує курси для працівників гральних закладів.

Таким чином організатори азартних ігор є опосередкованими об'єктами адміністративно-правового забезпечення реалізації принципу боротьби з ігровою залежністю, адже через встановлення для них ряду обов'язків щодо впровадження принципів відповідальної гри та вжиття різних заходів з попередження ігрової залежності та забезпечення прав гравців на безпечну гру здійснюється вплив на гравців в азартні ігри і створюється для них безпечне середовище для гри.

Крім того організатори азартних ігор добровільно в рамках реалізації своєї соціальної відповідальності перед суспільством об'єднуються в окремі асоціації або співпрацюють з громадськими організаціями з питань фінансування та реалізації суспільно важливих проектів з запобігання ігрової залежності.

Література:

1. Топорецька З. М., Важинський В. М. Щодо розуміння поняття «відповідальне ведення бізнесу» та його значення для охорони суспільних інтересів в адміністративному праві. *International scientific conference "Development trends in legal science and education of Ukraine in the context of European integration"*: conference proceedings (November 1–2, 2023. Częstochowa, the Republic of Poland). Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2023. С. 156-159. https://doi.org/10.30525/978-9934-26-372-9-40.

2. Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор: Закон України від 14 липня 2020 р. №768-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20#Text.

3. Про затвердження Вимог щодо боротьби з вираженою ігровою залежністю (лудоманією): рішення КРАІЛ від 13 грудня 2022 року № 423, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2023 року за № 219/39275.

4. Principiile de responsabilitate sociala ale industriei de jocuri de noroc din România. URL: https://onjn.gov.ro/relatii-publice/joc-responsabil/.

5. Who we are / AGCO. URL: https://www.agco.ca/en/general/who-we-are.

6. Șase milioane de euro pentru combaterea dependenței de păcănele, necheltuite. Oficiul pentru Jocuri de Noroc se declară neputincios. URL: https://romania.europalibera.org/a/milioane-de-euro-jocuri-de-pacanele-pariuri/32624888.html.

7. The AGCO standards. URL: https://www.agco.ca/en/general/standards.

8. despre noi. URL: https://jocresponsabil.ro/despre-noi/

DOI

ARTIFICIAL INTELLIGENCE – ANALYSIS OF THE LEGAL FRAMEWORK IN THE PARALLEL CIVILIAN AND MILITARY SPHERES

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ – АНАЛІЗ ПРАВОВОЇ БАЗИ В ПАРАЛЕЛІ ЦИВІЛЬНИХ ТА ВІЙСЬКОВИХ СФЕРАХ

Derkach O. O.
PhD student at the Department of International Law Educational and Scientific Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv Kyiv, Ukraine

Деркач О. О.
аспірантка кафедри міжнародного права Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка м. Київ Україна

Сучасний світ перебуває на порозі нової технологічної епохи, ключовою складовою якої є штучний інтелект (ШІ). Технології ШІ швидко інтегруються у всі сфери людської діяльності. Попри численні переваги, такі як автоматизація процесів та ефективність прийняття рішень, використання ШІ супроводжується серйозними етичними, соціальними та правовими викликами.

Мова піде про аналіз правового регулювання ШІ, розгляду особливостей його застосування в цивільній та військовій сферах, а також визначенню основних викликів і можливих шляхів вирішення проблем.

Розглянемо питання правового регулювання штучного інтелекту та застосування, в цивільній і військовій сферах. Увага приділяється аналізу основних компонентів ШІ, проблемам, що виникають під час

його використання, та майже відсутності сучасної правової бази. На основі аналізу праць провідних науковців, таких як Джон Маккарті [1, с. 11-12], а також рекомендацій міжнародних організацій, включаючи ООН і ЄС можна стверджувати про необхідність створення універсальних стандартів для забезпечення етичного використання технологій ШІ

Штучний інтелект, як комплексна міждисциплінарна галузь, охоплює машинне навчання, глибинне навчання та обробку природної мови. Його впровадження значною мірою залежить від здатності адаптувати технології до конкретних потреб людства. Однак із цим пов'язані такі виклики:

1. Правова фрагментація: У різних країнах існують власні підходи до регулювання ШІ, що ускладнює міжнародне співробітництво.

2. Соціальні ризики: Алгоритмічна упередженість, яка вже спостерігалася у цивільному використанні ШІ, може спричинити дискримінацію, як показали дослідження, наведені у роботах таких авторів, як Расселл та Норвіг [2, с. 961].

3. Використання ШІ у військовій сфері: Системи автономного управління зброєю, включаючи бойові дрони, виконують важливі функції, проте мають недоліки, зокрема ризики некоректного розпізнавання цілей. Це питання розглядається в документах, таких як резолюція ООН з питань автономних систем (2024) [3, с. 20/56].

4. Етичні виклики: Використання ШІ у військових конфліктах потребує відповідності нормам міжнародного гуманітарного права. Як зазначено у звіті Cambridge University Press для Міжнародного комітету Червоного Хреста (2022) [4, с. 497], автономні системи зброї створюють ризики неконтрольованих наслідків. Недостатність регулювання: Незважаючи на зусилля окремих держав і організацій, таких як Human Rights Council, сучасна правова база не враховує всіх аспектів використання ШІ.

Проведемо аналіз використання ШІ у військових та цивільних сферах; перспектив створення міжнародних стандартів і механізмів для контролю за використанням технологій ШІ.

Використання ШІ у цивільному секторі сприяє автоматизації процесів, покращенню аналітичних можливостей і підвищенню ефективності у різних галузях. Основні сфери застосування Охорона здоров'я, Фінанси, Транспорт, Освіта. Проте використання ШІ у цивільній сфері супроводжується викликами, серед яких Захист персональних даних, Алгоритмічна упередженість, Відповідальність за рішення ШІ. Міжнародне право лише частково регулює ці аспекти.

Наприклад, у Європейському Союзі діє Загальний регламент про захист даних (GDPR), що встановлює вимоги до обробки персональних даних, але загальних міжнародних норм щодо відповідальності за дії ШІ досі немає

Військове застосування ШІ зумовлене потребою у швидкому аналізі інформації, управлінні бойовими системами та кібербезпеці [6, с. 34]. Основні напрями використання Автономні бойові системи, Кібербезпека, Аналітика та розвідка. Основні проблеми правового регулювання ШІ у військовій сфері Відсутність єдиних міжнародних стандартів, Ризик неконтрольованої ескалації конфліктів, Дотримання норм міжнародного гуманітарного права. ООН та Європейський Союз уже обговорюють можливість заборони автономної зброї без людського контролю, однак поки що дієвих міжнародних норм не існує.

Перспективи правового регулювання ШІ

З огляду на стрімкий розвиток технологій, необхідно терміново розробити єдині міжнародні стандарти регулювання ШІ. Основні напрями роботи:

1. Розробка універсальних правових норм, які охоплюватимуть як цивільне, так і військове застосування ШІ.

2. Створення механізмів відповідальності за рішення, прийняті автономними системами.

3. Глобальна співпраця у сфері контролю військового ШІ для уникнення гонки озброєнь.

Європейський Союз вже працює над законом про штучний інтелект, який регулюватиме його використання. Однак у військовій сфері, використання ШІ потребує окремого міжнародного підходу, оскільки його неконтрольоване застосування може мати катастрофічні наслідки.

Висновок

Ці тези лише попередньо торкаються тематики дослідження правового регулювання ШІ. Завданням є – підкреслити важливість міждисциплінарного підходу до вивчення ШІ, розробки універсальних стандартів для його використання та необхідності забезпечення глобальної співпраці у цій сфері.

У цивільній сфері основними проблемами є захист даних, алгоритмічна упередженість і відповідальність за дії ШІ. У військовому секторі головними ризиками залишаються неконтрольоване застосування автономної зброї, відсутність міжнародних стандартів і можливі порушення гуманітарного права.

Необхідно розробити єдині міжнародні стандарти регулювання ШІ, щоб забезпечити його безпечне та етичне використання у сучасному

світі. Тільки комплексний підхід та міжнародна співпраця допоможуть вирішити правові виклики, пов'язані з розвитком цієї технології.

Література:

1. Defense Technical Information Center. The Impact of Artificial Intelligence on Strategic Decision-Making: A Case Study / Defense Technical Information Center. – 1980. URL: https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA086574.pdf – (Дата звернення: 01.02.2025).

2. Russell, S., Norvig, P. Artificial Intelligence: A Modern Approach [Текст] / S. Russell, P. Norvig. – 3rd ed. – Pearson, 2016. – 1132 p. URL: https://people.engr.tamu.edu/guni/csce421/files/AI_Russell_Norvig.pdf – (Дата звернення: 02.02.2025).

3. United Nations. Report of the Secretary-General on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security / United Nations. – 2024. – URL: https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n24/252/89/pdf/n2425289.pdf – (Дата звернення: 01.02.2025).

4. Щорічник СІПРІ 2022: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека / Стокгольмський міжнародний інститут дослідження проблем миру (СІПРІ). – 2022. URL: www.sipriyearbook.org – (Дата звернення: 15.02.2025).

5. General Data Protection Regulation (GDPR). Стаття 1. Предмет регулювання URL: https://gdpr-text.com/uk/read/article-1/ – (Дата звернення: 02.02.2025).

6. Role of Artificial Intelligence in Defence Strategy: Implications for Global and National Security. – 2023.

DOI

"SUSTAINABLE DIGITAL FUTURE": INTERNATIONAL LEGAL POSITIONS OF THE WORLD COMMUNITYIN THE CONTEXT OF THE FORMATION OF A NEW WORLD ORDER

«СТІЙКЕ ЦИФРОВЕ МАЙБУТНЄ»: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОПОРЯДКУ

Zabara I. M.
Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor at the Department
of International Law
Educational and Scientific Institute of
International Relations of Taras
Shevchenko National University
Kyiv, Ukraine

Забара І. М.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права
Навчально-науковий інститут
міжнародних відносин Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Побудова глобального інформаційного суспільства, як один з глобальних напрямків розвитку людства, потребує стійкого міжнародного співробітництва.

Цифрові технології надають величезні можливості для забезпечення розвитку людства на планеті. Вони ж прискорюють досягнення Цілей сталого розвитку.

Разом з тим, швидкості розвитку і потужність новітніх технологій утворюють для людства не тільки нові можливості, але й нові, невідомі до сьогодні ризики. Визнання цього необхідно не тільки для розуміння швидкоплинних процесів у середовищі інформаційно-комунікаційних технологій, але і, як зазначається на рівні ООН – для сталого розвитку за умов повного дотримання прав людини.

Закладені *Світовим самітом з інформаційного суспільства* (2003/2005 рр.) основи глобального розвитку використання інформаційно-комунікаційних технологій у основних напрямках («е-державне управління», «е-охорона здоров'я», «е-зайнятість», «е-освіта», «е-навколишнє середовище», «е-сільське господарство» та ін.) реалізуються поступово вже протягом більш ніж двадцяти років. Поетапне впровадження прийнятих Світовим самітом Принципів [1], Плану дій, Зобов'язання і Програми були з часом доповнені Заявою

ССІС+10 про виконання рішень ССІС та Концепцією ССІС на період після 2015 року [2].

Сьогодні ми стоїмо на порозі нового етапу в реалізації, як рішень Світового саміту так і, одночасно, Цілей сталого розвитку, визначених в актах ООН.

Новий етап – це реалізація прийняттого Генеральною Асамблеєю ООН *Глобального цифрового договору*. Укладений в рамках *Пакту в ім'я майбутнього* (вересень 2024 р.) , він містить задачі, принципи, зобов'язання і дії, що необхідні для його виконання.

Бачення, з яким світове співтовариство підійшло до чергового етапу розвитку глобального інформаційного суспільства виглядає наступним чином:

– *метою* є досягнення «інклюзивного, відкритого, стійкого, справедливого, безпечного і надійного цифрового майбутнього для усіх» (п.4.1.) [3] у невійськовій сфері;

– *правовою основою* цифрового співробітництва визначені норми міжнародного права (зі Статутом ООН, міжнародним правом прав людини), а також Повістка дня в області сталого розвитку на період до 2030 року. При цьому світове співтовариство зберігає у якості основи рішення *Світового саміту з інформаційного суспільства*, відображені у Женевській Декларації принципів та Плані дій, а також у Туніській Програмі для інформаціного суспільства (п. 4.2.) [3];

– перспективним баченням розвитку визначено «співробітництво, що повинно бути гнучким і пристосованим до швидкоплинного цифрового ландшафту». Передбачається, що співпраця буде відбуватися у співробітництві та партнерстві із приватним сектором, громадянським суспільством, міжнародними організаціями, технічними, науковими і іншими зацікавленими колами, щоби втілити в життя цифрове майбутнє (п. 6) [3].

Зауважимо, що такі формулювання є типовими в актах «м'якого права» (soft law). Разом з тим, вже стає тематичним використання термінології, яка ще потребує свого визначення, пояснення і тлумачення (зокрема, «глобальне цифрове співробітництво», «стійке цифрове майбутнє»», «цифрові трансформації», «цифровий простір», «цифровий ландшафт», «цифрове середовище», «цифрова інфраструктура», «цифрові розриви», «цифровий світ», та багато інших).

Доволі цікаво на наступний період сформульовані задачі, які ставляться для виконання наміченої мети. На період до 2030 року в пріоритеті визначені задачі щодо: досягнення цілей сталого розвитку

(з використанням цифрових технологій); формування цифрового простору; усунення цифрових розривів; цифрова економіка; управління даними, штучний інелект на благо людства.

Глобальний цифровий договір враховує і необхідність виконання положень та орієнтований на розвиток Повістки дня для в області сталого розвитку на період до 2030 року. Виходячи з цього, усі намічені задачі враховують необхідність прискорення прогресу, заохочування використання цифрових технологій для дотримання прав людини (в тому числі прав дитини, прав людей з обмеженими можливостями), зменшення гендерного цифрового розриву, викорінення злиднів; мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище та підвищення екологічної стійкості; забезпеченню цифрової доступності, сприяння мовному і культурному різномаїттю у цифровому просторі та іншому.

Отже, таким бачаться позиції світового співтовариства в умовах формування нового світопорядку на найближчі роки щодо стійкого цифрового майбутнього.

Література:

1. Geneva Declaration of Principles. WSIS-03/GENEVA/DOC/0004; Geneva Plan of Action. WSIS-03/GENEVA/DOC/0005. URL: http://www.itu.int/net/wsis/documents/doc_multi.asp?lang=en&id=1161|1160. (дата звернення 10.04.2024).

2. WSIS + 10 Statement on implementation of WSIS Outcomes and the WSIS + 10 Vision for WSIS Beyond 2015. URL: http://www.itu.int/net/wsis/documents/HLE.html. (дата звернення 10.04.2024).

3. SUMMIT OF FUTURE. OUTCOME DOCUMENTS. September 2024. Pact for the Future, Global Digital Compact, and Declaration on Future Generation.

DOI

PECULIARITIES OF CUSTOMS CLEARANCE OF HUMANITARIAN AID DURING THE LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В ПЕРІОД ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Ivanchenko E. P.
Candidate of Juridical Sciences (Ph.D.), Professor
Ukrainian Technological Academy, Advisor
Association of Customs Brokers of Ukraine
Kyiv, Ukraine

Іванченко Е. П.
кандидат юридичних наук, професор
Українська технологічна академія, радник
Асоціація митних брокерів України
м. Київ, Україна

Повномасштабна війна РФ проти нашої держави актуалізувала зовнішні і внутрішні загрози, що постали не тільки перед Україною, а і перед світовою системою безпеки в цілому. Введення правового режиму воєнного стану вплинуло на зміну пріоритетності напрямів реалізації завдань державної митної політики, спрямувавши її на посилення існуючих безпекових аспектів та спрощення митних процедур і формальностей [1].

Для оперативного та скоординованого вирішення питання щодо отримання Україною гуманітарної допомоги Постановою Кабінету Міністрів «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» України від 1 березня 2022 року № 174 (Постанова №174) (втратила чинність) [2] *вперше було встановлено*, що на період воєнного стану пропуск через митний кордон України гуманітарної допомоги окремих товарів, які ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД), відповідно до Закону України «Про Митний тариф України» (та додатків до нього) [3], здійснюється за місцем перетину митного кордону України, шляхом подання в паперовій або електронній формі декларації, заповненої особою, що перевозить відповідний товар, *без*

застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та без оформлення гарантійних листів. Дія затвердженого порядку розповсюджувалася лише на окремі товари гуманітарної допомоги подвійного та /або військового призначення, у значенні Закону України «Про гуманітарну допомогу» [4]. *Важливо*, що такі товари визначались як гуманітарна допомога *за декларативним принципом без прийняття відповідного рішення спеціально уповноважених державних органів з питань гуманітарної допомоги та надання гарантій*.

Згідно Постанови № 174 встановлювалася особлива процедура Е-декларування гуманітарної допомоги через Особистий кабінет на Єдиному державному інформаційному веб-порталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі». Декларація приймалася в інформаційну систему Держмитслужби з присвоєнням їй унікального електронного ідентифікатора і після завершення митного оформлення засвідчувалася митником шляхом проставляння особистої номерної печатки на роздруківці електронної декларації [5]. Подання декларації в паперовій формі не заборонялося. Крім того, відповідно до Додатку № 2 до Постанови № 174, встановлювався перелік товарів гуманітарної допомоги, до яких застосовувався окремий порядок пропуску через митний кордон України, що був можливим за умови подання до митних органів гарантійного листа кінцевого користувача товарів.

Слід зазначити, що законодавством встановлено певні обмеження щодо ввезення на територію України окремих категорій товарів. Заборонено ввезення на митну територію України: 1) в митному режимі імпорту товарів з РФ (Постанова Кабінету Міністрів України № 426 від 09.04.2022 року) [6]; 2) товарів, що походять з РФ (Постанова Кабінету Міністрів України № 1147 від 30.12.2015 року) [7]. Крім того, залишилась чинною загальна процедура визначена Законом України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» [8] та «Порядком здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 86 від 28 січня 2004 року [9].

20 вересня 2022 року було утворено Тимчасову слідчу комісію (ТСК) з питань розслідування можливих порушень законодавства України у сфері отримання, розподілу, транспортування, зберігання, використання за цільовим призначенням гуманітарної та іншої допомоги, яка на підставі Звіту від 21 вересня 2023 року № 3395-IX [10] встановила численні проблеми обліку і контролю за отриманням та

цільовим використанням гуманітарної допомоги. ТСК рекомендувала Кабінету Міністрів України підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України законопроекти, спрямовані на вирішення проблемних питань, визначених у звіті ТСК.

Висновки ТСК лягли в основу розробки нової Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану» від 5 вересня 2023 року № 953 (Постанова № 953) [11], яка набрала чинності з 1 грудня 2023 року, та згідно якої електронне формування та/або подання декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, здійснюється через єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» або через автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги, регламентація функціонування якої визначена «Положенням про автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги» від 9 жовтня 2020 року № 927 [12]. Також Постановою № 953 було запроваджено постійний моніторинг з боку Нацсоцслужби даних щодо гуманітарної допомоги та її розподілу.

Наведений аналіз змін митного законодавства України стосовно порядку ввезення гуманітарної допомоги доводить, що в процесі спрощення та лібералізації митних процедур забезпечення національної безпеки, обороноздатності та економічної стабільності України залишається пріоритетним напрямком і потребує постійного контролю та вдосконалення з боку державних органів влади.

Література:

1. Іванченко Е. П. Особливості діяльності митних брокерів в умовах правового режиму воєнного стану: сучасний стан та перспективи правового регулювання. Юридичний вісник. 2023/6. С. 26-36.

2. Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2022 року № 174. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text.

3. Про Митний тариф України: Закон України від 19 жовтня 2022 року № 2697-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text.

4. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 22 жовтня 1999 року № 1192-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text.

5. Державна митна служба України. Митне оформлення в умовах військового стану. URL: https://customs.gov.ua/en/mitne-oformlennia-gumanitarnoyi-dopomogi-v-umovakh-voiennogo-stanu.

6. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2022 року. № 426. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-%D0%BF#Text.

7. Про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року. № 1147. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2015-%D0%BF#Text.

8. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання: Закон України від 20 лютого 2003 року № 549-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15#Text.

9. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 2004 року. № 86. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2004-%D0%BF#Text.

10. Про звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих порушень законодавства України у сфері отримання, розподілу, транспортування, зберігання, використання за цільовим призначенням гуманітарної та іншої допомоги, а також неефективного використання державного майна, яке може бути використане для тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб та забезпечення інших потреб держави: Постанова Верховної Ради України від 21 вересня 2023 року № 3395-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3395-IX#Text.

11. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 року № 953. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text.

12. Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 року. № 927. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2020-%D0%BF#Text.

DOI

CONSTELLATION OF THE PRAXEOLOGICAL FUNCTIONING OF MECHANISMS FOR THE TRANSNATIONAL PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS

КОНСТЕЛЯЦІЯ ПРАКСЕОЛОГІЧНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВНИХ СВОБОД

Kotov I. D.
3rd year student at the Faculty of Social Sciences and International Relations
Oles Honchar Dnipro National University
Dnipro, Ukraine

Котов І. Д.
студент ІІІ курсу факультету суспільних наук і міжнародних відносин
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

За кон'юнктури прогресування соціально-політичної, культурно-етичної, гуманітарної та економіко-комерційної транснаціональної інтеграції формуються передумови для глобальної лібералізації та впровадження єдиних стандартів в області прав і свобод всіх суб'єктів міжнародної інтеракції. Для успішної кодифікації співробітництва країн, уряди яких корегують власну діяльність відповідно до міжнародного регламенту геосуспільного партнерства, детермінується актуальна потреба до фундації транскордонних асоціацій, що забезпечуватимуть планетарну кооперацію в сфері юриспруденції.

Виходячи з цього, конвергенція міжконтинентальних органів захисту громадських, адміністративних, господарських та релігійних повноважень індивідів генерує прийнятні фактори для ампліфікації ефективності міжнародного права, шляхом міжнаціонального обміну досвідом.

Аналіз даного гуманітарно-соціологічного напрямку класифікується важливим для українських фахівців та представників Офісу Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, очільником якого з діапазону 4 червня 2020 року дефініціюється Ольга Стефанішина.

За допомогою вивчення глобальної практики захисту юридичних екскусій і свобод людини, апарат влади України зможе уніфікувати державну законодавчу системи до регламенту Євросоюзу. В цей же час,

паралельно утворяться необхідні обставини для збереження національних інститутів та правових механізмів, скомпонованих у ретроспективі на засадах індігенізації та культурної самоідентифікації, що прискорить сталу економічну, політичну та інтелектуальну диверсифікацію.

Необхідно констатувати, що пріоритетне місце в області лобіювання імплементації у законодавства країн юридично апробованих прав та свобод людини у економічній, політико-адміністративній, гуманітарній, валютно-фінансовій та культурно-етичній площині, делегується до закладів ООН.

Процес становлення транснаціональної системи захисту нормативних преференцій осіб конвергувався після санкціонування 26 червня 1945 року у місті Сан-Франциску документу, що оперував найменуванням «Устав ООН», ратифікованого Радою Безпеки ООН в інтервалі 24 жовтня 1945 року. [1, с. 39]

В цей же час, для подальшого регламентування прав та свобод людини експонувалася потреба організації негоціацій, з метою досягнення консенсусу між усіма учасниками ООН та нівелювання загроз інклюзивному і плюралістичному співробітництву держав в межах даної організації. Наслідком проведення даних переговорних заходів інтерпретується підписання 10 грудня 1948 року «Загальної декларації з прав людини» (ЗДПЛ) на саміті Генеральної Асамблеї ООН, що проходила у палаці Шайо, розташованого в Парижі.

Статути ЗДПЛ підписувалися виключно за фактом підтвердження відповідного інтересу з боку делегатів суб'єкта ООН, що надавало країнам опції для тимчасового абстрагування від інтрузії у власну правову систему даних протоколів, з метою ініціювання додаткових консультацій та захисту інтересів. Для збільшення чисельності держав, що впровадили у систему національної юстиції кадастр прав та свобод людини, установи ГА ООН відправили інструкції до Економічної і соціальної ради ООН (ECOSOC) та Комісії з прав людини. У даних декретах характеризувалася важливість систематизації та розподілу прав людини на відповідні сфери, які на індивідуальній основі демонструватимуться у комплексі нормативних актів.

При цьому, слід прокламувати, що значний спектр країн, включно з протомарксистськими східноєвропейськими державами, Українською РСР і Білоруською РСР, а також демократичними суб'єктами Західної Європи та США підписали ЗДПЛ в близькій перспективі після формування тексту даного пакту.

Як наслідок, в 1 – 3 статтях ЗДПЛ детермінувалася нагальність конструювання егалітарного суспільства, інклюзивної система партнерства держав, захисту особистих кордонів, життя та вільготність індивідів у межах соціальної комунікації, обмеженої нормами права, та ліквідації шовінізму і ксенофобії. Паралельно, в діапазоні 3 – 21 пунктів цього акту фігурували громадські права, що декларували заборону робочої експлуатації персони, право на конфіденційність, юридичну та політичну підтримку, вільність у зміні місця диспозиції, асистування в умовах проведення незаконних махінацій інстанціями правопорядку, реалізацію власних конфесійних та лінгвістичних звичаїв, проведення беззбройних пікетів і мітингів, а також оперування латифундіями або рухомою власністю. Більше того, у межах 22 – 30 декретів експозиціюються комерційні, культурні та суспільні права, що обґрунтовують обов'язок всіх членів ООН надавати громадянам та суб'єктам іноземних держав право на отримання початкових та професійних рівнів кваліфікації, а також зайняття вакантних посад на приватних та державних підприємствах, що комбінувалося з можливістю користування медичними, транспортними, комунальними, державними та судовими послугами. При цьому, у статутах ЗДПЛ фіксувалася релевантність законодавчої регламентації механізмів фрагментарного відчуження прав та свобод особи, з метою зменшення загроз суспільній стабільності та стандартизованій інтернаціональній комунікації, що фундувалися у відповідності з системою юриспруденції.

Подальший онтогенез структур захисту прав та основних свобод людини у рамках універсальної констеляції ООН пов'язаний з візуванням 16 грудня 1966 року пунктів Міжнародного білю про права людини, імплементованого 35 країнами у систему міжнародного права в 1976 році.

Даний циркуляр включає Міжнародний пакт про громадянські та політичні права і Факультативний протоко №1, який ідентифікує механізм делегування Комітету із прав людини ООН (КПЛ) конгруентних запитів на перевірку факту нелегальної депривації законодавчо закріплених прав особи. Паралельно, необхідно зазначити, що 15 грудня 1989 року Генеральна Асамблея ООН ратифікувала Факультативний протокол №2, що забороняв практику позбавлення життя делінквента у якості вищої міри покарання за порушення кримінального кодексу. Складовими елементами Міжнародно біллю про права також трактується Загальна декларація прав людини і

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, підписаний 16 грудня 1966 року.

Одне з основоположних місць у констеляції глобальних механізмів захисту дотримання прав людини інтерпретується Міжнародна організація праці (ILO), яка оперує положенням департаменту ООН. Виконавчі органи ILO функціонують у відповідності з інструкціями та планом, розробленим у 1919 році Комісією по праці Версальської мирної конференції та інтеркальованим у фабулу Версальського договору. Таким чином, варто відзначити, що діяльність Міжнародної організація праці забезпечила транснаціональну кодифікацію професійних свобод та повноважень людини, шляхом підписання 6 червня 1951 року Конвенції про рівну винагороду чоловіків та жінок за працю рівної цінності, санкціонування 5 червня 1957 року Конвенції про скасування примусової праці, а також ратифікації 8 червня 1949 року Конвенції щодо захисту заробітної плати. [2, с. 38-40]

Важливим органом ООН, який абсорбує статус універсальної системи захисту прав і свобод людини, детермінується Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (UNESCO), інкорпорованої 16 лютого 1945 року. Основним завданням асоціації характеризується нівелювання пертурбацій у розвитку концепції міжнародної стабільності за допомогою синдикалізації країн у рамках партнерства в академічній і дослідницькій царині, а також колективної та релятивістської протекції об'єктів культурної спадщини. Зазначені дії матеріалізуються за рахунок ініціювання відповідних програм, які покликані дисемінувати серед громадянських структур учасників ООН тези про нагальність дотримання нормативних прав суб'єктів усіх расових і етнічних плеяд, формування егалітаризму та загальної рівності в сегменті судочинства.

Екзистенціальним документом, скомпільованим та ратифікованим інстанціями UNESCO 14 грудня 1960 року, визначається Конвенція ЮНЕСКО про боротьбу із дискримінацією у галузі освіти, котра пріоритезувала ліквідацію остракізму за національним фактором під час навчання та отримання робочої компетенції [3, с. 29].

Синхронно, у конфігурації ООН також діє спектр департаментів, які дефініціюються в якості допоміжних міжнародних інстанцій, афілійованих з забезпеченням прийнятного рівня міждержавного партнерства у секторі розширення та дотримання усіма країнами основних прав і свобод людини.

До складу цих організацій включено Комітет з ліквідації дискримінації по відношенню до жінок (CEDAW), що експлуатується як система ефективної реалізації членами ООН догм Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації по відношенню до жінок,

ратифікованої 3 вересня 1981 року. Істотне місце у захисті нормативних прав індивідів делеговано Комітету по захисту прав трудящих-мігрантів (CMW), який надає рекомендації та аналізує кондицію матеріалізації державами статутів Міжнародної Конвенції про захист прав усіх трудящих мігрантів та членів їх сімей, апробованої 18 грудня 1990 року. В свою чергу, органи Комітету з ліквідації расової дискримінації (CERD) відповідають за праксеологічне здійснення країнами ООН внутрішньої та зовнішньої політики, яка корелюватиметься з пунктами Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, підписаної 21 грудня 1965 року. Вирішення питань захист прав неповнолітніх трансферовано до юрисдикції Комітету з прав дитини (CRC), який аналізує і компонує статистику отриманих даних, що експонують незаконні дії по відношенню до даної категорій осіб, а також корегує процес виконання країнами доктрин Конвенції про права дитини, прийнятої 21 грудня 1995 року резолюцією 44/25 ГА ООН, параграфів Факультативного протоколу щодо участь дітей в озброєних конфліктах (ФПОК), візованого 16 березня 2000 року, статутів Факультативного протоколу щодо торгівлі дітьми (ФПТД), ратифікованого 25 травня 2000 року, а також пунктів Факультативного протоколу щодо процедури повідомлень, санкціонованого 19 грудня 2011 року. В цей же час, адміністративна система Комітету з прав інвалідів (CRPD) абсорбує компетенцію для фіксації порушень та визначення стану імплементації Конвенції про права інвалідів, апробованої ГА ООН у рамках резолюції 61/106, що датується 13 грудня 2006 року. Слід також відзначити, що у сфері протекції релевантного фізичного та психологічного стану осіб активно функціонує Комітет проти катувань (CAT), який забезпечує дотримання членами ООН відповідних норм Конвенції проти катувань, яка набула чинності 4 лютого 1985 року. У галузі глобального захисту недоторканності людини та попередження загроз незаконної депривації права на пересування діє структура Комітету з насильницьких зникнень (CED), яка надає консультації країнам ООН для підвищення ефективності виконання Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, затвердженої ГА ООН резолюцією 61/177 в інтервалі 20 грудня 2006 року [4, с. 28-32].

Важливим механізмом захисту прав та свобод людини визначається Рада ООН з прав людини (UNHRC), яка ідентифікується переформатованою 15 березня 2006 року на установу Комісії ООН з прав людини, що регулює кооперацію країн в усіх аспектах протекції юридичних повноважень індивідів.

Резюмуючи вищевикладений матеріал, варто констатувати, що початок глобальної регламентації обсягів прав людини в усіх сферах

транснаціонального мутуалізму став відправною точкою до ініціювання прийняття регіональних статутів і норм, які включали комплекс юридичних свобод індивідів. Виходячи з цього, саме процес декларування універсальними міжнародними інститутами ООН спектру законодавчо закріплених повноважень особи розпочав новий етап цивілізаційного розвитку, який фіксував потребу нівелювання практик етнічного, релігійного та соціального шовінізму, расизму і ксенофобії.

Ініціювання діяльності охарактеризованих міжнародних систем захисту прав та основних свобод людини трактується лейтмотивом та першопричиною конструювання ліберально-демократичної системи реалізації міжнародних відносин. Таким чином, дана констеляція інтеркультурного партнерства ґрунтувалася на засадах поваги до честі та гідності людини, плюралізмі думок, інклюзивності і толерантності, а також необхідності захисту усіх прав людини, що закріплювалися в Статуті ООН, Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права і Міжнародному пакті про громадянські і політичні права.

Виходячи з цього, ефективне функціонування глобальної системи захисту прав людини на сучасному етапі та у середньостроковій перспективі, а також розширення свобод індивідів детермінується напрямком, афілійованим зі станом розвитку трансконтинентальної співпраці у цій галузі.

В результаті, організація міжнародних форумів під егідою ООН, з метою створення монолітного універсального механізму підтримки цивілізаційного егалітаризму, визначається основою інвестування у проект становлення міжнаціональної правової рівності.

Література:

1. Опольська Н. М., Бабой А. М., Бабой В. С. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Вінниця: Твори, 2021. 408 с.

2. Москалюк Н.Б., Слома В.М. Міжнародно-правові стандарти в сфері захисту прав людини та їх вплив на законодавство України. Актуальні проблеми правознавства. 2022. Вип. 1 (29). С. 37-42.

3. Наливайко Л.Р., Степаненко К.В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: Навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

4. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини : навчально-методичний посібник / за ред. О. В. Бігняка. Херсон : Гельветика, 2019. 168 с.

DOI

MODERN REQUIREMENTS FOR THE REGULATORY AND LEGAL FRAMEWORK OF THE VIRTUAL ASSETS MARKET

СУЧАСНІ ВИМОГИ ЩОДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Kotukh Ye. V.
Doctor of Public Administration Sciences, Ph.D. in Technical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Information Security and Telecommunications, National Technical University "Dnipro Polytechnic", Dnipro, Ukraine

Котух Є. В.
доктор наук з державного управління, кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри безпеки інформації та телекомунікацій Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» м. Дніпро, Україна

Riabokin M. V.
Ph.D. in Economics, Associate Professor, Vice-Rector for Educational and Methodological Work Kyiv Institute of Business and Technology Kyiv, Ukraine

Рябокінь М. В.
кандидат економічних наук, доцент, проректор з навчально-методичної роботи Київський інститут бізнесу та технологій м. Київ, Україна

Nikolaievskyi D. S.
Chief Lawyer of the Project Office Ministry of Digital Transformation of Ukraine, PhD Student V.M. Koretsky Institute of State and Law, National Academy of Sciences of Ukraine Kyiv, Ukraine

Ніколаєвський Д. С.
Головний юрист Проєктного офісу Міністерство цифрової трансформації України, аспірант Інститут держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України м. Київ, Україна

Yefimenko Yu.O.
PhD Student at the Department of International Law Yaroslav Mudryi National Law University Odesa, Ukraine

Єфіменко Ю. О.
аспірантка кафедри міжнародного права Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого м. Одеса, Україна

Розвиток блокчейн-технологій та ринку криптовалют зумовив необхідність розроблення уніфікованої нормативно-правової бази для

регулювання ринку віртуальних активів. Водночас еволюція цієї сфери супроводжується виникненням численних викликів, розв'язання яких, передусім, покладається на державні регуляторні органи. Відсутність узгодженого регуляторного механізму спричиняє потребу у формуванні нових стандартів і напрямів правового регулювання. У цьому контексті світові законодавчі ініціативи спрямовані на досягнення балансу між стимулюванням інновацій та забезпеченням фінансової і правової стабільності.

Попри відносно невеликий час розвитку ринку віртуальних активів у світі, деякі держави вже встигли напрацювати й навіть практично реалізувати певні методи нормативно-правового регулювання:

Європейський Союз здійснює регулювання ринку віртуальних активів через Регламент "Markets in Crypto-Assets" (MiCA), що встановлює класифікацію токенів, уніфіковані правила для криптоактивів, вимоги до випуску токенів, а також обов'язковість та порядок авторизації постачальників послуг у сфері віртуальних активів (VASP) [1].

Нормативно-правова регуляція ринку віртуальних активів у Сполучених Штатах Америки відбувається федеральними органами, а саме, Комісією з цінних паперів (SEC), Службою внутрішніх доходів (IRS), Комісією з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC), Федеральною комісією з торгівлі (FTC), Міністерством фінансів та Мережею боротьби з фінансовими злочинами (FinCEN) – ці органи класифікують, і як наслідок, регулюють віртуальні активи залежно від їхнього функціоналу: як цінні папери, фінансові інструменти або як товари.

В Україні вже існують нормативно-правові акти, що регулюють сферу віртуальних активів, проте законодавство потребує подальшого вдосконалення та уніфікації. Зокрема, Закон України "Про віртуальні активи" (2022) визначає правовий статус віртуальних активів, встановлює вимоги до діяльності провайдерів криптопослуг, регламентує юридичний статус учасників ринку та механізми державного регулювання ринку криптопослуг [3].

Закон України "Про платіжні послуги" запроваджує нові правила для ринку платіжних послуг, спрямовані на адаптацію українського законодавства до європейських стандартів [4].

1. Законопроєкт № 10225 "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні" [7] спрямований на створення легальних передумов запуску ринку віртуальних активів, а також на визначення правил їх оподаткування. Документ передбачає:

– встановлення загального регуляторного фреймворку з точки зору методології максимально наближеного до Регламенту MiCA (ЄС) [1];·

– визначення механізмів оподаткування доходів юридичних та фізичних осіб від операцій із віртуальними активами;

– встановлення правового режиму віртуальних активів як різновиду цифрових речей, особливостей їх цивільного обігу в Україні.

Альтернативний законопроєкт № 10225/1 "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні" спрямовується на створення легального та ефективного ринку віртуальних активів, а також на визначення правил їх оподаткування [6]. Документ передбачає:

– встановлення загального регуляторного фреймворку з точки зору методології лише частково наближеного до вищеназваного європейського регламенту, орієнтованого здебільшого на врахування національної специфіки та умов ринку в Україні;

– визначення механізму оподаткування доходів юридичних та фізичних осіб від операцій із віртуальними активами;

– встановлення альтернативної, але наближеної до європейського підходу класифікації віртуальних активів та, відповідно, особливостей їх правового режиму.

Водночас, питання вдосконалення класифікації токенів та їх подальша деталізація залишаються актуальними та потребують подальшого обговорення в межах законодавчого процесу.

Чинне законодавство України не містить положень, які б безпосередньо регламентували процес токенізації реальних активів (Real World Asset – RWA-токенізація), що унеможливлює її повноцінне впровадження. Відсутність відповідної нормативно-правової бази створює правову невизначеність для учасників ринку та обмежує використання цієї інноваційної технології.

RWA-токенізація має значний потенціал для сприяння сталому розвитку місцевих громад та економіки загалом. Її впровадження може забезпечити підвищення прозорості в управлінні майновими ресурсами, що сприятиме ефективнішому використанню державних і комунальних активів. Крім того, RWA-токенізація створює нові можливості для залучення інвестицій, що сприятиме розвитку регіональної економіки та стимулюватиме підприємницьку діяльність, особливо в період повоєнного відновлення та відбудови.

Окрему роль відіграє її вплив на фінансову інклюзію, оскільки цифрові активи можуть забезпечити ширший доступ до фінансових інструментів для малого та середнього бізнесу, а також приватних інвесторів. Запровадження RWA-токенізації здатне також оптимізувати державне управління активами, підвищуючи ефективність процесів контролю, обліку та розподілу ресурсів. Усе це робить

RWA-токенізацію важливим елементом цифрової трансформації економіки та формування сучасного фінансового середовища [2].

Отже, впровадження ефективного нормативно-правового регулювання ринку віртуальних активів є ключовим фактором для забезпечення збалансованого розвитку цієї сфери. Належне правове врегулювання сприятиме поєднанню стимулювання інновацій з належним контролем за діяльністю ринку, мінімізацією потенційних ризиків та забезпеченням фінансової стабільності.

Зокрема, створення чіткої законодавчої бази для токенізації реальних активів дозволить гармонізувати правове середовище з сучасними технологічними можливостями. Це сприятиме залученню інвестицій, підвищенню прозорості у сфері управління активами, розвитку місцевих громад та посиленню конкурентоспроможності національної економіки в умовах цифрової трансформації.

Література:

1. MiCA (European Union). Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2023 on markets in crypto-assets and amending certain Regulation (EU) No 1095/2010 and Directive (EU) 2014/65. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1114 (дата звернення: 15.02.2025).

2. Гулей А.І., Котух Є.В., Рябокінь М.В. RWA-токенізація як інноваційний механізм залучення інвестицій та збільшення надходжень місцевих бюджетів. Економіка та суспільство. 2024. № 64. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-64-22.

3. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 3637-IX / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення: 15.02.2025).

4. Про платіжні послуги: Закон України від 30 червня 2021 р. № 1591-IX / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text (дата звернення: 15.02.2025).

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні: Проект Закону від 11 лютого 2025 р. № 4229-IX / Верховна Рада України. URL: https://itd.rada.gov.ua/8f110809-10d9-44d2-82c6-ec95d9e4cee4 (дата звернення: 15.02.2025).

6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні: Проект Закону від 07 листопада 2023 р. №10225 / Верховна Рада України. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43123 (дата звернення: 15.02.2025).

SECTION 4. THE ROLE OF INTERNATIONAL COMMUNICATIONS IN OVERCOMING GLOBAL DIVISIONS: CULTURAL, EDUCATIONAL AND SOCIAL PERSPECTIVES

DOI

RESEARCH ON THE LEVEL OF IMPLEMENTATION OF THE INFORMATION SOCIETY IN UKRAINE

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Andrieieva O. M.
Doctor of Political Science, Professor, Professor at the International Information Department Educational And Scientific Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
Kyiv, Ukraine

Андрєєва О. М.
доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародної інформації Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Сучасна демократична країна не уявляє себе без тісних зв'язків з іншими державами-суб'єктами міжнародних відносин у всіх сферах власної життєдіяльності. Вже 44 роки ми можемо спостерігати бурхливий розвиток інформаційної глобалізації, як процесу інтеграції країн у єдиний світовий інформаційний простір через розвиток цифрових технологій, Інтернету, глобальних комунікаційних мереж та електронного врядування. І відправною станцією цього відліку ми будемо вважати 12 серпня 1981 року, день коли в США був офіційно представлений IBM PC 5150, що став одним із найважливіших комп'ютерів в історії, оскільки заклав основу для сучасної архітектури персональних комп'ютерів. Саме цей персональний комп'ютер започаткував нову еру комп'ютерів, відкривши шлях для ринку IBM-сумісних ПК, який існує й досі. Не існує єдиної цифри скільки ж ПК та сумісних з ними гаджетів налічується в світі в наш час, але ця цифра

точно більша за кількість людей на планеті і продовжує невпинно зростати.

Отже, ми з упевненістю можемо констатувати, що інформаційна глобалізація є ключовим фактором розвитку сучасної держави, що створює нові можливості для економічного зростання, соціальних змін та міжнародної співпраці задля зміцнення миру та стабільності на планеті.

Наша держава, не зважаючи на повномасштабне вторгнення та окупацію частини території з боку рф, не стоїть осторонь процесів інформаційної глобалізації – процесів інтеграції країни у світовий інформаційний простір через впровадження цифрових технологій, розвитку електронного урядування, ІТ-сектору, кібербезпеки та міжнародного співробітництва у сфері інформації. ІТ-галузь на 2024 рік займає 5% ВВП України (дані порталу https://finance.ua/) та являє собою другу за прибутковістю експортну позицію. Наразі відбувається активна інтеграція України до цифрового ринку ЄС через участь у програмі Digital Europe, розвиток електронної демократії через електронні петиції, цифрове голосування та онлайн-консультації з громадянами.

З початком війни активізувалась і популяризація цифрової грамотності через національні програми, наприклад, «Дія.Освіта» та розширення доступу до онлайн-освіти та дистанційного навчання, особливо для громадян-вимушених переселенців і тих, хто перебуває за кордоном. Також зросло і забезпечення доступу до технологій у сільських та віддалених районах. Активізувалось також і співробітництво з ЄС та НАТО у сфері кіберзахисту та створення національного кіберцентру, все це сприяє успішному відбиттю масштабних російських кібератак під час війни.

Наразі інформаційна глобалізація стала ключовим драйвером розвитку України під час війни, завдяки цифровізації державного управління, зростанню ІТ-сектору, міжнародному партнерству та інноваційним рішенням, Україна посилює свої позиції у глобальному цифровому світі.

Вимірювання рівня впровадження інформаційної глобалізації в Україні є важливим для оцінки прогресу в цифровій трансформації та визначення напрямків подальшого розвитку, що здійснюється за допомогою різних індексів та показників, що відображають стан інформаційно-комунікаційних технологій у країні.

Індекси інформаційного суспільства є інструментом для вимірювання рівня розвитку інформаційної глобалізації в різних країнах та регіонах. Вони допомагають оцінити доступність технологій, рівень доступу до Інтернету, кількість інтернет-користувачів, а також

кількість електронних послуг, які надаються урядом та бізнесом. Індекси інформаційного суспільства є важливим інструментом для розуміння того, як країни розвиваються в сучасному світі з використанням технологічних досягнень і як вони можуть досягти більш ефективного використання інформації та комунікаційних технологій. Для нашого дослідження було обрано 9 глобальних індексів, що стосуються різних сфер інформаційної глобалізації і дослідили їх у певній динаміці 2021-2022 та 2023-2024 рр. Та задля більшої наочності даних пронормували показники до шкали [1-0], де 1 – найкращий з світових показників (перше місце у рейтингу), а 0 – найгірший (останнє місце у рейтингу).

№	Назва міжнародного індексу	Скорочена назва	2021/2022 рр		2023/2024	
			Місце в рейтингу	Нормалізоване значення	Місце в рейтингу	Нормалізоване значення
1.	Індекс розвитку електронного урядування E-Government Development Index	EGDI	46	0,66	30	0,84
2.	Частка домогосподарств, які мають доступ до послуг інтернету вдома The Share Of Households That Have Access To Internet Services At Home	SHAISH	82,7%	0,83	62%	0,62
3.	Індекс цифрової якості життя Digital Quality Of Life	DQL	47	0,57	46	0,62
4.	Світовий індекс свободи преси Press Freedom Index	PFI	106	0,41	61	0,66
5.	Індекс зрілості відкритих даних у Європі Open Data Maturity	ODM	2	0,94	3	0,91
6.	Кількість (відсоток) користувачів інтернету The Number Of Internet Users	NIU	71,8%	0,72	79,2%	0,79
7.	Глобальний інноваційний індекс The Global Innovation Index	GII	57	0,56	60	0,55
8.	Глобальний індекс кібербезпеки Global Cybersecurity Index	GCI	65,93	0,66	83,93	0,84
9.	Національний індекс кібербезпеки National Cybersecurity Index	NCSI	24	0,86	12	0,93
	Середнє нормалізоване значення		**0,69**		**0,75**	

На основі отриманих даних будуємо діаграму:

Вимірювання рівня впровадження інформаційного суспільства в Україні є важливим для оцінки прогресу цифрової трансформації та визначення напрямків подальшого розвитку. Ми здійснили це за допомогою ряду індексів та показників, що відображають сучасний стан інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у країні в динаміці за два періоди. Ці показники використовуються для оцінки рівня цифрового розвитку країни та її інтеграції у глобальний інформаційний простір.

Індекс розвитку електронного урядування [1] визначає рівень цифровізації державного управління та оцінює онлайн-послуги, інфраструктуру зв'язку та рівень людського капіталу. Частка домогосподарств, які мають доступ до інтернету вдома [2] відображає рівень цифрової доступності для населення. Індекс цифрової якості життя [3] оцінює якість цифрового життя громадян у таких сферах як доступність та якість інтернету та цифрова інфраструктура. Світовий індекс свободи преси [4] вимірює рівень свободи ЗМІ та свободи слова як основи демократії в тому числі і цифрової демократії. Індекс зрілості відкритих даних у Європі [5] відображає рівень відкритості та доступності державних даних. Кількість (відсоток) користувачів інтернету [6] показує, який відсоток населення країни регулярно користується інтернетом і є одним із ключових показників рівня розвитку цифрового суспільства. Глобальний інноваційний індекс [7]

вимірює рівень інноваційного розвитку країни шляхом оцінки досліджень та розробок, інфраструктури, бізнес-середовища та людського капіталу. Глобальний індекс кібербезпеки [8] оцінює рівень співпраці держави з світовим співтовариством в питаннях кібербезпеки. Національний індекс кібербезпеки [9] оцінює спроможність країни запобігати кіберзагрозам.

Ці індекси та показники допомагають оцінити рівень цифрової трансформації країни, де високі позиції у рейтингах свідчать про успішний розвиток інформаційного суспільства.

Україна активно розвивається у напрямку впровадження інформаційного суспільства та цифрової економіки, що підтверджується такими досягненнями як цифровізація державних послуг через платформу «Дія», яка стала одним із найуспішніших кейсів e-government у світі. Через зміцнення показників свободи преси, поширення принципів та культури електронної демократії (e-democracy), що підвищує рівень прозорості управління та участі громадян в прийнятті суспільно важливих рішень. Та розширення глобального партнерства Україна з ЄС, НАТО та міжнародними компаніями у сфері цифрової трансформації та кібербезпеки.

Література:

1. Індекс розвитку електронного урядування URL: https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey (дата звернення: 15.12.2024)

2. Частка домогосподарств, які мають доступ до послуг інтернету вдома URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_dd_internet_21.pdf (дата звернення: 15.12.2024)

3. Індекс цифрової якості життя URL: https://surfshark.com/dql2021/visuals-for-press?country=UA (дата звернення: 15.12.2024)

4. Світовий індекс свободи преси URL: https://rsf.org/en/ranking (дата звернення: 15.12.2024)

5. Індекс зрілості відкритих даних у Європі URL: https://data.europa.eu/en/publications/open-data-maturity/2024 (дата звернення: 15.12.2024)

6. Кількість користувачів інтернету URL: https://sites.tufts.edu/digitalplanet/global-digital-inclusion-progress-to-parity-scorecard/ (дата звернення: 17.12.2024)

7. Глобальний інноваційний індекс URL: https://www.globalinnovationindex.org/gii-2022-report (дата звернення: 7.02.2025)

8. Глобальний індекс кібербезпеки URL: https://www.itu.int/epublications/publication/D-STR-GCI.01-2021-HTM-E (дата звернення: 7.02.2025)

9. Національний індекс кібербезпеки URL: https://ncsi.ega.ee/ncsi-index/ (дата звернення: 10.02.2025)

DOI

LITERATURE AS A CHANNEL OF INTERNATIONAL COMMUNICATION IN THE CONTEMPORARY WORLD: THE UKRAINIAN-HUNGARIAN EXPERIENCE

ЛІТЕРАТУРА ЯК КАНАЛ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИЙ ДОСВІД

Balla E. Yu.
Candidate of Philology,
Associate Professor,
Associate Professor at the Ukrainian Literature Department
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine,
Associate Professor at the Ukrainian Language and Culture Department,
University of Niredgaza
Niredgaza, Hungary

Балла Е. Ю.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна,
доцент кафедри української мови та культури
Ніредьгазький університет
м. Ніредьгаза, Угорщина

Stefuca V.
PhD,
Associate Professor at the Ukrainian Language and Culture Department
University of Niredgaza
Niredgaza, Hungary

Штефуца В.
доктор PhD,
завідувач кафедри української мови та культури
Ніредьгазький університет
м. Ніредьгаза, Угорщина

Міжнародна комунікація є багатовекторним явищем, що охоплює всі сфери транскордонного співробітництва. Обмін інформацією з метою налагодити конструктивний діалог є невід'ємною складовою ефективної міжнародної політики, адже «будь-яке усвідомлення світу,

навіть і зокрема об'єктивне знання про ті самі події набуває різного значення для людей різних життєвих світів, культур, ідентичностей» [1, с. 14]. Саме тому важливою ланкою цього процесу є взаємодія на полі культури.

В умовах складної геополітичної ситуації, коли Україна в силу трагічних історичних обставин фактично опинилася в епіцентрі глобалізаційних процесів, різні сфери культурного життя в різноманітних формах долучаються до оприявнення причин, фактів та наслідків воєнних подій на її території. Серед них і українське художнє слово та українська книга.

Художня література споконвіку була стратегічним каналом реалізації міжнародної комунікації, а художній переклад – ґрунтом для пізнання іноціональних реалій та культур. Особливої ваги така співпраця набуває в період глобальних розколів, що зумовлюють напруження в міжнародній політиці.

У контексті непростих політико-економічних відносин України та Угорщини, пожвавлення контактів на культурних теренах має виняткове значення. Адже мистецтво, зокрема й література, крім ментального (раціонального), здійснює ще й емоційний та естетичний вплив, формуючи не лише адекватне розуміння певних речей, а й здатність до емпатії, до співпереживання, тобто «промовляє» й до емоційного інтелекту реципієнта. Розуміючи це, українці, які проживають зараз в Угорщині, докладають чимало зусиль, щоб налагодити цей канал трансляції правдивої інформації про Україну та воєнні реалії. З цією метою у квітні 2023 року було створено й Фундацію української книги в Угорщині «UNABOOK», що, за свідченням її засновниці й кураторки Уляни Княгинецької, має на меті сприяти культурній дипломатії та налагодженню культурного діалогу й обміну між країнами.

Під егідою цієї Фундації опубліковано чимало цінних видань, організовано серію культурно-мистецьких заходів, реалізовано ряд цікавих проєктів.

Пріоритетним завданням «UNABOOK» є видання та популяризація інклюзивної літератури. Вийшло друком кілька українськомовних книг шрифтом Брайля: двотомне видання «Апостоли Свободи», куди увійшли вибрані твори Тараса Шевченка й Шандора Петефі; двотомна поетична збірка Михайла Жайворона – «Чорнобильський вузол: розпад атома» та «Чорнобильський вузол: розпад імперії»; путівник «Базиліка Святого Іштвана»; повість «Три сходинки Голодомору» української дитячої письменниці Еліни Заржицької. Було засновано «Полицю

української книги Брайлем» у Державній бібліотеці іноземних мов м. Будапешт, яка містить понад пів сотні літературно-інклюзивних україномовних видань.

Суттєвим внеском у справу артикуляції правди про війну в Україні й будування міжкультурних мостів стало видання двомовної антології «Поетична вАрта: українська поезія спротиву» («KöltŐrség. Ukrán ellenálló költészet»), яку У. Княгинецька охарактеризувала як один із найважливіших видавничих проєктів Фундації. Упорядником цього видання є митець та журналіст Михайло Жайворон, змістовну передмову під назвою «Їжаки» підготував знаний поет, лауреат Британського ПЕН-клубу Ігор Павлюк, переклади угорською мовою реалізувала Тімея Тімко. Обкладинку ілюстровано картиною «Україна у війні» відомого художника Олега Шупляка.

В анотації до книги зазначено: «У цій динамічній антології-білінгві представлено чоловічий та жіночий духовно-практичний досвід російсько-української війни, погляд поетів із самого її пекельного епіцентру, яким є наразі Україна у світі» [3, с. 4]. І справді, представлений у виданні матеріал є репортажем про трагічно пульсуючі будні сучасної України, що в поетичному вислові понад сорока митців оприявнюється в різних жанрово-тематичних формах: найчастіше – в експресивних епічних картинах («Маріупольський щоденник» О. Бевзюк, «Найстрашніша річ – теплий шарфик моєї евакуації» Ю. Бережко-Камінської, «Буча» Б. Гайворонської, «Коли рідний дім перестає бути фортецею…» Г. Гайворонської, «Вечеря» В. Клічака, «Ці дні зістарили ту жінку на віки…» Н. Ковалик, «У цій небесній круговерті…» С. Короненко, «Воно…» С. Лаза, «То не втеча наляканих гамом…» Л. Ланської, «302 хвилини» П. Маги, «Донор» І. Павлюка, «Дівчинко з ключиком у руці…» Т. Пишнюк, «1941–2022» В. Присяжнюка, «Свідок» А. Станіславською, «Згорбився місяця півсилует» Б. Томенчука), віршах інтимно-трагедійного («Синочку…» В. Бричкової-Бірюкової, «Мамо, я убитий в Ірпені!» В. Головецького, «Вдягнися в сорочку» І. Зелененької, «…повертайся живим» В. Крупки, «Ангел» О. Мельник) чи інтимно-життєствердного характеру («Коли, нарешті, скінчиться цей бій…» В. Ковтуна), поезіях жорсткого громадянського пафосу («Кожен ранок – як битва» М. Жайворона, «Нація переможців родиться у підвалах» Т. П'янкової), філософських медитаціях чи інвективах («Гроза» А. Багряної, «Чорна сука старої печалі» Л. Голоти, «Як дихати Богу, коли сходить кров'ю калина» О. Євтєєвої, «Великий льох» Н. Мраки, «Щомиті я вростаю в пам'ять, вглиб…» Ю. Сільчук, «Мир каже: змирися – і підкидає дрівцят у твою

війну» Н. Фурси), віршах-молитвах («Отче наш, Ти Хто повісив найпершу космічну пилину» Я. Демчук), віршах-пророцтвах («День 174. Ніч» А. Сенчила, «…тоді, коли все залишиться позаду…» М. Сидоржевського, «Наша осінь» Є. Юрченко) тощо.

Проілюструємо сказане філософсько-сконденсованою мініатюрою відомого літературознавця та поета Юрія Коваліва:

Ржею взялися трави.
Дронів антитіла.
Небо горить кривaве
І вигорає до тла.
Попіл на землю сиву
Сиплеться звідусіль.
…в розпуці Божого гніву
Приховано Божий біль [3, с. 58].

У цілому, спостерігаємо те, про що пише в рецензії Тарас Кремінь: «Тут – справжня сила і міць боротьби, криваво-чорні згустки болю і втрат, а також люта, нездолання віра українських письменників у Перемогу, ЗСУ, Україну. Кожен автор – з одним-єдиним текстом-набоєм, проте сама книга – це справжня поетична артилерія (артА, звідси – «Поетична вАрта»), що постала і їжаком-загородженням, і духовною синергією, і високоточним Словом-зброєю, і «чорним по чорному» бронежилетом від московського Зла» [2].

Антологія віддзеркалює широку географічну й водночас емоційну панораму України у війні, творцями опублікованих тут поетичних текстів є представники різних мистецьких генерацій та стильових уподобань. Творчість кожного з них репрезентовано одним віршем, що паралельно подається й угорською мовою. Видання водночас знайомить читача і з персоналіями авторів, подаючи їх творчі біографії двома мовами.

Важливо, що презентація цієї книги відбулася на 29-му Будапештському книжковому фестивалі 28 вересня 2024 року і свою комунікативно-емотивну функцію виконала вповні. Українське поетичне слово, наснажене емоційним, трагедійно-больовим сприйняттям сучасного буття й уміло ретрансльоване угорською мовою, таким чином стало потужним каналом поширення інформації про справжнє «обличчя» війни та необхідність пошуку ефективного діалогу для долання деструктивних процесів у міжнародній співдії.

Література:

1. Бистрицький Є. Вступ. *Є. Бистрицький, Р. Зимовець, С. Пролеєв. Комунікація і культура в глобальному світі.* Київ: Дух і Літера, 2020. С. 2–18. URL: http://bystrytsky.org/comcult20.htm (дата звернення: 09.02.2025).

2. Кремінь Т. Українська поезія спротиву – угорською. URL: http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2024/09/25/190439.html (дата звернення: 09.02.2025).

3. Поетична вАрта. Українська поезія спротиву / Упорядник – Михайло Жайворон. Будапешт: Фундація української книги в Угорщині, 2024. 144 с.

DOI

INTERPRETATION OF CULTURAL CODES IN INTERNATIONAL COMMUNICATIONS AS CONFLICT PREVENTION

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ КОДІВ У МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЯХ ЯК ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТІВ

Bashkeieva O. M.
PhD (Philosofy),
Assistant Professor at the Department of Expertise of Cultural Values and Design
University of Customs and Finance
Dnipro,Ukraine

Башкеєва О. М.
кандидат філософських наук,
доцент,
доцент кафедри експертизи культурних цінностей та дизайну
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

Інтерпретація культурного коду у міжнародних відносинах, філософських, культурологічних, лінгвістичних працях тощо відбивають різні його аспекти. Загалом культурний код – це знакова система та перелік правил, згідно з якими шифрується або, навпаки, розшифровується та чи інша інформація, в даному випадку – інформація про учасників комунікації. Зазвичай, у міжкультурній комунікації, яка постійно відбувається протягом тисячоліть, функціями культурного коду виступають розшифрування смислів масштабних явищ культури, забезпечення зв'язку знака та значення і розшифрування культурного тексту іншої культури. Це означає для

учасників міжнародної комунікації правильно прочитати текст іншої культури, тобто картину світу тієї чи іншої культури, країни, і запобігти появі конфліктних ситуацій. Інтерпретація символів, сигналів, жестів, міміки, приписів, рекомендацій, заповідей, які проявляються у учасників сучасної міжкультурної комунікації у вигляді знаків, дозволять уникнути спекуляцій, двозначних трактувань поведінки міжнародних акторів.

Прикладом може слугувати нещодавня двозначна ситуація, яка сталася на Міжнародному саміті дій у галузі штучного інтелекту, який відбувався у Парижі, 11 лютого 2025 р., коли Президент Франції Еммануель Макрон проігнорував спробу індійського прем'єра Нарендри Моді потиснути йому руку. Інтерпретацій такої поведінки учасників міжнародної комунікації було безліч, адже відео поширилося в соцмережах по всьому світу. Оскільки ще добу тому лідери обіймалися і демонстрували дружні стосунки, виникло питання щодо можливої конфліктної ситуації та погіршення стосунків між Францією та Індією. Виявилося, що Макрон не потис руку Моді на саміті в Парижі, оскільки вже вітав його у цей день [1].

Комунікація завжди відбувається між представниками однієї або різних культур, які втілюють риси національних культур, кожна з яких мають свою логіку і своє уявлення про світ. Те, що значимо для представників однієї культури, може бути несуттєвим для представників іншої культури. Комунікативні перешкоди виникають між представниками різних культур і проявляються, наприклад, в пунктуальності, у встановленні дистанції між індивідами, які спілкуються, в манері триматися, використанні різних жестів, тону, гучності голосу, прийнятих в якості норми в різних країнах. Щоб створити умови для співпраці, тому потрібно вивчати не лише звичаї, правила поведінки та діловий протокол своїх партнерів – представників інших культур, а й розуміти їхній національний характер, традиції управління та спосіб мислення. У цьому значно допомагають теорії Е. Холла (на основі контекстного ранжирування культур), Р. Льюїса (за типом ділової поведінки), та Г. Хофстеде (на основі базових відмінностей культурних цінностей), виділяючи основні параметри для визначення національного характеру культури.

Недостатнє знання про культуру, традиції та вірування різних народів може призвести до непорозумінь та помилок у спілкуванні. Крім того, норми поведінки та етики можуть відрізнятися в різних країнах, що також може призвести до проблем у міжнародній комунікації. Культурні різниці між країнами можуть виявлятися в

різних аспектах, таких як мова, релігія, традиції, стиль життя, культурні норми тощо. Для адекватного прочитання тексту іншої культури шляхом міжкультурної комунікації, потрібно, в першу чергу, проаналізувати картину світу того чи іншого учасника комунікації, але не в статиці, а саме в розвитку, тобто в незворотних, направлених, якісних змінах. Культура і ідентичність країн стають домінуючими аналітичними критеріями, сприйняття та її еволюція мають вирішальне значення у тому, як ми сприймаємо світ, упевнені представники конструктивістського підходу в аналізі сучасної міжнародної комунікації. [2].

При погляді на Індію, а також на великі держави в цілому, і сприйняття, і еволюція, мають першорядне значення. Щодо сприйняття, це має вирішальне значення з точки зору ворожнечі та союзу, але також і з точки зору визнання та обґрунтованості з боку інших людей. Для Індії розуміння її лідерами міжнародної системи сформувалося через міжнародну історичну взаємодію Нью-Делі. В його основі лежить критична недовіра, що глибоко вкоренилася, і підозра до намірів інших великих держав щодо Індії, заснованих на негативному колоніальному досвіді. У рамках стратегічної культури Індії уявлення про те, яким має бути світ, просуваються антиімперіалістичними, невтручаннями та багатополярними настроями у мисленні його еліт.

Сприйняття доброзичливості, лідерства в країнах третього світу та уникнення суперництва великих держав диктувало відмову Індії від придбання військової могутності до війни 1962 року з Китаєм, але поразка Індії у цьому конфлікті замінила цю заповідь розумінням того, що тепер потрібні військові засоби. Так само до 1990-х років. Тлумачення Нью-Делі глобальної економічної системи як загрозливої і примусової призводило до мінімального залучення, але потім це було витіснено (не замінено) уявленням про переваги такої взаємодії після 1991 р. Уявлення про домінування також впливають на бажане становище Індії у Південній Азії, внаслідок чого Індія вважає себе природним гегемоном регіону. Багатостороння взаємодія Нью-Делі рівною мірою визначається змінним поєднанням тих же уявлень про користь або загрозу, як і зв'язок між Індією і США, так що історичні коливання, що продовжуються, між розбіжністю і конвергенцією були засновані на їх взаємосприйняттях. Найбільша трансформація відбулася у відносинах між Індією та США, які еволюціонували від напруженості та розбіжностей до ситуації, в якій відображається зростаюча глобальна міць Індії у всіх сферах.

Досліджуючи міжнародну комунікацію, Джона Бланк та ін. по суті, виділяють культурні коди, проаналізувавши, наприклад, як Нарендра Моді переміг за допомогою найефективнішої зброї сучасності – релігії [3]. Він зробив це, в значній мірі, підкресливши Hindutva, ідеологію, яка прагне сприймати індуїзм не як богослов'я, а, скоріше, як ідентичність. Апелюючи до хіндутви, Нарендра Моді зумів мобілізувати своїх прихильників, які звертали увагу не на економічні успіхи країни, а на зростання значущості власного місця в історії Індії. Нехай інвестиції зростають не так вже й швидко (а, можливо, скорочуються), нехай мільйони індусів живуть в злиднях, нехай вулиці міст залишаються настільки ж недоглянутими як і раніше. Справа не в цьому: хіндутви не про те, що тобі кажуть твої очі; це те, що говорить тобі твоє серце. Справа не в тому, що ти бачиш; це про те, як ти бачиш себе. Як ви бачите свою особистість, свій бренд, своє місце в світі.

Таким чином, в міжнародній комунікації вкрай важливо правильно прочитати текст культури – це картину світу тієї чи іншої культури, країни як систему загальних уявлень про реальність. Цей акцент вказує на важливість вивчення основних цінностей, важливих для політики безпеки держави, та визнання того факту, що зовнішня політика та міжнародні справи ґрунтуються на розумінні конкретної держави. Такі цінності та ідентичності змінюються згодом – разом із практиками / правилами міжнародної структури.

Література:

1. На самміті ШІ Макрон не потиснув руку прем'єру Індії Моді: учора обіймалися. *Інформатор.UA*, 2025, 11 лютого. URL: https://informator.ua/uk/na-sammiti-shi-makron-ne-potisnuv-ruku-prem-yeru-indiji-modi-uchora-obiymalisya (дата звернення: 14.02.2025).

2. Ogden Chris. Perception and Evolution in the Making of China and India as Great Powers. URL: https://www.e-ir.info/2017/05/25/perception-and-evolution-in-the-making-of-china-and-india-as-great-powers/ (дата звернення: 14.02.2025).

3. Blank Jonah. How Hinduism Became a Political Weapon in India. URL: https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/05/hindu-nationalism-narendra-modi-india-election/590053/ (дата звернення: 14.02.2025).

DOI

SOCIAL PERSPECTIVES OF INTERNATIONAL COMMUNICATION

СОЦІАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Bilokonenko L A.
Doctor of Sciences in Philology, Professor,
Professor at the Department of Ukrainian Language
Kryvyi Rih State Pedagogical University
Kryvyi Rih, Ukraine

Білоконенко Л. А.
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Україна

У науковому полі комунікацію визначають по-різному, зокрема, М. Вегеш, М. Палінчак, В. Петрінко визнають як загальне поняття, що функціонує в багатьох просторах, поміж яких і соціальний (соціокультурний), трактують як «передачу інформації від людини до людини в процесі будь-якої діяльності» [1, с. 495]. Міжнародна комунікація охоплює різні аспекти життя (культурний, політичний, економічний, технологічний тощо). Інструментарій міжнародної комунікації, зазначає В. Копійка, просуває національні інтереси у глобальному осередку задля впевнення власного й міжнародного середовища в політичних рішеннях і взаємодії, економічному співробітництві, культурному обміні, тому міжнародні комунікації «сприяють репутаційному позиціонуванню держави, забезпечують міжнародні й національні інтереси» [3, с. 4]. У сучасному світі розвиток міжнародної комунікації важко переоцінити, оскільки країни стають все більше взаємопов'язаними, що потребує контактів між людьми з різних країн. Глобальні світові проблеми (соціальні, політичні, економічні, кібербезпека, пандемії тощо) охоплюють широке коло питань, і для їхнього розв'язання важливе багаторівневе контактування, бо ці запити узалежнені, масштабні, довготривалі, а то й катастрофічні. Міжнародні зносини створюють умови для обміну й культурним надбанням, знаннями, ідеями, технологіями, що збагачує розуміння інших народів, розширює світогляд, підвищує толерантність.

Міжнародна комунікація є ключовим аспектом сьогочасного життя, світові організації розробляють документи, що регулюють і

підтримують ефективну взаємодію між країнами та культурами. Це «Загальна декларація прав людини», що закладає фундамент для свободи слова й думок, є основою для ефективних міжнародних контактів; «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права», де деталізовані права людей, між ними й щодо свободи думки, совісті, релігії, поглядів; декларація Комітету міністрів Ради Європи «Про культурну різноманітність», яка фундує основи міжкультурного діалогу; «Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини» – документ сприяє збереженню й розвитку нематеріальної спадщини, поміж цих явищ мови й традиції народів світу. Рада Європи, Організація економічного співробітництва та розвитку ухвалюють низку конвенцій та рекомендацій для захисту прав людини, свободи слова, розвою демократичних інститутів. Ці та інші документи встановлюють стандарти щодо комунікації, захищають права людини, відкривають шляхи для співробітництва, декларують високий рівень професіоналізму, культурної компетентності й етичної відповідальності учасників. Міжнародне право в галузі комунікації є динамічною сферою, і нові документи слугують основою для національного законодавства в багатьох країнах, Тож розвій міжнародної комунікації протегує цивілізаційні процеси, запобігає конфліктам, уможливлює співпрацю й розвинення високоорганізованого суспільства.

Однак міжнародна комунікація спричиняє й певні проблеми. Різні мови можуть створювати значні бар'єри для ефективного спілкування, навіть якщо комуніканти володіють якоюсь спільною мовою, можуть виникати ускладнення через культурні відмінності у використанні мов. До того ж кожна культура має свої норми, цінності та способи подання інформації, наслідком нерозуміння цих відмінностей стають образи, а то й конфлікти. Відомо також, що жести, міміку, погляд неоднаково трактують у різних культурах, що викликає плутанину. Дієвій комунікації перешкоджають політичні розбіжності, економічні санкції, зовнішні фактори, культурний шок. Усвідомлення цих аспектів, застосування відповідних стратегій дає змогу перетворювати міждержавні зносини в більш продуктивні.

У соціальній площині комунікація впливає на суспільство, соціальні групи, людей, та у зворотному напрямі. Вона – об'єкт дослідження багатьох наук. У лінгвістиці порушує питання вербальної комунікації; у соціолінгвістиці говорить про соціальну природу мови, особливості її функціонування в різних соціумах; у царині соціології встановлює зв'язки між соціальними суб'єктами; у політології акцентує інформаційні потоки між суб'єктами політики і влади; у психології

з'ясовує фактори успішної чи неспішної комунікації; в етнографії – культурологічні риси контактів людей у різних етносах. О. Курбан говорить, що соціальна комунікація має три базові функції: інформаційна, завдяки їй в суспільстві поширюють інформацію про дії, процеси, явища; експресивна, передає оцінну інформацію про щось; прагматична, вона є засобом, що спонукає людей до дій та реакцій [4, с. 64]. Тож ця царина багатофункційна, переймається різними соціально-комунікативними явищами на основі певних наукових теорій.

Сьогодні можемо переконливо говорити про глобальні можливості соціальної міжнародної комунікації. У цій площині визначаємо *три основні напрями соціальних перспектив міжнародної комунікації.*

1. *Економічні перспективи*. Міжнародна комунікація не лише змінює спосіб спілкування, а й має значний вплив на світову економіку. Зокрема, з'являються нові бізнес-моделі, адже взаємодія між країнами дає життя новим бізнес-схемам на основі соціального підприємництва. Розвивається інтернет-збут, продукуються далекосяжні маркетингові кампанії. Ринок глобалізується, дає шанс малим і середнім підприємствам, а співпраця між компаніями різних країн започатковує нові продукти й послуги. Соціальні міжнародні зв'язки змінюють споживчу поведінку, бо консументи обмінюються інформацією про продукти й послуги та впливають на вибір один одного. Міжнародна комунікація розгортає нову відкриту економіку, де поширення інформації є рушійною силою, створює нові можливості для підприємництва й нові робочі місця. Також взаємодія між країнами вдосконалює туристичну сферу задля бізнес-поїздок, відпочинку, агротуризму, наукового туризму, хобі-туризму тощо. Економічні можливості лежать на поверхні – це покращення функціонування та розвиток соціально-економічних систем і процесів світового співтовариства, однак, щоб уповні реалізувати цей потенціал, країнам спільно треба розв'язувати низку проблем (безпека, приватність, рівність доступу до технологій тощо).

2. *Політичні перспективи*. Сучасні технології та інструменти комунікації радикально змінюють політичний ландшафт, надають людям безпрецедентні можливості для участі в політичному процесі та впливу на нього. М. Дем'яненко зазначає, що політична комунікація – це комунікативний феномен, бо з'ясування її проявів і наслідків важко вкласти в систему загальновизнаних політико-філософських теорій і підходів [2, с. 405]. Світова політика демократизується, сьогодні громадяни можуть реагувати на певні політичні події не лише у своїй, а

й в іншій країні, організовувати акції, протести й інші форми громадянської активності. Саме соціальні мережі є інструментом для мобілізації прихильників та організації політичних реакцій, і політики активно використовують мережі для координації дій своїх послідовників. Політикам доводиться бути відкритими, й не лише в межах своєї країни. Зокрема, у ст. 13 Закону України «Про політичні партії» (2001) визначено, що вітчизняні політичні партії можуть підтримувати зв'язки з політичними партіями інших держав, укладати угоди про різні форми співробітництва. Тому держава, яка дбає про свої політичні інтереси, повинна адаптуватися до соціальних умов міжнародної політичної комунікації.

3. *Міжкультурні перспективи*. Міжнародна комунікація має вплив на культуру, формуючи нові способи взаємодії, обміну цінностями та ідеями між людьми різних країн. Ю. Полякова, О. Шайда, А. Степанов говорять про поняття «культурна дипломатія», в основі якої міжнародне спілкування, культура стає динамічною системою, де цивілізаційні цінності відіграють роль інформаційних сигналів у суспільстві [5, с. 59]. Це збагачення культурного досвіду, коли люди дізнаються про різні народи, їхні традиції, мистецтво, що слугує розширенню світогляду та толерантності задля зменшення стереотипів, упереджень та конфліктів. Це й збереження нематеріальної культурної спадщини, такої як мови, ремесла, звичаї, свята, обряди. У процесі формування глобальної культури люди з різних країн можуть спілкуватися, ділитися своїм досвідом і розробляти спільні проєкти. Міжкультурний діалог формує критичне мислення, ставить під сумнів шаблонність та упередженість щодо інших націй і народів, унеможливлює домінування одних культур та знищення інших культурних просторів.

Загалом соціальні перспективи міжнародної комунікації є динамічними. Тому важливо використовувати її економічні, політичні й культурні можливості для зміцнення міждержавного порозуміння, розвитку глобальної спільноти, пошуку соціально прийнятних й етично обґрунтованих засобів співдії.

Література:

1. Вегеш М., Палінчак М., Петрінко В. Геополітика в постатях і термінах : підручник. Ужгород : ВД «Гельветика», 2020. 786 с.

2. Дем'яненко М. Політична комунікація: сутнісні характеристики і проблеми інформаційної безпеки. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* 2022. Вип. 64. С. 395–408.

3. Копійка В. В. Міжнародні комунікації як детермінанти зовнішньої політики світових акторів. *International relations, part «Political sciences»*. 2019. № 21. URL: http://matveev.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3844.

4. Курбан О. В. Соціальна комунікація в системі сучасного наукового знання. *Інформаційне суспільство*. 2009. С. 64–66.

5. Полякова Ю. В, Шайда О. Є., Степанов А. В. Культурна дипломатія як інструмент міжнародної комунікації. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*, 2023. № 71. С. 57– 63.

DOI

LITERARY PSEUDONYMS OF UKRAINIAN WARRIORS (BASED ON THE NOVEL "THE BOOK OF LOSS AND DEFICIENCY" BY VLADYSLAV IVCHENKO)

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІ ПСЕВДОНІМИ ВОЇНІВ-УКРАЇНЦІВ (ЗА РОМАНОМ «КНИГА ВТРАТ І НЕСТАЧ» ВЛАДИСЛАВА ІВЧЕНКА)

Вегеш А. І.
кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна

Vehesh A. I.
PhD in Philology, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

В антропонімній системи псевдоніми займають особливе місце. Літературно-художні антропонім (позивні) воїнів російсько-української війни, які функціонують в оповіданнях «Книги втрат і нестач» Владислава Івченка заслуговують на увагу. Автор знає картину війни, де правлять смерть, біль, горе, страх, відчай, але поруч з трагедією є героїзм, надія, віра, пристрасть та гумор. Навіть у найскладніших ситуаціях бійці вміють посміятися з ворога, а також із себе, як колись козаки. Вони також дотепні у творенні позивних, які є самодостатніми. «Псевдоніми українських воїнів, крім основної функції, можуть мати

додаткові: характеристичну, експресивну, оцінну, символічну, функцію вираження самоіронії» [4, с. 242].

В. Івченко знайомить нас з українськими бійцями та їхніми іменами, дає характеристику, тлумачить походження того чи іншого позивного. Предметом нашого дослідження вже були псевдоніми з попередніх творів автора [1; 2]. Мотиви виникнення прізвиськ є найрізноманітнішими.

Найпростішим способом творення позивних є деформація справжнього найменування бійця (деривати). Наприклад, позивний Напа боєць отримав від попереднього позивного Наполеон; командиру роти Чайченкові скоротили прізвище і вийшов Чай. Доброволець Подя має прізвисько від прізвища Подорван. Позивний Чад – усічена форма прізвища Чадило («*Зробив невеличке обрізання і вийшов незлий позивний! Звісно, краще було б – Республіка Чад, але це задовго для позивного*» [3, с. 229]). Але інформаційний запас найменування на цьому не вичерпується. Виявляється Чад працював в Африці, надавав медичні послуги. Фельдшер з прізвищем Різник змушений був взяти позивний не такий страшний («*У нього було прізвище Різник, але це не ок для парамедика, то позивний узяв Рєзкій*» [3, с. 233]). Справжнє прізвище медика Павлова в бійців асоціювалося з лікарем, який робив досліди на собаках, тому його дражнили Собако-Павлов. Позивний Чапля утворено від прізвища героя Чаплієнко. Побратим Ангола мав прізвище Янголов, але ангелом не хотів бути. Наймолодшого побратима називали розмовним варіантом імені – Юрік, що вказувало також і на вік бійця. Боєць Калина, узявши такий позивний, позбавився російського прізвища Калінін. Прізвисько Лом Ніка утворила з частини прізвища персонажа (*«Це прізвисько було від його прізвища – КоЛОМієць*» [3, с. 380]). Мунті за паспортом був Мунтян. У Чіки прізвище було Чикатило, він сам розповідав, що в їхньому селі половина жителів є носіями такого прізвища, і звідти походив знаменитий маніяк («*Хотів узяти такий же позивний, але в бригаді був наказ, щоб жодних Канібалів, Борманів, Чортів чи Піночетів. То довелося скоротити до Чіки, тут жодних претензій*» [3, с. 355]. Капітану прізвище не потрібно було міняти («*Капітан взагалі-то був старшим солдатом, але мав офіцерське прізвище і відповідний позивний*» [3, с. 258]). Повне прізвище Малимон залишили кульгавому хлопчині. Хоча бійцеві не подобалося прізвище, але командир Коломбо сказав: «*Малимон – це ж круто! Щось таке козацьке*!» [3, с. 116]).

Найбільшу групу серед позивних займають ті найменування, що є назвами професій чи відповідних занять. Позивний Ікс отримав

розумний боєць з вищою освітою. Медика у взводі називали Кашпіром («*Позивний походив від Кашпіровського, бо медик вірив у цілющу силу гіпнозу і намагався діяти лише нею, а аптечку берегти*» [3, с. 82]). Боєць Культура інтелігентно поводився, був ввічливим, крім того працював «*у відділі культури одного з районів, тому й і отримав позивний*» [3, с. 256]. Пірат дуже влучно стріляв з гранатомета. Помічник гранатометника мав позивний Круз, яке вигадав побратиму Пірат («*Коли почув, що моряк, назвав Крузенштерном, але то було задовго, обрізали до Круза*» [3, с. 264]). До речі, крузенштерн – вітрильний корабель, це вказує на зв'язок із морем. Боєць Контрик у мирний час возив цигарки в Румунію із Закарпаття, тобто займався контрабандою. Контрик – скорочена форма від Контрабандист. Земляком Контрика був Чани. Позивний отримав через бізнес – мав колиби з лазнями і чанами, любив розповідати про чани. Позивний Париж хлопець отримав за знання французької мови («*Париж! Пацану дали такий позивний, бо знав французьку*» [3, с. 104]). Боєць Мотор «*любив «важку» музику, особливо «Моторхед», тому й обрав такий позивний*» [3, с. 273]. Шкільні друзі отримали прізвиська за назвами предметів, які їм подобалися: математика Сашка назвали Іксом, історика Костю – Шурханом, хіміка Сову – Алхіміком, біолога Калюжного – Дарвіном. Яна мала прізвисько Ігрек («*Її прізвище було Ущенко, тобто «У», звісно вона стала Ігрек*» [3, с. 339]).

Окрему групу займають позивні, які відображають зовнішній вигляд, фізичні, психічні риси денотата. Шустрий прийшов з готовим поганялом (представник кримінального світу), яке стало позивним, бо дуже вдало характеризувало героя за вміння оперативно вирішувати проблеми, швидко рухатися; людиною він був рухливою, жвавою, спритною. Взводний Команча отримав позивний за схожістю з індіанцями («*Команча був засмаглий, худий, чорноволосий і з гострим носом. Йому б пару пір'їн у волосся і томагавк у руку, можна було б знімати у вестерні*» [3, с. 78]). Боєць Сивий справді був сивим («*Подейкували, що сивина у Сивого не просто так, мовляв, русня родину його вбила*» [3, с. 51]). Через високий ріст отримав позивний Шпала, був худий і довгий. Отримували бійці позивні через якісь вади, як наприклад, Чотири пальці («*…всі прозивали його Чотири пальці, бо на лівиці дійсно мав чотири пальці. …Втратив палець ще в дитинстві…*» [3, с. 176]). Кулеметник Годзя через ріст та вагу («метр дев'яносто, сто десять кілограмів») отримав позивний («*Позивний Годзя був зменшувальним від Годзилли. Бо Годзя був дебелий, як те японське чудовисько, але добрий. Насправді йому б краще було дати позивний*

Ведмідь, але в роті вже був Ведмідь, довелося вигадувати щось нове» [3, с. 266]). Снайпера Сахна називають Термінатором «*за цей його зосереджений спокій у бою*» [3, с. 275]. Привертає увагу позивний Сорока, а носить його веселий боєць, який багато говорить, жартує, розповідає анекдоти, але влучно кидає гранати. Здавалося би, що за манерою поведінки, характеру отримав позивний, але автор подає інформацію стосовно походження найменування («*В нього було прізвище Ворона, але позивний взяв Сорока. …А от тепер маю позивний мрії*!» [3, с. 360]).

За віком отримав позивний Синок – хлопець з Херсонщини, який пройшов через допити та катування, втратив брата, відчув прихід «визволителів» («*Дитина, але з навичками. Такому тільки дай наблизитися, почне вбивати русню*» [3, с. 269]).

За місцем проживання чи перебування бійці також отримували позивні. Хлопець з Волині відповідно отримав позивний Волинь. Боєць з Києва отримав позивний Столиця («*…він дійсно був з Києва, тобто там і народився, тому і прозвали Столицею*» [3, с. 52]. Поляк жив у Польщі, «віртуозно лаявся польською», через що і отримав позивний. Коломбо працював у Шрі-Ланці, вчив серферів, мав багато знайомих. З початку війни зразу повернувся до України («*На війні взяв собі позивний Коломбо на честь столиці Шрі-Ланки*» [3, с. 116]). Воїн Аусвайс працював у Німеччині нелегалом на будівництві, звідти й позивний. Позивний Інтер, що означає міжнародний, отримав хлопець за зовсім іншою ознакою («*Ігоря! Позивний Інтер. Бо сирота, з інтернату!*» [3, с. 238]). Виявляється, що це скорочення від слова інтернат. Навчав хлопців Британець. Позивний отримав через навчання в Британії («*Так кричав Британець, наш пацан, але вчився на полігонах в Англії, був фанатом англійського війська, нашивкою мав український і англійський прапори*» [3, с. 256]).

Через цікаві випадки в житті людини також виникали прізвиська. Боєць Мухомор після вживання грибів опинився в білоруських лісах («*… Мухомор отримав позивний через розповіді про те, як вдома, на Волині, збирав гриби і ловив приходи. Був відкритий до хімічних дослідів*» [3, с. 94]). А боєць Кропива сильно попікся кропивою, коли був п’яний. Серед позивних є й такі, до яких автор не подає характеристики, можна тільки проводити якісь асоціації: Шумахер, Бурчик, Пух-Пух (стрілок з «бехи»).

Отже, мотиви утворення позивних в «Книзі втрат і нестач» різні: від усічених прізвищ, імен, за професією, родом занять, місцем проживання, зовнішністю, за іменами улюблених героїв, через смішні

ситуації тощо. Хорошим матеріалом для найменувань персонажів послужили реальні позивні воїнів-українців.

Література:

1. *Вегеш А. Літературно-художні антропоніми в прозі про війну – «обличчя» художнього твору. Записки з українського мовознавства.* Збірник наукових праць. Випуск 30. *Opera in linguistica Ukrainiana. Fascicullum 30* / Головний редактор Т.Ю. Ковалевська. Одеса: Видавець С.Л. Назарук, 2023. С. 114–129.

2. Вегеш А. Роль літературно-художніх антропонімів у формуванні свідомості українців (на матеріалі збірки оповідань «Після 24-го» Владислава Івченка). *Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи*: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 4 березня – 14 квітня 2024 року. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 68–71.

3. Івченко В. Книга втрат і нестач (збірка оповідань). Київ: Темпора, 2024. 476 с.

4. Павликівська Н. Українська громадсько-політична псевдонімія XX (1929–1959 рр.) – поч. XXI століть. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство*. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Вип. 1 (27) 2017. С. 239–243.

DOI

OUTSTANDING SLOVAK RESEARCHER OF UKRAINE MYKOLA NEVRLY

ВИДАТНИЙ СЛОВАЦЬКИЙ УКРАЇНОЗНАВЕЦЬ МИКОЛА НЕВРЛИЙ

Вегеш М. М.
доктор історичних наук, професор, Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна

Vehesh M.M.,
Doctor of Historical Sciences, Professor, Uzhhorod National University Uzhhorod, Ukraine

Сьогодні українське літературознавство важко навіть собі уявили без наукових праць чільних представників української діаспори Юрія

Шевельова, Юрія Лавріненка, Івана Костюка, Миколи Мушинки та багатьох інших. Величезну як за обсягом, так і змістом наукову спадщину залишив після себе чеський і словацький україніст, доктор славістики, закордонний член НАН України Микола Неврлий (1916–2019).

Майбутній учений народився в сім'ї відомого педагога та мовознавця чеського-українського походження Ярослава Неврлого в російському місті Ростов-на-Дону. У 1933 р. родина Неврлих переїхала до Чехо-Словаччини, де батько одержав посаду професора української мови й педагогіки Ужгородської дівочої учительської семінарії. Микола Неврлий закінчив філософський факультет Українського вільного університету в Празі (1945) та Карловий університет (1948). У 1950 р. успішно захистив докторську дисертацію на тему «Життя і творчість Івана Франка». Відтоді, як відзначали біографи, «франківська тематика стала провідною в його науковій діяльності» [3, с. 31]. Після захисту дисертації і до виходу на пенсію працював науковим співробітником Інституту світової літератури Словацької академії наук у Братиславі. Досліджував історію української літератури, українсько-чеських, українсько-словацьких й українсько-угорських літературних зв'язків, опублікувавши понад 200 наукових та науково-популярних праць українською, чеською, словацькою, польською, угорською і німецькою мовами [1, с. 355]. Географія часописів, в яких друкувався М. Неврлий вражає: «Літературна Україна», «Дукля», «Наукові записки КСУТ», «Березіль», «Сучасність», «Збірник з історії чехословацько-українських зв'язків», «Наша культура», «На службі Кліо», «Науковий збірник МУК у Свиднику», «Український Історик», «Слово і час», «Самостійна Україна», «Український календар», «Українське слово», «Україна», «Літературна панорама», «Нове життя», «Дружно вперед», «Червоний шлях», «Зерна», «Українська дійсність» тощо.

Найбільш ґрунтовний аналіз літературної спадщини Миколи Неврлого зробив академік Іван Дзюба, який виділив чотири головні масиви досліджень науковця: 1) розвідки з української класичної літератури (І. Котляревський, Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, Панас Мирний); 2) численні розвідки та публікації з української літератури та літературознавства 1920-х років ХХ ст. (тієї, що дістала назву «розстріляного відродження»); 3) дослідження з українсько-чеських та українсько-словацьких літературних зв'язків; 4) його зразкові з усіх поглядів видання творів видатних українських поетів ХХ ст. Б.І. Антонича, Д. Фальківського, Є. Маланюка, О. Ольжича і М. Ситника [4, с. 5–6]. Перу Миколи Неврлого також належить

фундаментальне монографічне дослідження «Олександр Олесь. Життя і творчість». Хоча про життєвий і творчий шлях О. Олеся написано багато, «але саме його праця може стати свого роду підсумком олесезнавчих досліджень кількох поколінь літературознавців» [6, с. 5]. Оригінальною у всіх відношеннях є структура монографії М. Неврлого: 1. Феномен поета; 2. Шляхи журби і радості (біографія О. Олеся); 3. Бард національного відродження (1903–1919); 4. Чужиною (1919–1944); 5. Драматичні твори, проза, переклади, дитяча література; 6. Закінчення (художні засоби. Висновки). «Олександр Олесь, – підсумував М. Неврлий, – ще за свого життя став класиком української літератури. Він належить до тих поетів, які після короткого забуття знову повертаються до нас, і ми знаходимо в них усе нову красу й силу, що не тільки дарують естетичну насолоду, а й надихають на дальшу боротьбу за вселюдські ідеали» [6, с. 155].

Ще одна не менш важлива проблематика в працях Миколи Неврлого – історія і культура Закарпаття. Він багато опублікував наукових і науково-популярних праць з історії Карпатської України, незалежність якої була проголошена в березні 1939 р. Заслуговують на увагу змістовні історико-біографічні нариси вченого про Августина Волошина та чільних представників еліти Карпатської України – Олега Ольжича, О. Блестіва, С. Клочурака, В. Ґренджу-Донського, Ю. Шерегія, В. Кузьмика, А. Гарасевича та багатьох інших. Необхідно відзначити, що Микола Неврлий всіх їх знав особисто, а окремі з них були його друзями. Серед словацьких науковців саме Микола Неврлий, Іван Ванат і Микола Мушинка одними з перших почали розглядати історію Карпатської України крізь призму загальноукраїнського державотворення. Автору цих рядків було приємно, що видатний вчений на сторінках словацького журналу «Дукля» помістив рецензію на монографію «Карпатська Україна на шляху державотворення», написану в співавторстві з М. Токарем [5].

Микола Неврлий залишив після себе унікальні спогади про О. Олеся, О. Ольжича, І. Панькевича, М. Бажана, С. Гординського, Д. Чижевського, Ю. Дольд-Михайлика, В. Чорновола, М. Антоновича, Ю. Бургґарда (Клена) та ін. Надзвичайно дружніми були відносини з Володимиром Сосюрою, з яким вчений познайомився в 1956 р. У статті «А поки що хай буде так… (Жмуток спогадів про В. Сосюру)» М. Неврлий писав: «Мою щиру дружбу з Сосюрою пригадує мені теж його вірш «Словацький зошит», який він мені присвятив. Назва його походить з альбому, що я його незабаром після свого повернення надіслав Сосюрі з Братислави. До нього поет вписував свої нові вірші.

«Словацький зошит», як відомо, ще ніде публікований не був» [4, с. 733]. Багатою на фактичний матеріал є епістолярна спадщина Миколи Неврлого. Це, зокрема, листування відомого словацького дослідника з Г. Майфетом, Є. Кирилюком, В. Сосюрою, М. Бажаном, Б. Антоненком-Давидовичем, І. Світличним, С. Гординським, А. Жуковським, О. Зілинським, М. Музиним, І. Качуровським, Б. Винаром, М. Романом та багатьма іншими.

Хоча ім'я Миколи Неврлого увійшло до багатьох енциклопедій, як в Україні, так і за кордоном («Енциклопедія Сучасної України», «Енциклопедія історії України», «Енциклопедія українознавства»), на цей час поки що не написано ґрунтовного дослідження про його життєвий шлях і багатогранну наукову діяльність. Прийшов час видати більш повне зібрання його наукових праць, спогадів та багатої епістолярної спадщини.

Література:

1. Віднянський С.В. Неврлий Микола. *Енциклопедія історії України: У 10 т.* / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. Т. 7: Мл–О. Київ: Наукова думка, 2010. С. 354–355.

2. Дзюба І.М. На трьох континентах. У 3-х кн. Книга 1. Київ: Видавництво «КЛІО», 2013. 807 с.

3. Дзюба І.М., Мушинка М.І. Неврлий Микола. *Енциклопедія Сучасної України.* Том 23: Нг–Ня. Київ, 2021. С. 31–32.

4. Неврлий М. Минуле й сучасне: Збірник слов'янознавчих праць / Передмова І. Дзюби. Київ: Смолоскип, 2000. 956 с.

5. Неврлий М. Невмирущість державності Карпатської України [Рец. на: Вегеш М., Токар М. Карпатська Україна на шляху державотворення. Ужгород: Карпати, 2009. 448 с.]. *Дукля.* 2011. № 1. С. 85–86.

6. Неврлий М. Олександр Олесь. Життя і творчість / Асоціація україністів Словаччини. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1994. 173 с.

DOI

INTERNATIONAL INSTITUTIONS: INACTION OR DYSFUNCTION

МІЖНАРОДНІ ІНСТИТУЦІЇ: БЕЗДІЄВІСТЬ ЧИ ДИСФУНКЦІЯ

Versetti E. O
Postgraduate student at the Department of Political Science and Public Administration
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine

Версетті Е. О.
аспірант кафедри політології та публічного управління
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна

Недієздатність міжнародних інституцій влпивати на геополітичні чи то етнополітичні процеси. Саме рамках теорій політичного реалізму, чи то неореалізму дисфункція та відсутність суб'єктності по-відношенню до політичних процесів на міжнародній арені є перманентною характерною ознакою міжнародних інституцій. Тобто іншими словами: це не стан кризи, а це перманентний стан міжнародних інститутів на міжнародній системі. Цим загострюється проблематика міжнародних інституцій, адже говорить про перманентність її нездатності впливати на процеси по типу "гібридної агресії", розширення сфер впливу гегемоном, втручання в політичну чи-то етнополітичну сутність певного об'єкта.

Якщо ж теорія неореалізму Джона Машмайера пояснює це явище, то вже варто спробувати застосовуючи сам концепт розуміння ролі цих інституцій на міжнародній арені. Таким чином дійдемо до тези про те, що існує в якості причини та пояснення їх неефективності – конфлікт: між фактичною ролью та функціями в міжнародній системі (репрезентувати та юридично закріплювати волю гегемона, досягнутого ним стану речей на міжнародній арені) та юридично закріпленими в законодавством нормами цих самих інституцій, з яких випливають протилежні функції із несумісними по суперечності із вищедоведенною ролю міжнародних інституцій. "Політика – це коли той хто формує законодавчу базу й примушує всіх до виконання їх норм" [6, с. 20]. Так піписав Джон Машрмайер у свої праці "Велика делюзія: ліберальні мрії та міжнародні реалії".

Таким чином доведено щойно нами, що сама сутність міжнародних інституцій суперечить ефективності при нинішній міжнародній системі, чи то активності основних політичних акторів.

Тому в даному випадку постає лише питання чи це перманентний стан, в якому відтепер до наступного перерозподілу сфер впливу у світі перебуватимуть міжнародні інституції та світ, чи все-таки тимчасова криза вирішення якої полягає саме в реформуванні, що в свою чергу доволі сумнівно адже застосовуючи той самий підхід неореалізму не законодавча основа является базисом та первинним у регуляції ефективності міжнародних інституцій. Фактором, який впливає на це є сам рівень домінування гегемону у світі: міжнародні інституції в такому розумінні політичного реалізму є просто інструментом легалізації політичної волі гегемону та похідних від цього факторів, які в свою чергу і можуть порушувати ті саме міжнародне право, й статути міжнародних інституцій – звідки й з'являється конфлікт між фактичною функцією міжнародних інституцій в структурі міжнародної спільноти та законодавчо за нею закріпленою. “Вони можуть вірити до прикладу, що що вони віднайшли істину віру, чи то політичну ідеологію і вони продовжують здійснювати хрестові походи, щоб поширювати сліди своїй ідей на інші суспільства” [6, с. 21].

Політичний ідеалісти по-суті автори та засновники нинішніх міжнародних інституцій (керувались теоретичною надбудовою саме Вудро Вільсона) сприяють поширенню однієї з політичних ідеологій. XX століття – було як відомо століттям міжнароднодна система якої характеризувалась “холодною війною” між двома таборами. Так ось одна з цих політичних ідеологій продовжила своє поширення по всьому геопоілтчиному просторі, а самі міжнародні інституції застосовувались з метою нав’язання об’ктам політичних режимів, які сприяли поширенню цих ідеологій. Приклади: бездіяльність або ж сприяння міжнародними інституціями експансії в Тайвань та військової інтервенції в Ірак. Таким чином відобраєаться необ’єктивність міжнародних інституцій та наявність там “геополітичного сліду” у виді інтересів США.

Вище було розглянуто системну проблематику неефективності міжнародних інституцій. Якщо перейти до ситуативних прецедентів та факторів, які заважають міжнародним інституціям діяти ефективно в цьому напрямку, то це є сама специфіка етнополітичних конфліктів та дестабілізаційний процесів, зокрема етнополітичного тиску. Як відомо з базових знань політичної науки (загальновідома інформація із підручників), те що етнічні конфлікти неможливо вирішити до кінця,

такі конфлікти лише міняють фазу на латентну, зберігаючи певні передумови для повторної дестабілізації.

Прикладом неефективності міжнародних інституцій чи то організацій у вирішенні конфліктів можемо простежити в низці випадках, які пропонуємо наразі розглянути та проаналізувати: Сирія (фактичну "крапку" у війні поставили на міжнародні інституції ООН, чи організації вроді ОБСЄ, а нанесення військової поразки однієї із сторін, тобто геополітичні актори "вирішили питання", Молдова (вдалось лише заморозити конфлікт етнополітичний тиск та ситуативні дестабілізаційні епізоди відбуваються ще досі як і знаходження там озброєних військових росіян), Україна (міжнародні інституції в даному випадку ніяким чином не сприяли виводу військ всрфії з території суверенної Європейської держави – України, ба навіть непослідовна політика демократської партії не сприяла цьому), Азербайджан (Саме активність регіонального гегемону Туреччини пов'язують із завершення гострої фази конфлікту, далеко не міжнародні інституції).

Тобто – далеко не міжнародні інституції є суб'єктом, тоді чим з точки зору політичного процесу можуть будти міжнародності інституції на міжнародній арені ? Індикатором. Ситуативна ефективність міжнародних інституцій може вказувати на динаміку домінування гегемону на міжнародній арені, це може бути ндикатором тих відправних точок – коли гегемону кидають виклик. На приклад: нездатність зупинити чи то первентивно скасувати вторгенння в Україну міжнародними інституціями говорить, що геополітично росія та Китай кидають виклик США на геополітичній арені.

Висновки.

– фактична функція міжнародних інституцій юридичне закріплення домінування гегемону на міжнародній арені;

– конфлікт між юридичним базисом міжнародних інституцій та їх фактичною ролю є причиною неефективності в контексті стабілізації світу;

– держави-суб'єкти в нинішній міжнародній системі виступають основними арбітражами конфліктів, зокрема в етнополітиці;

– геополітика виходячи із вищевиеденного є суб'єктною до етнополітики;

– неефективність міжнародних інституцій несе перманентний характер;

– підхід політичного ідеалізму не здатний пояснити та теоретично відобразити фактичні процеси на міжнародній арені.

Література:

1. Асланов С. Етнополітична стабільність у етнополітичній системі. *Актуальні проблеми політики.* 2015. Вип. 55. С. 116-123.

2. Бжезінський З. Велика Шахівниця: Лілея-НВ, Львів, 2000. 236 с.

3. Герасіна Л. М. Історико-політична еволюція міжнародних систем: сутність, закономірності, типи. *Збірник наукових праць. "Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого.* №2. 2016. с. 80 – 94.

4. Договір про всеосяжне стратегічне партнерство між рф та КНДР. URL: *http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202411090007* (дата звернення: 23.02.2025)

5. Коцур В.В. Вплив російського чинника на етнонаціональні процеси в Україні в 1990-х рр. *Наукові записки, ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України.* Київ, 2017. Вип. 5 (91). С. 368–381.

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості». URL: *https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181* (дата звернення 23.02.2025)

7. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: *https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf* (дата звернення 22.02.2025)

8. The Great Dellusion: Liberal dreams against international reality. URL: *http://www.sackett.net/MearsheimerGreatDelusion.pdf* (дата звернення 23.02.2025)

9. Явір В.А. Формування етнонаціональної стійкості в умовах російсько-української війни. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 201–205.

10. Hoffman F. Conflict in the 21 century: rise of Hybrid War. *Potomac Institute for Policy Studies*. Arlington Virginia, 2007. 72 p.

DOI

LANGUAGE AS A KEY TO INTERCULTURAL UNDERSTANDING

Verkhovtsova O. M.
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Translation
State University "Kyiv Aviation Institute"
Kyiv, Ukraine

Kutsenko O. V.
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Translation
State University "Kyiv Aviation Institute"
Kyiv, Ukraine

Language plays a fundamental role in the process of intercultural understanding, as it is through language that people convey their thoughts, feelings, and cultural values. It is not only a means of communication but also a powerful tool that facilitates the establishment of relationships between representatives of different nations and ethnic groups. “All languages have developed to meet the social and psychological needs of their users, they can provide us with valuable information about human nature and society” [2, p. 6]. Transformation and modernisation of international and social relations, globalisation of our life, the priority of foreign policy in promoting state interests, and the updating of international communication tools demonstrate the relevance of the role of linguistic knowledge, skills and abilities of foreign language foreign policy communication of specialists in areas aimed at implementing international communications and creating lasting ties between state institutions, state leaders, and various international organizations in order to implement various international initiatives, as well as improve the image of countries.

One of the main aspects of intercultural understanding is the ability to communicate in a common language. Learning foreign languages helps not only to overcome language barriers but also to gain a deeper understanding of the culture, traditions, and mentality of other nations. This fosters tolerance, mutual respect, and harmonious coexistence in a multicultural society. One of the main aspects of intercultural understanding is the ability to communicate in a common language. Language is a powerful bridge that connects people from different backgrounds. It allows people to communicate, share ideas and gain knowledge about different perspectives. By embracing multilingualism, societies can remove barriers and promote inclusion. Language facilitates cultural exchange, allowing people to

participate in different traditions, customs and beliefs. Through language, people can gain a deeper understanding of cultural nuances, promoting empathy and respect for diversity. Language plays a crucial role in overcoming communication problems and misunderstandings. By facilitating effective communication, language helps to bridge gaps and resolve conflicts that may arise due to cultural differences.

Learning foreign languages helps not only to overcome the language barrier, but also to learn more deeply about the culture, traditions and mentality of other peoples. This contributes to the formation of tolerance, mutual respect and harmonious coexistence in a multicultural society. In addition, language is an important factor in preserving cultural identity. It reflects the historical experience of the people, their worldview and system of values. That is why knowledge of the native language and respect for the languages of other peoples are an integral part of cultural dialogue and mutual understanding.

The modern world requires openness to different languages and cultures. Globalization processes, the development of international relations and technologies make knowledge of languages even more relevant. The multicultural nature of society requires effective tools for communication, and language is one of the most important of them. Foreign language learning is a major paradigm and a key to the effective, high-quality formation of skills in intercultural dialogue [1].

One of the obstacles to carrying out professional activities in a multicultural space is insufficient language and professional training of specialists, which leads at least to misunderstandings, the emergence of conflict situations, and in extreme cases – to a decrease in the pace of cooperation, an increase in the term of contract execution, the breakdown of agreements, etc. An important area of professional training for specialists in the field of international relations is their preparation for a professional career. It is not only about the "classical" characteristics of an internationalist as a high-class specialist who perfectly understands all the peculiarities of the foreign policy of his state and other countries, possesses his native, English, the language of the host country, oratory, diplomatic eloquence, the art of eristics, dialogic language; has well-developed rhetorical skills, knows how to analyze information; always acts in the legal field; deeply understands the goals, objectives and features of the foreign policy of his country, knows how to foresee the consequences of actions, predict the trend of the situation, and use them in everyday work.

Many international organisations including the UNO use six official languages in thier work. English does not give up its rightful first place

among the most popular languages in the world. It is spoken by people from many different countries, including those for whom it is not native. Everyone strives to know this language, about 1/3 of the world's population understands it. Noted linguist David Crystal has a more insightful view on the matter. He shares that, “a language becomes a global language because of the power of the people that speak it”. Depending on the situation, the definition of power can change. It is not only confined to military might. There certainly is more to it than that. The English language for example has been exported around the world and has influenced various historical events. Its enduring global impact has been no doubt significant. This calls for its basic understanding not only in international relations but in common everyday interactions as well. [2]

Thus, language is the key to intercultural understanding, as it unites people, helps to overcome stereotypes, and creates conditions for peaceful coexistence. By learning languages and expanding cultural awareness, humanity can achieve harmony and mutual respect on a global scale. Moreover, language is a crucial factor in preserving cultural identity. It reflects a nation's historical experience, worldview, and value system. Therefore, knowledge of one's native language and respect for the languages of other peoples are essential components of cultural dialogue and mutual understanding. Knowledge of foreign languages provides access to global educational resources and exchange programs. It expands opportunities for academic mobility, contributing to mutual enrichment.

Bibliography:

1. Al Jarrah. The Role of Language in Intercultural Communication. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/337523162_The_Role_of_Language_in_Intercultural_Communication [accessed Feb 02 2025].

2. Cristal, David. Language. Cambridge University Press. UK. . p. 514

3. Mouboua, Patricia Diane. Language as a tool for intercultural understanding: Multilingual approaches in global citizenship education. URL: https://www.researchgate.net/publication/381000695_Language_as_a_tool_for_intercultural_understanding_Multilingual_approaches_in_global_citizenship_education [accessed Feb 02 2025].

4. Ward, R., & Awani, J. Bilingualism and flexibility in task switching – a close replication study. Studies in Second Language Acquisition. 2024. 00(00). https://doi.org/10.1017/S0272263124000378

DOI

LIBRARIES IN SUPPORTING UKRAINIAN REFUGEES ABROAD

БІБЛІОТЕКИ У ПІДТРИМЦІ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ ЗА КОРДОНОМ

Voloshyn D. A.
Graduate student,
Junior Researcher at the Analytical and Prognostic Department,
National Law Library of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
Kyiv, Ukraine

Волошин Д. А.
аспірант,
молодший науковий співробітник аналітично-прогностичного відділу
Національна Юридична бібліотека Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
Київ, Україна

Внаслідок повномасштабного вторгнення РФ до України у лютому 2022 року мільйони українців були змушені залишити свої домівки та шукати прихистку за кордоном. Ця безпрецедентна міграційна криза, що охопила Європу та інші регіони світу, створила нові виклики для міжнародної спільноти, зокрема для освітніх і культурних інституцій. У цьому контексті бібліотеки стали не лише центрами доступу до інформації, а й осередками соціальної інтеграції, культурної адаптації та освітньої підтримки українських біженців.

Від початку війни міжнародні бібліотечні організації, зокрема **EBLIDA, NAPLE та Public Libraries 2030,** висловили солідарність з Україною та закликали європейські бібліотеки надавати всебічну підтримку біженцям. У межах цих ініціатив бібліотеки отримали рекомендації щодо поширення достовірної інформації про війну, збереження демократичних цінностей та організації інтеграційних програм для переселенців [1, с. 133]. Значний внесок у цю діяльність зробили проєкти **«Бібліотеки для України» та «Бібліотеки для біженців»,** що створили платформу для обміну досвідом і координації допомоги. **EBLIDA** розробила спеціалізований вебресурс, який містить матеріали та рекомендації для бібліотек щодо підтримки українських переселенців. Бібліотеки, що беруть участь у цих програмах, надають безпечний простір для соціальної адаптації, забезпечують доступ до навчальних ресурсів, організовують мовні курси та культурно-освітні заходи [2, с. 108].

Значну підтримку біженцям надають бібліотеки різних країн. У **Німеччині** діє **стипендійна програма NUMO,** яка надає фінансову підтримку українським працівникам культури та медіа, дозволяючи їм співпрацювати з місцевими бібліотеками та архівами, користуватися їхньою інфраструктурою для реалізації освітніх і культурних проєктів. Бібліотеки країни також забезпечують безкоштовний доступ до ресурсів, читацькі квитки, місця для роботи, доступ до міжнародної преси та бездротових мереж. У **Мюнхені** у межах співпраці з Pictoric було реалізовано виставковий проєкт, що популяризує роботи українських ілюстраторів та художників у міських бібліотеках (https://surl.li/ykfsdr; https://surl.li/cowsvr). Крім того, у **Ляйпцигу** за ініціативи української письменниці Олени Богатиренко у міській бібліотеці створено **українську книжкову полицю,** що налічує понад тисячу книжок, наданих благодійними фондами та представниками української громади (https://surl.li/vhliif).

У **Великій Британії** національна бібліотека адаптувала систему реєстрації користувачів, дозволивши українським переселенцям отримувати читацькі квитки на підставі тимчасової адреси без необхідності надання всіх документів. У межах урядової ініціативи **«Книги без кордонів»** спільно з Британською службою ліцензування видавців було надруковано та поширено **16 тис. примірників українських книжок для дітей-біженців.** Подальшим етапом стала ініціатива **«Українські книжкові полиці у світі»,** спрямована на поширення українських видань у бібліотеках Британії [6, с. 118]. Окрім цього, **публічні бібліотеки Хемпшира** реалізують інтеграційну програму **«Україна об'єднує»,** яка створює безпечний простір для соціальної взаємодії, обміну досвідом і надання необхідної інформації про місцеві сервіси для переселенців (https://oth.nlu.org.ua/?p=6810).

У **Румунії** Національна бібліотека спільно з культурними установами ініціювала проєкт **«Солідарні з Україною»,** у межах якого було організовано благодійні заходи, збори необхідних речей і концерти на підтримку біженців. [5, с. 164]. У **Чехії** українські біженці отримали безкоштовний доступ до бібліотечних ресурсів та культурних заходів, а в **Польщі** створено онлайн-ресурс **«SolidarnizUkrainą»,** що містить електронні книги українською мовою, інформацію про доступні сервіси та працевлаштування (https://www.bn.org.pl). **В Австрії** міська бібліотека Дорнбірна надає українським переселенцям безкоштовні абонементи, що забезпечують доступ до Wi-Fi, навчальних просторів, мультимедійних матеріалів та книжкових колекцій українською, англійською та німецькою мовами (https://oth.nlu.org.ua/?p=6810). В **Італії** бібліотека **Villa Valle di Valdagno** організовує заходи для українських біженців, надаючи їм можливість адаптуватися до нового

середовища (https://surl.li/bgbwtg). В **Іспанії** публічні бібліотеки Каталонії беруть участь у програмі **WelcomeBIB,** спрямованій на підтримку українських переселенців через освітні ресурси, створення бібліографічних фондів українською мовою та проведення інтеграційних заходів (https://surl.li/wldrjy).

Важливим напрямом підтримки біженців є систематизація інформаційних ресурсів. На порталі **Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського** з березня 2022 року функціонує інформаційно-аналітичний ресурс **«Біженці та вимушено переміщені особи»,** (http://nowar.nbuv.gov.ua) створений Національною юридичною бібліотекою у співпраці з Інститутом інформаційних технологій. Цей портал містить нормативно-правові документи щодо статусу біженців, міжнародні стандарти Ради Європи та рішення Європейського суду з прав людини українською мовою. Крім того, він надає реєстр корисних посилань, що містять інформацію про програми гуманітарної підтримки, ініціативи українських діаспор та наукові проєкти, серед яких **#ScienceForUkraine** [3, с. 66].

Бібліотеки також відіграють значну роль у гуманітарній допомозі та підтримці українських фахівців. Національні бібліотеки Чехії, Польщі, Румунії та інших країн активно сприяють інтеграції українських переселенців, пропонуючи навчальні курси, культурні заходи, консультації щодо працевлаштування та юридичну підтримку. Генеральні директори національних бібліотек Європи висловили офіційну підтримку Україні, а деякі бібліотеки впровадили спеціальні програми стипендій та грантів для українських бібліотекарів та дослідників [4, с. 114].

Отже, бібліотеки відіграють важливу роль у підтримці українських біженців, забезпечуючи доступ до інформації, освіти та культурних ресурсів. Завдяки міжнародним ініціативам, таким як **«Бібліотеки для України», «Бібліотеки для біженців»**, а також європейських країн, переселенці отримують безкоштовні бібліотечні послуги, мовні курси, консультації та можливості для соціальної адаптації. Окрему роль відіграють цифрові платформи, зокрема проєкт **«Біженці та вимушено переміщені особи»,** що систематизують інформацію про гуманітарну підтримку. Подальша розбудова таких ініціатив сприятиме ефективнішій інтеграції українців у приймаючих країнах та збереженню їхньої культурної ідентичності.

Література:

1. Безпала Г. Війна в Україні. Німецькомовний світ на підтримку українських наукових співтовариств. Бібліотечний вісник. 2023. № 4. С. 129-134 . URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2023_4_26

2. Дем'янюк Л. Ініціативи міжнародних організацій на підтримку бібліотечно-інформаційного комплексу України. *Бібліотечний вісник*. 2023. № 2. С. 102-113. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004671

3. Закірова С. Г. Українські біженці від війни: аналіз інформаційних ресурсів підтримки. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2023. Вип. 67. С. 54-81. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004707

4. Наука та бібліотечна справа в умовах воєнного стану в Україні: міжнародна підтримка. *Бібліотечний вісник*. 2022. № 1. С. 107-120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2022_1_11

5. Спіріна С. Прояви солідарності з Україною світових бібліотек. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 162-173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2023_67_13

6. Стрішенець Н. Міжнародна допомога українським бібліотекам у час війни: приклад Британської бібліотеки. *Бібліотечний вісник*. 2 (2023). С. 114-120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2023_2_13

DOI

DIGITALIZATION AND LEARNING: DEFINING THE PROSPECTS FOR EDUCATION

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ І НАВЧАННЯ: ВИЗНАЧАЮЧИ ПЕРСПЕКТИВИ ОСВІТИ

Zaiets O. M.
PhD (Philosophy),
Assistant Professor at the Department
of Expertise of Cultural Values
and Design
University of Customs and Finance
Dnipro, Ukraine

Заєць О. М.
кандидат філософських наук,
доцент,
доцент кафедри експертизи
культурних цінностей та дизайну
Університет митної справи
та фінансів
м. Дніпро, Україна

Демократія, свобода, права людини – геть застарілі поняття – з затертими значеннями. Цензура, контроль, тоталітаризм – такі реалії світу, що глобалізувався, і тим паче, це характеристики теперішнього світу, який має ознаки поляризації.

Нещодавно соціальні філософи гучно заявляли про те, що диджиталізація і медіатизація – найефективніша форма контролю населення як біомаси – тримає населення в стані паніки, стимулюючи страхи як на реальних, так і потенційних загрозах [1;3]. Вводячи поняття «капіталізм спостереження», Ш. Зубофф [4] попереджає про загрозу, яку становить для світу глобальні комунікаційні корпоративні монстри, які на основі аналізу прихильності користувачів обирати той чи інший продукт, інформаційний контент, генерують передбачуваний, схожий з ним інший контент, замикаючи людину в її власному нарцисизмі. І людина вже не є вільною у власній домівці, бо не усвідомлює свою залежність від машинного алгоритму і корпорації, яка необмежено узурпує владу-інформацію над користувачем, який добровільно приймає рабство, вважаючи себе вільним, як це не парадоксально. Цифрова мережа, інформаційна корпорація знає про людину більше, ніж вона сама, завдяки швидкості сучасної обробки даних про користувачів.

Розвиток цифрових технологій та активне використання їх в усіх сферах життя потребує нагального усвідомлення людством тієї загрози, яка в них прихована. І відповідні політичні рішення мають бути прийняті в певних соціальних сферах – це обмеження використання ШІ, соціальних мереж, дозволу дітям грати в комп'ютерні ігри та користатись гаджетами. Особливо це має стосуватись переформатування певних принципів виховання й навчання, які відстали від темпів сучасних технореалій.

Сьогодні дорослі існують в віртуальному світі, обираючи задоволення від обмеженості певним відомим знанням замість відкритості до іншого, зазвичай некомфортного, небезпечного виходу до реальності речей і людей, реального природного і соціального світів. Демократія як ідеологія та її інститути стали фікцією, що політики вже й не приховують, демонструючи деспотичні методи управління.

Занурення у темряву невігластва відбулось через непомітне для всіх захоплення «віртуальним світом», де для кожного небезпека від комунікації із можливим живим іншим (фізичні речі, рослина, тварина, тим паче людина) нівельована можливістю отримувати лише бажану інформацію та фільтрації тієї, яка суперечить прийнятній і приємній. Звуження, герметизація, а то й колапс світоглядних і комунікативних горизонтів.

Дуже рідко виникає запит на уроки критичного мислення – серед тих, хто вже усвідомив власну залежність від гаджетів та жах від безглуздості власного життя, зацикленого на соціальні мережі,

ігрозалежність. Програмісти шукають психологів, коучів, філософів, щоб поговорити як людина з людиною. Про це свідчать попит на гуманітарні уроки на репетиторських сайтах.

Досить гучно і часто в західних ЗМІ лунають промови Дж. Гайдта про занедбане покоління дітей, які ростуть перед комп'ютерами без власної фізичної активності [2].

Закінчиться війна, нам відбудовувати країну. І перед усім – школу, маючи на увазі, що без активних перерв для відпочинку, ігор на свіжому повітрі ні школярі початкової школи, ні студенти вишів не можуть бути ні креативними, ні здоровими, ні соціалізованими. Гігієна праці й навчання – це ті ази, які нам ще треба пригадати. Аби взагалі поняття освіти мало сенс.

Людина не комп'ютер, не дівайс, який приєднується блютузом до вайваю. Вона є смертна істота, що має знати про абсолютну істину конечності власного буття на Землі, і усвідомлюючи жах неминучої смерті, творити сенс саме цієї миті тут і зараз, і так без кінця.

Тому людині потрібна людина. Лише значимий Інший допомагає «вмикнути» в нас режим пробудження і життя. До занедбаного ними гуманітарного пізнання ще треба повернути науковців, які забули про важливість фундаментальної науки та найціннішого одкровення про сенс власного існування.

Люди створили бога в особі техніки та не усвідомлюючи того, стали її рабами. Так у щоденному вжитку «штучний інтелект» розглядається вже не як метафора, а буквально, наче комп'ютер є сам досконалою людиною, інтелектом, живою істотою, що мислить, а не лише машиною, яка виконує розрахунки за заданими людиною алгоритмами. При цьому вже людське мислення зводиться до функції машинної обробки даних. Тут філософи-екзистенціалісти, психоаналітики мають нагадати служителям культу позитивної науки і так званої «аналітичної філософії» про особливість мислення як атрибута суто людського існування, про трансцендування, яке є справою свідомості, а не «штучного інтелекту», яким би досконалим і сучасним арифмометром він не був. Нагадати про те, що означає бути людиною та мислити.

Література:

1. Agamben G. Where are we now? The epidemic as politics. – Rowman&Littlefield Publishers, 2021.104p.

2. Haidt J. The Anxious Generation: How the Great Rewiring of Childhood Is Causing an Epidemic of Mental Illness. NY, 1991, 532 p.

3. Palaguta V. Digitalization and Mediatization as Tools for Forming New Types of Subjectivity. *Newsletter on the results of scholarly work in sociology, criminology, philosophy and political science.* Volume 5. Issue 2. 2024. Pp. 37-47

4. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. PublicAffairs, 2019. 704p.

DOI

THE WORD AGAINST WAR: THE ROLE OF LITERATURE IN OVERCOMING GLOBAL DIVIDES

Zymomrya I. M.
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of the Department of Theory and Practice of Translation
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine

In a world shaped by global crises, military conflicts, and cultural confrontations, literature stands as a powerful force for bridging divides. It fosters intercultural dialogue, helps process collective trauma, and creates new avenues for communication and understanding. Yet, not all nations are willing or able to engage in such dialogue. Russian culture and literature, in particular, have long been instruments of imperial ideology – one that not only justifies aggression but also contradicts the core principles of a humanistic world order [10].

The interplay between external and internal conflicts, shaped by the relationship between artists and their environments, plays a crucial role in 21st-century literature. The existential themes of loneliness, fear, and death have taken on deeper significance in response to the trauma inflicted by Russia's war against Ukraine. At the same time, Ukrainians are increasingly determined to reinforce their national identity and foster an international cultural dialogue – one that deliberately excludes the aggressor state.

Conflicts have always left a profound imprint on literature, serving both as a means of artistic reflection on catastrophe and as an act of resistance. War and violence shatter cultural bridges, yet literature possesses the power to rebuild them, forging new pathways for dialogue between nations. One of the greatest dangers in such times is hatred, which, as Ivo Andrić (1892–1975) observed, can become a self-perpetuating force that corrodes society from within: "I know that hatred, like anger, has its function in the

development of society, because hatred gives strength, and anger provokes action... But what I have seen in Bosnia – that is something different. It is hatred, but not limited just to a moment in the course of social change, or an inevitable part of the historical process; rather, it is hatred acting as an independent force, as an end in itself. Hatred which sets man against man and casts both alike into misery and misfortune, or drives both opponents to the grave; hatred like a cancer in an organism, consuming and eating up everything around it, only to die itself at the last…" [8, p. 114]. This idea, explored by the Nobel laureate and witness to the devastation of World War I in his short story *Letter from 1920* (*Pismo iz 1920. godine*, 1946), holds particular relevance for Ukraine today. Russia's ongoing war is not merely an act of territorial aggression but also an attempt to annihilate Ukrainian culture and national identity. This invasion, fueled by hatred, has had and continues to have far-reaching consequences across multiple spheres of society, including religion – a fundamental pillar of a nation's spiritual identity. As Mykola Palinchak and Viktoriya Bokoch aptly note, "Under the conditions of the Russian military invasion of the territory of Ukraine, the religious and ecclesiastical sphere has been significantly affected. Russia's aggression has caused dramatic changes in the religious environment and has provoked significant opposition of believers, clergy and religious organizations of various denominations" [9, p. 170]. This transformation has also found expression in contemporary Ukrainian literature, where writers explore new forms of resistance to aggression, including a profound reassessment of spiritual values.

21st-century Ukrainian literature has become a powerful chronicle of the struggle for freedom, documenting the horrors of war and shaping new meanings in the search for national identity. Yaroslav Polishchuk observes: "Tensions heighten in times of instability, when traditional ideological models prove powerless and inadequate in explaining new realities. It is under such conditions that society's creative energy surges" [5, p. 436]. Contemporary Ukrainian authors not only reflect on the realities of war but also grapple with deeper historical, cultural, and existential questions. *In The Orphanage*, Serhiy Zhadan portrays the chaos of war in Donbas through the eyes of an ordinary person [1], while in his poetry collection *A List of Ships*, he captures the pain and resilience of modern Ukrainian society [3]. Following Russia's full-scale invasion in 2022, Zhadan continued his literary resistance, particularly in *Aviation Psalm*, where his poetry emerges as the voice of an era of defiance [2]. Similarly, Artem Chekh shares his personal experience of serving in the Anti-Terrorist Operation (ATO) in *Absolute Zero* [7]. At the same time, Ukrainian writers are not only engaging in artistic reflection but are also actively forging international cultural connections, helping the world gain a deeper understanding of the Ukrainian experience.

For instance, in her essay *The Longest Journey*, Oksana Zabuzhko examines Ukraine's place within European culture [4], while Volodymyr Rafeienko's novel *Mondegreen: Songs About Death and Love* explores themes of linguistic and cultural identity [6]. Meanwhile, Ukrainian literature is deliberately distancing itself from the Russian cultural tradition, which for centuries has served as an instrument of imperial policy. Even those Russian authors who formally oppose the war continue to perpetuate imperial narratives or maintain a so-called "neutral stance," which in reality enables aggression. The Western world has yet to fully grasp that a fair and meaningful cultural dialogue with a nation that justifies or supports war is impossible. For this reason, contemporary Ukrainian literature is more than an artistic response to current events – it is a vital voice that conveys the truth about the war to the international community.

Despite the devastating effects of war, international literary dialogue remains a vital means of fostering humanistic values and rethinking the global challenges of our time. Ukrainian culture is becoming increasingly embedded in the European and global cultural landscape, as reflected in the growing number of translations of contemporary Ukrainian authors and their participation in prestigious literary festivals, discussions, and forums. Ukrainian literature resonates at major book fairs in Frankfurt, London, and Bologna, while the works of writers such as Serhiy Zhadan, Oksana Zabuzhko, and Tetyana Malyarchuk continue to find an engaged readership beyond Ukraine's borders.

Thus, literature is not merely a form of artistic self-expression but a powerful declaration of values – rooted in truth, freedom, and humanity. Ukrainian writers not only bear witness to the national experience of war but also engage with the world through texts that transcend borders and shape a new ethical paradigm.

As an art form, literature possesses immense power to bridge global divides. However, this becomes impossible when culture is weaponized as a tool of propaganda to justify war, violence, and aggression. Contemporary Ukrainian literature does more than document historical events and reflect on the tragedies of wartime – it actively shapes an international discourse in which the Russian imperial narrative has no place.

Ultimately, the future of literary dialogue must be defined not by political manipulation but by artistic merit, moral responsibility, and an unwavering commitment to fundamental values – freedom, justice, and human dignity.

References:

1. Жадан С. Інтернат. Чернівці: Meridian Czernowitz, 2017. 336 с.

2. Жадан С. Псалом авіації. Чернівці: Meridian Czernowitz, 2022. 160 с.

3. Жадан С. Список кораблів. Чернівці: Meridian Czernowitz. 160 с.
4. Забужко О. Найдовша подорож. Київ: Комора, 2022. 168 с.
5. Поліщук Я. Простір ідеологічного впливу. До природи репрезентації. Український історичний збірник. 2008. Вип. 11. С. 428–443.
6. Рафєєнко В. Мондеґрін. Пісні про смерть і любов. Чернівці: Meridian Czernowitz, 2019. 109 с.
7. Чех А. Точка нуль: збірка есеїв. Харків: Віват, 2017. 224 с.
8. Andrić I. The Damned Yard and other stories; ed. by Celia Hawkesworth. Beograd: Dereta, 2000. 218 p.
9. Palinchak M., Bokoch V. Religious Factor in the Current Russia-Ukraine War. *East European Historical Bulletin.* 2023. 26. P. 164–173.
10. Yermolenko V. From Pushkin to Putin: Russian Literature's Imperial Ideology. *Foreign Policy.* URL: https://foreignpolicy.com/2022/06/25/russia-ukraine-war-literature-classics-imperialism-ideology-nationalism-putin-pushkin-tolstoy-dostoevsky-caucasus/?fbclid=IwAR3i2NUGGVS-7Tx4b0Mqdf-NbfMaePq1-R7hpfoEHdlXftnNMFZVrgxywJ4

DOI

INTERCULTURAL COMPETENCE AS A CONDITION FOR EFFECTIVE BUSINESS COMMUNICATION

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Kakurina I. I.
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor at the Department of Philosophy and Ukrainian Studies Primary Science Institute "Ukrainian State University of Chemical Technology" of Ukrainian State University of Science and Technology Dnipro Ukraine

Какуріна І. І.
кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та українознавства Навчально-науковий інститут «Український державний хіміко-технологічний університет» Український державний університет науки і технологій м. Дніпро, Україна

Незважаючи на глобальні потрясіння та складнощі, міжкультурне співробітництво ділових людей у сучасному світі продовжує розвиватися. Тому аналіз умов продуктивного спілкування є одним із

центральних питань, до вивчення якого звертаються суспільствознавці. При цьому зусилля багатьох дослідників спрямовані на розгляд сенсу поняття «міжкультурна компетенція».

У зарубіжній науці проблему міжкультурної компетенції почали досліджувати, коли виникли перші концептуальні положення теорій комунікації Д. Трагера, Е. Холла [1,с. 149-176], коли була сформована класична модель комунікації, розроблена Г. Лассуелом та К. Шенном. У вітчизняному суспільствознавстві (культурології, філології, етиці) інтерес до проблематики змісту, який позначено поняттям «культурна компетенція», виник у 90-ті роки. XX ст. Ініціаторами вивчення цього феномену стали викладачі іноземних мов. Вони звернули увагу на значення знань культурного контексту у процесі діалогу з представниками іншої культури. Слідом за ними переконання у тому, що простого володіння іноземною мовою недостатньо для порозуміння з представниками інших народів сформувалося серед інших фахівців, що вивчають спілкування. Ефективне міжнаціональне спілкування неможливе без всебічних знань про норми, правила, традиції, звичаї та інші елементи культури реципієнта. Для повноцінного міжкультурного взаєморозуміння необхідні знання історії, психології, норм поведінки партнерів зі спілкування. Нарешті, необхідно розуміти механізм процесу спілкування. Це надзвичайно важливо для того, щоб прогнозувати та уникати можливості неправильного розуміння партнерів. Взаємодія та спілкування представників різних культур передбачають наявність у них необхідних теоретичних знань, і практичних навичок для ефективної взаємодії. Їх сукупність можна визначити терміном компетентність.

Міжкультурна компетенція – це інтегральне поняття. Воно характеризує не лише діяльність, а й особистість. Формування міжкультурної компетенції слід розглядати у зв'язку з розвитком психологічних якостей людини, здібності особистості брати участь у діалозі культур на основі принципів кооперації, взаємної поваги, терпимості до культурних відмінностей, готовності подолання культурних бар'єрів.

Кожен учасник спілкування – сформована особистість, яка не є «tabula rasa». Він має свій світогляд: індивідуальну картину світу, систему цінностей. Очевидно, що зміст свідомості індивідів не збігається (у кращому випадку), у гіршому – якісно відрізняється один від одного. Вміння сформувати образи «свій» – «чужий» та встановити між ними взаємовідносини-взаємодію (іншими словами «діалогічність» особистості) – важлива складова міжкультурної компетентності.

Діалогічність особистості робить її здатною до діалогу культур. Учасник спілкування у контексті діалогу спирається на пізнавальні засоби своєї культури. Для усвідомлення чужої культури, для отримання нових знань про неї, він обертається до своєї традиції. При цьому в ході освоєння, пізнання «чужого», людина знаходить нові знання про себе і про свою культуру . Ці знання формуються як результат пізнання «чужого». Тому «діалогічність» особистості є своєрідним досвідом, результатом міжнародної комунікації. І, в той же час, є обов'язковою складовою міжкультурної компетентності.

Діалог тісно пов'язаний із рефлексією. Рефлексія (здатність усвідомлювати та переосмислювати своє буття) допомагає людині орієнтуватися у спілкуванні з носіями «чужої» культури, приймати вивірені рішення, вибудовувати сценарії адекватної поведінки. Рефлексія виступає механізмом, що забезпечує проникнення у глибокі сенси, розуміння найбільш значимих причин.

У взаємодії ділових культур існує альтернатива: «Увійти чи вийти». Учасники міжкультурної економічної взаємодії стоять перед дилемою: або увійти в чужу їм культуру ведення бізнесу; або вийти з ділових відносин із носіями інших культурних цінностей, норм, правил, стереотипів та практик.

Підсумовуючи, можемо дійти висновку, що про те, що міжкультурна компетенція допомагає подолати цю альтернативу, оскільки вона є не простим набором знань і умінь. Вона є складно організованою психологічною структурою, що утворює зовсім новий феномен, що проявляється у взаємодії учасників комунікативного процесу як носіїв тих чи інших культур. Вона є сукупністю культурно-релевантних цінностей, норм, стереотипів та соціальних умінь, що забезпечують безконфліктність, результативність та комфортність спілкування в полікультурному середовищі.

Література:

1. Trager G., Hall E. Culture as Communication: A Model and Analysis[Текст]/ G.Trager, E. Hall // Explorations Studies sn Culture and Communication 3 (195).

DOI

ORGANIZATIONAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF TADEUSZ CHATSKY IN RIGHT-BANK UKRAINE (LATE 18TH CENTURY – EARLY 19TH CENTURY)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ТАДЕУША ЧАЦЬКОГО НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XIX СТ.)

Levenets O. M.
PhD in History and Archaeology,
Associate Professor at the Department
of Theory and History of State and Law
National Transport University
Kyiv, Ukraine

Левенець О. М.
доктор філософії за спеціальністю
«Історія та археологія»,
доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Національного транспортного
університету
м. Київ, Україна

Тадеуш Чацький (1765–1813 рр.) – відомий польський освітній діяч, історик-етнограф, економіст, суспільний діяч, просвітник. Народився у тогочасному містечку Порицьк (нині село Павлівка Володимирського району Волинської області). Походив з старовинної, шляхетської польської родини. Отримавши хорошу освіту, згодом здійснивши чиновницьку кар'єру, Т. Чацький доклав чимало зусиль в освітньо-організаційній діяльності та теренах українського Правобережжя. Найбільш широку діяльність в сфері шкільництва на Волині в кінці XVIII ст. – на початку XIX ст. Т. Чацький розгорнув як «головний візитатор шкіл Волинської, Подільської і Київської губерній». Це було початком його освітньо-організаційної діяльності [7, с. 219–228].

У XVIII ст. авторитетними навчальними закладами були Київська і Віленська духовні академії. В останній повністю панували єзуїтські традиції та ідеї. Володіючи значними грошовими ресурсами, єзуїти користувалися величезним авторитетом і довірою в тогочасному суспільстві і в уряді, усунувши від освітньої діяльності майже усі інші католицькі ордени. Здобувши монополію на навчання і виховання, єзуїти впровадили велику кількість богослов'я, як дидактичної одиниці, а вивчення інших розділів філософії не йшло далі середньовічної схоластики, викладання літератур давнього, середньовічного і нового періодів було в занепаді. Відповідна ситуація була з підручниками та іншою методичною літературою [4, с. 133].

На початку XIX ст. освітня галузь на Правобережній Україні потребувала реформування. Таку складну, відповідальну і поважну справу й очолив Т. Чацький, який майже весь свій час проводив у роз'їздах по Волині, Поділлі та Київщині для ревізій і обліку шкіл. Окрім того, серед дворян, шляхти і духовенства, він оголосив про збір коштів для потреб освіти. Досить швидко, Т. Чацький зібрав майже два мільйони польських злотих на потреби освіти.

За пожертвувані польською шляхтою, меценатами і духовенством гроші, він реорганізував і позасновував середні школи у Володимирі, Дубровиці, Житомирі, Клевані, Луцьку, Любарі, Овручі, Барі, Бердичеві, Вінниці. Також заснував на Волині, Поділлі та Київщині 126 приходських училищ [1, с. 51–66].

Найперша згадка про сутність задуманих ним змін у системі тогочасної освіти, датується 7 вересням 1803 р. – дня проведення конференції у Кременці, де він виступив з конкретними пропозиціями. Зокрема, Т. Чацький запропонував відкрити три гімназії, у яких мали викладати мови, літератури, фізику, математику, механіку, ботаніку, природознавство, хімію, садівництво і рільництво, а також медицину. При кожній школі, починаючи з парафіяльних, повинні були бути невеликі земельні ділянки, які використовувалися з навчальною метою. Для підготовки вчителів народних шкіл планувалося відкриття конвікту. При кожній гімназії – курси гувернанток. Проте особливим предметом турботи Т. Чацького була Кременецька гімназія, яку він зробив зразковим навчально-виховним закладом [4, с. 135].

Діяльність Т. Чацького в галузі освіти отримала неоднозначну оцінку в історіографії. Історики, які представляли офіційну думку російських імперських кіл – П. Батюшков, М. Владимирський-Буданов, В. Пероговський відзначали, що латентною метою освітніх закладів, відкритих Т. Чацьким, була полонізація та окатоличення місцевого православного люду, і що така мета увиразнилася лише під час Польського (Листопадового) повстання 1830–1831 рр. [2, с. 189]. Російський історик П. Батюшков вважав, що освітня діяльність польських діячів була небезпечною і спрямованою на ополячення населення південно-західних терен Російської імперії. Т. Чацького, як і А. Чаторийського, він називав «ворогами російського населення». На думку Барановського, діяльність Т. Чацького принесла чимало зла для всієї «Західної Русі», й саме йому держава повинна завдячувати смутами 1863–1864 рр.

Інше трактування діяльності польських просвітників дав відомий український історик Д. Дорошенко. На його думку: «Шкільна справа під проводом куратора округи, князя Адама Чарторийського, а особливо його талановитого помічника Тадеуша Чацького, дідича з Київщини, великого польського патріота, почала дуже гарно розвиватися в польському національному дусі. Чацький зумів подвигнути польське

громадянство на щедрі жертви на користь шкільництва, і весь край укрився густою сіткою середніх шкіл, а для вищої освіти був заснований у Кременці на Волині ліцей із прекрасною бібліотекою й різними допоміжними установами».

Більш об'єктивне бачення ролі Т. Чацького, як фундатора освіти, можемо бачити в працях В. Шульгіна, який подаючи дані про кількість шкіл і учнів у них до реформ Т. Чацького і після його смерті, визнає вагомий вклад польського просвітителя в поширенні освіти [2, с. 179].

Один із сучасних російських істориків Г. Магнер підкреслив, що умовах самодержавно-кріпосницького ладу, Т. Чацький демократизував освіту, зробив її значно доступнішою для усіх аж до 1831 р., коли після придушення Листопадового повстання 1830–1831 рр. за наказом Миколи I в південно-західних губерніях було ліквідовано 248 навчальних закладів. На думку Г. Магнера, польський просвітник дотримувався прогресивних поглядів щодо навчання дітей рідною мовою, проте в Кременецькій гімназії домінуючою мовою викладання була все ж польська. Під час візитаторства Т. Чацького викладання в навчальних закладах велося польською, російською мовами, рідше німецькою, а сільських школах – тією, котрою розмовляла більшість дітей (залежало від віросповідання і національної приналежності [3, с. 29–35].

Відвідавши у 1846 р. Кременець, Т. Шевченко у повісті «Варнак» написав, – устами свого героя, колишнього кріпака з берегів Случі, сказав так: «Мир праху твоєму, благородний Чацький! Ти любив світ і освіту! Ти любив людину, як нам Христос її любити заповідав» [6, с. 148].

Отож, завдяки таланту і працьовитості Т. Чацького з початку XIX ст. на Правобережній Україні значно зросла мережа шкіл і кількість учнів у них. Навчальні заклади приділяли увагу вихованню та поєднували його з професійним (спеціалізованим) навчанням. Завдяки Т. Чацькому було налагоджено регулярне фінансування освітніх закладів. Закритий Кременецький ліцей пізніше став матеріальною основою Київського університету, у якому в 1834 р. із двадцяти професорів, працювало шістнадцять кременецьких, а в 1835 р. із двадцяти семи – двадцять кременецьких. Попри благородну і гуманну місію Т. Чацького – організацію і розвиток освітньої сфери на теренах Правобережної України наприкінці XVIII ст. – на початку XIX ст., присутність польської інтелігенції і її навчально-виховна діяльність частково виступало фактором ополячення і окатоличення місцевого українського населення.

Література:

1. Даниляк П. Г. Тадеуш Чацький та його роль у розвитку освіти на Правобережній Україні. *Український історичний журнал*. Київ. № 2 (485) за березень–квітень 2009. С. 51–66.

2. Дорошенко Д. Історія України: З малюнками: Для школи і родини / Передм. та комент. В. А. Смолія і В. М. Рички. Київ: Освіта, 1993. 238 с.

3. Левенець О. М. Викладання іноземних мов у загальноосвітніх школах Волинської області в середині 60-х – першій половині 70-х рр. XX ст. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Історичні науки»*. Київ, 2019. Том 30 (69). № 1. С. 29–37.

4. Омельчук В. В. Історія освіти Волині в особах: навчальний посібник. Рівне: Волинські обереги, 2014. С. 133.

5. Сейко Н. А. Польське шкільництво на Волині-Житомирщині у XIX – поч. XX століття: Монографія. Житомир: ЖДПУ, 2001. 226 с.

6. Шевченко Т. Варнак. *Вибрані твори: в 5 томах.* Т.3. Київ, 1995. С. 148.

7. Ярмошик І. І. Історичні праці Тадеуша Чацького в контексті польської історіографії Волині XIX століття. *Інтелігенція і влада*. 2008. Вип. 14. С. 219–228.

DOI

FREEDOM IN THE COMMUNICATIVE FIELD OF THE UKRAINIAN SHORT STORY GENRE AT THE END OF XX – THE BEGINNING OF XXI CENTURIES

СВОБОДА В КОМУНІКАТИВНОМУ ПОЛІ УКРАЇНСЬКОЇ НОВЕЛИ КІНЦЯ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТЬ

Liakh T. O.
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Applied Linguistics
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine

Лях Т. О.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної
лінгвістики
Ужгородський національний
університет
м. Ужгород, Україна

Комунікація – процес співтворчості автора та реципієнта у просторово-часових вимірах, коли між ними спрацьовує сподіваний «горизонт очікування», формується ефективне комунікативне поле при збереженні кожного його елемента. Комунікативне поле літератури охоплює насамперед внутрішню текстову організацію твору, що позначається на «своєрідному проекті порозуміння між двома

сторонами спілкування в художній дійсності (між автором та читачем, які мають експліцитні та імпліцитні характеристики), мотивами та цілями такого взаємозв'язку» [7, с. 512].

На формальному рівні художня комунікація реалізується через жанрово-стильові ознаки художнього твору, символічні образи, тропи, за допомогою яких спрацьовує «горизонт очікування» між автором і читачем. У комунікативному полі сучасної української новели важливим елементом є категорія свободи, що формує онтологічну проблематику, концепцію філософування автора. Мета пропонованого дослідження – виявити шляхи реалізації свободи в комунікативному полі сучасної української новели.

Свобода людини є невід'ємним елементом її буття, а відтак – важливою філософською категорією впродовж усіх історичних епох. У філософії екзистенціалізму, яку частково «успадкував» постмодернізм, свобода розглядається як феномен, укорінений у суті людського існування, тому її ще називають екзистенційною свободою, яка була продемонстрована у філософсько-літературній творчості Ж.-П. Сартра («Нудота»), М. *Гайдеггера* («Лист про гуманізм»), А. *Камю* («Міф про Сізіфа»). Ж.-П. Сартр називав екзистенційну свободу «тотальною»: «ми засуджені до свободи; засуджена до свободи людина несе на своїх плечах тягар відповідальності за увесь *Всесвіт». Чи* не найголовнішим виявом екзистенційної свободи є історичний вибір людини» [11, с. 576-577]. А. Камю називав свободу «ілюзією»: «людина абсурду розуміє, що насправді вона не є вільною» [6, с. 53].

У межах українського постколоніального дискурсу свобода стала предметом уваги українських авторів, науковців, журналістів. Так, у 2003 р. з ініціативи Форуму Видавців було здійснено проєкт «Нерви ланцюга: 25 есеїв про свободу», у якому взяли участь Ю. Андрухович, Ю. Винничук, Л. Дереш, В. Єшкілев, С. Жадан, Б. Жолдак, О. Забужко, П. Загребельний та ін., котрі осмислюють феномен свободи як в екзистенційному вселюдському сенсі, так і в культурно-політичному, з огляду на колоніальну спадщину, яку отримала Україна на порозі своєї незалежності. Тому роль свободи у формуванні української держави і нації стала провідним акордом збірки. Так, Олесь Ульяненко розглядав свободу у тісному зв'язку із суспільством: «Свобода – це не бунт індивидів; це індивідуальне ствердження суспільства. Свобода і суспільство – дві речі, які ніколи не вживаються між собою, але їхня потреба одне в одному – річ незаперечна» [10, с. 168].

Соціокультурні, політичні, економічні трансформації, що відбувалися в Україні в кінці XX – початку XXI століть, призвели до

екзистенційної кризи в людському бутті. На такому тлі особливо яскраво виділяється феномен свободи, який творчо інтерпретують українські новелісти. Питання художнього осмислення українськими авторами екзистенційної свободи як постколоніального спротиву в українській новелі кінця ХХ – початку ХХІ століть ще не було предметом уваги науковців, тому є актуальним і становить мету пропонованого дослідження.

У постколоніальному дискурсі української літератури Тамара Гундорова слушно вважає ключовою подією чинник Чорнобиля, означивши «чорнобильський» дискурс – «посткатастрофічним і посттравматичним», що «формує нові способи мислення» [3, с. 15], а також «нову художню оптику», що включає «нелінійні способи оповіді, візуалізацію вибухових ситуацій, упровадження паралельних світів, повтори, трансґресію, відкритий фінал, а також зосередження дії на відкритій поверхні тексту» [3, с. 18]. Названі способи осмислення дійсності досить широко застосовувалися українськими новелістами, зокрема і щодо творчого відображення феномену свободи як інструмента спротиву постколоніальним реаліям.

Існування людини в умовах тоталітарної радянської дійсності відтворює Ніна Бічуя в новелі «Камінний господар». Вже сама назва твору апелює до проблеми свободи, адже образ «камінного господаря» символізує скутість («скам'янілість») особистості, зречення від духовної свободи на користь влади, яка позбавляє волі. Однак якщо в однойменному творі Лесі Українки йде мова про внутрішню свободу людини, яку кожен із героїв драми представляє відповідно до власних поривань і амбіцій: («свобода Дона Жуана – <…> це лише свобода від умовностей світу, але не свобода духу»; «свобода Анни – це задоволення власних закам'янілих амбіцій» [5, с. 154]; «внутрішня свобода Долорес не дає їй змоги примусово обмежувати свободу іншого» [5, с. 155] тощо), то Н. Бічуя акцентує на екзистенційній свободі, якої були позбавлені як окремі особистості, так і цілі нації через диктат Сталіна. Час його правління сприймається героїнею як «важкі кошмарні сни»: «Тільки перед світанням, утретє прокинувшись од кошмарного сну, я врешті зрозуміла, що то був зовсім не сон. Усе це була моторошна, але зовсім буденна реальність, зовсім буденна правдива історія» [2, с. 25].

Авторка акцентує на модусі неволі, малюючи прикрий спогад дитинства, коли її, чотирнадцятирічну школярку, було замкнено в кабінеті директора, щоб вона написала поминального вірша на смерть вождя: «<…> я відсиділа в тій «одиночці» п'ять чи шість каторжних

годин, і не могла написати ані рядка; я годна була хіба що списувати папір отим щасливо-злостливим і хижим "здох", але я знала й розуміла, що не можна піддатися спокусі» [2, с. 28]. Цей травматичний досвід негативно позначився на світовідчуванні письменниці, адже заблокував її внутрішню свободу, що призвело до нездатності комунікувати зі світом, творчо самовиражатися, тому й існування в час радянських реалій видається «балаганом», в якому слова сприймаються як «відверте скоморохівське бурмотіння» [2, с. 31].

Юрій Андрухович у новелі «Зліва, де серце» репрезентує радянську армію з її нелюдськими насильницькими канонами як тоталітарну машину, що руйнує особистість: «Це учбовий мотострілецький полк, це прадавня мучениця – піхота, сьоме коло Дантового пекла на чолі з п'яними погоничами верблюдів. Це вигрібна яма, в яку скинуто кілька сотень стрижених рахітів з хворими ногами, в якій вони гниють, випорожнюються і щодня пожирають свої двадцять грамів масла, а щонеділі – два круто зварених яйця» [1, с. 17-18]. Автогерой новели робить спробу вирватися на свободу з цього пекла, однак втеча видається невдалою.

Намагання людини втекти з-під «залізної завіси» радянської імперії в алегоричній формі відтворює Василь Ґабор у новелі «Ми приречені, кохана», персонажі якої прагнуть будь-яким способом звільнитися «з цього проклятого пекла». І лише віра допомагає зважитися на смертельну втечу: «Я весь час згадував Трьох Святих, віра яких була такою сильною, що вони перейшли через прірву повітрям, і все думав, що ми лише тоді вирвемося з цього простору, коли й наша віра буде подібною до їхньої» [4, с. 42].

Феномен свободи став важливим засобом постколоніального спротиву дегуманізації українського суспільства кінця XX століття. Свободу у контексті кризового стану, в якому опинилася Україна після розпаду СРСР, осмислює в одному зі своїх оповідань, а радше – у поезії у прозі – «Дикі гуси над Шотландією» Михайло Рошко. Автор писав цей твір під враженням ностальгічних переживань під час перебування у відрядженні в Шотландії. Повернення людини до рідного дому, села, Батьківщини, до власного самоусвідомлення уособлюють гуси. Цей образ є символом екзистенційної, внутрішньої свободи, яка для ліричного суб'єкта М. Рошка в перехідну кризову добу є визначальною: «Вийшло, що ми отримали свободу – і не знаємо, що з нею робити, готові відмовитись від неї за кусень хліба... Не розуміємо, що свобода – це не звільнення від чиєїсь влади, свобода – це внутрішній стан, до якого треба дорости і який не залежить від матеріальних благ» [9, с. 54].

Екзистенційна свобода в українській новелі корелює з категорією простору. Так, в новелах В. Ґабора герметичний простір сприймається як метафора безвиході людини. Простір тут відображає світовідчування людини наприкінці ХХ століття, її онтологічне прагнення знайти вихід із замкненого кола буття і тим самим віднайти бажану свободу («Полювання у втраченому просторі», «Ми приречені, кохана», «Самотні жінки», «Сходи вгору і вниз»).

Прагнення людини до свободи через семантику простору відображає Володимир Назаренко у ліричній новелі «Втеча». Образ яйця, що постає символом безвиході, є в'язницею, з якої «щоднини здійснюєш втечу» [8, с. 75]: «Іззовні вся ця в'язниця виглядає ніби куряче яйце, взяте зусібіч у суцільну шкаралупу – такий собі білковий панцерник без жодного натяку на існування будь-де виходу. Входу ж узагалі нема в цій конструкції. Він лишився в початковому задумі як щось ірреальне, дозародкове, безслідне» [8, с. 76].

Отже, в комунікативному полі української новели кінця ХХ – початку ХХІ століть екзистенційна свобода виражає постколоніальний спротив людини, котра опинилася серед кризових дегуманістичних викликів суспільства. Сприйняття свободи в сучасній новелі відбувається на рівні підтекстового плану, розкодування якого розкриває зміст твору. Письменники часто вдаються до алегоричних і символічних форм, відображаючи поривання людини до свободи через втечу з-під «залізної завіси» радянської імперії, а вже в посттоталітарну добу – зі стану ізоляції, ментальної і просторової. Дослідження окреслює подальше вивчення сучасної української новели в міждисциплінарному дискурсі.

Література:

1. Андрухович Ю. Зліва, де серце. *Квіти в темній кімнаті: Сучасна українська новела: Найяскравіші зразки української новелістики за останні п'ятнадцять років / упорядкув., передм., літ. ред. В. Даниленка.* К.: Генеза, 1997. С. 16-24.

2. Бічуя Н. Великі королівські лови: новели та візії. Львів: ЛА «Піраміда», 2011. 192 с.

3. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодернізм. Вид. 2-ге, випр. і допов. К.: Критика, 2013. 344 с.

4. Ґабор В. Книга екзотичних снів та реальних подій: новели. 3-тє вид. Львів: ЛА «Піраміда», 2009. 160 с.

5. Демська-Будзуляк Л. Драма свободи в модернізмі: пророчі голоси драматургії Лесі Українки. К.: Академвидав, 2009. 184 с.

6. Камю А. Міф про Сізіфа. *Камю А. Міф про Сізіфа. Бунтівна людина/ пер. з франц. О.І. Жупанського.* Харків: Фоліо, 2022. 446 с.

7. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / упоряд. Ю.І. Ковалів. Т. 1. К.: Академія, 2007. 624 с.

8. Назаренко В. Механічне яйце: новели. Львів: ЛА «Піраміда», 2014. 180 с.

9. Рошко М. Кривавий місяць над Минчелом: містичні оповідання. Ужгород: Мистецька лінія, 2000. 56 с.

10. Ульяненко О. Про свободу. *Нерви ланцюга. 25 есеїв про свободу.* Львів: Лексикон, 2003. С. 166-170.

11. Філософський енциклопедичний словник/ ред. колегія: В.І. Шинкарук (гол.) та ін.; Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України. Київ, 2002. 744 с.

DOI

EDUCATIONAL MANAGEMENT FOR VICTORY AND PEACE (ANTHROPOLOGICAL PARADIGM AND CRISIS)

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЗАРАДИ ПЕРЕМОГИ ТА МИРУ (АНТРОПОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ТА КРИЗА)

Melnyk V. V.
Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Management, Systems Analysis and International Relations
Ukrainian Pedagogical Dragomanov University
Kyiv, Ukraine

Мельник В. В.
доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри менеджменту, системного аналізу та міжнародних відносин
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

Більшість уявлень особистості, закріплених в менеджменті, є психологічними. Миротворча освіта в Донецькій області це управлінська система цінностей і норм поведінки, що втілює поняття

про добро і зло, справедливість і несправедливість, порядність і нечесність.

Мета – проблема незламної та миротворчої освіти в основному досліджується на рівні визначення й аналізу української антропології та аксіології і спектру цінностей сучасного вчителя, їх порівняльної характеристики з представниками інших професій, спроб класифікації ціннісних орієнтацій педагога. Перш за все, проблеми, з якими стикається освіта в конфліктному регіоні де йдуть воєнні дії, це визначення ціннісних українських орієнтацій та української ідентичності, боротьба з рейковою інформацією та квазіцінностями й квазікультурою. Питання, пов'язані з визначенням феномена незламної особистості, яка існує в екзистенціальній кризі, відчуваючи при цьому страх перед смертю та боязнь перед невідомим. Боязнь завжди передбачає наявність будь-якої певної загрози. Боятися, наприклад, людей, обставин, умов, явищ тощо. Тобто джерело боязні завжди визначене. Інакше страх. Будь-який предмет, який збуджує страх, відсутній. Людина не може навіть сказати, що її страшить. Саме в цій невизначеності й проявляється основна властивість страху. Це почуття виникає без будь-якої видимої і певної причини. Через це людина і не здатна чинити опір, оскільки невідомо, звідки страх наступає.

Проблемою освіти Донецького регіону є переоцінка цінностей, де відкривається чинне існування В екзистенціалізмі, згідно з Р.Меєм, людина сприймається завжди в процесі становлення, у потенційному переживанні кризи, [1, с.8] яка властива західній культурі, у якій вона переживає тривогу, відчай, відчуження від самої себе і конфлікти. Людина навчилася існувати в умовах війни і при цьому не втратила здатність мислити й усвідомлювати своє буття, тобто вона розглядається в екзистенціалізмі як відповідальна за своє існування. Дитина почала швидко усвідомлювати себе і бути відповідальною за себе, якщо не хоче стати самою собою. Але кожного дня факт смерті ставить у глибині питання про людину та її сенс життя. Життя в цьому світі має сенс саме тому, що є смерть, і людина відчуває страх перед нею. Сенс пов'язаний з кінцем. І якщо б не було кінця, тобто якби людина могла жити вічно, то життя втратило би свій автентичний сенс. Смерть – крайній жах і крайнє зло – виявляється єдиним виходом із дурного часу у вічність, і життя безсмертне й вічне виявляється досяжним лише через смерть. Отже, в педагогічній площині, шляхів і засобів їх цілеспрямованого розвитку у майбутнього управлінця, розглядалися недостатньо, що, ймовірно, пов'язано зі складністю, міждисциплінарністю, поліфункціональністю, динамізмом самого

явища ціннісних орієнтацій. Певні складнощі викликає і специфіка викладання в умовах війни, коли завтра може і не бути або відчуваючи себе на антропологічній межі вчитель не втрачає української ідентичності і жаги до життя.. Це пояснюється недетермінованістю причинно-наслідкових зв'язків і достатньо варіативно-явним (стохастичним) розвитком ціннісних орієнтацій. У зв'язку з цим положенням стає очевидним, що формалізація змісту освіти в системі вищої освіти, з погляду чітко визначених ціннісних орієнтацій, неможлива. Необхідність посилення аксіологічної підготовки майбутнього вчителя є одним з пріоритетних напрямків модернізації вищої педагогічної освіти.

У XXI столітті в житті й професійній діяльності багатьох українських менеджерів настає момент, коли набуття ними досвіду і досягнення значного рівня компетентності призводить до необхідності глибокого світоглядного та онто-аксеологічного осмислення сенсу і розуміння своєї екзистенції. Це осмислення звичайно переслідує певну мету. По-перше, загальна критична спрямованість цього осмислення відкриває можливості істотного розуміння феномену управління як самої освітньої складової, як толерантності, так і підвищення рівня її ефективності. По-друге, в людській свідомості існує потреба я хочу бути і я хочу знати, але щоб бути, треба знати і гносеологічне осмислення дозволяє людині більш чітко визначитися з відповідністю обраної нею професії і професійної діяльності своїм здібностям, спроможностям та природним схильностям.

Розглянуті умови і значення управління як маніпуляції, сугестії та екзистенційного осмислення людиною своєї професії, професійної діяльності, а також себе і свого місця в ній мають безпосереднє відношення до освітнього менеджменту. Можна навіть стверджувати, що саме в цій сфері управління проявляється найбільш чітко, повно і яскраво. Це зумовлено, по-перше, істотною суспільною значущістю вищої освіти, по-друге, складною структурою управлінської діяльності викладачів, по– третє, необхідністю забезпечення не тільки високої професійної і соціальної компетентності майбутніх фахівців, але ще й їхнього належного виховання та особистісного розвитку.

Сьогодні в миротворчій освіті ми стали не тільки свідками, а й безпосередніми учасниками якісно нового етапу розвитку людської цивілізації. Основна особливість його полягає у переході до європейського демократичного та інноваційного типу світового розвитку, коли зміни практично у всіх сферах суспільного життя відбуваються так швидко, що ми не встигаємо їх пізнавати та розуміти. За цих умов суспільство висуває

принципово нові вимоги до системи освіти, дистанційної освіти, яка має відігравати визначальну роль у їх кадровому забезпеченні, у підготовці менеджерів, управлінців, економістів, в умовах маргінального та демократичного суспільства, або нового незалежного суспільства знань (Knowledge Society, K-society). Існують різні підходи до розуміння сутності і змісту освітнього менеджменту. За першим підходом освітній менеджмент розглядається як певною мірою абстрактно теоретичні роздуми про сутність управління в освіті. Другий же підхід вважає своїм завданням формування у менеджерів культури філософського мислення, уміння осмислювати цілі й сенс своєї діяльності та тих проблем, що її супроводжують, а також прищеплення такої культури студентам як майбутнім фахівцям. Отже, у цьому відношенні, в аспекті індивідуальної сутнісної направленості страху, любові, свободи в певному значенні визначають людське існування та націлену на цілком і повністю індивідуальну освітню парадигму. Подібно до того, як свобода відкриває «те, що треба», так і освіта відкриває єдине, що можливе: унікальні можливості людини. Свобода спроможна побачити людину в усій неповторності, як абсолютну індивідуальність, якою вона є.

На сьогодні нам намагаються нав’язати антигуманізм, квазі цінність та фашистську ідеологію в освіті і ці нарцисичні налаштування посилено підживлюються й обслуговуються сучасною культурою. Один із блискучих описів заперечення смерті як феномена культури і ще однією відмітною рисою західної культури є культивування обессивно-компульсивних рис особистості таких, як перфекціонізм, високі стандарти, порядок, контроль.

Менеджмент в освіті досліджує найбільш загальні закономірності функціонування і розвитку освіти як важливого соціального феномену чи соціальної необхідності. Сучасна соціальна філософія і психоаналіз припускає сугестію, рефлексію, екзистенцію, на той чи інший об’єкт, явище чи проблему, можливість різних підходів до розв’язання проблем. Менеджмент в українській освіті розглядає відношення людини-управлінця саме як мікрочастинку всесвіту. Сьогодні управлінці за своїм психотипом невротичні, нарцисичні особистості, які нав’язують студентам певні квазіцінності та тоталітарну поведінку. Незалежно від цього, управління в освіті виходить з визнання необхідності широкого погляду на освіту як на важливу суспільну потребу й водночас на одну з життєвих потреб індивіда. Сьогодні кожний справжній менеджер повинен бути знайомий з основами психології, філософії освіти як одним з елементів його професійної компетентності, й однією з передумов ціннісного сприйняття ним своєї

професії і професійної діяльності. Вона стає підґрунтям його прагнення постійного вдосконалення своєї педагогічної майстерності і освітнього менеджменту. Більш того, освітній менеджмент сам є основою цієї культури. Він розвиває і дисциплінує мислення педагога, забезпечує чіткість його світоглядних позицій, свідоме використання методологічних принципів його діяльності, формування моральних норм і переконань та їх послідовне дотримання. Нарешті, управління в освіті сприяє формуванню системи життєвих цілей і цінностей педагога і прагнення прищеплювати їх студентам, допомогти їм знайти себе.

Важливою основою, в освіті яка виживає у війні, є розробка ученими-педагогами моделі ідеальної людини, основним компонентом якої є внутрішня досконаліть особистості, стресостійкість, ідентичність що виражається в духовних основах людини. Перш за все, освіта на Донбасі виявила можливості унікального гуманістичного наповнення освітньої діяльності, що мають генетичне народне коріння і антропоцентризм.

При розгляді аксіологічних підходів в освіті слід спеціально виділяти такі типології цінностей, основою для створення яких є особистість. В цьому випадку типологія включає політичні, екзистенціальні, етичні, естетичні ціннісні орієнтації, які точно орієнтують на зміст людського в людині.

Література:

1. Менеджмент: навч. посіб. / за ред. Г. В. Щокіна, М. Ф. Головатого, О.В. Антонюка, П. Сладкевича. Київ : МАУП, 2007. 760 с.

2. Менеджмент : підручник / Мостенська Т. Л., Новак В. О., Луцький М. Г., Міненко М. А. Київ : Кондор, 2013. 690 с.

3. Найдьонов І. М., Ігнатюк А. І. Методика викладання фінансово-економічних дисциплін : навч. посіб. Вид. 2-ге. Київ, 2005. 384 с.

4. Найдьонов І. М. Підготовка викладача фахових дисциплін як політико-соціальна проблема. Проблеми модернізації України : зб. наук. пр. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2016. С. 160–163.

5. Найдьонов І. М. Академічна доброчинність – ефективний засіб надання освітніх послуг у ВНЗ. Проблеми модернізації України : зб. наук. пр. Київ .: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. С. 51–54.

NOTES

NOTES

NOTES

International scientific-practical conference «Current Issues of the World Economy, International Economic Relations and International Communications Amidst the Formation of a New World Order and Polarization of the World»

March 24–25, 2025

Izdevniecība «Baltija Publishing»
Valdeķu iela 62 – 156, Rīga, LV-1058
E-mail: office@baltijapublishing.lv

Iespiests tipogrāfijā SIA «Izdevniecība «Baltija Publishing»
Parakstīts iespiešanai: 2025. 11. marts
Tirāža 100 eks.